CHR·P·CHRISTENSEN

SØNDERJYDER FORSVARER ØSTAFRIKA 1914-1918

MARTIN

Bo Reggelsen Sønderborg

CHRISTEN P. CHRISTENSEN

SØNDERJYDER FORSVARER ØSTAFRIKA

1914—18

2. OPLAG

MARTINS FORLAG
KØBENHAVN & OSLO
1937

MUSEET
på
Sønderborg Slot
6400 Sønderborg
74 42 25 39

MARTINS FORLAGSTRYKKERI, KØBENHAVN

FORORD

Verdenskrigens blodigste og mest langvarige Kolonikampe blev ført i tysk Østafrika. Medens de andre tyske Kolonier forholdsvis hurtigt blev overvundet, lykkedes det den tyske General Lettow-Vorbeck at holde Krigen gaaende lige til Dagen efter Vaabenstilstanden. Han blev ganske vist i 1917 drevet ud af tysk Østafrika, men trængte derfra ind i portugisisk Østafrika og sendtes senere tilbage til den tyske Koloni for derfra at falde ind i North Rhodesia, hvor han fik Efterretning om Vaabenstilstanden ved Abercorn, Syd for Tanganyika-Søen. Han opnaaede ved sit enestaaende dygtige Forsvar ikke at redde Kolonien, der nu er engelsk Mandatland, men det lykkedes ham i alle Krigsaarene at binde store engelske Styrker til Erobringen af den tyske Koloni og at tilføje dem meget store Tab.

Imellem de 3000 Mand hvide Tropper, som Tid til anden men aldrig saa mange paa én Gang, kæmpede i den tyske Hær i Østafrika, var ikke mindre end et halvt Hundrede Sønderjyder — et forbløffende stort Tal i Forhold til Landsdelens Størrelse. Desuden sejlede en sønderjysk Skibsbesætning paa ca. 30 Mand et Skib til og fra Østafrika midt under Krigen; de er ikke talt med i denne Styrke. Den østafrikanske Krigsskueplads er sikkert den, hvor der har været flest dansktalende Sønderjyder i Forhold til de kæmpende Afdelingers Størrelse, og Dansk var under hele Verdenskrigen et ofte hørt Sprog i de kæmpende tyske Koloniafdelinger.

Grunden til Sønderjydernes saa talrige Tilstedeværelse i Østafrika var en Hjælpeekspedition, der udgik fra Wilhelmshafen i Begyndelsen af 1915, og som til Dels mislykkedes.

En af Deltagerne i denne Ekspedition, Sønderborgenseren *Nis Kock,* har kort efter sin Hjemkomst samlet sine Erindringer i en haandskrevet Bog, hvis store Materiale suppleret med en Mængde nyere Oplysninger jeg har behandlet i denne Bog. Et Par tyske Kildeskrifter, Kaptajn Christiansens Erindringer og Lettow-Vorbecks Bog om Krigen i Østafrika, har været mig en værdifuld Støtte, navnlig m. H. t. Tid og Sted for de forskellige Begivenheder.

Nis Kocks Indsats i Krigen i Østafrika er i hans egen Fremstilling overordentlig beskeden, og jeg har ikke villet fravige denne Linie, men de andre Kilder tyder paa, at denne enkelte Mands Arbejde har været af endog overordentlig stor Betydning. Hans snilde Hoved og dygtige Haandelag spillede en betydelig Rolle under Bjergningen af den sønderskudte tyske Blokadebryders Ladning, og denne kom igen til at spille en virksom Rolle under Krigsbegivenhederne. Senere tog han meget virksomt og med stor Opfindsomhed Del i Arbejdet paa Fremstilling af Krigsmateriel til de daarligt udrustede tyske Tropper og udsatte sig under dette Arbejde for daglig Livsfare.

Det er nu kun en enkelt Mands Saga, der her er gjort Rede for i disse Erindringer, og endda en Mand, hvis Liv i Østafrika formede sig anderledes end de fleste af de andre halvhundrede Sønderjyders, men den staar for mig som et smukt Udtryk for en hel Befolknings Pligttroskab, Mod og Offervillie i en fremmed Sags Tjeneste.

Chr. P. Christensen.

I

En Novemberdag 1914 var vi havnet i Kiel efter at have ligget og skvulpet paa Elben i flere Maaneder om Bord paa det gamle og brøstfældige Panserskib „König Wilhelm". Vi stod paa Kasernepladsen til Middagsappel og ventede ikke særlige Overraskelser, før vi saá en fremmed Marineofficer komme til Syne ved Siden af den Vagthavende. Det var urovækkende, fordi vi havde ligget i Reserve siden Krigens Begyndelse, og Tilsynekomsten af fremmede Officerer betød almindeligvis, at der blev pillet nogle Stykker ud af Flokken til Tjeneste om Bord paa de udrustede Skibe eller i Flandern.

Det sidste var blevet det almindeligste, og Tjenesten i denne Landsdel var allerede paa dette tidlige Tidspunkt af Krigen berygtet viden om.

Den fremmede Officer, en høj, slank Mand med et skarptskaarent og dristigt Ansigt, stod og iagttog os nøje, da den Vagthavende kommanderede: — De, som kan tale Dansk, træd frem!

Vi har nok været ganske morsomme at se paa. I Tidernes Løb var der jævnlig blevet spurgt efter Specialister baade til det ene og det andet — men hidtil havde der dog aldrig været Bud særlig efter de dansktalende. Jeg var saa forbavset, at jeg nær havde glemt at træde frem, men Officeren gentog sit Spørgsmaal, og saa maatte jeg jo til det. Sammen med mig traadte Peter Hansen fra Egernsund og et Par Stykker til frem. Jeg stod og spekulerede paa, hvad der vel skulde ske med os. I min Tjenestetid

havde jeg aldrig lidt nogen Overlast for mit Sprogs Skyld, men paa den anden Side ventede jeg heller ikke nogen Ekstrapræmie for at beherske det danske Tungemaal. Ogsaa de tre andre lignede større eller mindre Spørgsmaalstegn.

Den fremmede Officer lod os træde an et Stykke fra de andre og sagde *paa Dansk* til os: — De er udtaget til en særlig Tjeneste og maa holde Dem rede til at rejse med kortest muligt Varsel. De vil nu faa anvist en særlig Stue paa Kasernen, hvor De kan bo sammen.

Dermed gik han, og vi traadte af og gik til Spisning sammen med vore Kammerater, der var meget ivrige efter at faa at vide, hvad der skulde gøres ved de dansktalende. De gættede spøgefuldt paa, at der var nogle ældre og brøstfældige Undervandsbaade, som skulde bemandes af dem, som Marinen helst vilde af med, og vi fortalte dem, at vi var blevet udtaget, fordi Admiralen mente, at vi var for gode til at sendes til Flandern, og andet og mere var der heller ikke at sige, for vi vidste ingenting.

Da vi var færdige med at spise, meddelte en Underofficer os, at vi for Fremtiden skulde bo paa Stue 88, og vi flyttede villigt. Der var rigelig Plads til os, for der var ikke andre paa Stuen, men i de følgende Dage kom der først to til og senere nogle flere, saadan at vi til sidst var en halv Snes Mand paa Stuen.

Alle de nyankomne var Fyrbødere, og alle var dansktalende Sønderjyder, selv om det kneb for et Par enkelte af dem at holde de to Sprog ude fra hinanden. Det var allesammen Folk, der havde gaaet og drevet paa Kaserner eller Kaserneskibe lige siden Krigens Begyndelse, unge, friske Folk, som man ikke havde haft Plads til om Bord paa de udrustede Skibe og alle som én ved at forgaa af Lediggang og Kedsomhed til nu: — Dem, der er i

det, sagde en af dem, de véd, hvad der venter dem, og hvad de har at rette sig efter — men at gaa i Maanedsvis og glo, det er til at blive Idiot af, naar man véd, at der ligger saa meget Arbejde derhjemme, som ikke bliver gjort.

Talesproget paa Stue 88 var Dansk, og vi kaldte os „Sprogforeningen af 88", men vi havde ogsaa alvorligere Stunder, hvor vi — ikke uden stort Opbud af Fantasi — søgte at finde ud af, hvad Formaalet kunde være med at opmagasinere saa megen Danskhed paa én bestemt Stue paa Kiels Kaserne.

Der var nogle, der mente, at vi skulde til Danmark, og de fleste syntes, at det var en udmærket Idé under de forhaandenværende Omstændigheder, men Tanken blev alligevel, saa tiltalende den end lød, forkastet af de fleste. Hvad i Alverden skulde vi dog lave i Danmark! Men hvad i Himlens Navn var saa Meningen? Dagene gik. Ugerne gik, og det blev December. I Belgien havde Marinedivisionen løbet Antwerpen over Ende, mens vi sad paa Stue 88 og gloede paa hinanden. Vi blev enige om, at den Tid, der gaar godt, ikke vender daarlig tilbage, men da vi naaede ind i Juleugen, og ingen af os kunde faa Orlov, gik Bølgerne højt paa Stue 88. De fleste af os boede jo kun nogle faa Timers Jernbanerejse fra Kiel og kunde have klaret os med ganske kort Tids Orlov, og vi forsømte tilsyneladende ikke noget med det. Vi syntes, at det var urimeligt at nægte hæderlige Søfolk Orlov, naar vi ellers ikke havde gjort noget, men uanset vore Meninger var der ingen Orlov til os.

Vi holdt en lidt stemningsforladt Julefest paa Kasernen og gik ind i det nye Aar under de samme Forhold. Hele den første Maaned af det nye Aar gik akkurat som den sidste af det gamle. Vi traadte an til Spisningerne, havde

en Smule Rengøringsarbejde paa Stuen og Gangene om Formiddagen, og om Eftermiddagen spillede vi Kort, snakkede eller drev omkring i Byen. Af Underofficererne blev vi behandlet som Folk, der har Krav paa særlig Interesse, men de vidste ikke, hvad vi blev gemt til paa Stue 88, og til sidst holdt vi op med at spørge og blev enige om at betragte vort Ophold paa Stuen som en særlig mild Form for Arrest.

I Begyndelsen af Februar lykkedes det mig at komme hjem paa Orlov. Jeg havde Sort paa Hvidt for, at der var hændt en enestaaende Begivenhed i mit Hjem — den Førstefødte var kommet til Verden. Det gjorde Indtryk selv paa Kontorerne i Kiel, men ganske vist ikke lige med det samme. Allerførst fik jeg at vide, at jeg heller ikke under dette Paaskud kunde forlade Stue 88, men efterhaanden maa Betydningen af den indtrufne Begivenhed have gjort sin Virkning paa det rette Sted. Jeg fik tre Dages Orlov og Lejlighed til at komme med til min lille Søns Daab.

Da jeg kom tilbage, stod Stue 88 i Opbrudets Tegn. Vi havde faaet Ordre til at afgaa til den særlige Tjeneste, og samme Aften rejste vi under Ledsagelse af en Dæksofficer til Wilhelmshafen. Han behandlede os med en særdeles udsøgt Høflighed, hvilket foruroligede mig en Del, thi mine — og sikkert de fleste andres — Erfaringer fra Militærlivet viser, at usædvanlig Høflighed fra Overordnedes Side sjældent betyder noget godt. Nej, lad en Mand skælde og smelde, saa meget han lyster — saa véd man, at man faar det hele paa én Gang, og at der ikke kommer noget Efterspil. Jeg var temmelig modtagelig for Indtryk den Dag, for endnu den samme Dags Morgen havde jeg holdt den Førstefødte i mine Arme og været omgivet af alle de Mennesker, som jeg holdt af, og som var min Verden.

I den Stue, vi blev ført ind i paa Værftsdivisionens Kaserne i Wilhelmshafen, laa der nogle i Forvejen, og saa snart vi begyndte at tale vort Danske, som vi nu havde vænnet os til at anvende i indbyrdes Samtaler i de sidste Par Maaneder, blev der Liv i Stuen og Bevægelse i Køjerne: — Halløj, Landsmænd, hvor skal I hen?

Ogsaa de talte vort eget Sprog, men vi kunde ikke saa godt svare paa deres Spørgsmaal, da vi ikke anede, hvor vi skulde hen. Derimod var der jo ikke noget til Hinder for at snakke med dem, og der var ikke mange paa Stuen, der fik Søvn i Øjnene den Nat. Vi fik at vide, at de var Matroser, og at de for nylig var blevet udtaget til særlig Tjeneste, som man skulde kunne tale Dansk til, men det var for Resten ogsaa alt, hvad de vidste.

Den næste Dag kom der flere, og de følgende Dage endnu nogle Stykker, saa Stuen til sidst var stoppende fuld af dansktalende Sønderjyder og nogle ganske enkelte tyske Søfolk, der havde lært sig et Sprog, som de kaldte Skandinavisk. Nogle af dem havde været udtaget i længere Tid ligesom vi, der kom fra Kiel, medens andre først for ganske nylig havde meldt sig — ja, nogle af dem havde allerede været med i Krigen til Lands eller til Vands. Ingen af dem anede, hvad den særlige Tjeneste bestod i, men havde gættet flittigt, og langt de fleste af dem var gaaet med i Haab om at komme til at opleve noget og for at blive fri for den nagende Kedsomhed paa Kasernerne. Der var mange helbefarne Søfolk imellem og mange Styrmænd og Styrmandselever, og for dem havde Opholdet paa Kasernerne naturligvis været som i et Fangebur.

Nogle Dage efter vor Ankomst fik vi Ordre til at træde an i Gaarden, og en Underofficer førte os gennem Gaderne til et Hotel i Byen. Det blev mere og mere mystisk, for hvad skulde vi paa Hotel for — tilmed et, som saá

ud til kun at blive besøgt af Officerer. I Hotellets Sal blev vi modtaget af den samme Officer, som havde udtaget os i Kiel og havde talt Dansk til os.

— Jeg har Brug for 30 Mand, som alle kan tale Dansk, sagde han til os, da vi stod opstillet paa Geled foran ham. Han saá endnu mere energisk og beslutsom ud end i Kiel, og skønt han talte Tysk, røbede hans Sprog ham som en Mand fra Vestkysten eller fra Øerne. — Det er et Foretagende, som vil vare 6 Maaneder, eller ogsaa kommer vi ikke hjem, før Krigen er slut.

Vi skulde altsaa ud at sejle. Men hvor skulde vi sejle hen? Englænderne havde spærret Vejen til Verdenshavene — vilde man ud paa dem, maatte man snige sig igennem eller bryde sig Vej.

— Alle, der skal med, maa kunne tale det danske Sprog, og er der nogen her, som ikke rigtig behersker det, kan de endnu træde tilbage.

Den Undskyldning duede i det mindste ikke for mig. I min Familie havde vi aldrig talt andet Sprog end Dansk, saa jeg kunde ikke være bekendt at holde mig tilbage paa Grund af svigtende Kendskab til Sproget — men det var jo sikkert nok en farlig Tur, den høje, alvorlige, fremmede Officer havde udpønsket.

— Der kan jo ogsaa være andre Grunde til at blive tilbage — at De ikke rigtig har Lyst — om Fejghed vil jeg slet ikke tale.

Det var pænt af ham — saa var der altsaa en Mulighed for at træde tilbage uden at blive ugleset af den Grund. Men paa den anden Side — hvad ventede der mig, hvis jeg traadte tilbage — et Numer paa „Moltke"s Fyrpladser, hvor jeg tilbragte mine Rekrutaar, eller en Skyttegrav i Flandern. Desuden stod Kammeraterne saa urokkeligt fast, og kun nogle faa, der sikkert slet ikke kunde tale Dansk, traadte tilbage. Jeg blev staaende.

Saadan et lille Skridt, gjort eller ikke gjort, kan være afgørende for hele Livet. Var det blevet Flandern eller Døden bag de vandtætte Skodder under Jyllandsslaget? Det er bedst ikke at spekulere over det. Jeg blev staaende, og ved Siden af mig blev staaende Folk, der gik lige i deres Grav paa denne Færd, andre, der rejste ud til Eventyr, Ære og Berømmelse, og atter andre, hvem der kun ventede Lidelser og Savn.

De, der var traadt tilbage, fik Ordre til straks at vende tilbage til Kasernen og afvente nærmere Ordre. Det blev sagt paa en Maade, der var ganske forskellig fra den, der hidtil var blevet talt til os paa.

Nu var vi alene med den fremmede Officer, der var blevet lidt mere afmaalt i sit Væsen, men han talte som en Mand, der nærmer sig Slutningen af en stor og vanskelig Opgave. Han præsenterede sig som Oberløjtnant Christiansen og fortsatte derefter:

— De udgør *nu* Besætningen paa en Handelsdamper, hvor jeg er Kaptajn. Den ligger nede paa Værftet, hvor De straks maa begive Dem ned, men jeg vil paa Forhaand indskærpe Dem den allerstørste Forsigtighed og Hemmelighedsfuldhed overfor alle, der spørger Dem. Tal ikke til nogen om Planerne, og vær overbevist om, at De vil faa at vide, hvad det drejer sig om, saa snart det overhovedet er muligt. Om nogle Dage ses vi om Bord paa Skibet. God Nat!

Vi traadte af og begav os ned til Kasernen for at hente vore Sager. Dèr sad vore Kammerater, som ikke skulde med, og ventede paa os. Saa snart vi kom ind, begyndte de at spørge os ud, men vi kunde intet sige udover: Farvel og ha' det nu godt! Vi pakkede vore Sager og begav os under Føring af en Underofficer ned paa Værftet, hvor vort Skib laa.

Det var en stor, smuk, tilsyneladende temmelig ny Damper. Dens Navn var overmalet, men paa begge Sider af Skorstenen stod med store Bogstaver „Sp A“, hvilket vi blev enige om maatte betyde „Spærrebryder A“, og det klarede straks Situationen for os. En Spærrebryder eller Blokadebryder havde den Opgave at gaa gennem de engelske Blokadelinier. Det var det, vi skulde. Det var tidligere blevet forsøgt med vekslende Held, og nu var det altsaa vor Tur at vove Forsøget. Lykke og Held!

Jeg var glad for, at det var en Blokadebryder, jeg skulde gøre Tjeneste paa. Min Tanke havde i de sidste Dage været den, at vi skulde være Besætning paa en Hjælpekrydser — et armeret Handelsskib, som skulde snige sig gennem Blokaden og føre Handelskrig i aaben Sø. Deres Lod var ikke misundelsesværdig, og det beroede paa det rene Slumpheld, om de slap levende fra det. Den ene efter den anden var bleven skudt ned af Englænderne rundt om paa Havene. Selv en lille Krydser kunde gøre det af med saadan et stort armeret Handelsskib, der jo slet ikke var bygget til at modstaa Beskydning.

Paa hele det store Dæk, hvor der aabenbart om Dagen havde arbejdet nogle Haandværkere, som var i Færd med at bygge om paa Kommandobroen, var der ingen Armering at se, og der var heller ikke bygget Underlag til Kanoner. Vi skulde altsaa ikke bevæbnes.

Næste Dag viste det sig, at jeg havde set lidt for lyst paa Tilværelsen. Vi havde ganske vist ikke Kanoner om Bord, men Ladningen var i fuld Gang, og da jeg kom til, var man i Færd med at stuve nogle store Kasser, mærket Dynamit, ned i et af Lastrummene. I et andet blev der anbragt Kasser, mærket Ammunition.

— Du gode Gud, var der én, der sagde lige ved Siden af mig paa syngende Svensk, hvis min Moster saá dette

her, saa kom hun rejsende herop og slæbte mig hjem ved Haarene.

Det var en spinkel, ganske ung Mand, der talte. Et Par levende og udtryksfulde Øjne lo fornøjet op til mig. Aabenbart mente han lige det modsatte af, hvad han sagde, og ligefrem nød at være om Bord paa et Dynamitskib.

— Jeg hedder Sørensen, sagde han høfligt, Karl Sørensen fra — et eller andet Sted i Sverige — for Tiden frivillig i den tyske Marine. Jeg boede hos Moster i Hamborg, men saa kom Krigen — og hvad Fanden — jeg kunde jo ikke gaa dèr og glo, naar alle de unge Mennesker var draget af Sted, og saa rømte jeg fra Moster. Han lo muntert ved Tanken, men fortsatte saa:

— Der var ikke meget ved det til at begynde med, men nu gaar det jo storartet. Det var lige ved, at de ikke vilde tage mig for gode Varer — de sagde, at mit Danske lød noget svensk, men jeg snakkede for dem om Brødrefolkene og København og Tivoli, saa de kunde høre, at jeg var fuldbefaren — og saa gik det. Jeg glæder mig til at hilse paa alle mine Kammerater — vi er jo frivillige allesammen — ikke?

— Aa jo — saamænd, det kan man jo godt sige...

— Lad bare være — I Danskere gaar saa stille med det, men I gaar s'gu med paa den værste alligevel.

Jeg brummede noget om, at jeg for mit personlige Vedkommende kunde klare mig med et Mindstemaal af Eventyr, men jeg havde bare ikke været rigtig klar over, hvor der var mest, og hvor der var mindst eventyrligt. Foreløbig saá det ud, som om jeg havde valgt det forkerte, sagde jeg, men den unge Karl Sørensen grinede blot:

— Saadan siger alle dem, jeg har snakket med — de er helt flove over at være kommet med paa denne her Galej — men de mener saamænd ikke et Hak med det.

Han slentrede videre paa Jagt efter mere begejstrede Meningsfæller, men fandt sikkert ingen. Stemningen om Bord var anlagt for det jævne og dagligdags i langt højere Grad end for det eventyrlige. Da jeg kom ned til Middagsmaden, var den det altoverskyggende Emne. Sikke Mad og sikke Mængder! Vi havde indtil nu levet ganske godt paa Kasernerne — i det mindste langt bedre end Landsoldaterne — men dette her var ikke at leve godt, det var at leve ødselt og over Evne. Uhyre Bøffer i uoverskuelige Mængder stod den paa den første Dag, og den næste Dag aabenbarede usigelig mange og store Koteletter. Man spiste og spiste, for ikke at sige aad, blev gode og glade og lærte hinanden at kende under behagelige Former. Mætte Mennesker har sjældent noget at udsætte paa hinanden. Jeg blev klar over, at jeg var omgivet af næsten lutter Nordslesvigere og Flensborgere med nogle ganske enkelte Tyskere og én Svensker imellem. Snakken gik stadig paa Dansk — heldigvis et Sprog, som indeholder mange og gode Udtryk for Madglæde — og den drejede sig især om dette rent ud eventyrlige Køkken, som dette Skib havde. Mon det dog kunde blive ved? Der maatte ganske sikkert være en Ende paa en saa uhørt Velstand.

— Men vent bare, sagde Tømmermanden og spyttede udenbords, naar vi stod ved Rælingen og drøftede Dagens Ret. Han var helbefaren, tatoveret paa Armene, firskaaren og hjulbenet og brugte Skraa i store Mængder. Huen sad saa langt nede over det ene Øre som muligt, og ikke den fineste Uniform kunde skjule, at man her stod overfor en Søens Mand af ægte Slags.

— Vent bare, gentog han, til vi kommer til Søs med denne her Tramp! I har maaske lagt Mærke til, at den ikke har Kølerum, og véd I, hvad det betyder. Spis I

bare, inden I skal til at leve af Kabelgarn syv Gange om Ugen! Og han spyttede atter udenbords.

— 3000 Tons Kul har vi faaet indenbords, meldte Karl Sørensen triumferende paa egne og Foretagendets Vegne.

— Vi ta'r Kul med til Helvede, mente Tømmermanden, vær ganske sikker paa, at det betyder, at vi skal møde én eller anden forrendt Krydser eller Hjælpekrydser, der ligger et eller andet Sted i Verden ved en øde Ø og hverken kan komme frem eller tilbage. Naar vi saa er blevet tømt, saa kan vi faa Lov til at hænge i Skøderne paa ham, lige til vi bliver skudt i Sænk begge to.

— Er du ikke frivillig, Tømmermand? spurgte Karl Sørensen paa sit svenske.

— Jo, Gu' er jeg frivillig — jeg er frivillig, om vi saa skal sejle lige lukt ind i Helvede. Jeg er frivillig for at komme ud at sejle, ligegyldigt hvor vi sejler hen. Nu har jeg gaaet og gloet paa Kaserner i over et halvt Aar og ikke mærket et Skibsdæk under mig hele den Tid — er det saa underligt, at jeg gerne vil ud at sejle. Endelig blev der da ogsaa spurgt, om jeg kunde tale Dansk — véd jeg. Tømmermanden afsluttede denne Del af sin Tale med nogle kraftige Bemærkninger om Karl Sørensen, som viste, at han tilfulde beherskede den Del af det danske Sprogs Virkemidler. Han beskyldte den unge Mand for at være usømmeligt begejstret for Ekspeditionen og antydede, at han vilde komme til at gøre en ynkelig Figur, naar vi kom ud paa det aabne Hav, navnlig i høj Sø.

— Alle I, som har lært paa de store Skibe, har ikke Begreb om, hvad det vil sige at være til Søs, men det skal I nok faa lært paa denne Kasse her, det skal jeg love jer for. Der er aldrig godt Vejr ret længe ad Gangen paa denne Aarstid; skal vi gennem Blokaden, bliver det vel

Nord om Island, og dèr er i det hele taget aldrig godt Vejr.

Allerede paa dette tidlige Tidspunkt af Rejsen begyndte Tømmermanden at spinde sine lange Ender, der senere blev en fast Del af vore aandelige Fornødenheder, og vi havde ikke forladt Wilhelmshafen, før vi opdagede, at en meget stor Del af det, han fortalte, var Løgn og Opspind fra Ende til anden. Men de forkortede os Tiden paa en behagelig Maade, og vi havde ikke meget at bestille. Vi Maskinfolk arbejdede lidt i Maskinrummet, og Søfolkene hjalp til med Ladningen, men der blev ikke jaget paa os, og vi kunde tage os det ganske let altsammen. Vi maatte skrive hjem, men alle Breve blev censureret. I Land maatte vi overhovedet ikke gaa, hvilket dog ikke alle respekterede. To helbefarne Tyskere, der kunde tale et Sprog, som de kaldte „skandinavisk", slap saaledes ud en Aften, og de kom hjem i meget høj Stemning. Vi maatte sætte os paa dem, for at de ikke skulde vække alt for stor Opmærksomhed hos Styrmændene, der var kommet om Bord, og hvoraf navnlig den ene saá noget bidsk og tjenstivrig ud.

Den 17. Februar var Skibet klar til at sejle. Alle fem Lastrum var fyldt omtrent til Randen med Ammunition, Sprængstoffer, svære Granater, Lægemidler og meget andet, som vi ikke havde Rede paa, da det altsammen var indkapslet i Zinkkasser. Oven paa denne Ladning var der lagt et svært Lag Brædder, ligesom hele Dækket var fyldt med opstablede Brædder. Vi skulde aabenbart ligne en ganske almindelig Trælaster paa Vej til en oversøisk Havn.

Om Aftenen sad de fleste af os og skrev et Brev hjem. Jeg skrev et ganske kort et, hvori jeg forberedte dem paa, at de ikke vilde høre fra mig i længere Tid, men at de ikke skulde være forskrækket af den Grund. Det faldt

mig overordentlig svært at skrive det Brev, for det var næsten som at sige Farvel til dem allesammen for bestandigt. Jeg anede jo ikke, hvorvidt de vilde faa Grund til at ængstes eller ikke, og det var en utaalelig Tanke, at jeg ikke paa nogen Maade kunde komme i Forbindelse med mine Kære, naar Skibet først var lagt fra. De fleste af de andre havde det vist paa samme Maade. I det mindste herskede der en noget trykket Stemning i Fyrbødernes Rum den Aften, og lige saadan saá det ud hos Matroserne. Nu skulde det indfries, som vi havde levet højt paa saa længe, og allerede til at begynde med kneb det svært for os allesammen.

Kun nogle ganske faa skrev ikke. Det var helbefarne, som havde levet saa meget af deres Tid paa Havet, at de ikke mere havde blivende Sted, og at ingen saá efter dem, naar de gik af Havn.

II

Ud paa Eftermiddagen den 18. Februar — det var allerede ved at mørknes, for Dagen havde været taaget og sludfuld — stod jeg paa Dækket og saá Landgangen blive taget og Fortøjningerne kastet los. Kaptajnen stod paa Kommandobroen med en Lods ved Siden af sig og en Officer fra Wilhelmshafen, der formentlig skulde følge med til den inderste Minespærring.

Ganske langsomt begyndte Skruerne at arbejde, og et sort Vand kom til Syne og blev bredere og bredere mellem Skibssiden og Bolværket. Det skulde vokse til et Verdenshav, før vi igen fandt et blivende Sted, og den Verden, vi nu forlod, skulde vi aldrig se mere. Jeg blev ved

at se ind mod Land, efter at vi havde lagt fra, og langs Rælingen stod de andre af Frivagten tavse og ubevægelige og saá ind mod Havnen og Værftet. Forude lukkede et Par Sluseporte sig lydigt op — der var overalt denne Velforberedthed til at hjælpe os ind i noget, som vi ikke vidste, hvad var. Farten voksede fra Minut til Minut, medens Byen og Havnen slettedes ud af Taagen agterude. Nu var det forude, det foregik. Ud af Taagen steg en uhyre Kolos, et vældigt Skibsskrog — et af Flaadens Storslagskibe.

Det gled forbi, fantastisk og uformeligt i Linierne som en Drøm om et af Fortidens Uhyrer, men endnu inden det var forsvundet, steg et nyt Uhyre ud af Disen, voksede sig stort og vældigt, blev blegere og mere utydeligt og var til sidst glemt for den næste Kolos, der sejlede os sidelæns i Møde. Det var Højsøflaaden, Verdens nyeste Flaade, der laa tøjret her, mens en usselig Damper var paa Vej til det aabne Hav gennem den engelske Blokade. Det saá urimeligt og meningsløst ud. En 10-15 Skibskolosser havde vi sejlet agterud, før vi kom til „Von der Tann", og jeg blev klar over, at vi var i Nærheden af Slagkrydserne. Det var dem, der lige var kommet hjem fra Doggerbanken. Dem kunde man ikke sige noget paa — de havde prøvet det.

„Von der Tann" forsvandt, og et nyt Skib dukkede op. Inden jeg kunde skimte andet end de raa Omrids, slørede af Mørke og Taage, vidste jeg, at det var mit gamle Skib, Slagkrydseren „Moltke". Den laa dèr saa lang og bred og mægtig, saa tung og urokkelig, at ingen skulde tro, den nogen Sinde havde danset over Bølgerne med 31,5 Knob. Jeg stirrede paa den, til den var helt forsvundet. Det var det sidste kendte, jeg fik at se. Her havde jeg tilbragt to Aar af mit Liv, og vi var næsten jævnaldrende i den tyske Flaade. Da jeg var færdig med mit første Aar

paa gamle „Roon", var „Moltke" færdig med sin Udrustning, og da den skulde have Besætning, var jeg i det første Hold, der kom om Bord. Jeg var med til at klæde den paa med løst Inventar og ekvipere den fra Top til Taa. Vi var 1200 Mand, der slæbte et Par Uger, før det store Uhyre var mæt.

Jeg var ogsaa med, da det første Gang skulde prøves, hvad den duede til som Sejler. Det var i Danzig-Bugten. Vi fik at vide, at de engelske Slagkrydsere kunde drive det til 30 Knob, og i fem Timer holdt vi „Moltke" oppe paa 31,5 Knob, men da var der heller ikke en tør Mand om Bord, og Lægerne havde lige saa meget at bestille som under et Søslag. Det kostede 3000 Tons Kul og en Del kasserede som utjenstdygtige, foruden blodige Hænder til alle os øvrige.

Det var ogsaa i Danzig-Bugten en mørk Nat efter en Prøvetur, at en Motorbaad lagde til ved Siden af Kolossen, og en lille spændstig Skikkelse indhyllet i en stor Oliefrakke entrede om Bord. For den Sags Skyld kunde det godt have været Fanden selv. Mere Uro kunde hans svovlede Majestæt ikke have forvoldt. I ethvert Rum brøledes og kommanderedes der. 1200 Mand faldt over deres egne og andres Ben, mens Underofficerernes Stemmer skingrede gennem Banjerne: — Alle Mand paa Dæk! — hurtigt! se at faa Fødderne med jer!

Og da vi saa stod deroppe, 1200 Mand, der var kommet i Tøjet og op paa mindre end tre Minutter, alle belyst af skærende hvide nye Lamper, saa løb den lille Mand i Oliefrakken hurtigt langs Rækkerne, sáa os lige ind i Ansigtet, fotograferede vort Tøj fra øverst til nederst med sine hurtige Øjne som en gammel trænet Underofficer. Kejseren inspicerede sin Slagkrydser. Som Støtter, næsten uden at trække Vejret, stod vi dèr, indtil han var kommet alle Rækkerne igennem. Saa et Par hastige Ord:

— Jeg udtrykker min store Tilfredshed.. en kort Hilsen, og et Øjeblik efter tøffede Motorbaaden mod Land igen. Et kejserligt Lune, der kostede os en Nats Søvn ovenpaa en anstrengende Dag, for hvem kunde vel sove ovenpaa denne Oplevelse.

Et Hundeliv var det til at begynde med, og en skrap Besætning — af de værste paa Flaaden. Halvdelen af dem kom fra „Roon", og de var, som Folk er flest, men den anden Halvdel kom fra de øvrige Skibe, og de havde just ikke sendt deres bedste Børn.

Steffens — ja, det var Steffens' Skib — den store godmodige Holstener, som vi Rekrutter elskede, men som Officererne hadede og Underofficererne forfulgte, og som tilbragte en god Del af sin Tid i den militære Straffeanstalt i Køln. Aa Gud, ja, det var Steffens, som lige var kommet fra Køln og nu stod paa Stribe med os andre til Renlighedsparade paa Dækket en Søndag Middag. Arbejdet ved Kedlerne til Kl. halv tolv og renpudset og klar paa Dækket Kl. 12. Næstkommanderende, der drev foran Rækken, fik et ondt Glimt i Øjnene, da han saá Steffens, slentrede hen til ham og spurgte: — Naa, Steffens, hvordan var der saa i Køln? Hvorpaa Steffens rettede sin store Skikkelse op, slog Hælene sammen og svarede uden et Sekunds Tøven: — I hvert Tilfælde bedre end her om Bord, Hr. Kaptajn!

Vi andre blev jo stive af Skræk, og Næstkommanderende bed sig i Læben og saá paa Steffens mere og mere rød i Ansigtet af Arrigskab. Saa forstod han, at han havde forløbet sig, snurrede rundt paa Hælen og slentrede videre. Vi andre saá fra den Dag paa Steffens som noget stort og uvirkeligt. Det var han ogsaa. Han var en retsindig og levende Protest mod alt det, der er forkert i det militære Liv, og derfor blev han ogsaa straffet og forfulgt. Hvor mon Steffens, Soldat af anden Klasse med

4aarig Tjenestetid og mindre Løn, opholdt sig nu — mon det stadigvæk var om Bord paa „Moltke"?

Men det var ogsaa om Bord paa „Moltke", at vi den samme Sommer sejlede gennem den dejlige finske Skærgaard, som ingen Nat har, og hvor skovbevoksede Øer stiger op og forsvinder, saa ens og saa mangfoldige, at man til sidst tror, man drømmer, thi et saadant Overmaal af Dejlighed kunde jo ikke eksistere. Det var her, vi stod opstillet til en anden Parade med Øjnene stift heftet paa den russiske Kejseryachts Skorsten, eller var det paa et Grantræ inde paa Bjørkø, medens to af Jordens mægtige, den russiske Czar og Kejseren af Tyskland, skridtede Fronten af.

Jeg kunde endnu høre Czarens bløde mærkelige Tyske, da han hilste: — God Morgen, Matroser! men til os paa Bagbordssiden sagde han kun Godmorgen! Han havde vel glemt, hvad Fyrbøder hedder paa Tysk.

Og det var med „Moltke", jeg sejlede samme Sommer til den norske Kyst, hvor en ny Verden af Skønhed aabnede sig for mine Øjne, og det var endelig det samme gode Skib, som førte os over Atlanten til Frihedsstatuen og New Yorks Skyskrabere. Her skridtede Præsident Taft vor Front af, stor og bred og mægtig og dobbelt vældig under den høje Hat. Hvilken Historie havde ikke saadan et tre-fire Aar gammelt Skib allerede! Paa Dækket Kejsere og Præsidenter og nede paa Fyrpladsen Steffens fra Kiel i Kamp med Uret og Overgreb. —

Slagkrydseren „Moltke" var forlængst forsvundet i Taagen og endnu et Par forankrede Skibsskrog var gaaet det forbi, før jeg holdt op med at stirre i den Retning, hvor mit gamle Skib laa. Jeg stod og tænkte paa, hvor mægtig en Opgave der egentlig var paalagt os. Hvilken forfærdelig Hindring maatte ikke den engelske Blokade være, hvilket Vidunder af Organisation og Sømandsskab, naar

alle disse Kæmper maatte ligge her fredeligt forankrede uden at kunne gaa ud. I Land havde vi kun læst om tyske Sejre til Lands og til Vands, men her ude paa det taagede og urolige Hav laa aabenbart noget, hvis Magt og Vælde man havde Respekt for, som man endnu ikke havde overvundet og maaske aldrig skulde overvinde.

Der var en, der kaldte paa mig, og jeg gik forud. Dèr stod Kammeraterne med hver en Sæk i Haanden, og jeg fik udleveret en. — Det er Civiltøj, sagde Førstestyrmand, klæd om med det samme og put Uniformen i Sækken!

Vi løb ned i Kahytten, som vi kaldte vort Rum, og skyndte os med Omklædningen til civil. Faa Minutter efter stod vi paa Dækket, allesammen med vor Sæk i Haanden. Det var nu helt mørkt, og Skibet havde sagtnet Farten. En Torpedobaad løb op paa Siden af os, og vi fik Ordre til at hive Sækkene ned i den. Kort efter gik Lodsen fra Borde fulgt af den fremmede Officer, og Torpedobaaden lagde om og vendte i en elegant svunget Bue. Vi stod allesammen og stirrede efter den. Det var den absolut sidste Forbindelse med de hjemlige Forhold, der nu blev slettet ud af Taagen. Fra Baaden lød et Brøl i en Raaber: — *Entlassen!* Vi var fri og færdige med Wilhelmshafen og sejlede paa eget Ansvar, efter at være blevet lodset ud gennem Minespærringen.

— Tre Hurra for vore Kære derhjemme! lød en dyb alvorlig Kommandostemme, og i samme Nu løftede der sig et Brøl fra Dækket, hvor næsten hele Besætningen stod. Det var Kaptajnen, der havde formet de Ord, som de fleste af os havde haft i Tankerne. Nu i Dag fik de derhjemme det allersidste Brev fra mig — ja, maaske virkelig det sidste. Denne voldelige Afbrydelse af Forbindelsen mellem Mennesker, der holdt af hinanden, følte jeg som en Modbydelighed, men det var altsaa Prisen, vi skulde betale for ikke at gaa som et Nummer paa et af de

store Skibe eller ligge i Mudderet i Flandern. — Kaptajnen er lige blevet krigsviet! var der én, der sagde ved Siden af mig, og jeg forstod nu, at jeg ikke var den eneste, der havde bragt et Offer. Det var en Slags Trøst.

Vi naaede ikke at komme ned under Dækket, før vi igen blev kaldt sammen om Kommandobroen, hvor Kaptajnen stod sammen med Styrmændene, kun utydeligt belyst af Lampen paa Kommandobroen. Han vilde tale til os og begyndte med det samme:

— Formaalet med vor Rejse kan jeg nu aabenbare Dem. Det er at bryde gennem den engelske Blokade og bringe Kul til Krydseren „Kønigsberg". Desuden skal den have suppleret sin Ammunitionsbeholdning. Jeg har hidtil maattet holde dette strengt hemmeligt paa Grund af de mange Spioner, som desværre endnu findes i Wilhelmshafen.

„Kønigsberg" — hvor var det, jeg sidst havde hørt om det Skib? Var det ikke ved den afrikanske Østkyst? Den havde sænket en eller anden lille engelsk Krydser dernede. Det maatte jeg se at faa Klaring paa bagefter.

— Om 6 Maaneder skulde vi være tilbage igen, hvis det lykkes for os, og hvorfor skulde det ikke det...

Nej, hvorfor Pokker skulde det ikke det? Jeg blev i helt godt Humør af at høre paa Manden.

— Vi haaber at undgaa de engelske og franske Vagtskibe, men skulde vi alligevel blive visiteret, haaber jeg, at hver Mand forstaar, hvad det gælder. De er nu danske Søfolk med danske Søfartsbøger (aa, det var det, jeg havde i Lommen), og De vil i øvrigt faa udbetalt den danske Sømandshyre, saaledes at de to Trediedele betales til Familien derhjemme og én Trediedel til Dem selv.

Det sidste var glædeligt at høre. Saa kom de da ikke til at lide Nød derhjemme. Det klarede svært op, for indtil nu havde vi absolut ikke faaet dansk Sømandshyre,

og der var ingen, der havde skænket vor Familie en Tanke. Jeg var lige ved at raabe Hurra for den sidste Oplysning, men tog mig i det. Det var maaske ikke det mest passende Sted at lægge Begejstring for Dagen. Kaptajnen sluttede nu med nogle Ord om godt Samarbejde, og vi traadte af for at gaa ned til Aftensmaden...

Da jeg saá Kammeraterne samlet ved Lys, gav det et Sæt i mig. Under den sidste Times bevægede Begivenheder havde jeg helt glemt, at vi allesammen var blevet civile, men her lod det sig ikke skjule som paa det halvmørke Dæk. I den forvirrede Time var hele Besætningen, som ved et Trylleslag, blevet forvandlet fra stramme tyske Matroser til civile Søfolk. Med ét var alt, hvad der lignede Militær, blevet strøget af os. Lille Karl Sørensen druknede i en mægtig Sixpence, mens Tømmermanden var blevet Indehaver af en Kasket med blank Skygge, som han anbragte saa stærkt paa Sned, at ingen kunde fatte, hvorledes den kunde blive hængende. Han stod med skrævende Ben i Færd med at lodde Dybden i de nye Bukselommer, og saa vidt jeg kunde se paa hans Ansigt, var Prøven faldet heldigt ud. I den Tid, jeg havde kendt Tømmermanden, havde han kun ved ganske enkelte Lejligheder haft Hænderne oppe af Lommen, og her saá det ud til, at han havde faaet et Par Lommer, hvor han rigtig følte sig hjemme.

Den kærlige Sjæl, der havde pakket dette Tøj sammen til os, havde arbejdet med en ikke ringe Fantasi og Sans for det maleriske. Min Hjerne arbejdede tungt med en vanvittig Tanke: — Var det virkelig en Depotunderofficer, der havde ført denne Tanke ud i Virkeligheden. Jeg forsøgte at se Manden for mig, men forgæves. Tanken var umulig. Det maatte være hans Kone eller hans Datter. Jeg anede en kvindelig Haand bag dette Udvalg af civile Dragter.

Der var ikke to Mand, som var ens paaklædt. Var Frakkerne ikke forskellige, saa var Uldtrøjerne det, og der var ikke to ens Sixpencer om Bord. Min saá ganske anderledes ud i Bundfarven end Karl Sørensens, og denne var igen forskellig fra Peter Hansens Kasket, og foruden disse tre fandtes der endnu flere Nuancer og en Del saakaldte svenske Sømandskasketter med blank Skygge. Benklæderne varierede lige stærkt i Farve og Snit, og ogsaa Halskludene var forskellige til det forvirrende.

Der blev sagt ikke saa faa Ting om vore nye Uniformer, men endnu mere om de Søfartsbøger, vi havde fundet i Lommerne paa vore Frakker og Stortrøjer. De var forfalskede allesammen, og de faa Tyskere, der var om Bord, havde endog faaet falske Navne. Den ene af de tyske Fyrbødere hed nu Bror Johansson, men blev aldrig kaldt andet end Bror, og den anden hed Svensson. Jeg havde faaet Lov til at beholde mit Navn, der aabenbart maatte være blevet betragtet som tilstrækkeligt tillidvækkende dansk, men det øvrige, der stod i Bogen, lod meget tilbage at ønske i Retning af Sandfærdighed. Saaledes stod der, at jeg var født i Esbjerg, og at jeg havde sejlet lige siden min Konfirmation paa en lang Række Skibe, som jeg end ikke kendte Navnet paa. Det var helt ejendommeligt at se saa megen aabenbar Løgn paa Tryk og med Underskrifter og Attester under, og paa mig, der endnu havde nogen Respekt for det skrevne Ord, var det helt forvirrende at læse denne Bog igennem. Da jeg var færdig, var jeg ikke helt sikker paa, hvilken af de to Nis Kock'er jeg egentlig var — om jeg var den unge, helbefarne Sørøver fra Esbjerg eller den fredelige Maskinarbejder fra Sønderborg.

De andres Bøger saá ikke stort bedre ud. De fleste viste sig at være født indenfor Kongeriget Danmarks Grænser. Vi var et Par Stykker fra Esbjerg, nogle fra

Aalborg og Aarhus og en Del fra København. Ogsaa en Marstalmand havde vi om Bord. Telegrafisten, som var fra Hamborg og kunde tale Fransk, var med paa belgiske Papirer, og de fleste Tyskere paa svenske. Kun en eneste Mand om Bord havde en helt sandfærdig Søfartsbog. Det var Svenskeren Karl Sørensen, der var med paa sit eget Navn og paa sin gode svenske Fødebys Navn.

Kort efter Spisningen havde jeg Vagt paa Fyrpladsen sammen med Bror, der talte et Sprog, som ikke havde meget med Dansk at gøre, og som for Resten heller ikke lignede Svensk. Paa Dækket arbejdede Matroserne ivrigt, da jeg gik ned, og kort efter Vagtens Begyndelse fik vi noget af deres Arbejde ned til Fyrene — det ene Læs malede Bjælker og Planker og Brædder efter det andet og med Ordre til at smide dem under Fyret: — Hvad i Alverden er nu det? spurgte jeg noget ærgerlig, for det var ikke nær saa let som at fyre med Kul.

— Kan du ikke se det — det er noget af Kommandobroen — den var falsk. Det har de lavet for at narre Snushanerne i Wilhelmshafen. Nu har de nok allerede rapporteret hjem, at der er gaaet en Bryder ud med den og den tossede Kommandobro, og saa ligger de engelske Trawlere og glo'r efter et Skib, der ser saadan ud. De ligger paa Lur allerede nu — vær vis paa det! Men nu brænder vi alt det falske — saa kan det jo være, det gaar — skønt jeg tror ikke stærkt paa det. Det er vist en slem Suppedas, vi er kommet ind i.

Jeg hev en tre-fire store Planker paa Ilden: — Du kunde jo lade være — du var jo ikke Sønderjyde.

— Nej, men jeg skulde gøre fire Aars Tjeneste uden Kokarde, tror du, at det var sjovt. Det mest beskidte Arbejde blev man sat til, og den elendigste Underofficer kunde gøre ved én, hvad han vilde. Næ, jeg var tvunget til det, hvis jeg vilde beholde Livet og Forstanden.

— Jamen, sejlede du ikke i sin Tid?

— Jo, jeg sejlede lige ind i min Ulykke, gjorde jeg, men skidt med det! Jeg kan naa at faa vendt Skuden endnu engang.

Jeg kiggede i Smug paa Bror. Han var ikke tiltalende, og jeg var ked af, at jeg havde faaet Vagt netop med ham. Han saá ud til at have levet et vildt Liv, og jeg brød mig ikke om at spørge ham ud om hans Fortid. Den kom jo heller ikke mig ved. Sit Arbejde gjorde han godt nok.

Den næste Morgen laa Nordsøen udbredt omkring os uden et eneste Skib, ja, uden saa meget som en Røgsøjle i Horisonten. Vejret var stille og glædeligt usigtbart, og det maatte jo forbedre vort Chancer, hvis vi havde nogen.

Nu kunde jeg se, hvad det var, Matroserne og Tømmermanden havde haft saa travlt med om Natten. De havde lavet helt om paa Skibet. Bogstaverne var forsvundet fra Skorstenen, der nu var okkergul, og Kommandobroen havde skiftet Form ved, at en Mængde Camouflage var brudt ned.

Men den største Overraskelse var dog Flaget, som var hejst agterude. Nu sejlede vi ikke længer under det tyske Marineflag, men under Dannebrog, det gamle danske Flag, som min Bedstefader havde kæmpet under baade i Treaarskrigen og i 1864. I det lille Kammer, som min Broder og jeg havde, da vi var smaa, hang der to Dannebrogsflag paa Væggen, og jeg kom til at tænke paa dem, da jeg saá dette Slag. Jeg kom ogsaa til at tænke paa min Broder, som nu kæmpede paa Vestfronten, og som jeg sidst havde mødt i Bremen, kort før vi afsejlede fra Wilhelmshafen. Gud ved, hvordan han nu havde det — han var blevet Underofficer og lod meget ivrig i Tjenesten. Han skulde bare vide, at jeg nu sejlede under Dannebrog paa Befaling. Det vilde jeg aldrig kunne faa ham til at tro paa. Jeg selv havde Besvær nok med at tro det. Jeg til-

hørte et Slægtled, for hvilket Drømmen om Danmark var ved at blegne overfor den haarde og klare Virkelighed, som vi saá os Ansigt til Ansigt med i de tyske Kaserner — Tysklands uhyre, uovervindelige Magt. Og nu sejlede jeg under dansk Flag midt under Krigen!

Andenstyrmand kom hen til mig, og vi talte lidt sammen. Han fortalte, at vi nu sejlede med S/S „Kronborg" af København, paa Vej fra Sverige til La Plata med Træ.

— Ka' du nu huske det, hvis der skulde komme nogen og spørge dig om det, grinede han.

Jeg talte ogsaa med Tømmermanden om det, og han fortalte mig, at der selvfølgelig fandtes et Skib i den danske Handelsflaade, der hed „Kronborg". — Vi kan jo ikke saadan hitte paa et Navn, sagde han, og Englænderne er lige saa kloge som andre Mennesker. De har Papirerne i Orden, og de kender hvert Skib, der løber ud fra de skandinaviske Havne. Den rigtige „Kronborg" skal sikkert nok være paa Vej fra Sverige til La Plata, og ligger nok i Kattegat nu. Det kan være, vi møder den i Skagerak. Nej, her til Søs er der ikke noget, der gaar paa Slump.

— Ser du, fortsatte Tømmermanden hemmelighedsfuldt, vi har to Telegrafister om Bord, men ikke nogen traadløs, og véd du hvorfor?

Nej, det vidste jeg ikke.

— Det er selvfølgelig, fordi den rigtige „Kronborg" ikke har Radio — men vi har det alligevel, for hvad skulde vi ellers bruge Telegrafisterne til...

Tømmermanden saá ud til at være uhyre stolt af denne Bevisførelse. — Den ligger nede mellem Kullene i et særligt Rum, som blev bygget, før vi tog Kul ind.

Tømmermesteren docerede nu med en stor Pegefinger lige foran min Næse.

— Indgang gennem Kaptajnens Kahyt den høje. Man trykker paa en Knap, og en Kommode svinger til Side som en Dør, og saa er du nede i Telegrafstationen. Lige over Kommandobroen hænger et Billede af Slottet Kronborg, og paa hver Side af det Kong Christian den Tiendes og Dronning Alexandrines Billeder.

— Det er da Løgn, Tømmermand!

— Gu' er det ikke Løgn — jeg har fortalt mange Løgne, men dette her er den rene og skære Sandhed. Der blev kaldt paa Tømmermanden. Jeg gik om paa Bagbordssiden og saá ud i Disen, der lagde sig tættere og tættere over Vandet. Der var intet at se. Om Styrbord havde jeg én Gang set noget, der kunde være Taagebanker, men ogsaa lignede Land. Nu var det der igen ganske tydeligt — Jyllands Kyst.

III

Den lange, lange Dag lakkede mod Enden. Jeg stod paa Dækket mellem Tømmerstablerne og saá ud over Vandet, der laa graat og glat under Disen og Taagen, kun kruset af lange, sindige Dønninger. Vi var nu kommet ind i noget nyt og farligt, og maaske vilde de næste Timer besegle vor Skæbne. Men hvor farligt det end var, det, vi var kommet ud paa, saa havde det dog al Nyhedens Tiltrækning.

Nu havde vi ligget og hugget paa Elbens snavsede graa Vand om Ford paa en lænkebunden gammel Kasse i tre Maaneder, og to Maaneder havde vi været spærret inde paa Kasernen i Kiel. Dagene i Wilhelmshafen bragte endelig lidt Afveksling, men de var fulde af Uro og Usikkerhed, og deraf vokser ingen Glæde og Tilfredshed.

Trods alt, saa var det endelig nu, som det skulde være. Nu havde vi en Opgave foran os og et levende Skib under os. Vi havde desuden daglige Pligter, og de kunde maaske blive baade anstrengende og irriterende, men det var en sund Arrigskab, som var helt forskellig fra den Polarkuller, der sommetider kunde hjemsøge Stue 88.

Ganske vist — det maatte indrømmes — var det et helt igennem fordægtigt Hav, vi sejlede paa, men alligevel havde jeg for første Gang i lange Tider følt virkelig Tilfredshed med Livet og med mit Arbejde. Det bestod nu ganske simpelt i de regelmæssige Vagter paa Fyrpladsen sammen med Reservesvenskeren Bror, som jeg ikke brød mig ret meget om, og en ung Flensborger, der var søsyg allerede paa den første Vagt og i øvrigt blev ved at være det, saa længe som et Menneske i det hele taget kan holde ud at være søsyg. Men det var nu altsammen lige meget, for der var Fornuft ogsaa i Søsygen. Den hørte nu engang til, naar man sejlede. Det var noget helt andet end det fornuftstridige Fangenskab paa „König Wilhelm", hvor der ogsaa var mange søsyge, naar Nordsøen løb Storm mod Elbmundingen, og store graa Vandbjerge vandrede ned gennem Floden. Det var i de Dage, da Engene blev til Have, og døde Faar og Køer drev omkring det forankrede Skib.

Jeg kom til at tænke paa den lille Rhinlænder, som havde skaffet sig en god Ekstraindtægt paa „König Wilhelm" ved at fange Rotter. Der var udsat en lille Dusør for hver død Rotte, vi kom med, og Rhinlænderen kom med en hver halve Time. Han varmede den paa Damprørene, for at Underofficeren skulde tro, at den var nyfanget hver Gang. Hvilket Liv for voksne Mennesker!

Nej, da var det anderledes i Pagt med Livet at staa paa Dækket mellem Tømmerstablerne i Frivagten og se ud over det mørknende Vand, først om Bagbord, saa om

Styrbord, saa forud og saa agterud, om der skulde være en Smule Skorstensrøg i Sigte. I dette Farvand kunde Skorstensrøg betyde baade ondt og godt, men vanlig ondt. Det var ganske vist ikke et Farvand, der var beherskét af én af Parterne, men svarede nærmest til, hvad man til Lands kaldte Ingenmandsland, men under en eller anden Form holdt baade Tyskere og Englændere det under Kontrol. Her tumlede begge Landes Undervandsbaade sig frejdigt og frækt, her var hver Trawler det samme som et armeret Forpostskib, her var Dampere næsten aldrig andet end Hjælpekrydsere, og lynhurtige Torpedojagere, de eneste større Krigsskibe, der kunde opholde sig her, havde Overopsynet.

Igennem dette Farvand, der saá fuldkommen farefrit og livløst ud, men i Virkeligheden var alt andet, pløjede S/S „Kronborg" af København sig roligt og beslutsomt Vej mod Nord med en Fart af 10 Sømil i Timen. Om Bord var Livet faldet ind i en egen stilfærdig dagligdags Rytme, som jeg ganske vist ikke havde kendt før, da jeg aldrig havde sejlet med en Handelsdamper, men som jeg hurtigt lærte at tilegne mig. Der var en Mængde gamle Søfolk om Bord, helbefarne Folk, der kunde lære os Rutine paa en eneste Vagt. Der var noget solidt, dagligdags og sundt ved det hele, og Arbejdet og Pligterne holdt Spændingen nede paa passende Grader.

Ud paa Eftermiddagen var det begyndt at dise meget stærkt, og Synskredsen indsnævredes mere og mere. Vi havde op mod Aften tilbagelagt en meget farlig Etappe, Dagsmarchen langs den jyske Vestkyst. Her havde vor Camouflage intet været værd, hvis en Englænder var dukket op. Vi kunde da have sparet os vore falske Papirer, vort Kendskab til det danske Sprog, vort Dannebrog agterude. Intet af det vilde have hjulpet overfor den ubestride-

lige Kendsgerning, at vi kom Sydfra og foregav at sejle fra Sverige til La Plata. Det lod sig gennemskue af enhver. Men nu var vi kommet igennem det farlige Farvand, og godt begyndt var jo halvt fuldendt.

Men da Natten faldt paa, nærmede vi os den første Blokadelinie, som Englænderne havde lagt fra Skotland til Skagen. Her var hvert Skib mistænkeligt, og da navnlig Skibe, der kom Sydfra og sejlede tværs over alle de gængse Veje med Kurs mod Nord. I Særdeleshed maatte Trælastere, der sejlede med slukkede Lanterner og aabenbart kom fra Helgolandsbugten, skønt Papirerne lød paa Karlskrona, forekomme mistænkelige. Det havde jeg en tydelig Fornemmelse af, og den var jeg paa ingen Maade ene om.

I Fyrbødernes Rum lukkede ikke en af Frivagten et Øje den Nat. Vi laa paa Køjerne eller sad omkring Bordet, hvor nogle forsøgte at spille Kort og andre at snakke, mens vi allesammen røg, saa Skibslampen blev forvandlet til en glødende Planet omgivet af Skabelsens første Taager. Engang imellem sænkede Stilheden sig over os, og de fleste holdt Vejret tilbage. Saa sagde Svenskeren med sin klare syngende Stemme og med Brug af Ord, der var meget for store for hans Alder: — Nu drejer vi, ta' mig Fa'n, bagbord igen! hvortil den forlorne Svensker Bror Johansson regelmæssigt svarede: — Det gaar ad Helvede til!

Sønderjyderne sagde ikke ret meget ved disse Lejligheder, men der var altid én, som skulde have tændt sin Pibe meget omhyggeligt, og en anden, der skulde gabe, medens de resterende ledte i deres Hjerner efter et passende fjernt og ligegyldigt Emne at tale om. Peter Hansen, min Kammerat fra Stue 88, trommede med Fingrene i Bordet, mens han utaalmodigt — jeg havde lagt Mærke til, at Peter forholdsvis let blev utaalmodig — spurgte:

— Spiller vi Kort, eller hvad gør vi? hver Gang „Kronborg" lagde haardt til Bagbord.

Men trods al Forstillelse og paataget Ro var det alligevel saadan, at de fleste af os maatte en Tur paa Dækket for at se, hvordan Vejret var. Heroppe blev man imidlertid ikke det mindste klogere.

Alle Officererne var paa Vagt, og der var to Mand paa Udkig — det var en tavs, anspændt Stirren ud i Mørket. Desuden var det meget taaget og vaadt, og Væden drev af alting.

Allerbedst var det at komme paa Vagt paa Fyrpladsen, hvor der var noget at bestille og noget at ærgre sig over, naar Lemperen ikke kunde skaffe Kullene hurtigt nok frem, fordi han var elendig og søsyg. Det gav en hel Del Ekstraarbejde, og saa gik Tiden saa godt med det. Naar man kom op, spurgte de andre: — Er der noget nyt? skønt de vidste, at vi kom lige fra Kedlerne. Det var en helt igennem hyggelig Nat!

— Dette her kalder de for det varme Hjørne, var der en, der sagde gennem Rummets Taager, og Kanalen kalder de for det skoldvarme. Det er Undervandsfolkene, som har givet dem det Navn, og de siger, at de har det fra Englænderne, men hvordan Fanden kan de faa noget at vide fra Englænderne. De ligger vel ikke og snakker med dem ude paa Søen.

— Der sker meget, som vi ikke véd noget om, mente en anden Røst fra det ukendte. Naar denne her Krig er forbi, saa vil der komme mange mærkelige Ting frem for Dagens Lys.

— Kanske kommer mine nye Underbukser frem til den Tid, sang Karl Sørensen, hvem Fa'n har faaet dem op under Neglene?

— Hold Kæft, din Maddike! brølede Bror Johansson.

— Naa, det er dig, din ærlige, lammefromme Tyveknægt — hit med Bukserne, eller jeg springer ned i Hovedet paa dig! — — — Aa — nu drejer vi — ta' mig Fa'n — Bagbord igen.

Og saa blev alt stille, mens S/S „Kronborg" igen nejede til Styrbord for en ny Kurs.

Men tidligt om Morgenen, da jeg tørnede ud til en Vagt, saá jeg højt Land taarne sig op forude om Styrbord. Det var Norges Kyst. Vi var kommet igennem.

IV

Nu var det forbi med det rolige Vejr. Morgenen bragte en frisk Brise, der jævnt og støt tog til hele Dagen, og ud paa Aftenen, da vi efter Sigende var naaet paa Højde med Bergen, kæmpede „Kronborg" sig møjsommeligt frem mod en pibende Storm fra Nordost. Det tungtlastede Skib kunde ikke lave mange Kunster i det Vejr. Det maatte ganske se bort fra at ride elegant paa Bølgerne og glide flot ned i Dalene. Det havde alt for meget at slæbe paa. Saa fyldt det var med Kul og med blytung Last, havde det ikke andet Valg end at brase lige paa de skummende Vandbjerge, der i uendelig Rækkefølge rejste sig netop dèr, hvor vi skulde frem. „Kronborg"s tykke Næse huggede sig ind i Bjergene for at stange sig Vej, men Bjerget blev ved sit, og mægtige Styrtsøer brasede over Fordækket, saa det lød som Torden i Fyrbødernes Rum.

Paa Dækket var alle Matroserne ivrigt i Færd med at surre Dækslasten fast. — Lille Børn, raabte Tømmermanden og klamrede sig til noget faststaaende, lille Børn, nu sejler hele Dækslasten ad Helvede til!

En forkert Sø, som steg op over Bagbordssiden, en hel Verden af Vand, der rullede tværs over Dækket, flaaede Stablerne fra hinanden, og den næste ordinære Sø tog en Part med udenbords. Dækket var spærret af løse og splintrede Brædder og Planker og Tømmerstabler, der var væltede og i Skred, som om der var øvet Vold mod dem af en uregerlig Haand. Ingen vidste, om det, han holdt i, var solidt forbundet med Skibet eller kunde glide udenbords med næste Sø. Dunder paa Dunder i Dækket, uendeligt og ustandseligt, saaledes lød det nede i vort Rum, hvinende Storm og ubrudt Buldren og Bragen, Raaben og Kommanderen, Traad af tunge Søstøvler — det var Lydene paa Dækket.

Paa Fyrpladsen vaklede vi omkring med vidt skrævende Ben, hele Tiden i Gled eller Styrt, og det var et rent Kunststykke at ramme Fyrhullet. Fra Kommandobro og fra Maskinen lød den stadig Opmuntring: — Hold Dampen! og det var en Æressag, at Manometret hele Tiden blev holdt oppe i Nærheden af den røde Streg — men inde i Kulbunkerne laa den lille Flensborger og var grøn i Ansigtet af Søsyge, ude af Stand til at løfte en tom Skovl. Bror og jeg maatte hente hver Stump Kul, vi havde Brug for, selv, og det gjorde jo ikke Arbejdet lettere eller hjalp os til et lysere Livssyn.

Bror Johansson bandede. Han var i den heldige Situation at kunne bande paa flere Sprog som en indfødt, let og flydende og uden Ophold for at søge efter hjælpende Ord. Han havde altid en Bemærkning paa rette Sted, baade naar han faldt med Skovlen og tabte Kullene, naar han ramte ved Siden af Fyrhullet, eller naar han havde været paa Dækket for at hive Slakkerne udenbords.

Vi hejste dem op med et lille Spil, og en af os entrede saa op. Naar „Kronborg" nejede haardt til Styrbord, saa Dækket rejste sig foran os i en Vinkel som en almindelig

Hovedtrappe, saa var det Tid til at flyve hen til Rælingen, tømme Spanden og hurtigst muligt rutsche tilbage igen, inden „Kronborg“ under sine endeløse Rulninger var naaet til Bagbord. Man kunde godt komme til at støde sig i Farten eller glide paa det fedtede Dæk, saa der var saamænd rigeligt at besvære sig over, men jeg syntes dog, at Bror overdrev lidt.

Der kunde lige blive Tid til at kaste et Blik over Dækket, medens man ventede med Slakkespanden. Det var i det mindste nok til at overtyde sig om, at Situationen fra Vagt til Vagt var nogenlunde uforandret. Hvis Folkene den ene Gang havde faaet sat saa nogenlunde Skik paa Dækslasten, kunde man være overbevist om, at den næste Gang havde Søen Overtaget og Dækket lignede Jerusalems Forstyrrelse. Det var en evigt standende Strid.

— Herre, min Gud, jublede Karl Sørensen, da han kom rutschende ned til Afløsning, Dækket ligner et forulykket Savværk.

— Du griner ikke saa meget i Morgen, snerrede Bror Johansson og huggede Skovlen ned i en Kulbunke.

— Det gør du heller ikke — ellers skulde du forandre dig meget, svarede Svenskeren rapt.

Da Dagen brød frem, var det, som om Stormen tog til, og med den kom Regnbyger afbrudt af Sne- og Haglbyger, der mørknede Luften. De gjorde Dækket glat og fedtet, saa det ikke var til at gaa paa uden ved at støtte sig til de udspændte Tove. Ved Middagstid troede jeg, at Skibet skulde forgaa. Jeg havde lige stukket Hovedet op i det frie, da en Sø slog Hjælpemaskinens Skorsten omkuld, og den næste sendte den udenbords sammen med et godt Lag af Dækslasten og vistnok ogsaa forskelligt andet, som jeg ikke kunde faa Rede paa lige med det samme.

Da det var overstaaet, og der et Øjeblik var blevet ligesom en Smule Stilhed ovenpaa den voldsomme Larm, var

der en Stemme, der raabte i Dødsangst udenfor Skibet. Dèr fandt vi en Mand hængende lige paa Nippet til at slippe sit Tag. Det var en Kullemper fra Flensborg, der skulde hive Slagger ud, men ikke havde regnet med forkerte Søer. Han var gaaet udenbords sammen med Spanden og Skorstenen og Dækslasten, men i sidste Sekund havde han faaet hugget Neglene i Rælingen eller i noget Tovværk: — Mand over Bord — Mand over Bord! Fra alle Sider kom de løbende med tunge, dundrende Skridt, og medens en ny Sø brølende fejede ind over Dækket, blev et gennemblødt, ligblegt, rystende Menneske halet indenbords for at synke sammen som en Klud paa Dækket.

— Snaps! sagde Baadsmanden saa afgjort, som om det var den eneste Redning, og lod Handling følge paa Ordene. Han bøjede sig over Manden med en lille Brændevinsflaske i Haanden, og Manden, der havde været udenbords og set Døden i Øjnene, drak og drak.

Paa Vagten sagde Andenmester til mig: — I maa holde Dampen, ellers sejler vi baglæns. Vi har sejlet paa den samme Plet et helt Døgn, og jeg gad for Resten nok vidst, om Maskinerne holder til det.

Om Aftenen, lige efter at jeg var blevet afløst, tog en Sø to Ventilatorskakte og en Redningsbaad samt en antagelig Stabel Brædder med udenbords. Med mindre Havet nu vilde forsøge sig paa den knaldgule Skorsten og Kommandobroen, hvor Kaptajnen gik frem og tilbage, graableg i Ansigtet af Mangel paa Søvn, var der ikke stort mere opretstaaende, som kunde ødelægges. Omtrent samtidig gik Maskinen i Staa, og vi vidste et halvt Minut efter, at det var en Pakning til en af Cylindrene, der var gaaet en Tur paa Grund af Overanstrengelse.

Vi mærkede den levende, drivende Kraft, som havde trodset Stormen, dø bort under os, og et Øjeblik efter laa

„Kronborg“ som et hjælpeløst Vrag paa Havet. Hvad vi før kunde undgaa ved at stemme alle Maskinens Kræfter imod, det var vi nu hjælpeløst prisgivet. Nu var det et eneste Helvede. Vi rullede fra Side til Side og tumlede op og ned som en Prop paa Vandet og tog Søer ind fra alle Leder og Kanter. Det kunde Dækslastens Surringer ikke holde til. Den gav sig og begyndte at vælte udenbords i hele Ladninger, mens de sidste Rester af opretstaaende fejedes bort. Alle Mand var paa Dækket for at redde, hvad reddes kunde, og nede i Maskinrummet sled alle tre Mestre og en Assistent med den havarerede Cylinder. Men Time gik efter Time, uden at Maskinen kom i Gang, og hele Verden omkring os var et Helvede af sort, fraadende Vand, hvoraf kun Lyden blev tilbage, naar Luften mørknede af Sne- og Haglbygerne. Mange Gange lagde „Kronborg“ sig saa haardt over, at jeg ikke troede, den vilde rejse sig mere, og den havde da ogsaa været i sin gode Ret til at gaa rundt.

Vi blev enige om — i de faa Samtaler, vi ansaa det for Umagen værd at føre — at dette var mere, end man med Rimelighed kunde byde et Skib med en saadan Last.

Men lidt over Midnat hørte vi Maskinen igen, uden Overgang, for fuld Kraft. Uden at tøve satte den alle sine Kræfter ind mod Stormen. Det var den første Opmuntring, siden Stormen begyndte, og det klarede op paa de sorte Ansigter i Fyrbødernes Rum. Kort efter var det min Vagt, og paa den blev Bror Johansson saa meddelsom, at han uden Foranledning begyndte at fortælle mig sin Historie.

— Jeg boede jo i Sidney, men saa kom der noget i Vejen dèr, og jeg skjulte mig paa en svensk Kornlaster, til vi var kommet i rum Sø. Her tren jeg frem for Skipperen, som først brugte et Helvedes Sprog, men senere indrømmede, at han manglede en Mand. Det gjorde han for Resten altid, sagde han, og paa den Maade kom jeg til Europa og lærte samtidig Svensk.

Her var Krigen jo brudt ud, og i Østersøen blev vi standset af en tysk Jager, der gerne vilde undersøge, om vi havde værnepligtige Tyskere om Bord. Det havde vi, men jeg laa godt gemt nede i Lasten, for det var ikke det, jeg var kommet til Europa for. Vi kom senere til Stettin med Svenskeren, og der kom jeg i Land og fik noget at drikke. Det gik glimrende altsammen. Jeg snakkede Fanden et Øre af paa Svensk, og der var ikke saa lidt Slagside, da jeg skulde hjem. Naturligvis gik det hverken værre eller bedre, end at jeg røg i Baljen og maatte raabe og skrige om Hjælp for at redde Livet. Det blev hørt af to Betjente, som kom og hev mig op. Det var nogle kønne Redningsfolk — de anholdt mig og slæbte mig i Arresten.

— For Drukkenskab? spurgte jeg.

— Nej, det var de s'gu ligeglade med — men jeg store Torsk havde jo raabt paa Tysk. Se, det var min Historie — hvordan er saa din?

— Jeg har ingen, svarede jeg, for jeg brød mig ikke om hans Fortrolighed.

Det var paa denne Vagt, at Skibet tog den stærkeste Overhaling, vi endnu havde været ude for. Det lagde sig saa stærkt over, at vi begge to rutschede ned i Læ, og den lille Flensborger inde i Kulbunkerne skreg.

— Nu vender vi, raabte Bror Johansson — vi vender Næsen hjem igen, skal du se. Vi kan ikke komme videre!

Man kunde ikke tage fejl af, at vi nu sejlede med Stormen i Stedet for imod. Man kunde mærke det paa Skibets Bevægelser. Hvor det før huggede og rokkede, dèr gled det nu jævnt og næsten stille af Sted med store afrundede Bevægelser, og det var ligefrem at fornemme, hvordan vi

skød Fart. Søen var endnu umaadelig voldsom, for Stormen havde sikkert ikke givet sig en Tomme, men nu var den blevet vor Forbundsfælle i Stedet for vor Modstander.

Ved den første givne Lejlighed maatte jeg paa Dækket for at se, om vore Gætninger holdt Stik, og det gjorde de. Med hele det vildt oprørte Hav og den pibende Storm brasende paa agterude rasede det gode Skib af Sted mod Sydvest. Nu og da kom der en Sø agterind, men de var smaa og medgørlige i Sammenligning med det, vi før havde prøvet, da vi satte Næsen mod Stormen. Paa Dækket kunde man næsten gaa tørskoet, og Folkene, der arbejdede deroppe, kunde trygt bruge begge Hænder, baade naar det gjaldt at flytte Tømmerstabler og reparere de mange Skader, som Stormen havde foraarsaget. Det var endnu ikke nogen blid Sejlads, vi sejlede, men alle var blevet saa vant til Modgang, at den forekom at være den rene Lystsejlads. Man hørte nu muntre Raab fra Folkene, der arbejdede paa Dækket, og Kaptajnen var ikke paa Broen længere, men afløst af en af Styrmændene, den dygtige og afholdte Jes Bagger fra Rømø. Det hele aandede Lettelse ovenpaa den forfærdelige Spænding, der havde behersket baade Mennesker og Maskiner.

Men hvor endte denne Sejlads? Det var jo ikke til at lade være med at spekulere paa. Mon den førte os tilbage til Wilhelmshafen, eller var det et Forsøg paa at bryde den engelske Blokade paa et sydligere Sted. Oprindelig gik Planen ud paa, at vi skulde gaa Nord om Island, men der var jo ogsaa andre Veje ud i Atlanterhavet, selv om de var nok saa farlige for os. Denne Kurs kunde føre os til den tætte engelske Blokadelinie Nord for Skotland, hvor der skulde et eventyrligt Held til for at komme igennem uden at blive opdaget.

Jeg talte med Bror Johansson om det. Han var af den

Mening, at det var det, vi nu skulde til at forsøge. Førstemester Chr. Hansen fra Løjtkirkeby var af samme Mening. Han troede bestemt, at Stormen vilde hjælpe os igennem.

— Der er ingen af deres smaa Skibe, som kan holde Søen i det Vejr, sagde han, da vi talte om det. De er gaaet i Havn, og de store ligger ikke tæt nok til at stoppe os, hvis vi har en Smule Held med os.

Chr. Hansen saá lyst og fortrøstningsfuldt paa det. For ham var det største Uheld paa Turen overstaaet — den sammenbrændte Maskine — og naar bare der var Liv i Skibet, mente han nok, vi skulde klare os.

Da Dagen brød frem, sejlede vi stadig paa samme Maade, og da vi fik at vide, at vi i den kommende Nat vilde naa den engelske Blokadelinie ved Skotlands Nordkyst. Der blev arbejdet paa fuld Kraft for at stable Tømmeret paa Plads og surre det, men helt godt saá Dækket endnu ikke ud, da Mørket faldt paa.

Den Nat gik vi gennem den engelske Blokade. Hvor nær vi kom de engelske Vagtskibe, fik vi aldrig at vide, men Telegrafisterne, som lyttede til Tegnene i Æteren, fortalte os bagefter, at for dem at høre strøg vi tæt op ad et Par engelske Skibe. Hele Natten havde Englændernes Telegrafi svirret i Æteren, og de to Mænd nede i Kullasten havde flere Gange været af den Mening, at vi var opdaget, og at de engelske Skibe telegraferede til hinanden om vor Position. Men vi blev ikke opdaget. Med den brølende Storm agterind gik vi igennem Blokadelinien. Stormen gjorde sin Pligt til det sidste, og hele Natten væltede der Hagl og Sne ned fra Skyerne. Da Dagen brød frem, laa vi i det aabne Atlanterhav mange Mile paa den anden Side Spærrelinien. Ikke et Skib var at se paa den uhyre Vandflade, der bredte sig omkring os paa alle Sider, men for første Gang i tre Døgn saá vi Solen, og for første Gang

kunde vi mærke, at Stormen var ved at løje af. Den havde standset os ved den norske Kyst, men den havde gjort os den Tjeneste at hjælpe os igennem ved den skotske, og nu tog den Afsked med os efter tre Dages haardt og anstrengende Samarbejde.

— Nu skulde vi bare have et Par Kanoner paa Dækket, jublede Karl Sørensen, sikken Ballade vi kunde lave paa deres Handelsruter — vi har Kul nok til at sejle Jorden rundt med.

— Du er meget ivrig efter at komme af med Livet, snerrede Bror Johansson.

— Nej, efter at leve det, svarede den lille Svensker tilbage. Hans Øjne straalede af Eventyrlyst og Glæde. Men ogsaa de andre Ansigter paa Skibet var blevet roligere og mere trygge, end de havde været, siden vi forlod Wilhelmshafen. Et anspændt, spejdende Træk var forsvundet fra Ansigterne, og i Fyrbødernes Rum var Stemningen med ét Slag forandret. Der blev sunget og spillet Kort og talt i det uendelige. Der var et Spørgsmaal, som ingen af os endnu rigtig kunde klare — det var, hvorhen Rejsen egentlig gik — om vi skulde møde „Kønigsberg" i rum Sø, eller vi skulde opsøge den i et eller andet Skjul ved Afrikas Kyst. Men ogsaa det fik vi hurtigt klaret.

V

Vi skulde til Østafrika. Efter at vi havde gættet en Formiddag igennem paa alle mulige Steder paa Jordkloden, samlede Kaptajnen os ved Middagstid om Kommandobroen og fortalte, at der nu ingen Grund var til at holde Rejsens Maal hemmeligt længere. Den gik til tysk Østafrika, hvor Krydseren „Kønigsberg" laa i Rufijiflodens

Munding, blokeret af engelske Krydsere. Den skulde forsøge at bryde igennem, saa vi kunde give den vore Kul og Granater, og Resten af Krigsmateriellet skulde losses i Land.

— Vore Tropper dernede kæmper under de største Vanskeligheder og Savn, og det vil betyde overordentlig meget, ja, maaske være afgørende for Forsvaret af Kolonien, at vi slipper igennem med vor Ladning. Hidtil er det jo gaaet godt, og jeg kan kun udtale min Anerkendelse af den Holdning, De alle har udvist i de farlige Timer, vi har haft om Bord, siden vi sejlede fra Wilhelmshafen. Helt er Faren jo ikke overstaaet endnu, men jeg tager Begyndelsen som et godt Varsel og haaber, at de Besværligheder, der ligger forude, maa blive overvundet paa en lige saa heldig Maade.

Det blev altsaa tysk Østafrika. For mig var det kun et vagt Begreb, og selv de helbefarne kendte ikke meget til Kolonien. Havnene var smaa og kun lidt besejlet. De nævnede Navne som Tanga og Daressalam; det var jo ikke videre oplysende, men da det heller ikke var mig, der skulde navigere „Kronborg" rundt Kap det gode Haab, saa kunde jeg jo ogsaa nærmest være ligeglad. Foreløbig havde jeg ikke andet at gøre end at øse Kul paa Fyrene, og det var et rigtigt behageligt Arbejde, saa længe Vejret var koldt og vinterligt. Matroserne misundte os dette Arbejde, for de havde mange haarde Tørne paa Dækket i det blæsende og urolige Vejr, der beherskede dette Hav. En Storm som den, der mødte os ved den norske Kyst, kom vi dog ikke ud for mere.

Her sejlede saa „Kronborg" af København med en Besætning, næsten udelukkende bestaaende af Folk fra Nord for Ejderen, under dansk Flag til Tysklands fjerne Koloni. Det fortjener at huskes, at af disse 30 Mand var maaske Halvdelen dansksindede, men paa Arbejdet om Bord

kunde ingen tyde Sindelaget. Det blev gjort lige trofast og pligtopfyldende af alle.

Da jeg kom hjem, var der en Mand fra Kongeriget, der spurgte mig, hvorfor vi ikke benyttede os af Lejligheden til at gøre Mytteri og føre Skibet til en engelsk Havn. Jeg véd, at denne Tanke aldrig i Drømme har strejfet min Bevidsthed. Hvem skulde vi gøre Mytteri imod? Mod Kaptajnen fra Sild, der talte vort Sprog, og som ikke veg fra Broen under en to Dages Orkan? Mod Styrmændene fra Flensborg, Sønderborg og Aabenraa. Mod Mestrene fra Løjtkirkeby, Nordborg, Kobberholm? Mod Baadsmanden fra Graasten eller mod Intendanten fra Haderslev? En komplet vanvittig Tanke! Vi var fra samme Landsdel allesammen, enten vi stod paa det ene eller det andet Parti. Vi havde faaet en Opgave, og vi gennemførte den. Det er værd at huske, at i den samme Krig, hvor hele den tyske Flaade gjorde Mytteri, sejlede dansktalende Sønderjyder et Skib gennem den engelske Blokade til Østafrika for at bringe den kæmpende tyske Koloni den første Haandsrækning fra Moderlandet. Da jeg fik Peter Hansen fra Egernsund til Makker paa Fyrpladsen i Stedet for Bror Johansson, snakkede vi sønderjysk Hjemmepolitik en eneste Gang. Dèr fik jeg at vide, at Peter var tysksindet, og han fik at vide, at jeg var dansksindet, og saa snakkede vi ikke mere om det, udover at jeg sagde: — I kan da finde os, naar der skal laves noget. — Selvfølgelig, sagde Peter Hansen og grinede, os deroppe Nord for Ejderen har de Brug for alle Vegne!

Havet er stort og godt, og det har Plads til os allesammen. Ganske vist er det saadan, at England hersker over Bølgerne, men der findes dog hist og her et Par Stykker, som ikke er kommet under Kontrol. Det var dem, vi sejlede paa. I det mindste gik den ene Dag nu efter den anden, uden at vi saá blot Røgen af et Skib. Vi sejlede,

efter hvad Styrmanden fortalte os, langt Vesten om Irland for at komme til at krydse Atlanterhavslinierne saa langt til Søs som muligt. Her vilde vi ikke risikere at møde engelske Skibe under Krigsflaget. De havde nok at gøre med at beskytte Kanalen og Irlands Kyst. Desuden havde de nu Undervandskrigen at tænke paa. Den var blevet erklæret samme Dag, som vi sejlede fra Wilhelmshafen.

Efterhaanden som vi kom Syd paa, blev Vejret roligere, og Temperaturen steg umærkeligt fra Dag til Dag. Først da der var gaaet en Ugestid, lagde vi Mærke til, at det kunde lade sig gøre at opholde sig paa Dækket uden at være pakket ind i flere Lag, og nu begyndte vi at fuske Udkigsmanden i Næringen og kigge efter Skib sammen med ham.

Vi saá ogsaa Røg og Skibsmaster nu og da, men ingen af dem interesserede sig for os, og vi havde det saadan, at vi ikke med vor gode Villie gjorde nogen opmærksom paa vor Tilværelse.

Fyrbødernes Rum var hyggelige i disse Dage, hvor vi endnu havde noget af Vinterkulden i Luften. Der herskede en ganske anden Stemning, end da vi passerede Skagerak paa tværs, men ellers var Sceneriet i det store og hele det samme. Ud paa Aftenen skimtede man kun ganske svagt den dinglende Lampe gennem Tobaksrøgen og nede ved Dækket det røde Skin fra Kakkelovnen. Det er ikke godt at være Kakkelovn i et Fyrbøderlukaf. Den bliver altid behandlet, som om den var et Fyr, der kunde sluge umaadelige Mængder af Kul.

Paa Kortene kunde det omtrent ses, hvor længe Rejsen havde varet. Et af Spillene var ganske nyt, da vi sejlede fra Wilhelmshafen, men det mørknede en Smule i Farven hver Dag under den hyppige Vandring gennem de ikke helt rene Fyrbøderhænder. Snakken gik dæmpet

og enstonigt. Den første Begejstring over at være kommet gennem Blokaden havde lagt sig. Livet var blevet dagligdags og velkendt, saa man bogstavelig talt kunde føle Hyggen derved. Det var en ganske anden Hygge end den, vi kunde opnaa paa Stue 88 i Kiel. Denne var selvskabt og i Pagt med Livet og Arbejdet.

Vi talte meget om Kiel og Livet dèr. De forskellige Historier fra Mobiliseringen blev genoplivet. Vi var et Par Stykker, der drøftede den ene Gang efter den anden og med lige stor Interesse de Omstændigheder, der medførte, at en Mængde Folk fra Udskrivningskreds Flensborg blev overført til Kaserneskibe i Stedet for at blive fordelt paa de udrustede Skibe, og naar vi snakkede om den mærkelige Hændelse, kunde jeg se hele Scenen for mig: De store Græsplæner mellem Kasernerne i Kiel var oversvømmet af indkaldt Mandskab, der stod i Grupper eller laa i Græsset og sov eller røg, mens de ventede paa, at det skulde blive deres Tur. Midt paa Plænen stod et langt Bord. Her blev de civile forvandlet til Soldater. Her sad Officerer og Skrivere to Dage i Træk, mens Mand efter Mand traadte frem foran Bordet, nævnede sit Navn med Hælene smækket sammen og Hatten i Haanden. Langs Bordet, fra den ene Ende til den anden, gik der som en Raslen, Penne skrattede, Skrivemaskiner klaprede, Papirer samledes ved Bordets nederste Ende, klipsedes sammen og afgik med en af Ordonnanserne til Kasernens Skriverkontor. En Mand var indrulleret. Et Kartotek aabnede sig og lukkede sig igen. Jeg har set mange af Krigens hæsligste Scener, men ingen, der overgik denne maskinmæssige Behandling af levende Mennesker under Forvandlingen fra Civil til Militær. Da den første Dag, den 29. Juli, var ved at gaa til Ende, var man naaet til Udskrivningskredsen Flensborg, men inden alle derfra var blevet indrulleret, gik Maskinen i Staa for den Dag. Officerer og Skrivere rejste sig, rettede de stive Rygge og

forsvandt fra Pladsen, og Underofficerer dukkede nu op og førte den resterende Del af Udskrivningskreds Flensborg til Kaserne Nr. 41, hvor der blev givet Ordre til, at vi skulde vækkes Kl. 5 næste Morgen. Der var imidlertid ikke Plads til alle Flensborgerne i den paagældende Kaserne, og Resten blev overført til Kaserne 16, hvor man imidlertid glemte at give Besked om, hvornaar vi skulde vækkes. Vi vaagnede derfor først Kl. 8 og styrtede rædselslagne og kun meget løst paaklædt ned paa Plænen, hvor Livet gik sin Gang som Dagen i Forvejen. Der var ingen af os, som ikke ventede haard Straf for dette uhørte at sove over sig paa en Mobiliseringsdag. Men vi fik blot at vide, at vi maatte vente, og ogsaa hele den Dag vandrede en lille Trop Nordslesvigere rundt i Civil, medens deres Kammerater forlængst var trukket i Trøjen. Først ud paa Aftenen kom Udskrivningskreds Flensborg atter for, men da havde alle Skibene faaet Mandskab, og der var kun Kaserneskibet tilbage til os.

Vi drøftede i det uendelige denne Dags Begivenheder i stort som i smaat og gentog alle de Vitser, der var faldet ved den Lejlighed, og de andre lyttede gerne til. Det var dem en uendelig Opmuntring, at den militære Maskine kunde røbe saadanne smaa menneskelige Fejl. Det gjorde den ligesom en Smule mere tiltalende. —

Kun én Ting blev der talt om med vrede Stemmer og med almindelig Utilfredshed, og det var Kosten. Var vi blevet forkælet i Wilhelmshafen, saa var de Dage saa sandelig forbi nu i Atlanterhavet. Tømmermanden, der undertiden besøgte os, grinede blot, naar vi talte om Kosten: — Hvad sagde jeg? spurgte Tømmermanden.

— Var det mon for meget, at du bare én Gang holdt dig til Sandheden, sang Karl Sørensen frejdigt oppe fra sin Køje, den om den flyvende Hollænder skal du nu ikke faa mig til at hoppe paa.

— Hvad er der med den flyvende Hollænder, Tømmermand?

— Hold jer Kæft og driv ikke Spøg med den Slags Ting! Der er bedre Folk end jer, som har set Hollænderen og lært, hvad det betyder.

— Men naar de altid drukner, Tømmermand, hvordan kan det saa gaa til, at du er her endnu?

— Vi er vel heller ikke kommet i Havn endnu, I Knoldesparkere — lad bare være med at gøre jer kloge paa noget, som I ikke forstaar et Muk af!

— Fortæl den saa engang til, sagde Karl Sørensen og lad mig høre, om du har den i mere end én Udgave!

Og saa fortalte Tømmermanden, som ikke hørte til den Slags Folk, der skulde nødes, Historien om den flyvende Hollænder, som han engang havde mødt. Historien lignede de mange andre, som man kan faa at høre om dette Havets Spøgelse, men den fik alligevel alle til at lytte, skønt den var saa almindelig, som den vel kunde være og egentlig slet ikke havde nogen Slutning. Men alligevel sendte den en kold Rislen ned ad Ryggen paa mig. Der er en ikke ringe Forskel paa at høre den Slags Historier i en munter Havnebeværtning og saa om Bord paa et Skib i rum Sø.

— Men det er vel Skibet, som Hollænderen er ude efter? spurgte Karl Sørensen, da Tømmermanden havde endt sin Beretning. Han var dog blevet lidt mere alvorlig.

— Ja, men hvad kender du til det Skib, som du sejler med — du aner vel ikke engang, hvad det hedder. Det sejler under falsk Navn, og vi véd ikke noget om, hvor gammelt det er, eller hvor det er bygget, eller hvor det har sejlet før, eller hvem der har sejlet med det. Jeg kan ikke lide Skibe, som man ikke kender, og som har skiftet Navn. Det er ikke heldigt!

— Englænderne kan nok heller ikke lide det, mente en anden. Du kan tro, de vilde give mange Tusinde Pund for at faa at vide, hvor vi nu sejler.

— Aa, mon du ikke overdriver, sagde Bror Johansson, der næsten altid talte Tysk, for et enkelt Skib giver de ikke saa meget. De har beslaglagt Tusinder af tyske Skibe.

— Ja, men du maa huske paa, hvad vi sejler med! Hvis vi sejlede Ammunition til Vestfronten, vilde de sikkert være nærmest ligeglade, men vi sejler til en tysk Koloni, som de har blokeret for alt. Det gør nu en Forskel. En Riffel i Afrika er lige saa meget værd dèr som en Kanon paa Vestfronten. De har jo slaaet Englænderne én Gang dernede.

Det var Peter Hansen, der talte, og ogsaa han talte Tysk for at blive helt forstaaet af Bror Johansson.

— Ja, hvordan gik det nu til? spurgte en af de andre.

— Englænderne gik i Land ved Tanga, begyndte Karl Sørensen — nej, vent nu lidt — jeg har gemt en Avis, hvor det stod i.

Han rodede i sine Gemmer og fiskede en gammel Avis frem, som han havde sikret sig et eller andet Sted, før vi rejste —: Nu skal I høre. Det er et Telegram fra Moçambique i portugisisk Østafrika, og er afsendt af en Amerikaner: Den 5. November staar der over det.

Den 5. November.

Efter hvad jeg erfarer fra absolut paalidelig Kilde, er det engelske Landgangsforsøg ved Tanga slaaet tilbage med stort Tab for de engelske og indiske Tropper, der var sat i Land. Under Føring af Oberstløjtnant v. Lettow-Vorbeck tilføjede de tyske Tropper Englænderne et meget alvorligt Nederlag og tvang dem til at søge tilbage til Skibene. Et stort Antal engelske og indiske Officerer er dræbt eller saaret, og Tabet af Menige er meget stort efter afrikanske Forhold.

Alle lyttede til Oplæsningen. Jeg havde selv læst om Slaget ved Tanga, men havde glemt det igen. I det halve Aar af Krigen, hvor vi var hjemme, vrimlede det i den Grad med store Begivenheder, at man ikke ænsede, hvad der skete udenfor Europa.

— I kan tro, sagde Peter Hansen, at denne Last er Guld værd for de Folk dernede.

— Men de maa vel overgive sig alligevel, mente en anden.

— Det maa de vel, hvis Krigen trækker længe ud, men hvem siger, at den gør det.

— Blokaden, sagde Tømmermanden, da jeg saá, hvordan vi maatte luske os forbi Englænderne, saa blev jeg klar over, hvor stærke de er. Den, der hersker paa Søen, hersker ogsaa paa Land.

— Flaaden venter vel kun paa at blive stærk nok?

— Javel saa, men Englænderne bliver stærkere for hver Dag, der gaar, og vore Skibe forsvinder fra Havene. Hvorfor hjalp vi ikke v. Spee?

— Aa, hold op med den, afbrød Karl Sørensen, vi sejler da i det mindste! Lad os være glade for det. Det er der mange Søfolk, der ikke har Lejlighed til lige i Øjeblikket. Kan I huske alle de tøjrede Slagskibe i Wilhelmshafen — det var vel nok et stolt Syn!

Saaledes gik Snakken i det røgfyldte Rum — frem og tilbage om de samme Ting og de samme Spørgsmaal, som optog hele den øvrige Verden. Det nyttede ikke engang at flygte til det yderste Hav — Krigen og dens Spænding og ubesvarede Spørgsmaal fulgte med.

VI

Vejret blev lunere. Det skete nu saa pludseligt, at man næsten kunde mærke Forskel paa det fra Vagt til Vagt. En Dag fik jeg at vide af Styrmanden, at vi nu befandt os i den sydlige Del af Biscaya-Bugten. Vand er Vand, og Hav er Hav — Bugten saá ikke anderledes ud end det øvrige Hav, vi havde sejlet igennem, kun syntes jeg, at Vandet var lidt mere blaat, og Himlen var næsten altid klar.

Jeg havde hørt om den spanske Sø, at den skulde være meget urolig, men den gjorde et overordentlig fredeligt Indtryk, da vi sejlede igennem den med en støt Fart paa 8-10 Sømil. Det var her, at der en Dag ved Middagstid blev raabt ind til os:

— Det vrimler med franske Jagere forude — lad være med at tørne alt for hurtigt ud. De har os i Kikkerten.

Det sidste Paabud var jo ikke saa let at overholde, men blev det dog saa nogenlunde. Een for én drev vi op paa Dækket og saá en Eskadre paa 6-7 hurtige Jagere stryge lige imod os. Jeg saá paa de smukke, slanke Baade, der vældede Vandet til Side saa hurtigt, saa det stod som Skumsøjler paa begge Sider Boven. Jeg saá op mod Kommandobroen, hvor Kaptajn Christiansen stod alene og saá ud mod Franskmændene uden at bruge sin Kikkert. Der var stille som i en Kirke paa Dækket, og de fleste nøjedes med at skele efter Jagerne med et halvt Øje, medens de foregav at bestille et eller andet paa den Plads, hvor de nu stod.

— Klar til Hilsen med Flaget! raabte Kaptajnen, og jeg saá nu, at en Matros stod med Flaglinen i Haanden, rede til at udføre Ordren.

Jagerne naaede og gik forbi os uden at mindske Farten, og netop som Førerskibet var lige paa Højde med os,

sænkede Dannebrog sig til en yndefuld Hilsen, der blev besvaret af Trikoloren paa den første franske Jager. Nu manglede det egentlig blot, at Kaptajnen havde prajet dem og ønsket dem god Rejse. Jeg saá mig omkring og bemærkede det ene smørrede Smil i Færd med at bryde frem efter det andet hos mine kære Kammerater og Arbejdsfæller. Selv maatte jeg et Øjeblik vende Ryggen til de franske Skibe for at skjule min Munterhed. Men nægtes kunde det jo ikke, at Hjertet bankede et Par Slag for hurtigt lige efter den Oplevelse. De franske Skibe foretog forskellige Manøvrer, da vi havde faaet dem en Sømil eller saa agterud, og vi tabte dem hurtigt af Syne. Det var som en Fugleflok, der var strøget forbi Skibet.

Uden at ændre sin Kurs med saa meget som en Brøkdel af en Streg holdt „Kronborg" sydover, medens Jagerne forvandledes til høje Røgsøjler agterude og til sidst svandt sammen i en Sky af sort Røg.

— Aa Gud, hvor vilde de ærgre sig, de franske Sataner, hvis de vidste, hvad de har ladet slippe forbi, grinede Karl Sørensen ubehersket, medens Tømmermanden faldt ind som den altid tilstedeværende naturlige Modvægt mod ungdommelig Kaadhed:

— Grin nu ikke for tidligt, min Dreng, der er lang Vej til Kap det gode Haabs Forbjerg, og derfra er der ogsaa et godt Stykke Vej til Østafrika.

Men over hele Dækket bredte Smilet sig alligevel trods alle Formaninger fra de ældre og mere besindige. Det var den første synlige Modstander, vi havde mødt, og han var gaaet saa grundig i Vandet. Ingen kølig Overvejelse kunde berøve os vor Glæde.

Det var nu efterhaanden blevet saa varmt, at den tykke islandske Uldtrøje ikke længere var paa sin Plads, men blev pakket ned i Køjesækken. Samme Vej gik efterhaanden alle uldne Tørklæder, Bælgvanter og almindelige Veste. En skønne Dag var vi naaet saa vidt, at ingen kunde faa sig selv til at hælde Kul paa Kakkelovnen i Fyrbødernes Rum, men derimod skulde der stadig hældes Kul paa Fyrene.

Nu var der ikke længere nogen, som misundte os det Arbejde, og den samme Dag, som vi saá de kapverdiske Øer tone frem om Bagbord, iførte Matroserne sig Breddegradens Mode — bare Ben, Bukser og en Uldtrøje saa tynd som mulig. Paa Fyrpladsen blev Varmen ganske uudholdelig, og da vi var kommet ind i Kalmen, hvor ikke en Vind rørte sig, blev Fyrene ogsaa dovne, og Ilden gad daarlig nok brænde, af Mangel paa Træk. Den skulde hele Tiden „røres", og det gav ekstra Arbejde i den uudholdelige Varme. Peter Hansen, der nu var min Makker, blev hurtigt enig med mig om, at hvad vi end senere skulde gribe til for at friste Livet i den civile Tilværelse, saa skulde vi ikke være Fyrbødere og sejle paa Varmen.

I denne Tid blev Maden næsten ikke til at spise. De saltede Flæskebidder hang os langt ud af Halsen, og vi vilde give meget for et Stykke fersk Kød. Men Kokken, som vi skældte ud paa, trøstede os med, at det vilde vare længe, længe endnu, før vi oplevede saadan Mad som den, vi drømte om, for vi havde kun salt Kød om Bord og en Del Konserves. Da han havde sagt det, forbandede vi ham, saa vidt vi havde Energi til det, og vendte tilbage til vort salte Flæsk og de gule Ærter.

Vi var i den uheldige Situation, at vi ikke kunde tillade os et eneste lille Vovestykke ved Kysten. Vi kunde ikke lægge til i en Vig eller Bugt, købe Frugt og Vildt af de Indfødte og sejle videre. Det kunde vi maaske have gjort, hvis vi var en Krydser eller en Handelsødelægger, men vi havde Bud med til andre og var ansvarlig overfor andre. Derfor det grønsaltede Flæsk, de saltede Bønner, de præserverede Æg og de præserverede Kartofler.

Efterhaanden som vi nærmede os Ækvator, blev Opholdet under Dækket en uudholdelig Plage, som desværre skulde udholdes alligevel. Frivagterne mødtes nu forude, hvor de sov, hældte Vand paa hinanden, og om Aftenen, naar der kom en Smule Kølighed, dannede vi et Sangkor, der havde til Opgave at holde Humøret oppe hos den varmelidende Besætning. En af Matroserne havde en Harmonika, som han behandlede med megen Fingerfærdighed, baade naar det drejede sig om danske og om tyske Melodier, og vi andre sang til. Det var navnlig de danske Sange, der maatte holde for, og medens Delfinerne dansede for Næsen af Skibet og Dækket glødede af Varme og Sangerne svedte, saa det løb ned ad dem, lød de fleste af Tonerne i „Danmarks Melodibog" ud over den blikstille Havflade. Sandsynligvis hørte nogle af Sangene til de forbudte, men „Kronborg" var et frit Skib, og de lod sig meget vel synge.

Paa den Tid var „Skamlingsbanken" paa sin Sejrsgang naaet til Grænsen og var gaaet over den. Heller ikke Nordslesvig var blevet skaanet, ja, saa langt som til Kiel var den naaet, og nu blev den baaret videre over Atlanterhavet for senere hen at krydse det indiske Ocean og engang at blive nynnet ind i Ørene paa Beskyttelsestropperne i Østafrika, der ikke havde nogen Mistanke om, hvor den paagældende Banke laa.

„Skamlingsbanken" blev denne Rejses Melodi. Naar jeg nu en sjælden Gang hører den, saa vandrer Tankerne tilbage til „Kronborg"s Fordæk, hvor vi sad i en Klynge omkring Harmonikaen og sang, saa vi svedte derved, de sødladne Ord til den smægtende Melodi.

Jeg har tumlet mig i Leg paa Skamlingsbanken,
Skamlingsbanken, Barndomshjemmet langt herfra.

Det var Rejsens Favoritmelodi. For mig og for mange af de andre havde Skamlingsbanken en bestemt Betydning, men de andre interesserede sig blot for Melodien og de sentimentale Ord.

Vi passerede Ækvator ganske formløst. Den eneste Liniedaab, der fandt Sted, formede sig paa den tvangfri Maade, at Telegrafisten hældte en Spand rød Maling ned i Hovedet paa en af Fyrbøderne, da han kom op fra Vagten. Den Farve, som han anvendte, viste sig at være ganske overordentlig holdbar og forfulgte sit Offer langt ind i det mørke Afrika, hvor man oprigtigt troede, at han var født rødhaaret.

Ogsaa paa anden Maade var Telegrafisterne virksomme omkring Ækvator. Hver Nat blev den skjulte Antenne hejst op i Masten, og paa den hemmelige Telegrafstation lyttede man ivrigt efter tysk Telegrafi fra Stationen Windhuk i tysk Sydvestafrika, og det lykkedes ogsaa hurtigt at høre denne meget kraftige Station. Imidlertid maatte vi nøjes med at høre, da det ikke gik an at sende Svar tilbage, og vi havde jo heller ikke noget at svare de Kolonister, som kæmpede dèr — vi var paa Vej til den anden store tyske Koloni. Telegrafisterne fortalte, at de troede, Stationen i Land dels søgte at sætte sig i Forbindelse med Stationerne i Østafrika og dels med Stationerne i Tyskland, og de sagde, at det slet ikke var umuligt at telegrafere traadløst fra Europa til Afrika og omvendt. Det var lykkedes før. Indenfor Faget var det bekendt, at navnlig Windhuk Stationen havde en uventet stor Rækkevidde. Om Sydvestafrika fortalte Styrmændene og Mestrene, som daglig talte med Kaptajnen, i øvrigt, at det nu vistnok var paa det sidste med denne Koloni. Boerne havde angrebet den med stor Voldsomhed, og de var aabenbart Mænd for at kunne føre et Angreb igennem til Bunds.

Desuden syntes det ikke, som om Kolonien havde saa stor Modstandskraft som Østafrika.

— Og det er ikke til at forstaa, sagde en af Styrmændene til mig, for de fleste vilde have troet, at det var gaaet lige omvendt. De var meget bedre rustet og forberedt i Sydvestafrika, end de var i Østafrika, og det er jo naturligt nok, da de ligger mere aabent. Men de forstaar aabenbart ikke at tage Englænderne paa den rigtige Maade, saadan som de gør det i Østafrika.

Under alt dette hastede „Kronborg" trofast mod Syd med sine 10 Sømil i Timen. Et Par Dagsrejser eller tre Syd for Ækvator kunde vi mærke Luftforandringen, og da vi nærmede os Afrikas Sydspids, blev Vejret ikke alene køligere, men ogsaa stormfuldt og haardt. Søsygen begyndte atter at stikke Hovedet frem hist og her, og vor ulykkelige Kullemper laa atter i Kulbunkerne uden at kunne røre sig. En Dag saá vi gennem Dis og under forrevne Skyer Afrikas Kyster ved Kap det gode Haabs Forbjerg graane om Bagbord, og inden længe havde vi atter vendt Næsen mod Nord og nærmede os igen Varmen.

Nu ændrede alle Samtaler sig. Fra at snakke om Hjemmet og Krigen i Europa gik vi alle som én, fra den Dag, vi atter stævnede mod Nord, over til at tale om, hvor vi skulde hen, og hvordan vi skulde komme uset til Kysten. Et Kort over den afrikanske Kyst blev atter fundet frem, og et Navn dukkede op. Vi fandt det i den allersydligste Del af Kolonien, en lille Havneby, *Lindi*. Kunde vi snige os langs Kysten af den portugisiske Koloni, hvor der jo ingen Blokade var, og saa en mørk Nat stikke ind i Lindis Havn — hvilken Triumf vilde det ikke være at gøre Rejsen saa omgaaende og prompt! Vi svælgede allerede i den Triumf, der ventede os, naar vi lagde til i Lindi, og efterhaanden som Dagene gik, blev dette Navn mere og mere sandsynligt. Styrmændene nikkede betydningsfuldt,

naar vi nævnede det. Jo, Kaptajnen havde selv talt om det, og foreløbig havde vi da ogsaa Kursen efter Moçambique Strædet — alt tydede paa, at vi skulde til Lindi.

Men om Morgenen den fjerde April, da jeg kom op efter en Vagt, kunde jeg se, at der var sket noget. Vi havde faaet Radioforbindelse med „Kønigsberg" og havde faaet vor første Ordre.

— Bare de vilde lade være med deres forbandede Telegrafi, sagde Tømmermanden, som var af den gamle Skole, hvis Englænderne ellers kan høre, saa er de klar over, at der er Ugler i Mosen. Det siges, at de kender vor Kode.

— Hvor skulde de kende den fra? var der én, der spurgte.

— Hvordan Fanden skulde jeg vide det? gensvarede Tømmermanden fortrydeligt, jeg kender s'gu ikke noget til Englændernes Fiduser. Men jeg siger, at de siger — at Officererne siger, altsaa — at de har fundet vor Kode et eller andet Sted — en af vore Officerer har tabt den et eller andet Sted, da han skulde tage sit Lommetørklæde frem, fordi han havde Snue, eller ogsaa faldt den ud af Vinduet, da de støvede af, men de kender den altsaa. De vidste før Slaget ved Doggerbanken, at vore Skibe vilde komme, og nu skal den være forandret.

— Hvorfor bruger „Kønigsberg" den saa?

— Hvor kan jeg svare paa alt det Sludder, som I kan hitte paa at spørge om. „Kønigsberg" har jo ikke været hjemme siden Krigen, og derfor telegraferer den vel efter den gamle Kode.

— Hvad har „Kønigsberg" egentlig lavet? var der én, der spurgte.

— Den har ligget og flakket omkring hernede og standset Handelsskibe og saadan. Engang gik den ind i Zanzibar og knaldede en lille engelsk Krydser ned — „Pegasus", hed den vist. Jeg læste noget om det hjemme.

— Hvorfor Fa'n blev den ikke ved med det? spurgte Karl Sørensen.

— De blev vel for mange om den, mente Peter Hansen, og den havde vel heller ikke Kul nok. Vi har jo Kul med til den. Dens Kanoner er heller ikke stærke nok mod de engelske Skibe — det er de aldrig — vore Krydserkanoner er alt for smaa. De kan ramme, men de kan ikke slaa haardt nok. Det saá vi jo ved Falkland. Desuden ligger der en Mængde engelske Skibe her ved Kysten.

— Her skulde Grev Spees Eskadre bare være sluppet over, var der én, der sagde, saa var der blevet ryddet op i Blokadeskibene — det er vel bare nogle gamle Krydsere.

— Store nok til os, mente Tømmermanden med en meget vidende Mine.

— Jamen, hvad siger du til, hvis „Scharnhorst" og „Gneisenau" var sluppet herover, uden at nogen havde vidst noget af det — Vorherre bevares, hvor vilde Englænderne have gloet!

— Det havde de ikke faaet ret megen Tid til, indskød en anden, jeg kendte de to Skibe. De var farlige for Krydsere.

Telegrafisten kom hen til os og sagde fortroligt: — Nu har vi faaet Forbindelse med „Kønigsberg" igen og faaet nye Ordrer...

— Fanden staa i den skaldede Krydser — kan den ikke holde sin Kæft!

— Hvad gik den Ordre ud paa?

— Vi skal lægge ind til Altapraøen og afvente nærmere Ordre.

— Hvor ligger saa den Ø? spurgte jeg.

— Langt til Søs, svarede Telegrafisten.

— Ja, de skal nok faa forkludret det hele med deres

forbandede Telegrafi, sagde Tømmermanden bittert og spyttede sin Skraa ud i Moçambique Strædet, hvorpaa han fiskede en ny op af Lommens Dyb.

Inden Aften fik vi at vide af Styrmændene, at nu sejlede vi med Kurs mod den engelske Ø Altapra, hvor vi skulde ligge og vente, til „Kønigsberg" var brudt igennem den engelske Blokade paa Rufijifloden.

VII

Et Par Dage var det helt livligt omkring os. Vi maatte være kommet ind paa en Dampskibsrute — en Landevej paa Havet. Hver eneste Time saá vi Røg fra Skibsskorstene omkring os, mens vi stævnede mod Nord, og undertiden saá vi Skibene ganske nær. Ethvert af dem kunde være en engelsk Hjælpekrydser, men Heldet var aabenbart stadig med os, og vi blev ikke standset. Det gav jo imidlertid lidt stadig Spænding at se den livlige Skibstrafik omkring os, og det lod sig heller ikke skjule, at siden vi var kommet i Forbindelse med „Kønigsberg", var der ikke nær saa hyggeligt om Bord som før. Dette her at gøre et Stykke Arbejde godt og samvittighedsfuldt og saa lige paa Slutningen blive hjulpet over de sidste Besværligheder eller blive sat under Kontrol af en anden, det er noget nederdrægtigt noget for de fleste.

Da vi sejlede paa det store, frie Hav, overladt til os selv og til Kamp med den pibende Storm og til Luskespil med de engelske Blokadeskibe, da var der noget ved det, men nu var der faldet en Skygge over vort daglige Liv. Ikke noget med triumferende Indtog i Lindi, som vi havde haabet paa. Den lille modbydelige Krydser havde faaet Tag i os, og dens pibende Telegrafi mindede os paa en

kedelig Maade om, at vi ikke længere var fri og frelse Sørøvere under det skønne Dannebrog, men en lille tysk Marinebesætning. Selv laa Krydseren inde paa Rufijifloden og dirigerede os af Sted, og samtidig vækkede den Englænderne langs hele Kysten med sin Telegrafi. Mon den i sin Stormægtighed troede, at vi udelukkende havde Kul med til den. Nu sendte den os langt udenfor den stukne Landevej til en engelsk Ø, som vi med Respekt at melde vilde blæse paa, medens den selv laa og dyrkede Selskabelighed mellem Krokodiller og Flodheste i Rufijifloden. Gid Fanden havde den!

Alt dette sagde vi paa Fordækket og i Fyrbødernes Rum. Kortspil var lagt til Side, men Munden stod ikke stille, og der blev slaaet lige saa kraftigt i Bordet, som naar der blev spillet Kort.

— Saadan er det i Marinen — aldrig kan Folk faa Lov til at arbejde paa egen Haand, før der kommer en Mand med nogle Snore og giver Ordrer.

— Nu skal I se, nu skal vi ligge og glo ved en Ø, indtil „Kønigsberg" faar mudret sig ud af Floden, og det gør den maaske aldrig — og hvad saa med os og vor Ladning.

— Sig mig — er der i det hele taget Havne i Østafrika, som vi kan løbe ind i — er de ikke spærret af Englænderne allesammen og kan beskydes, naar det passer dem. Hvordan i Alverden skal vi slippe af med vor Ladning til Beskyttelsestropperne?

Saadan blev der spurgt og talt i Kor. Der var ingen, der kunde svare paa alle disse Spørgsmaal, ikke engang Kaptajnen. Der var desuden noget ved hans Ansigt, som fortalte os, at ogsaa han var let irriteret over at komme under Kommando, lige før vi havde naaet Maalet.

— Hvem ejer egentlig Altapraøen?

— Det gør vist Englænderne.

— Jamen, hvordan Fa'n kan vi saa lægge ind dèr? Det var Karl Sørensen, der spurgte.

— Du har ikke bedre Forstand, mente Tømmermanden, du tror, at hele Verden gaar rundt og læser Aviser. Du kan være sikker paa, at der ligger mange Øer rundt paa Havet, hvor de ikke aner, at der er Krig i Europa. Der er Øer, hvor der ikke løber Skibe ind undtagen hverandet Aar, og som hverken har Telegrafi eller traadløs.

— Nu gaar det godt, raabte Telegrafisten, som kiggede ned til os et Øjeblik. Nu er Englænderne blevet skruptossede. I skulde høre, hvordan de telegraferer. De er klar over, at vi er her, men de véd ikke, hvor vi er, og de sætter Himmel og Hav i Bevægelse for at faa noget at vide om os.

— Kan I forstaa dem?

— Nej, det er Kode altsammen, men der er noget, der bliver ved at gaa igen. Jeg tænker, det er et Signal til deres Skibe og deres Spioner om at passe godt paa.

— Hvor mange Stationer er der?

— Der er mindst en halv Snes — maaske flere. Det er Krydsere langs hele Kysten, som ligger og skriger til hinanden: Pas endelig paa — der er en Blokadebryder paa Vej — lad ham ikke slippe ind. Saadan noget er det, de ligger og skriger til hinanden.

— Gid den Onde stod i al den Telegrafi, bedyrede Tømmermanden, Havet er ikke værd at sejle paa, siden man har opfundet det forbandede Skidt. Havde det været i gamle Dage, saa kunde raske Folk have sejlet lige saa mange Skibe herned, som de kunde orke, og have ført dem sikkert i Havn og tilbage igen — men nu er det jo næsten haabløst. Havde „Kønigsberg" endda holdt sin Kæft, kunde det maaske have gaaet — men nu skal der mindst et Mirakel til.

I de Dage tav Harmonikaen paa Dækket. Det var saa

sin Sag at spille og synge, naar man vidste sig efterlyst for Kontrabande over hele det indiske Ocean, og naar der altid var Røg eller Skibsrigninger i Horisonten. Det var en Lettelse, da vi kom ud af den farlige Zone og satte Næsen mod Altapraøen.

Den dukkede op af Morgendisen en tidlig Morgen, før jeg gik paa mit Arbejde sammen med Peter Hansen, og da vi kom op igen, laa Øen saa nær ved, at vi kunde se hver Enkelthed i Land.

Vi var skilt fra den ved et Koralrev, hvor det indiske Oceans lange Dønninger, der fulgte efter hinanden regelmæssigt som et sovende Menneskes Aandedrag, blev forvandlet til Skum og Hvirvler. Den var næsten rørende at se paa, for den lignede lige paa en Prik det Billede, som alle Mennesker gør sig af en Sydhavsø. Der voksede store Kokuspalmer lige ned til Vandet, men lige ud for os var de trængt et Stykke tilbage til Fordel for en hvid Strandbred og et grønt Græstæppe. Der laa, hvor Skoven og Græsset mødtes, nogle høstaklignende Huse, men midt paa den aabne Plads stod en stor hvidmalet Bungalow. Fra en Flagstang foran den vajede et Flag, hvis Farver syntes helt hvide paa Afstanden, men som gennem en Kikkert afslørede sig som det engelske Flag. Uvilkaarligt saá jeg mig omkring efter en Radiomast, men der var ingen at se, og det var formodentlig derfor, at Kaptajnen saa trygt var gaaet herind.

Paa Forstranden færdedes der nogle Negre, der samlede sig om en bestemt Ting, sandsynligvis en Baad, og kort efter at jeg var kommet op, saá jeg en Mand i Tropetøj og med Tropehjelm komme ud fra Bungalowen og nærme sig Baaden med langsomme og værdige Skridt. Overalt blev der gjort Plads for ham. Det var aabenbart en betydningsfuld Mand — maaske den eneste hvide Mand paa hele Øgruppen.

Han gik om Bord i Baaden, som blev roet af de Indfødte, der behandlede Aarerne med meget stor Færdighed. Som en Pil skød Baaden gennem det smule Vand indenfor Koralrevets Ring, og uden Vanskelighed gik den gennem Brændingen. Inden jeg rigtig vidste af det, laa den paa Siden af os, og den hvide Mand entrede hurtigt og behændigt om Bord.

Jeg saá nu, at han ikke var nogen Europæer, men snarere en lys Mulat — dog en ganske statelig Mand, der førte sig med megen Værdighed.

Kaptajn Christiansen gik ham høfligt i Møde og hilste paa ham. Samtalen blev ført paa Engelsk, for Guvernørens Vedkommende dog paa et temmelig gebrokkent Engelsk, hvis tydeligste Del var nogle store og talende Fagter. Bagefter fik jeg af Intendanten, Anker Nissen, refereret dens Hovedindhold.

Kaptajnen forklarede, at vi var en dansk Baad paa Vej til italiensk Somaliland. Der var kommet noget i Vejen med Maskinen, og vi vilde gerne have Lov til at lægge Skibet indenfor Koralrevet, medens vi reparerede. Om Guvernøren muligvis kunde anvise et Sted, hvor vi kunde komme gennem Revene og finde en ordentlig Ankerplads.

Guvernøren, der til at begynde med gjorde et noget tilbageholdende Indtryk og hele Tiden besaa Kaptajnen, Besætningen og Skibet meget indgaaende og mistænksomt, mente ikke, at Damperen kunde gaa gennem Revene. Den vilde sikkert blive hængende, inden den var kommet ret langt. Og her var Revene meget skarpe. Paa dette Tidspunkt ankom imidlertid en af Styrmændene med to Flasker Rom og nogle store Daaser Konserves, hvilket bevirkede et Omslag i Stemningen.

Guvernøren gjorde Tegn til en af sine Folk, der fo'r

hen til Rælingen og raabte noget ned i Baaden. Et Øjeblik efter begyndte et overordentlig interessant Arbejde, hvori nogle af Skibets Besætning maatte tage en Haand i med. Da det var forbi, laa der en stor Dynge Kokusnødder paa Dækket foran Kaptajnen, og en mægtig Skildpadde, der saá ud til at veje det samme som et velvoksent Slagterisvin, var begyndt sin langsomme og afmaalte Vandring hen over Dækket.

Da disse meget forskelligartede Gaver var udvekslet med gensidige Smil og Komplimenter, gik man videre med de afbrudte Forhandlinger. Guvernøren, der nu var blevet et helt andet Menneske at se paa, fortalte, at det var nogle Maaneder siden, det sidste Skib havde anløbet Øen. Folkene om Bord paa det havde fortalt, at den store Krig stadig rasede i Afrika og Europa, og at der havde staaet et stort Slag inde i Afrika ved Tanga og et Søslag ved Zanzibar. Om dette havde man givet ham den noget misvisende Oplysning, at den engelske Krydser „Pegasus" havde sænket den tyske Krydser „Kønigsberg". Men trods denne Sejr kunde man — mente Guvernøren — ikke være forsigtig nok overfor fremmede.

Da det nu imidlertid var aabenbart, at dette Skib kom fra et Land, hvis Navn og Beliggenhed ganske vist ikke stod ham klart, men hvis Befolkning aabenbart kæmpede for den rette Sag, saa skulde han ikke længere skjule for Hr. Kaptajnen, at der maaske nok var en Mulighed for, at hans udmærkede Skib kunde knibe sig igennem Revet, hvis det sejlede langsomt og forsigtigt og benyttede sig af Floden, som nu snart vilde være paa sit højeste.

Kaptajnen takkede Guvernøren for hans Oplysninger, hans Hjælpsomhed og endnu engang for hans Gaver, og med alle Tegn paa Højagtelse skiltes de to Høvdinge. Den gamle Mulat sejlede mod Land. Han sad bag i Baaden med sine to Romflasker tæt trykket ind til sig for at forebygge Ulykker paa det kostelige Gods, der sikkert var hans Ensomheds store Trøst.

Vi begyndte kort efter en langsom og livsfarlig Sejlads, hvor Skibet bogstavelig talt kantede sig frem imellem Koralrevene, indtil vi naaede en sikker, men meget snæver aaben Plads, hvor vi kunde kaste Anker.

Her blev vi liggende i to Dage, og efter hvad de Folk, som havde Forstand paa det, sagde, var vi i Livsfare hvert Minut paa Dagen. Pladsen var saa snæver, at Tidevandet, der gik som en rivende Strøm mellem Revene, førte „Kronborg" ud til alle Yderkanter af Ankerpladsen, der var kranset med farlige Rev. Vi havde imidlertid ikke Tid til at tænke over denne Fare og havde næppe heller den fulde Oversigt over den Risiko, vi løb. Alle Hænder om Bord var optaget af at flytte saa meget af Dækslasten, saa Lugerne kunde aabnes og være klar, til „Kønigsberg" kom. Det var et meget anstrengende Arbejde i den stærke Hede, og det blev ikke lettere af, at vi ikke godt kunde smide Brædderne udenbords, da det jo vilde have vakt Mistanke i Land — og hvem vidste, om ikke den gamle Mulat paa en eller anden snild Maade kunde sætte sig i Forbindelse med de engelske Krydsere. De kunde jo i øvrigt komme, hvilket Øjeblik det skulde være, og i saa Fald vilde det ikke se godt ud, hvis vi laa omskyllet af Tømmer.

En Del af det savede vi itu og lod det gaa ned til Maskinerne, medens Størsteparten blev stablet op langs Lønningen, saaledes at Lugerne var fri.

Endvidere fik vore Kedler et grundigt Eftersyn, hvad de trængte mægtigt til, og ogsaa for os selv blev der sørget. Den kæmpemæssige Skildpadde fik kun en kort Levetid om Bord paa „Kronborg". Den blev straks slagtet, og for første Gang i lang Tid smagte vi fersk Suppe paa

fersk Kød, og endda en Suppe af den Slags, der staar øverst paa Lækkermundenes Ønskeseddel. Skildpaddens Forsvinden i Suppegryden havde en befriende Indflydelse paa Kaptajnens Hund, der saá sin Bestilling som Firben truet, da det mærkelige Dyr blev halet om Bord.

I de faa Fritimer, jeg havde, stod jeg som oftest ved Rælingen sammen med de andre og saá ind mod Land eller ned i Vandet. Det var klart som Krystal, og skønt det var meget dybt, kunde man tydeligt se hver Koralblok, og ogsaa Ankeret var fuldt og klart synligt. Og saa tydeligt som gennem en Vinduesrude saá vi kæmpemæssige Skildpadder vandre om nede paa Bunden.

Om Aftenen den anden Dag fik vi Telegram fra „Königsberg" om, at den ikke kunde komme ud, og at vi skulde sejle til Tanga. Samme Aften lettede vi ved Flodtid og satte Kursen mod Vest med slukkede Lanterner. Det var den farligste Etappe, vi nu var paa.

VIII

Der er to Dages og én Nats Sejlads fra Fredens Ø, Altapraøen, hvor Skildpadderne gaar nede paa Havbunden, til den sumpede og sandede afrikanske Østkyst. I disse to Dage og én Nat blev der bandet mere om Bord end paa hele den øvrige Rejse sammenlagt, og det var lige fra øverst til nederst. Der er heller ikke nogen Tvivl om, at der blev svedt mere. Der blev sejlet for fuld Fart hele Tiden, og det var ingen Spas for os nede i Fyrrummet.

Men det, der navnlig bragte Sveden frem, var den tavse Spænding, som steg fra Time til Time og gjorde en Ende paa det fredelige, dagligdags Liv om Bord. Den var meget højere — og her hjalp den stegende Varme vel ogsaa

til — end da vi gik gennem Blokaden i Skagerak, for dengang havde vi kun lige begyndt, men nu havde vi næsten fuldført vort Arbejde, og nu kunde et eneste Uheld ødelægge det hele.

Spændingen virkede forskelligt paa os. Paa Bror Johansson havde den en ganske ejendommelig Virkning, idet den holdt ham paa en stadig Jagt efter Spiritus. Omtrent paa samme Maade virkede den paa den anden Reservesvensker, Svensson. Koksmaten var kommet i Ekstase ved Tanken om Pigerne i Afrika og gav paa og uden Opfordring overordentlig malende Forhaandsskildringer af den Modtagelse, der ventede os, naar vi kom i Land. Kun unge Eventyrere som Karl Sørensen og gamle helbefarne som Tømmermanden holdt den gaaende uden nævneværdig Nervøsitet. Den ene glædede sig med skinnende Øjne til Eventyr, og den anden var i Stand til at skjule alle sine Følelser bag en, maaske paataget, ligeglad Maske.

I disse Dage forstummede Harmonikaen, som havde været lidt i Gang ved Altapraøen. Der var igen langt flere Udkigsmænd end nødvendigt og vi hørte igen Raab om Røg, hvor der ingen Røg var. Styrmændene og Mestrene passede deres Arbejde med Ro og Rutine og var et godt Eksempel for os andre, der dog ogsaa gjorde alt, hvad vi kunde, for ikke at røbe vor stigende Spænding.

Men det var to lange Dage. Der er ikke meget fra Samtalerne dengang, der huskes, udover at Tømmermanden en Dag brød sin Ro og sagde uden at henvende sig til nogen bestemt:

— I Tanga den 13. April — ja, det er let nok sagt. Det er ligesom at skrive til en Pige, at hun skal være paa Banegaarden ved 4-Toget. Det kan de sagtens sige, de guldgallonerede Hundestejler paa „Königsberg", men det er s'gu os, som skal gøre det. Selv kommer de ikke ud —

og hvorfor? Selvfølgelig fordi de ikke kan. Men vi skal med vore 10 Knob.

Telegrafisten fortalte os jævnligt, at Englænderne stadig var tossede. Luften svirrede af Telegrafi. Derimod var „Kønigsberg“ blevet tavs, hvad vi var meget glade for. Vi havde imidlertid en tydelig Fornemmelse af, at den havde telegraferet tilstrækkeligt til at ødelægge alle vore Chancer.

Det var Peter Hansen og mig, der skulde have Vagten paa Fyrpladsen, da Viseren gled ind i den nye Dag, den 13. April. Da vi kom ned, mødte vi en af Mestrene, der fortalte os, at han lige havde skruet Sikkerhedsventilerne fast.

— Hvad skal det tjene til? spurgte vi.

— Har I ikke læst Mark Twain, grinede Mester. Naar Skipperne paa Mississippi sejlede om Kap, saa satte de en Niggerdreng paa Sikkerhedsventilen — saa kom de enten igennem, eller ogsaa sprang de i Luften. Her var vi ingen Niggerdreng, saa her klarer vi os med en Skruenøgle.

— Det er maaske Meningen, at vi skal sejle stærkt? spurgte Peter Hansen roligt og hængte sin Frakke paa et Søm.

— Det varer nok ikke saa længe. Skaf jer nogle Kul frem, mens I har Tid endnu. Jeg tænker, at Kedlerne holder, for det er godt engelsk Kram.

Vi fulgte hans Raad og skrabede saa mange Kul frem, som vi kunde overkomme, inden der kom Ordre til at sejle for fuld Kraft. Saa gik det løs. Fra det Øjeblik sagde vi ikke et Ord til hinanden. Saa hurtigt som vi overhovedet var i Stand til at bevæge os, øste vi Kul paa Ilden. Aldrig i mit Liv har jeg arbejdet som i disse Timer. Huden gik i store Vabler paa Hænderne, Kroppen drev af Sved, og Benene rystede under mig af Overanstrengelse. Én Mand raabte ned til os: — Nu gik vi forbi Pemba Øen!

Vi var ligeglade. Vi rasede som Djævle i vort ophedede Rum, og Mester raabte ind til os: — Det gaar strygende — bliv ved lidt endnu! Heller ikke det svarede vi paa.

Manometret, der var engelsk, havde en rød Streg ved 180, men den var for længe siden overskredet. Skibet rystede og dirrede i sine Sammenføjninger under det voldsomme Pres, og Kullemperen stønnede: — Vi springer Gud hjælpe mig i Luften alle Mand! Men ogsaa han fik Lov til at tale ud i det frie Rum. Vi øste og øste Kul paa, og det eneste, vi havde Øje for, var Manometret. Ikke en eneste Streg maatte det falde fra den Højde, vi havde tvunget det op paa. Det var blevet vor rent private Galskab.

Inde i mig voksede et dumpt Raseri mod „Kønigsberg“, der havde tvunget os ind i dette Slæbearbejde, mod alle dem, der havde fri, ja, mod hele Verden. Det overmenneskelige haarde Arbejde skal nok være Forklaringen paa, at Klassekampene altid er saa rasende og bitre. De, der maa overanstrenge sig, holder af at tænke paa Fjender og Uvenner og ikke med kærlige Tanker. Der skabes ikke idylliske Syner af haardt og slidsomt Arbejde.

Mærkeligt nok følte jeg mig ikke videre træt af det haarde Slæb, men et Sted i Baghovedet lurede en Anelse om, at jeg hvert Øjeblik kunde styrte om med Skovlen i Haanden, hvis jeg ikke holdt en vis Kontrol med mig selv.

Jeg var med paa den nye „Moltke“s Prøvetur i Danzig Bugten, da vi naaede 31 Knob. Det var en Oplevelse, som aldrig kunde glemmes. Der blev baaret mange besvimede op, og der blev slidt, saa jeg ikke troede, jeg nogen Sinde skulde se Magen dertil. Endnu flere Aar efter kunde jeg genskabe Scenerne fra de vældige Fyrpladser, fra de svedende Mennesker, der tumlede omkring belyst af den hvide Ild fra Fyrene. Det mindede mig om en Scene fra

et Torturkammer, som jeg forestillede mig det i min Fantasi.

Men selv om dette var ganske smaa Forhold, som ikke kunde sammenlignes med Fyrpladserne paa en Slagkrydser, saa var det dog et værre Slid for Peter Hansen og mig at holde „Kronborg" oppe paa de 13 Knob, end det i sin Tid var for den enkelte Mand at holde „Moltke" oppe paa de 31.

Vi kunde mærke, at vi med ét ændrede Kurs ved en ualmindelig haard Drejning, men vi var alt for optaget af vort Arbejde til at se, at Afløsningen kom. De maatte ligefrem rive Skovlene ud af Hænderne paa os. Da jeg havde afleveret mit Redskab, var det imidlertid, som om Kraften gik af mig, og segnefærdig af Træthed kravlede jeg op paa Dækket og ind i Vaskerummet, hvor jeg hældte en Spand koldt Vand — eller saa koldt, som det nu kunde blive — ned over mig. Det gav en vidunderlig Følelse af Renhed og Oplagthed, og jeg kunde nu mærke, at det værkede i alle mine Lemmer efter det haarde Slid. Jeg tog min Frakke paa og gik op paa Dækket med en nytændt Cigaret i Munden og satte mig paa en Brædde-stabel. — Hvordan gik det? — Jo, vi havde lige passeret en Englænder, som gik paa tværs af vor Kurs og godt kunde være en af Blokadekrydserne, men vi havde hurtigt ændret Kurs, saa den havde nok ikke set os. Saa snart det blev lyst, kunde vi se Landet. Vi var i Virkeligheden saa nær, at vi kunde lugte det.

Hvem der gav mig den Besked, vidste jeg ikke. Jeg var saa træt, at jeg allerhelst havde lagt mig til at sove paa Dækket, men Timens og Dagens Betydning holdt mig oppe.

Paa Dækket var der helt mørkt, idet alt Lys var tildækket, men alligevel vidste jeg, at alle, der kunde være oppe for deres Arbejde, stod eller sad her rundt om-

kring mig og ventede paa, at det skulde blive Dag. Der var en Lugt af Petroleum i Luften, men jeg tænkte ikke nærmere over, hvor den kom fra, skønt det aldrig havde lugtet saa stærkt af Petroleum paa Dækket før.

Skibet skød en meget betydelig Fart i Forhold til, hvad vi var vant til, men man skulde nu heller ikke narre sig selv, ræsonnerede jeg. De smaa 13 Knob, som vi kunde naa, var jo meget pænt for en Fragtdamper, men ikke ret meget overfor en Krydser, selv om den var nok saa gammel og affældig. En 20 Knob skulde saadan et Skib nok komme op paa.

Paa Dækket herskede der næsten fuldstændig Tavshed, der kun nu og da blev brudt af lavmælte Stemmer. Maskinernes Larm var den overvejende Lyd og et enkelt dæmpet Kommandoraab nu og da. Man kunde ligefrem føle Spændingen, og jeg mærkede, hvorledes Sveden haglede ned fra mit Ansigt — og det var ikke af Varmen alene.

Kunde man dog blot holde denne Morgendæmring lidt tilbage, for hvor kom den dog tidligt denne Morgen. Forgæves søgte jeg at bilde mig selv ind, at det endnu var mørk Nat, og at vi var skjult af Mørket. Det var ligesom en Drøm, man kan faa, hvor man ser sig tvunget til at gaa ned ad en stærkt befærdet Gade uden Tøj paa, og til sidst gør det i det fortvivlede Haab, at ingen lægger Mærke til det. Heller ikke her slog Indbildningen til. Det lod sig ikke bortforklare, at Mørket nu hastigt veg for Lyset, og at der taarnede sig noget op om Styrbord, som meget vel kunde ligne Land. Vi sejlede altsaa paa en sydlig Kurs, og jeg fik Vished, da Udkigsmanden meldte: Land om Styrbord.

Og medens jeg forsøgte at gøre mig klart, om det var Bjerge eller Skyer, der ragede op inde over Landet, fejede Daggryet den sidste Rest af Mørket til Side, og ret om

Styrbord dukkede Landet op med de blaanende Usambarabjerge, Østafrikas højeste Bjerge, som begynder ved Kysten og først standser i Kilimandjaros eventyrlige Snetinder. Det var Afrika, hvad kunde nu hindre os i at komme frelst i Havn?

— Røg ret agterude! meldte Udkigsmanden, og som paa Kommando drejede hele Besætningen omkring og søgte agterud. Nu saá jeg dem først allesammen. De fleste af dem havde staaet samlet i Forskibet og stirret forud efter det første Glimt af Tanga, som vi jo snart maatte være i Nærheden af. Nogle havde raabt, at de kunde se Fyrtaarnet ved Indsejlingen, men andre havde bestridt det. Jeg havde hørt det som noget mig forholdsvis uvedkommende, medens jeg stod og saá ind mod Bjergene. Men var det Tanga, de havde set, og var det et engelsk Krigsskib, der dampede agterude, saa var det altsaa gaaet i Opfyldelse, som jeg havde frygtet mest af alt, at vi skulde blive standset lige paa Tærsklen til vor Triumf.

Fra Broen spejdede Kaptajnen og en af Styrmændene i deres Kikkerter efter Røgen agterude, og i Bagstavnen stod det meste af Mandskabet og stirrede den samme Vej. Jeg gik hen til dem. Det var en tavs Forsamling. Ikke en eneste talte højt. Alle ventede paa, hvad Udkigsmanden, der havde Kikkert, kunde sige om det Skib, der kom dampende efter os. For mine Øjne var der ikke andet at se end en kulsort Røgsky, der syntes at vokse i Størrelse og Tykkelse for hvert Minut.

— Krigsskib med tre Skorstene for fuld Damp efter os! brølede Udkigsmanden, og der gik en bølgende Bevægelse gennem hele Klyngen. Jeg saá op paa Kommandobroen. Kaptajnen og Styrmanden havde taget Kikkerten fra Øjnene, og Kaptajnen nikkede betydningsfuldt til sin Styrmand.

— Færdig! sagde en Mand lige med ét, færdig med fyrre. Saa satte han sig ned paa Spillet og tændte en Cigaret. Hver en Havn spærret af de Sataner!

Ja, hver en Havn spærret: Engelske Krydsere stængte hver Havn — inde i Land var der Mangel og Nød... Hans Ord vakte en lille forglemt Versestump til Live hos mig, og den blev ved at synge i Hovedet paa mig længe efter, at andre var begyndt at tale. Det var jo Terje Vigen om igen. Det var hundrede Aar siden, men stadig beherskedes Havene af „den engelske *man of war* — med Ørneøje fra Mærs". I hundrede Aar havde disse Skibe under det hvide Krigsflag afgjort, hvad der skulde være lukket, og hvad der skulde være aabent. Stor og mægtig var Englands Flaade. Den havde Raad til at lade os luske igennem Skagerak og til at gaa gennem Blokaden ved den skotske Kyst, for den vidste, at hvad den ene ikke saá, det saá den anden.

Nu havde Røgskyen hævet sig, og jeg saá tydeligt Dele af Rigningen og af Skroget paa den engelske Krydser. Det var ikke noget særlig stort Skib, saa vidt jeg kunde se, men det var stort nok for os. Saadan var det ved Falkland, saadan ved Dogger Bank og saadan ogsaa her, hvor „Kronborg" løb for sit Liv. Jeg saá op mod Flaget, men det var der ikke længere. Dannebrog var strøget under dette sidste Kapløb.

Jeg vendte mig og gik om mod Fordækket, hvor de fleste nu stod og saá efter Tangas Havn. Der var stadigvæk intet at se for mig, udover en lille Prik, der efterhaanden blev til en Motorbaad, som stod ud imod os i rasende Fart. — Det er Lodsbaaden, sagde Tømmermanden. Han stod med Hænderne begravet i sine uhyre Bukselommer, som han trak om til Ydersiden af Benene, og spyttede Langspyt ud i det indiske Ocean. Det var ikke muligt at

se paa hans Ansigt, at vi befandt os i en faretruende Situation.

Lodsbaaden var nu lige for Boven af os, og et Øjeblik efter fo'r den forbi os med de to Fartøjers sammenlagte Fart, medens to-tre hvide Mænd med Tropehjelme gjorde rasende Tegn til Kommandobroen. Her stod Kaptajnen saa rank som et Lys og pegede med Kikkerten mod Land.

— Ikke noget at tjene her, sagde en Matros, nu skal I bare se.

I en mægtig Bue ændrede „Kronborg" sin Kurs, og i rivende Hast forandrede Billedet sig. Vi satte nu Næsen direkte mod Land, og det saá ud, som om vi skulde løbe paa Grund, men et Øjeblik efter viste det sig, at vi sejlede mod Indløbet til en Bugt, som næsten var lukket af en lang, kratbevokset Tange.

En høj, klar Vandsøjle skød op paa vor Styrbords Side, og jeg hørte en dyb Buldren langt borte. Det var et Stoppeskud. Kunde de naa at faa Ram paa os, inden vi naaede ind i Bugten, hvor vi var beskyttet af Landtangen? Endnu en Vandsøjle skød op ledsaget af en halvkvalt Buldren af en Granat, der eksploderede i Vandet, men nu var vi kommet paa Højde med Indsejlingen til Bugten, og et Øjeblik efter var Krydseren ikke at se over den kratbevoksede Tange.

Det forekom mig, at der var Tilløb til et Hurra paa Dækket, men det blev ikke til ret meget. Et Blik op paa Kommandobroen paa Kaptajnens sammenbidte og alvorlige Ansigt var nok til at overbevise mig om, at Faren ikke var overstaaet endnu. Det var da heller ikke til at tage fejl af, at vi kun havde faaet en Galgenfrist. Foran os bredte sig en rundagtig Bugt, der kun var 4-5 km i Dybden og hvis Bredder hele Vejen rundt var bevokset med Krat. Hvis vi var sluppet herind, uden at nogen havde set os, vilde det have været et glimrende Skjulested, eller

hvis der havde været en Flod her, saa kunde det ogsaa gaa an, selv om vi var blevet set. Men her saá ikke ud til at være Floder, der søgte deres Udløb i Bugten, og da vi var set, kunde der jo ikke være Tale om at skjule os her. Et tilstrækkelig let engelsk Krigsskib kunde lægge sig i Indløbet og ramme os, hvor vi saa end var ankret op i Bugten.

Vi nærmede os imidlertid hurtigt det inderste af Bugten, og jeg lagde Mærke til, at Farten gradvis var taget af. Vi havde sikkert ikke meget Vand under os, og det var paa høje Tid, at der blev gjort noget for at hindre, at vi løb paa Grund.

— Den engelske Krydser er vendt om og staar mod Nord! raabte Udkigsmanden med saa megen Befrielse og Lettelse i Stemmen, at jeg ikke kunde lade være at se op. Der var flere, der gjorde det samme, som om de vilde spørge Manden, om han nu ogsaa havde set rigtigt.

Vi var reddet. Hvorfor Englænderen vendte, kunde jeg ikke forstaa, men maaske laa der et Batteri skjult i Bugten, som han kendte og havde Respekt for — maaske var Vandet for grundt selv udenfor Bugten, saa han ikke kunde komme paa Skudhold. Hvad nu Grunden end kunde være, saa var vi frelst, og vi havde virkelig sejlet en Ladning Krigsmateriel fra Wilhelmshafen til Mansabugten i Østafrika, uden at den havde taget mindste Skade.

Jeg saá ind mod det Land, som havde været i vore Tanker hver Dag under den lange Rejse. Det var altsaa Afrika. Tæt Mangrovekrat, som voksede helt ud i Vandet, og foreløbig ikke et Menneske at se paa Land. Bag Mangroverne saá jeg Palmer. Vi var kommet til et af disse Lande, som alle Mennesker, der er født i det kolde Norden, bærer en hemmelig Længsel efter.

Vi var kun nogle faa Hundrede Meter fra Land, da

Maskinen helt standsede, og et Øjeblik efter raslede Ankeret ud. Det havde ikke nogen lang Vej at gaa, kunde jeg høre. Vi maatte aabenbart ligge paa næsten grundt Vand med kun nogle faa Meter Vand under Kølen. Nu havde vort Anker fat i den afrikanske Strandbund. Vor Rejse var til Ende.

IX

Inde fra Land var der kommet en Robaad ud imod os, roet af Negre med en hvid Mand ved Roret. Den passerede os, da vi endnu havde lidt Fart paa, og den hvide Mand, hvis Ansigt næsten var skjult af en Tropehjelm, var øjensynlig i Vildrede med, hvad det var for et Skib, han havde for sig. Han satte Hænderne for Munden som en Raaber og prajede os tre-fire Gange, men først, da han kom os helt nær, kunde vi høre, at han foreløbig forsøgte sig med det engelske.

— *Do you speak English*? raabte han op til Tømmermanden, der stod og kiggede ned paa ham. Tømmermanden maa have følt sig irriteret over at blive tiltalt paa dette Sprog, som han og vi andre havde holdt os længst muligt paa Afstand fra. Han tog et ekstra Tag i Bukserne, satte en foreløbig Skibsrekord i Langspyt og svarede paa jævnt Sønderjysk:

— Hold din Snut! hvorpaa han bed sig en ny Skraa.

Det, jeg kunde se af Mandens Ansigt, forvandledes fra Tvivl til et straalende Smil, og han raabte glædestraalende op til Tømmermanden: — Hurra — Sie sind Hamburger!! hvortil Tømmermanden intet svarede og vi andre heller ikke sagde noget. Endnu engang vendte vi os om som paa Kommando.

For med en Helvedes Larm af skurrende, skruende, hvinende og hvæsende Lyde slog et glat Lag Granater ned i Vandet kun et lille hundrede Meter fra os, medens et Brøl af Kanoner rungede over Bugten og fik mig til at se mod Indsejlingen. Dèr laa ganske rigtig den engelske Krydser med Bredsiden til, og i samme Øjeblik jeg saá derhen, blinkede det endnu engang fra Kanonerne, og et nyt Lag gik lige over „Kronborg". Granaterne passerede os som et Uvejr af Mislyde og rejste en temmelig velordnet Stribe af Nedslag inde under Land i det lave mudrede Vand. I et Glimt saá jeg Negrene i Robaaden vende om og ro mod Land i en rasende Fart, Aarerne gik som Trommestikker, og samtidig rungede det næste Brøl fra Kanonerne ind over Bugten.

Fra Kommandobroen hørte jeg Kaptajnens rolige Stemme: — Klar til at sænke Skibet og klar ved Baadene. Der slog en Salve ned tæt omkring Skibet, og jeg hørte et dumpt Brag mod Skibssiden. Det var jo nok den første Træffer. Jeg maatte hellere se at foretage mig noget, inden Træfferne blev mere almindelige. Jeg var paa Vej ind mod vort Rum for at hente nogle personlige Ejendele og et Fotografi af min Hustru, som jeg havde haft med paa Rejsen, men det var for sent nu. Fra Baadene blev der raabt til mig om at skynde mig lidt, og jeg vendte derfor om og løb over til Baadene.

Den, jeg skulde med, var allerede firet ned, og Folkene var ved at tage Plads i den. Det gik meget roligt for sig, uden det mindste Tilløb til Panik, skønt de engelske Salver faldt Slag i Slag og Skibet allerede var ramt flere Gange. Kaptajnen stod endnu paa Kommandobroen og raabte til en eller anden, hvordan det gik, og nikkede, da han fik et Svar nede fra Skibets Dyb. Det var sikkert Sænkningen af Skibet, det drejede sig om. Jeg bemærkede nu ogsaa, at Dækket var begyndt at skraane meget

stærkt, og samtidig med, at jeg gjorde denne Opdagelse, slog et nyt Lag ned omkring os, en Granat sprang paa den anden Side Kommandobroen, og Splinterne hvinede til alle Sider. Det var dog ejendommeligt, at vor Dynamitladning, vore mange Millioner Geværpatroner og vore Granater til „Kønigsberg“ ikke havde ladet høre fra sig for længe siden. Tanken om vor Ladning satte imidlertid Fart i mig, og et Øjeblik efter stod jeg i Baaden, som straks efter lagde fra. Det sidste, jeg saá paa Dækket, var et Par Mand i Færd med at hælde Indholdet fra nogle store Spande ud over Dækslasten. Det lugtede infamt af Petroleum, og nu blev jeg først klar over, hvor den Lugt stammede fra, som jeg havde bemærket om Natten. Petroleumsspandene havde staaet parat hele Tiden. Da vi kom nogle Meter fra Skibet, begyndte det allerede at brænde i Bræddestablerne fra for til agter, og jeg bemærkede, at Skibet laa meget dybt med Agterenden. Alle Bundventilerne maatte være blevet lukket op, siden vi havde faaet saa meget Vand ind paa et Øjeblik.

Der blev roet meget stærkt. Da vi var kommet et Hundrede Meter fra Skibet, lagde en anden Baad fra det brændende Skib, og der var én, der sagde: — Nu er der ikke flere tilbage. Skipperen tog sin Hund med.

Røgen fra det brændende Skib lagde sig som et Slør over Vandet, og det generede vel Englændernes Skydning noget. Det hindrede dog ikke, at alle de Granater, der gik for langt, slog ned i umiddelbar Nærhed af Baaden, og til sidst blev jeg klar over, at de ligefrem fyrede efter os. Da vi sprang i det lave mudrede Vand for at vade det sidste Stykke ind, skiftede Englænderne ved en eller flere Kanoner om til Shrapnel og skød direkte paa os. Jeg kunde høre de skarpe, skrattende Skrald oppe i Luften, der var helt forskellig fra de almindelige Granaters dumpe, rungende Bulder, og et Sekund efter hvinede en Byge

af Blykugler ned over os og rejste Brakvandet i Hundreder af Sprøjt. Ganske køligt og nøgternt arbejdede min Hjerne og undrede sig over, at ingen var blevet ramt.

Vi var kommet helt ind til Land, eller rettere ind i det tætte Mangrovekrat, der løb ud i Vandet. Jeg vendte mig et Sekund og saá det brændende Skib, hvor Flammerne og Røgen slog helt op til Mastetoppen, mens Skroget næsten var forsvundet, og desuden den anden Baad, hvis Besætning var ved at springe i Vandet et Stykke fra vor Baad, der stod ensomt og forladt midt i Kugleregnen. Saa forsvandt jeg mellem Mangrovebuskene og satte for første Gang Foden paa Afrikas Jord — troede jeg da. Det viste sig imidlertid at være en Misforstaaelse. Der var aabenbart endnu et Stykke Vej til det mørke Fastland. Den Jord, jeg nu betraadte, bestod fortrinsvis af Vand og Dynd, der sugede mine Ben til sig. Kun langsomt, Skridt for Skridt, kunde jeg arbejde mig frem, og bedst gik det, naar jeg tog fat i Grenene paa Busken foran og saaledes trak mig selv frem ved Armene. Rundt omkring mig kunde jeg høre Kammeraterne stønne og puste, plaske og bande, men kun glimtvis saá jeg noget til dem. Ogsaa Englænderne kunde jeg høre, men ikke se. Bag mig rungede deres Kanoner uophørlig, og over Hovedet paa mig skraldede deres Shrapnels, medens Blykuglerne smeldede gennem Buskene i tætte Byger. Nu var der flere Kanoner, der brugte denne infame Ammunition. Gid Fanden havde dem, at de skulde jage os arme skibbrudne Mennesker saa langt, som deres Skyts rakte. Var det nu ogsaa nødvendigt, naar de havde faaet Skibet? Men det var jo øjensynlig Folk, som ikke gjorde deres Ting halvt. De havde jo ogsaa Ord for at være grundige. — Bang! Den var nær ved. Skraldet klang i mine Øren, og Kuglerne

fejede en Busk foran mig, saa Bladene røg af den. Jeg kunde lugte den sure Røg af Sprængladningen, og forude var der en, der skreg. Det var nok kun en af de mange. Maaske var de fleste skudt ned allerede. Bang! Lige bagved mig. Kuglerne sang om Ørene paa mig fulgt af et Føg af Smaakviste, Grene og Blade. Det var dog rent forbandet — aabenbart en Kanon, der skød med fast Indstilling paa et bestemt Punkt i Skoven, som jeg var lige i Nærheden af. Jeg løb en halv Snes Skridt til Siden stadig med en Fornemmelse af, at et Kanonløb pegede lige mod min Ryg: — Bang! Det var vist omtrent dèr, hvor jeg før havde staaet. Jeg kunde mærke Lufttrykket af Eksplosionen og hørte en Busk blive gennempisket af Blykuglerne. Men nu var det, ligesom Jorden blev mere tør og det var lettere at faa Benene med. Et Øjeblik efter havde jeg fast Grund under Fødderne, men Besværlighederne var ikke forbi dermed. Over mit Hoved skraldede Shrapnellene Slag i Slag, og over Jorden laa Mangroverødderne som tykke Tove og spændte Ben for mig, saa jeg faldt den ene Gang efter den anden. Hvor langt skulde man dog bort fra Kysten for at komme ud af denne Skydning? Mon man virkelig skulde midt ind paa Fastlandet for at faa Fred for disse paagaaende og stædige Englændere?

Rundt omkring i Krattet hørte jeg nu Raab fra de andre, som hidtil havde nøjedes med at bande lavmælt. De havde nok faaet Øje paa et eller andet, der fik dem til at meddele sig til hinanden, men jeg forstod ikke, hvad det var, før jeg et Øjeblik efter saá, at Krattet blev tyndere, og at en Skraaning hævede sig foran mig. Med Opbydelse af mine sidste Kræfter naaede jeg ud af Krattet, stadig faldende og snublende, og saá en ubevokset Høj hæve sig foran mig. Et Stykke fra mig kravlede en

meget snavset Mand paa alle fire op ad Højen, og saa vidt jeg kunde se, var det Peter Hansen, min Makker fra Fyrpladsen.

Jeg vilde raabe noget til ham, men det blev kun til en hæs Lyd, da jeg var meget forpustet og havde nok at gøre med at faa Vejret igen.

Jeg erindrede saa, at Peter Hansen jo altid havde været en rolig og betænksom Mand, der nøje overvejede, hvad han gjorde, saa naar han kunde kravle paa alle fire op ad den ikke videre stejle Skraaning, saa kunde jeg gøre det samme, hvorpaa jeg lod mig falde om og blev liggende et Øjeblik, før jeg begyndte at kravle. En enkelt Shrapnel, der eksploderede i Luften over mig, satte Fart i mig igen, og jeg begyndte at kravle op. Da jeg langt om længe var naaet op paa Højens Top paa denne ydmyge og stilfærdige Maade, saá jeg, at der allerede laa nogle deroppe i Forvejen, men hvem det var, stod mig ikke klart lige i Øjeblikket. Jeg var for træt til at interessere mig for andre end mig selv. Saadan omtrent maa Marathonløbere have haft det efter endt Bedrift, og de er endda ikke tvunget til at løbe mellem Mangrover.

Og nu kom der ogsaa andre vandrende op ad Højen. Nogle kravlede, medens andre gik stærkt foroverbøjet med Armene hængende ned ligesom Aber. Alle uden Undtagelse var meget let paaklædt, og de fleste af dem havde faaet Tøjet revet i Laser under deres kilometerlange Løb mellem Mangroverne. Desuden var de uden Undtagelse tilsølet af Dynd og Mudder, og kun ganske faa havde noget paa Hovedet. Hvilken Forandring fra den forholdsvis pæne og rene Besætning, der færdedes paa „Kronborg"s Dæk for blot en Time siden. Det mest forbavsende var dog, at der var saa mange i Live trods den stærke Beskydning, men det bekræftede, hvad jeg havde

hørt før, at Skydning i Blinde næsten aldrig gør nogen Virkning, selv om den er nok saa voldsom.

Nogle var dog ramt. Ud af Krattet kom to Mænd slæbende paa en tredie, der hang som livløs i deres Hænder. De to Bærere gik med krumme Knæ, og det saá ud, som om de kunde styrte om, hvad Øjeblik det skulde være. Paa lang Afstand kunde jeg se, at det var Kaptajnen, de bar paa. De slæbte ham møjsommeligt op ad Højen, og da de naaede op, rev en Mand noget af sin Skjorte og gav sig til at forbinde ham.

Jeg havde rejst mig op og stod og saá ud over Bugten. Fra Højen kunde jeg lige skimte „Kronborg", der endnu brændte stærkt. Den engelske Krydser havde holdt op med at skyde, og mens jeg saá til, skete der en kraftig Eksplosion i „Kronborg"s Forskib, hvorved en Mængde brændende Brædder og ogsaa Trædele, som Ilden ikke havde haft fat paa, blev hvirvlet højt op i Luften. Fra Krydseren blev en stærkt bemandet Baad sat i Vandet og nærmede sig med hurtige Aaretag det brændende Skib. Nu skulde „Kronborg" sikkert have en sidste grundig Behandling med Sprængpatroner. Der var intet, der kunde hindre Englænderne i at gøre, hvad de vilde. Vi havde ikke Vaaben, og denne Bugt var tilsyneladende helt blottet for Forsvar.

Da: — Rat-rat-rat-rat-rat! Det var en ny Lyd. Et eller andet Sted fra Mangrovekrattet i Land begyndte et Maskingevær at brage, og jeg saá Nedslagene rejse sig i en smuk Stribe ud mod Baaden, der hurtigt vendte om og gik tilbage i stor Hast. Naa, saa megen Vagt var der da heldigvis paa Kysten, at Englænderne ikke kunde undersøge et Skib, der laa kun et Par Hundrede Meter fra Land.

Maskingeværet skød kun nogle faa Salver endnu, saa forstummede det, da Afstanden blev for lang. Men nu

skød Englænderne. Endnu inden deres Baad var naaet tilbage til Skibet, blinkede alle Kanonerne i Bredsiden, én Gang, endnu en Gang og én Gang til, medens de sørgelige Rester af „Kronborg" næsten skjultes af Granatnedslag i Vandet og Sprængninger paa Dækket. Saa var Baaden naaet ud og blev hejst om Bord, medens Krydseren, der virkelig kun var et temmelig lille Skib med tre høje, gammeldags Skorstene, begyndte at spy Røg ud af dem og vende Næsen udefter. Kun nogle faa Minutter efter var den naaet gennem Indsejlingen og forsvundet bag Landtangen.

Da jeg saá ud paa „Kronborg", opdagede jeg, at Ilden brændte mere dæmpet. Dækslasten var nok helt brændt op, og alt brændbart paa Dækket havde gjort den Følgeskab. Den ene Mast, der var af Staal, var knækket sammen, og man kunde se tværs gennem Kommandobroen, hvor alt Træværk var brændt væk. Alle, der kunde staa op, stod og saá ud mod det Skib, der havde ført os saa langt og saa vel og nu laa med Rælingen kun en Meter over Vandfladen og Overdelen helt ødelagt af Ilden.

Der blev ikke sagt meget under alt dette. Nogle enkelte Udraab af forskellig Styrke var det eneste, jeg kunde erindre. Men nu begyndte Karl Sørensen, der var tilsmurt i Dynd fra Top til Taa, at skælde Reservesvenskeren, Bror Johansson, ud paa det forfærdeligste. Til at begynde med troede jeg, at det var en direkte Fortsættelse af deres smaa Skærmydsler om Bord, men efterhaanden gik det op for mig, at Karl Sørensen var rigtig gal i Hovedet. Han var hvid i Ansigtet af Arrigskab, han skummede om Munden, og han anvendte to Sprogs forfærdeligste og mest forsmædelige Udtryk om Bror Johansson, som var lige saa beskidt, lige saa rasende og havde mindst lige saa kraftige Ord til sin Raadighed. Den

lille Svensker sluttede med en Serie forfærdelige Trusler om Død og Undergang paa den mest pinefulde Maade og rystede sin Næve lige op i Ansigtet paa den langt større og kraftigere Bror Johansson, der mærkeligt nok ikke kastede sig over ham, men nøjedes med at snerre: Vent bare, din snottede Hvalp — jeg skal nok faa Ram paa dig! hvortil unge Karl Sørensen svarede med en saa udsøgt Samling Eder og Forbandelser og snavsede Skældsord, at jeg saá paa ham med Undren.

Jeg vidste nok, at Svenskeren var skrap, naar han kom i Gang, men havde dog troet, at ogsaa han havde sin Begrænsning. Nu var der en af Styrmændene, der lagde sig imellem, og der blev nogenlunde stille, mens de to Fjender fjernede sig fra hinanden under Affyring af de sidste Skældsord.

En ved Siden af mig spurgte: — Gud ved, hvad der har gjort den lille saa gal i Hovedet?

— Jeg véd ikke, svarede en anden, men der var noget galt med Afløsningen. Johansson skulde jo afløse Sørensen, men han og Svensson havde drukket hele Fyrbødernes Romration — ni store Portioner — før de gik paa Vagt, og saa har de vel ikke kunnet gøre deres Arbejde ordentligt, eller hvad der nu har været i Vejen...

— Nej, er du tosset, grinede en anden, har du ikke hørt det! Johansson og Svensson var jo blevet saa hønekanonfulde, saa de var gaaet ind i Tømmermandens Rum og havde lagt sig til at sove i Stedet for at afløse. Svensson havde smidt sig paa sin egen Køje og Johansson paa Tømmermandens, og dèr laa de, da Skibet brændte og Tømreren kom ned for at hente sin Trøje...

— Det passer, brummede Tømmermanden, som var kommet hen til os og havde hørt det hele. Han havde næsten ingen Skjorte paa Kroppen, og hans svære Overkrop glinsede af Sved. Trods Varmen var hans Næver dog trygt forankret i Lommernes Dyb.

— Det passer, gentog han, da jeg kom ned i Rummet, saa laa de to drukne Svin og snorkede. Jeg blev saa gal, at jeg glemte Trøjen bare for at vælte dem ud af Køjerne og sparke dem op paa Dækket — men de havde ligget der en Timestid af deres Vagt, og den maatte Karl Sørensen tage, saa det er det, han er gal i Hovedet over — og det holder jeg med ham i!

Vi var nu ikke længere alene. Ud fra Buskene var myldret en Mængde Sorte, som stod og saá paa os med nysgerrige Øjne, og kort efter kom en lille Afdeling sorte Soldater sammen med en hvid Officer og en Læge med Røde Kors-Bind paa Armen.

Soldaterne, der var klædt i brungule Uniformer og bar Huer med Nakkeklæde mod Solen, havde gammeldags Rifler over Nakken, men satte et fuldt moderne Maskingevær fra sig, da de gjorde Holdt. Det var sikkert dem, der havde skudt mod den engelske Baad med saa stor Virkning.

Lægen gav sig straks til at undersøge Kaptajnen, der nu var kommet til Bevidsthed og saá sig omkring med forvirrede Øjne. Da Lægen forbandt ham, kunde jeg se, at han var ramt lige over Knæet, og havde faaet et dybt, gabende Saar. Ikke saa faa af de menige var lettere saaret og nærmede sig nu Lægen for at blive forbundet, naar han var færdig med Kaptajnen, der aabenbart var den mest medtagne.

De sorte Soldater, som man ikke kunde lade være med at se paa, havde tilsyneladende ganske den samme Interesse for os som vi for dem. De havde sat sig paa Hug i Græsset og snakkede ivrigt og under mange Fagter med hinanden paa deres eget Sprog, alt imens de holdt nøje

Øje med os. De saá intelligente og veldisciplinerede ud og nikkede forstaaende, da Officeren talte til dem paa deres eget Sprog og aabenbart havde sagt noget om os.

Officeren var en temmelig svær Mand, der svedte voldsomt, hvoraf jeg skønnede, at han og hans Folk havde skyndt sig meget for at naa frem til os. Efter at have tørret sig i Ansigtet med et stort, hvidt, tilsyneladende nystrøget Lommetørklæde, der tydede paa, at han ikke til daglig opholdt sig her i Mangrovekrattet, kom han hen til os og sagde:

— Velkommen til Afrika!

— Tusind Tak! svarede Tømmermanden paa Forsamlingens Vegne. Det var da ellers Fanden til Maade, man byder Folk Velkommen paa i denne her Verdensdel.

Officeren syntes til at begynde med ikke rigtig at forstaa, hvorledes han skulde opfatte dette Svar, men optog det saa i den bedste Mening og lo hjerteligt. Han skulde lige til at sige noget mere, da han saá Tømmermanden stirre paa en hvid Mand, der kom ud af Krattet. Det var ham, der var sejlet os i Møde og saa pænt havde spurgt, om vi talte Engelsk. Tømmermanden kløede sig i Nakken og fandt Situationen pinlig. Han havde det som saa mange Sømænd, at han følte sig bedst tilpas om Bord paa et Skib og ikke holdt af kritiske Situationer til Lands.

Den nyankomne, en rask ung Mand, friede ham ud af den pinlige Forlegenhed ved ikke at nævne Affæren med et Ord. Han præsenterede sig som Forstassistent og fortalte, at det var blevet ham paalagt at vise os Vej til en lille Landsby i Nærheden, hvor vi kunde hvile os og faa noget at spise. Det var paa høje Tid, vi kom af Sted. Flere var begyndt at blive daarlige af den stærke Sol, der bagte paa deres utildækkede Hoveder. Hurtigt fulgte vi den unge Forstassistent i Hælene — paa den første Safari i Afrika.

X

I de to Maaneder, der nu fulgte, bjergede vi „Kronborg"s Last, Stykke for Stykke, Kasse for Kasse. Det var midt i Regntiden. Vi boede i en Landsby, som Indfødte havde bygget til os, saaledes som man nu bygger i Afrika, Græshytter med udskaarne Vinduer og Døre, og som laa ikke langt fra det Sted, hvor vi var kommet saa hovedkulds i Land.

Hver Dag roede nogle ud til Vraget sammen med de nødvendige indfødte Hjælpere og dykkede ned i de vandfyldte Lastrum for at sætte Gribere fast omkring Kasserne i Lasten. Griberne fabrikerede jeg paa Skibets Smedie, som var bragt i Land. Den sidste Maaned fik vi Forstærkning af Dykkere fra Krydseren „Kønigsberg", der var gaaet fra den ene Ende af Kolonien til den anden for at komme os til Hjælp. Vi bjergede 5 Millioner Geværpatroner, 2000 Mauserkarabiner, et let Batteri, nogle Tusinde Skud 10,5 cm Granater til „Kønigsberg", en Mængde Sprængstof, Lægemateriel, Telefonudstyr, Telte og meget mere. Alt dette blev baaret af sorte Bærere til Tanga og derfra med Jernbanen sendt gennem Usambarabjergene og videre med Bærere ud til den nordlige og vigtigste Front, Taveta Fronten, ved Foden af Afrikas højeste Bjerg, Kilimandjaro. Det var et Bjergningsarbejde, som Afrika talte om i de Aar, der fulgte, og som selv Englænderne efterhaanden fik noget at vide om — dog heldigvis for sent til, at de kunde hindre det.

I de to Maaneder, dette Arbejde stod paa, stiftede vi Bekendtskab med nogle af Afrikas Skikke og lærte os lidt af Sproget, som det tales af de Indfødte, og uden hvilket man ikke kan klare sig gennem Østafrika, da kun de færreste forstaar den mindste Smule af det tyske Sprog, der aabenbart ikke faldt de Indfødte let. For et saa alminde-

ligt Ord som Tjener anvendte man overalt den engelske Betegnelse Boy, og min Boy, der hed Saidi, kendte ikke andre europæiske Ord end dette.

Vi saá, hvorledes store Safarier kom og gik, hørte deres langtrukne, ensformige Sange og saá, hvorledes Negrene levede deres primitive daglige Liv i Lejren. Vi lærte den afrikanske Mad at kende i al dens afskrækkende Ensformighed, lærte, hvorledes Europæere skal føre sig overfor de Indfødte, og gled saaledes under Arbejdet paa vort gamle Skib, der stadig mindede os om, hvor vi kom fra, hurtigt ind i det Liv, der levedes af hvide Mennesker i tysk Østafrika i de halvandet Aar, der fulgte efter Slagene ved Tanga og ved Jassini.

I disse to Slag havde Tyskerne sejret og skaffet sig Ro baade paa Fronterne og til Dels ved Kysten, og i Tiden, der fulgte efter, levedes Livet endnu nogenlunde normalt i den tyske Koloni. Ganske vist var alt vaabenført tysk Mandskab udskrevet til Soldat, men en Mængde Plantere fik Lov til at blive paa deres Farme og Plantager endnu i 1915, selv om deres Arbejde dèr var ret haabløst, da Landet var blokeret. Stillingen ved Fronterne var den, at den Øverstkommanderende over alle tyske Tropper i Afrika, Oberst Lettow-Vorbeck, laa med Hovedstyrken af Hæren ved Taveta mod Nord paa Grænsen til Kenya, Generalmajor i den sachsiske Hær Wahle, der tilfældigt opholdt sig i Østafrika, da Krigen brød ud, laa med en mindre Styrke paa Grænsen til belgisk Kongo og ved de store Søer, og ogsaa mod Syd, mod Nord-Rhodesia, laa der mindre tyske Styrker. Oberst Lettow-Vorbeck støttede sine Styrker til Landets nordligste Jernbane, Usambarabanen, og General Wahle støttede sig til Dels til den sydlige Jernbane, som kaldtes Midtbanen eller Centralbanen, fordi den delte Landet over i to lige store Halvdele.

Dette blev vi snart helt paa det rene med. De talrige

Europæere, der Tid til anden besøgte vor Lejr under Bjergningsarbejdet, fortalte beredvilligt om alt, hvad de havde oplevet og vidste, mod at faa Lov til at spørge ud om Forholdene i Hjemlandet, som de omfattede med en rørende Interesse.

Vi fik at vide af disse Folk, at Krigen havde truffet Østafrika fuldstændig uforberedt. Koloniens samlede Hær bestod af 4000 Mand sorte „Beskyttelsestropper", hvis Opgave egentlig kun var at holde Ro inde i Landet, og som derfor var udrustet med gammeldags Rifler af Model 71. Disse Tropper havde maattet kæmpe mod moderne udrustede engelske Tropper ved Tanga og Jassini, men havde sejret, og det havde givet baade deres Befalingsmænd og dem selv Mod paa Fremtiden. I Øjeblikket var der omkring ved 10,000 Mand af de gode Negerstammer fra Egnene omkring Søerne under Uddannelse i talrige Rekrutlejre, men trods det store Bytte ved Tanga og til Dels Jassini og trods vore 2000 Mauserkarabiner havde man ikke Vaaben nok til dem allesammen, men maatte uddanne dem uden Vaaben eller forsyne dem med Restoplaget af de gamle 71-ere, som man skrabede sammen omkring i Provinsernes Magasiner, hvor de havde ligget i en Menneskealder.

Værst følte man dog Savnet af moderne Artilleri. Man maattet klare sig med Revolverkanoner fra Boerkrigens Tid og med Feltkanoner Model 1873. I Timevis kunde Kolonisterne fortælle om alt det, Kolonien manglede for at kunne forsvare sig, men naar vi paa Slutningen af saadan en Samtale uvægerligt spurgte dem, hvorledes det havde været muligt for Kolonien at forsvare sig saa heldigt, medens alle de andre tyske Kolonier forholdsvis hurtigt var bukket under, saa svarede de fuldstændig enstemmigt: — Det er Lettow-Vorbecks Skyld. Uden hans Villiekraft havde Kolonien været fortabt allerede i No-

vember. Han vandt Slaget ved Tanga med 1400 Mand mod 8-10,000 Englændere og Indere.

I disse Maaneder, medens der var Ro paa Fronterne efter de to Sejre, naaede Forgudelsen af Lettow-Vorbeck sit Højdepunkt i Østafrika. Senere, da Fronterne ikke længere kunde holdes, fik man Øjnene op for de ubehagelige Sider, denne Mands Energi og Handlekraft havde, men jeg tvivler om, at nogen Hær i noget Land har set op til sin øverste Chef med en saadan Tillid og Beundring som de tyske Tropper i Østafrika under hele den lange og for denne Koloni næsten totalt ødelæggende Krig.

Men medens vi langsomt forvandledes til Afrikanere, stiftede vi ogsaa Bekendtskab med en anden og meget vigtig Side af Livet i Afrika — Malariaen. I den sumpede Strækning ved Kysten og midt i Regntiden var vi dens sikre Bytte, og havde „Kronborg"s Ladning ikke været saa overordentlig værdifuld, var vort Ophold dèr næppe bleven af lang Varighed.

Mand efter Mand maatte forlade Lejren med Malariafeberen kogende i Blodet — nogle blev baaret bort, og andre vaklede af Sted selv. Een for én havnede i Sygehuset i Tanga og blev derfra sendt videre til Rekreationshjem i de sunde Usambarabjerge. Skønt jeg ogsaa havde følt Sygdommen og navnlig lidt under dens modbydelige Træthedsfornemmelser, var jeg næsten nødt til at holde Stillingen, da jeg stadig maatte være til Rede for at reparere Grejer, der var brudt itu under Bjergningen. Det blev da ogsaa mig, der sammen med Peter Hansen pillede „Kronborg"s Radioanlæg ned og forlod Bjergningspladsen som de sidste hvide Mænd i Slutningen af Juni Maaned. Netop den Dag, da vi brød Lejren op og begav os paa Safari til Tanga, kom den engelske Krydser „Hyacint", som havde skudt „Kronborg" i Sænk, dampende ind i

Mansabugten og begyndte til vor store Overraskelse at beskyde de usselige Rester af „Kronborg", der laa og ragede op over Vandet. Det helt tomme Skib blev ramt af en Mængde Granater, der dog ikke formaaede at sænke det yderligere, og efter at have udført denne Bedrift vendte Englænderen og dampede ud igen. Saaledes forlod vi Mansabugten og dens sumpede, usunde Omgivelser med ganske det samme Billede præget i vort Sind som den Dag, vi ankom til Bugten — en Krydser indhyllet i Røg fra Skorstene og Kanoner, spyende Ild mod et Skib, der allerede laa paa Havets Bund. Peter Hansen mente, at Englænderne gennem Spioner havde faaet at vide, at vi bjergede det sunkne Skibs Ladning, og derfor havde villet afbryde Bjergningsarbejdet. De kom imidlertid for sent.

Peter Hansens og min Vej gik nu til Tanga, og derfra med Jernbanen til Rekreationshjemmet i Korokve i Usambarabjergene, hvor vi havde Tilladelse til at opholde os i tre Uger. Fra dette skønne Sted midt i den rigeste Del af Østafrika tog vi tilbage til Tanga, hvor „Kronborg"s Mandskab efterhaanden samledes med Undtagelse af enkelte meget syge og en, som vi aldrig skulde se mere — Matros Boysen, Flensborg, der var død af Malaria et Par Maaneder efter vor Ankomst til Mansabugten.

Paa 10 Dage drog vi langs Kysten fra Tanga til Østafrikas Hovedstad, Regeringsbyen Daressalam, en stor, smuk By, hvis Navn er Arabisk og betyder Fredens By.

Meget fredelig var den dog ikke i disse Aar. De engelske Blokadeskibe havde beskudt den og blandt andet ødelagt Guvernørens Palads, og de beskød den jævnligt endnu under Paaskud af, at den var befæstet. Dette sidste var for saa vidt rigtigt nok, som Byens faste Forsvarsstyrke, et Skyttekorps sammensat af Byens og Omegnens Indbyggere, havde gravet Skyttegrave nede ved Havnen for at kunne afslaa mulige Landgangsforsøg. Netop i de

Dage, vi var paa Safari fra Tanga til Daressalam, havde Byen været udsat for Beskydning, og Befolkningen var meget opskræmt. Det havde været et usædvanlig haardt Bombardement, hvori mange Skibe havde deltaget. Englænderne havde nu Raad til at gøre noget ekstra ved Daressalam, da de ikke længere behøvede at blokere Rufijifloden. Da vi opholdt os paa Rekreationshjemmet i Korokve, havde vi faaet de første Efterretninger om Krydseren „Kønigsberg"s Ødelæggelse, og her i Daressalam traf vi Størstedelen af Krydserens Besætning formeret som et Kompagni, der gæstfrit aabnede sine Arme, ja, ligefrem gjorde Krav paa alle dem af „Kronborg"s Besætning, der var i aktiv Tjeneste, da Krigen brød ud. De pillede den første Dag Peter Hansen, Bror Johansson, Svensson og mange andre ud af vore indskrumpede Rækker, medens jeg og en Del andre, der først blev indkaldt, da Krigen udbrød, blev optaget i Skyttekorpset og i de følgende Dage og Uger maatte gøre Felttjeneste i Daressalam og Omegn i den brændende Solhede, hvilket ikke bekom os allesammen lige godt. Foreløbig blev dog baade Kompagni Kønigsberg og Skyttekompagniet i Byen, saa vi fra Spærrebryderen stadig kunde mødes og udveksle Tanker, der næsten enstemmigt gik ud paa det samme: — Hvor havde vi det dog godt paa „Kronborg" i Sammenligning med dette Hundeliv. Søfolk kan nu engang ikke udstaa at være Landsoldater, og her i Daressalam og Omegn var kvælende varmt.

Her saá vi altsaa disse Folk fra „Kønigsberg", som vi havde sejlet den halve Jordklode rundt for at bringe Kul og Ammunition, som vi havde raset over og bandet. Arme Fyre — de havde ligget i Maaneder paa Rufijifloden midt i Østafrikas værste Feberegn og i Regntiden. De havde næsten allesammen haft Malaria, og paa Hospitalerne laa Snese af haardt saarede fra Nedskydningen.

I Løbet af ganske kort Tid skulde de til en af Fronterne, naar de var kommet lidt til Kræfter ovenpaa den forfærdelige Omgang, de havde faaet i Juli Maaned. De fortalte gerne om deres Oplevelser, og de hørte ogsaa meget gerne paa, hvad vi havde at fortælle om vor Fart og om Forholdene derhjemme. De havde levet endnu mere isoleret end de øvrige Beboere i Østafrika, paa deres Skib ude i Rufijifloden. — Der kom flere og flere Englændere til, da de havde opdaget os, fortalte en af dem den første Aften, vi var i Byen. Til at begynde med troede vi jo, at vi kunde stikke ud, naar det passede os, men efterhaanden opdagede vi, at den ikke gik mere. De satte det ene Angreb ind efter det andet, og vi maatte trække længere og længere tilbage i Floden. Til sidst stak Masterne op gennem Trætoppene, saa nær maatte vi ligge ved Land, og vi kunde bogstavelig talt ikke røre os uden at røre ved Bunden. Ude i Deltaet havde vi lagt en Styrke med nogle Smaakanoner og Maskingeværer, og med dem holdt vi de engelske Smaaskibe paa Afstand, men saa kom til sidst disse lavtgaaende Flodkanonbaade, som de havde slæbt med fra England. Et Par Flyvere havde de ogsaa med. Den 6. Juli gik det løs for første Gang. To Kanonbaade med svært Skyts, fire Krydsere og en halv Snes Dampere og Hvalfangerskibe masede sig saa langt ind i Floden, som de kunde, og dængede os til i Timevis. I kan ikke tænke jer noget lignende. Floden stod i et eneste Sprøjt, og inde i Skovene væltede Træerne om i Flokkevis imellem hinanden. Men de maatte ud. De var uheldige den Dag og ramte os kun et Par Gange, mens vi ramte dem den ene Gang efter den anden.

Men saa den 10. kom de igen, og nu havde de Held med sig. Flyverne hang over Hovedet paa os og observerede, og alle Skibene var i Ilden. Det var deres Dag. Vi blev ramt den ene Gang efter den anden, en Mængde blev

drædt, og mange flere saaret. Kanonerne blev sat ud af Virksomhed, og der gik Ild i Skibet baade for og agter. Til sidst sprængte vi Bunden ud paa Skibet og gik i Land.

— Naaede vor Ammunition at komme frem? spurgte jeg.

Det vidste „Kønigsberg"-Manden ikke. Han gjorde et temmelig udpumpet Indtryk. Paa den lille Krydser havde de fra den første Dag, ja, førend Krigen endnu var brudt ud, været skygget af de engelske Krigsskibe af Afrika-Eskadren. — Vi sejlede med dem i Hælene allerede fra den 29. Juli, sagde han, men „Pegasus" fik vi da Ram paa.

Det var „Kønigsberg"-Folkenes store Trøst midt i Nederlaget, at de i September Maaned havde faaet Ram paa den engelske Krydser „Pegasus" i Zanzibars Havn. Vi hørte denne Beretning atter og atter: — Vi kom over den, uden at den anede det — en halv Snes Salver, og den var færdig. Den ramte os ikke en eneste Gang!

„Kønigsberg"-Folkene drog dog snart af Sted. De fleste af dem gik Sydpaa omkring Havnebyen Lindi, der truedes af engelske Angreb fra de store Flaadestyrker, som nu var blevet frie efter „Kønigsberg"s Ødelæggelse, medens andre blev delt paa Kystvagter fra Daressalam til Rufiji. Peter Hansen kom dog ikke med, da han fik særlig Uddannelse som Ambulanceunderofficer.

Jeg fortsatte et Par Maaneder min Tjeneste i Skyttekompagniet og vilde vel engang være blevet udtaget og sendt til en af Fronterne, som flere af Kammeraterne allerede var blevet det, da Overfyrværker Stache tilfældigvis kom gennem Byen. Han havde alt, hvad der sorterede under Ammunition og Tilberedning af Ammunition, under sig, og han søgte en Mand, der kunde være ham behjælpelig med at behandle Ammunition. Tilfældigvis kom han i Forbindelse med vor Intendant paa „Kronborg", Anker Nissen fra Haderslev, der varmt anbefalede mig til dette Arbejde. Stache kom samme Dag til mig og spurgte, om jeg havde Lyst til at blive Ammunitionsunderofficer. Det var, sagde han, et farligt Arbejde, men det var jo ikke den eneste Risiko, man løb her i Østafrika i Øjeblikket. Jeg var parat til, hvad det skulde være, til at afgaa til Fronten, til at skille og samle Granater og andet Djævelskab, blot jeg kunde blive fri for at gøre Geværgreb i Daressalam, og allerede samme Dag blev jeg taget ud af Skyttekompagniet, dog med den Forpligtelse at skulle møde ved Havnen, hvis Englænderne forsøgte Landgang. Jeg blev endvidere udnævnt til Underofficer, hvilket gav højere Løn, jeg fik anvist et Værksted og en Del Indfødte til at gøre det grovere Arbejde, og i næsten et Aar boede jeg nu i Daressalam i Egenskab af „Vaabenfabrik" og lærte Byen at kende som kun faa Byer, jeg har boet i. Jeg havde et udmærket Logi, kunde tillade mig at spise paa et godt Hotel, havde Saidi til min personlige Opvartning hjemme hos mig selv og en Mængde Sorte under mig paa Værkstedet. Jeg var min egen Herre, hvad Arbejdet angik, og havde ofte megen Tid til min Raadighed, saa jeg kunde tillade mig at besøge Plantageejere i Omegnen af Daressalam, hvor jeg efterhaanden erhvervede mig en ret stor Bekendtskabskreds. Det var et stilfærdigt og heldigt Aar for mig, kun nu og da afbrudt af Sygdom og meget strengt Arbejde, naar der stilledes store Krav fra Fronterne, som dog foreløbig laa stille.

Daressalam var en stor, smuk By, med brede smukke, rene Gader, og en talrig Befolkning. Den bestod som Tanga af en hvid By, en Inderby og en Negerby. Tre Verdensdele mødtes her paa denne Plet Jord, men holdt

sig dog skarpt adskilt. Den hvide Stenby laa for sig, de indiske Bazargader for sig, og Negrenes Græshytteby for sig, men Bydelene gled dog jævnt over i hinanden. Havnen var meget stor og havde været meget kostbar at bygge, da der ikke er nogen naturlige Betingelser for Havneanlæg. Der laa en Del sænkede Skibe i den, sænket dels af Tyskerne selv og dels af Englænderne ved Beskydning, og i den Tid, jeg var der, kom der ikke et eneste Skib ud eller ind i Havnen — saa fuldstændig var Byen blokeret af de engelske Skibe, hvis Skorstensrøg man næsten daglig kunde se langt ude i Horisonten.

Mit Arbejde var meget forskelligt. Min første Opgave var at lave Tændrør og montere en Mængde smaa 3,7 cm Granater til Revolverkanoner. Det lykkedes saa godt, at Stache var himmelhenrykt og beroliget rejste sin Vej til Byen Morogoro, hvor han havde Opsynet med de store Ammunitionsdepoter. I lang Tid arbejdede jeg med disse Granater, hvoraf jeg kunde montere ca. 30 om Dagen, hvilket var, hvad en Revolverkanon kunde haspe af paa et halvt Minut, men dog bedre, end hvis der slet ikke blev gjort noget. Senere konstruerede jeg efter Staches Anvisning en Del Jordminer, der blev sendt til Nordfronten, og senere igen begyndte jeg at dreje engelske 4 Tommer Granater ned til tyske 8,8 cm Kaliber. Man havde taget de lette 8,8 Kanoner fra Krydseren „Kønigsberg"s Vrag og anvendte dem nu som Feltskyts rundt omkring paa Fronterne. Det var i Øjeblikket det kraftigste og mest moderne Skyts, som de tyske Tropper raadede over, og det drejede sig jo kun om nogle ganske faa Kanoner. Men kort Tid efter lykkedes det at bjerge alle „Kønigsberg"s store, langtrækkende 10,5 cm Kanoner, hvortil der fandtes en Mængde Ammunition. De blev monteret paa Hjul fra Jernbanevogne og slæbt til alle Fronter, hvor de gjorde en forfærdelig Virkning, navnlig i Begyndelsen,

da Englænderne ikke anede, at de kunde blive udsat for Beskydning af Kanoner af dette ret svære Kaliber. Denne Ammunition fik jeg dog intet at gøre med i Daressalam, men kort Tid efter at jeg var kommet til Byen, blev der opstillet to „Kønigsberg"-Kanoner i et Batteri bagved Byen for at forsvare den mod Beskydning fra Søsiden, hvad dog kun til Dels lykkedes.

Et Par Maaneder efter, at jeg var kommet til Daressalam, kort Tid efter, at jeg var blevet Ammunitionsunderofficer, blev jeg nødt til at gøre en anden Forandring i mit daglige Liv. Min Boy, Saidi, som havde fulgt mig fra Mansabugten, blev mere og mere umulig, og da han en Dag ødelagde mit Lommeur — noget, der næsten ikke var til at opdrive for Penge i Østafrika, i det mindste ikke i den Kvalitet — maatte jeg bede ham om at forsvinde. I Stedet for fik jeg en Tjener fra en Plantage i Omegnen, som maatte indskrænke sit Folkehold paa Grund af Blokaden, der næsten havde standset Driften af Plantagen.

Min nye Boy hed Ramasan og var en kulsort Neger fra det Indre af Landet — fra Egnen omkring Kondoa-Irangi, midtvejs mellem de to Baner. De Folk, der kom derfra, gjaldt ellers for at være temmelig upaalidelige, men Ramasan, der bar sin Stammes Kendetegn — et *A* filet ind mellem Overtænderne — maa saa have været den Undtagelse, der bekræfter Reglen. Hvad jeg skylder ham, er egentlig først gaaet op for mig i Aarene efter Krigen, og i min Erindring staar den høje, alvorlige sorte Mand med sine utydelige Tatoveringsstreger i Ansigtet — et Bevis paa Stammens nære Slægtskab med Urskovens Vilde — som den smukkeste og bedste Repræsentant for det Afrika, jeg har kendt.

Jeg var ved at tage fejl af Ramasan allerede ved hans Ansættelse, idet han forlangte to Maaneders Gage forud.

Da jeg temmelig forbavset spurgte ham, hvad han dog skulde bruge alle disse Penge til, svarede han lige ud, at han skulde giftes paa sin nye Stilling, men Pigens Far holdt den Skønne i en temmelig høj Pris. Jeg gav ham straks Pengene, mens jeg i mit stille Sind funderede over det mærkelige i, at jeg kunde spille Forsyn for to unge Mennesker — jeg, som var revet bort fra alt mit derhjemme og tit syntes, at jeg havde forspildt hele mit Liv ved denne Ekspedition.

I den Tid, jeg havde været i Afrika, havde jeg hver Uge sendt et Brev hjem til min Hustru og til mine Forældre. Jeg kunde, naar jeg sad over disse Breve, blive syg af Sorg ved at tænke paa den stadige Ængstelse, som min unge, tapre Hustru og mine gode Forældre maatte gaa i, naar de ikke havde hørt fra mig i Maanedsvis. Andre Soldater, som kæmpede paa de europæiske Valpladser, kunde dog skrive hjem med Vished for, at Brevene naaede frem. Her sendte jeg mine Breve over portugisisk Østafrika, Lissabon, Stockholm til Tyskland, men jeg fik stadig intet Svar.

Da jeg mange Aar senere kom til Berlin for at faa ordnet mine Papirer og blive civil igen, efter at have været Soldat i 5 Aar, fik jeg udleveret en stor Pakke, der var kommet fra Stockholm. Det var alle de Breve, jeg havde skrevet fra de første Dage i Mansabugten til de sidste i Daressalam. Øvest i Pakken havde det samvittighedsfulde og ordentlige svenske Postvæsen lagt en Meddelelse om, at Brevene ikke var blevet forsinket i Stockholm. De har altsaa under hele Krigen ligget i portugisisk Østafrika eller i Lissabon, og er sikkert blevet undersøgt paa Kryds og tværs. Saa stort og mægtigt er England, at al Postsikkerhed i Verden ophørte, i samme Øjeblik som denne Verdensmagt var Deltager i en Krig.

XI

Lige efter Nytaar 1916 fik jeg Tyfus og var temmelig længe om at komme over det, hvorfor jeg paa ny blev sendt paa Rekreation, men denne Gang til Byen Mpapua, der ligger ved Midtbanen. Paa Vejen passerede jeg den store Depotby Morogoro, hvor min Overordnede, Stache, havde til Huse. Han ventede paa Stationen og meddelte mig, at der var Ugler i Mosen. Englænderne havde begyndt en Offensiv paa Nordfronten, og det saá ud, som om de havde sat meget store Styrker ind for at slaa den nordlige tyske Hær afgørende. Den tidligere Boerfører, nu General i den sydafrikanske Hær, Smuts, havde ført en stor Styrke Sydafrikanere til Kenya, og de trængte meget haardt paa. — Boerne, sagde Stache og trak paa Skuldrene, det var dem, vi holdt med under deres Krig. Nu maser de os.

— De maa, sagde han, inden vi skiltes, holde Dem rede til at rejse til Morogoro, saa snart De faar Besked fra mig. Vi har en Mængde Ammunition liggende i Depoterne deroppe — han pegede op ad Bjergskraaningen, som Morogoro ligger paa — og skulde Boerne trænge hurtigere frem, end vi haaber, maa Depoterne rømmes i en Ruf. Men se nu at komme til Hægterne først!

Jeg lovede ham at sørge for alle Dele og rejste videre til Mpapua, en større Landsby, der var kendt for sin Markedsplads i vid Omkreds. Byen laa ikke højt som Korokve i Usambarabjergene, men havde et tørt og sundt Klima, som nu skulde komme mig til Gode.

Mpapuas Omegn var et nyt Afrika for mig. Hidtil havde jeg kendt sumpede Kystlandskaber, Bjerglandskaber, og paa Vejen fra Daressalam til Mpapua kørte vi med et Lokomotiv med Brændefyring gennem næsten

uendelige Urskove. Den sidste Strækning før Mpapua var imidlertid Græssletter, i Familie med Sydafrikas „Veldt", og her, hvor Beboelsen var sparsom, og hvor de halvvilde, tyskfjendtlige Vagoger og Massajer levede deres Nomadetilværelse, vrimlede det med Vildt. Vi saá Girafer, der nysgerrigt stirrede paa Toget, Strudse, Steppeantiloper og mange andre Slags Dyr, som jeg end ikke kendte Navnet paa.

I Mpapua, hvor jeg fandt et brillant, men interimistisk Rekreationshjem et Stykke fra Militærstationen, mødtes jeg af vilde Rygter om den engelske Offensiv mod Nord. Der var, navnlig da Efterretningerne fra Fronten tog fastere Form, ingen, der følte sig sikker i denne By. Sletterne laa ganske vist langt fra Fronten, men de var som beregnet til Boernes Rytteri, og Indbyggerne omkring Byen var fjendtlige og krigerske. Hver eneste Nat svirrede Trommesignaler gennem Luften og hindrede mig til at begynde med i at sove. Ingen vidste, hvor de kom fra, og ingen vidste, hvor de skulde hen. Det var en Lyd, som blev skabt af Natten, og som jeg endnu den Dag i Dag kan høre klinge i mine Øren — utroligt dybe Toner skiftende om til højere, svirrende Toner, men i det store og hele en uendelig ensformig Gentagelse af de samme Lyde, som maatte gaa enhver Hvid paa Nerverne.

Da jeg hørte disse Lyde første Gang, gik jeg ned til Underofficeren, der kommanderede Militærstationen, og spurgte ham, hvad det skulde betyde. Han havde været dèr længe og maatte vide det, men han rystede blot paa Hovedet.

— Der er ingen, der forstaar det, sagde han, herude kalder vi det for Poritelegrafen. De Indfødte kan telegrafere til hinanden fra den ene Ende af Afrika til den anden, og de forstaar det, uanset deres Sprog eller Stamme. Det er muligt, at de former hele Ord med deres Trommesignaler, men maaske ogsaa kun Følelser og Stemninger — vi véd det ikke — vi véd blot, at de Indfødte véd fantastisk god Besked om alt, hvad der sker i hele dette store Land — og det skyldes sikkert Trommesignalerne. Trommerne kan give Meldinger, som er af Værdi for alle, de kan ophidse til Oprør og advare mod Fare. Jeg har selv hørt Signalerne i Nat og har tidligere hørt dem — jeg tror, det er Stammerne mod Nord, Massajerne, som fortæller om den engelske Offensiv.

Den sidste Uge jeg var i Mpapua, tog Efterretningerne fra Fronten yderligere Fart. Den tyske Hær havde rømmet de nordlige Stillinger i Bjergene og var paa Tilbagetog mod Syd. I Virkeligheden var Mpapua ikke længere noget sikkert Sted for Rekonvalescenter, men der skete dog intet i den Tid, jeg var dèr.

Da jeg kom tilbage til Daressalam, hørte jeg hele Sandheden om Offensiven. Det rige Nordland var saa at sige helt oversvømmet af Boerne, der nu trængte frem mod selve Centralbanen. Tanga stod for Fald, og Daressalam var ikke længere den sikreste By i Østafrika. Boerne nærmede sig hurtigt Jernbanen og kunde snart afskære Forbindelsen mellem Byen og den tyske Hær.

Endnu nogle Uger arbejdede jeg paa Værkstedet med Fremstilling af Granater, saa slog de første Bølger af Smuts' store Offensiv mod Byen og gjorde en Ende paa min fredelige Tilværelse i Afrika.

Portugal gik med i Krigen, og Afdeling Kønigsberg blev sendt Sydpaa til den portugisiske Grænse. Med den forsvandt mange kendte Ansigter fra „Kronborg". Blandt dem fra Fyrbødernes Rum forsvandt med denne Afdeling de to „Reservesvenskere" Bror Johansson og Svensson, som i længere Tid havde ligget paa Kystvagt et Stykke fra Byen. Engang imellem havde de aflagt Residensstaden et Besøg,

men ved disse Lejligheder havde jeg altid sørget for at holde mig paa passende Afstand fra Begivenhedernes Midtpunkt. Det gik betydeligt haardere til, end naar Englænderne bombarderede Byen.

Peter Hansen havde forladt Byen og var draget til Kondoa-Irangi som Ambulanceunderofficer, og Karl Sørensen, den unge, iltre Svensker, var blevet sendt til den vestlige Front ved den belgiske Grænse, hvor Belgierne havde iværksat en stor Offensiv, som General Wahle forgæves søgte at standse. Samme Sted hen var Intendanten, den unge Bankassistent fra Haderslev, Anker Nissen, draget; Tømmermanden var ogsaa forsvundet til en eller anden Front — jeg vidste ikke hvor. Alle de andre, som jeg kun kendte mere flygtigt, var afgaaet til Fronterne. Den prægtige Andenstyrmand, Jes Bagger, der var Dusbroder og Kammerat med hele Besætningen, havde jeg ikke set længe, og første Maskinmester, Christian Hansen, var forlængst rejst til Nordfronten til Ry og Hæder og Forfremmelse. Den lidt tungsindige og faamælte Andenmester, Hans Nissen fra Nordborg, var forsvundet, og Trediemester, den glade og godmodige Lauritz Hansen fra Sundeved, gjorde nu Livet lettere og lysere for sine Kammerater paa et eller andet Frontafsnit.

Alle mine Kammerater fra Fyrbødernes Rum var draget paa det store Eventyr ind i Afrika. Kun jeg var blevet tilbage og gjorde mit vante Arbejde. Paa Hotellet, hvor jeg spiste, var der blevet tomt og øde, og jeg begyndte for Alvor at føle mig utilpas i Daressalam.

Byen lignede et Samfund i Opbrud. Kolonner drog igennem og gjorde kun korte Holdt i Byen. De Hvide styrtede sig over Hotellets gode Mad som sultne Rovdyr og var ofte trætte og udasede. Lange Bærerkolonner drog langsomt gennem Byen mod Nord eller Syd, og fra alle Kanter strømmede hvide Kvinder og Børn til Daressalam. Plantagerne Nordpaa var blevet oversvømmet af Boerne, efter dem fulgte sorte Tropper, og blandt dem var de hvide Kvinder ikke sikre. Mange Plantager var brændt under Kampen, og paa de fleste var Driften helt gaaet i Staa. I de upaalidelige Egne truede Oprør og Overfald. Instinktmæssigt — men for øvrigt ogsaa efter Ordre — tyede Kvinder og Børn fra de nordlige Distrikter til Koloniens eneste større By. Det var, som om selve den Omstændighed, at det var en By, gjorde dem mere trygge. Mange af dem havde gennemlevet uhyggelige Maaneder paa de ensomme Plantager, og næsten alle havde de Mand eller Søn ved Fronterne. Hele Østafrikas hvide Befolkning kæmpede. Det hørte ikke med til Landets mandlige Indbyggeres Forpligtelser, men Lettow-Vorbeck havde med den største Energi gennemtrumfet det for at kunne yde den størst mulige Modstand mod den knusende Overmagt. Hundreder af Plantere og Farmere fra de rige Usambarabjerge havde maattet marchere forbi deres Plantninger under Tilbagetoget, uden Haab om nogen Sinde at se dem mere. Østafrika havde haft Fred siden Slagene ved Tanga og Jassini, men fik det aldrig mere. Nu var Skæbnen kommet over Landet, og det havde kun Valget mellem betingelsesløs Overgivelse eller en fortvivlet Modstand uden Haab.

Jeg kom i disse Uger til at føle mig ensom i Daressalam og mere end halvked af mit Arbejde. Der kom en Uro og Stundesløshed over mig, og det var mig velkomment, da Stache en Dag telegraferede til mig: — Gør Dem klar til at forlade Daressalam med Timers Varsel. Rejs til Morogoro, saa snart de faar Ordren.

Jeg kaldte paa Ramasan og sagde til ham: — Du maa nu pakke mine Sager sammen og dine egne med, hvis du vil følge mig. Inden længe drager jeg ud paa en stor Safari, og der vil gaa Maaneder, ja, maaske Aar, inden jeg kom-

mer tilbage til Daressalam. Maaske vender jeg ikke tilbage, før Krigen er endt. Vil du følge mig, eller bliver du her hos din unge Bibi.

— Jeg følger dig overalt, hvor du gaar, Bwana, svarede Ramasan uden at tøve et Øjeblik.

— Men maaske kommer vi i Kamp, Ramasan, og maaske bliver jeg dræbt, og du bliver ene tilbage. Hvad saa med dig? Var det saa ikke bedre, at du var blevet her hos din Bibi.

— Jeg siger dig, Bwana, svarede Ramasan jævnt og uden at betænke sig, jeg vil aldrig forlade dig og altid blive hos dig, til den Dag kommer, da du ikke længere har Brug for mig, eller den Dag, du bliver dræbt. Maaske vil det ske snart, maaske varer det længe endnu — *amri ya mungu* — det er Guds Villie.

Jeg blev rørt over dette smukke Svar, hvis Ordlyd paa Kisuahelisproget jeg husker endnu i Dag, og hvis Storhed først efterhaanden er gaaet op for mig. Undertiden former de Sortes Sprog sig af sig selv til en ejendommelig, næsten bibelagtig eller sagaagtig Højhed. Jeg har hørt det ofte, men sjældent saa smukt og klart som denne Dag i August, da Ramasan og jeg stod og skulde gøre os klar til den store Safari.

Jeg gav Ramasan Penge til at købe Forplejning for en længere Tid til sin Hustru, men før han gik, sagde han til mig:

— Naar vi nu drager paa Safari, Bwana, og jeg skal koge din Mad, saa er det nødvendigt og ogsaa Skik, at der er en anden Boy med, som kan bære dine Sager, naar de bliver for tunge for dig, og som kan gaa mig til Haande. Jeg kender en, som gerne vil i din Tjeneste, og hvis du ønsker det, saa skal jeg tage ham med, naar jeg kommer i Morgen.

Derpaa hilste Ramasan Godnat og gik hjem til sin unge Kone, der boede i Negerbyen. Jeg havde dengang en uværdig Mistanke om, at jeg aldrig vilde faa ham at se mere, men det blev ogsaa sidste Gang, jeg kom til at fatte Mistanke til Ramasan.

Den næste Morgen stillede han til sædvanlig Tid, medførende sin Protegé, den nye Boy. Han var unægtelig ikke andet end en Dreng. Han saá ud til at være allerhøjest 10 Aar gammel og tilmed temmelig mager og forsømt. Af Hudfarve var han meget lysere end Ramasan, og han havde smukke og regelmæssige Træk. Desuden saá han meget kvik og opvakt ud. Alligevel kunde jeg ikke skjule min Forbavselse, da Ramasan præsenterede ham:

— Dette er din nye Boy, Bwana, og hans Navn er Ali! Dermed var der efter Ramasans Mening ikke mere at sige om den Ting, men jeg kunde dog ikke lade være med at spørge Barnet:

— Jamen, kan du være Boy for mig — du er jo kun en Dreng — hvad vil dog dine Forældre sige?

Drengen saá paa mig med et Par smukke og udtryksfulde Øjne, der sagde saa meget som, at den Sag var forlængst afgjort mellem ham og Ramasan, og at mit Samtykke var ganske overflødigt. For en Forms Skyld sagde han dog langsomt og alvorligt, med en lille, spinkel Drengestemme:

— Jeg har ingen Forældre, og jeg vil gerne følge med dig, Bwana. Du skal nok blive tilfreds med mit Arbejde.

Ja, saa var Sagen jo afgjort. Jeg maatte overgive mig paa Naade og Unaade til Ramsans og Alis samlede Tillid til min Fornuft og Dømmekraft. Jeg nikkede til den lille Dreng og bad Ramasan finde noget Tøj til ham og gik saa til mit Arbejde.

Da jeg et Øjeblik vendte mig om, saá jeg dem begge to staa i Døren, en lille og en stor, en lys og en mørk Skikkelse ved Siden af hinanden, og saadan kom jeg til at huske dem. Skønt vi senere oplevede Dage, der var baade farlige og anstrengende, saa erindrer jeg dem klarest og tydeligst fra den Dag, da Ali kom til os, og de to stod i Døren og saá efter mig. Øjne, der følger os med Tillid og Omsorg, kan vi ikke glemme.

Den samme Dag om Aftenen sad jeg som sædvanlig paa Hotellet og spiste sammen med en ung Plantageassistent, som jeg havde kendt længe. Et Stykke fra os sad der en ung Mand, som jeg ikke tidligere havde set i Daressalam, men som alligevel forekom mig bekendt paa en ejendommelig hjemlig Maade. Med ét slog det ned i mig:

— Jamen, Manden er jo fra Kajnæs!

Det maatte simpelthen være saadan, selv om jeg ikke havde faaet Vished. Men hvordan i Alverden var han dog kommet her? Han var ikke med „Kronborg", det vidste jeg da, og jeg vidste bestemt, at jeg aldrig havde hørt om, at han var rejst til Østafrika før Krigen derhjemme. Hvordan det nu var eller ikke var, saa maatte jeg have fat paa Manden. Maaske vidste han noget om dem derhjemme — maaske havde han en frisk Hilsen med hjemmefra. Al Længsel efter Hjemmet, som jeg ellers maatte holde nede, vældede nu op i mig, og jeg var spændt og urolig, da jeg rejste mig og gik hen til Manden.

— Er du ikke fra Kajnæs?

— Jo, det er jeg, svarede Manden og saá smilende paa mig.

— Saa er du altsaa Peter Christensen

— Ja, det er jeg, og du er Nis Kock.

— Jamen, hvordan i Alverden er du dog kommet herover — du var jo ikke med os, og du var da ikke herovre før Krigen.

— Nej, jeg kom saamænd sejlende for et Par Maaneder siden — akkurat paa samme Maade som I...

— Ogsaa under dansk Flag?

— Ja, lige præcis paa samme Maade, under dansk Flag og med dansktalende Besætning — paa Damperen „Marie" af København.

Vi saá paa hinanden og kunde ikke lade være med at le. Paafundet var jo ypperligt, men kunde Østafrika ikke undsættes paa anden Maade, vilde hele Sønderjylland jo efterhaanden blive flyttet herned.

Jo — Damperen „Marie" af København var da kommet godt gennem Blokaden baade derhjemme og ved Kysterne. Den havde ikke behøvet at tage Hensyn til nogen blokeret Krydser, men var ganske stille løbet ind i Sudibugten i den sydlige Del af Kolonien og havde losset sin Ladning i god Behold. Den medførte blandt andet et Batteri paa fire Haubitzere med en Mand til Betjening af hver, og Peter Christensen var den ene af dem. Han og de tre andre var blevet tilbage i Østafrika, medens „Marie" havde lettet og var sejlet igen — hvorhen vidste han ikke.

Jeg maatte nu spørge efter Nyheder fra Hjemmet, men dem fik jeg ikke mange af. Selv om Peter Christensen anstrengte sin Hukommelse nok saa meget, var det ham ikke muligt at finde noget, der kunde interessere mig. Han kendte kun lidt til mig og næsten intet til min Familie, og han havde kun én Gang været hjemme paa Orlov senere end jeg. Han vidste dog intet opsigtvækkende nyt fra Kajnæs, og det var jo ogsaa en Slags Trøst — ingen Nyheder er gode Nyheder.

Den unge Plantageassistent, som jeg havde holdt med Selskab, kom nu hen til vort Bord, og som det gerne gaar ved den Slags Lejligheder — en Del Drikkevarer fandt ogsaa Vej derhen. Til sidst, da det var allermorsomst,

lukkede Hotellet, men der var andre Beværtninger, som holdt længere aabent, og de blev nu hjemsøgt. Gensynet med en Mand fra min egen Halvø skulde fejres, og de sidste Dages Uro og pinlige Uvished druknes. Allerede den næste Dag skulde Peter Christensen videre til Kondoa-Irangi, saa han havde ikke mange Timer at give væk. Han maatte atter og atter fortælle os om Forholdene derhjemme, og vi maatte fortælle ham om Forholdene og Begivenhederne i Afrika, skønt han vist kendte dem lige saa godt som vi andre, da han gjorde Indtryk af at være en meget interesseret ung Mand. Vi tog Afsked temmelig sent, og det blev en Afsked for Livet. Et halvt Aar efter faldt han ved Rufijifloden i Kamp med Englænderne. De havde stormet hans Haubitz, og under Forsøg paa at sprænge den blev Peter Christensen skudt.

Et og andet fra den Aften staar endnu for mig i Taage, men jeg erindrer ganske tydeligt, hvordan jeg kom op den næste Morgen ved 5-Tiden. Der lød et Brøl over Huset, hvor jeg boede, og kort efter et rungende Brag, der sendte alle Ruder knust ind i mit Værelse. I ét Nu var jeg paa Benene, i Uniformen, og med Geværet i den ene Haand og Livremmen med Patrontaskerne i den anden paa Vej til Skyttegravene nede ved Havnen.

Jo, det var ganske rigtigt Englænderne, som var paa Spil igen. Langt ude paa Vandet gled 3-4 Blokadekrydsere af Sted, medens de sendte det ene Lag ind over Byen efter det andet. Ingen Granater ramte dog i Nærheden af vor Skyttegrav, men inde i Byen fulgte Eksplosion efter Eksplosion. Jeg kunde ikke lade være at tænke paa de Hundreder af Kvinder og Børn, der netop i disse Dage var tyet ind til Byen i Haab om at finde Fred dèr. De var kommet fra Asken og i Ilden. Deres Plantager Nordpaa og inde i Landet var da i det mindste forskaanet for Beskydning fra Søen.

Der gik ogsaa et Par Flyvere op ude hos Englænderne, og et Øjeblik efter havde vi dem over Hovedet paa os. Lyden af deres snurrende Propeller og Eksplosionerne af de Bomber, der kastedes, blandede sig med Granaternes Eksplosioner og med en voldsom Geværild fra vor Skyttegrav, hvorfra alle Mundinger pegede op ad mod Flyverne. Til sidst strøg de ind over os i temmelig stor Højde og lod nogle Bomber falde, som ramte langt fra os. Vi fulgte dem stadig med Geværpiberne og tømte det ene Magasin op i Luften efter det andet. Intet er imidlertid saa haabløst som at skyde paa en Flyvemaskine med en almindelig Militærriffel. Det er et rent Slump, om man rammer, og et endnu større Slumptræf, om man gør nogen Skade, hvor man rammer.

Flyverne blev ved at skrue sig højere og højere op — vore Kugler var dem vel nok noget nærgaaende — men de havde en bestemt Hensigt med at blive paa Stedet, og den aabenbaredes kort efter. Luften blev fyldt med fløjtende, pibende Lyde som en Storms Hvinen i et Bundt Telefontraade, og over Pladsen omkring os og ogsaa i Skyttegraven smeldede en Hagl af Projektiler, der mærkeligt nok kun saarede én Mand ganske let. Jeg troede til at begynde med, at det var en Byge Maskingeværprojektiler, men nogle raabte, at det var Pile, og et Par Stykker gav sig til at grave et Sted i Sandet, hvor Projektilet var slaaet ned. De fandt et Eksemplar, og senere blev der fundet flere. Det var ca. 15 cm lange Staalpile, meget spidse og massive fortil, men med et firefliget Haleparti, slebet til ligesom en gammeldags Bajonet og tjenende til at styre dem gennem Luften med Spidsen nedefter. Det var ganske ejendommeligt, at ikke flere blev ramt af disse frygtelige Vaaben, der borede sig næsten en Meter ned i Sandet, men Grunden har sikkert været den, at Englænderne kastede dem for højt oppe fra. De spredte

sig for meget, som Jægeren siger om et Haglskud paa lang Afstand.

Inden vi rigtig var kommet ud af de Dækninger, vi havde søgt af Frygt for en ny Byge, var de engelske Flyvere langt ude over Søen, og vi havde kun Kanonilden fra de engelske Skibe at tage os i Agt for, og den var der egentlig ikke noget at gøre ved. Granaterne faldt navnlig inde i Byen og paa det frie Land paa den anden Side Byen. Englænderne var altid tilbøjelige til at skyde for langt. Nu begyndte imidlertid en af de langtrækkende „Kønigsberg"-Kanoner, der stod opstillet bag Byen — den anden var allerede fjernet og kørt til en af Fronterne — at lade høre fra sig, og jeg saá tynde Fontæner rejse sig ved Siden af de engelske Skibe som uskyldige Springvand ude paa det blanke Hav. Englænderne vidste imidlertid nok, hvad disse høje, tynde Straaler af Vand betød. De ændrede Kurs og stod udefter, men vedligeholdt stadig Ilden. Kanonen fra „Kønigsberg" fulgte dem troligt, og Nedslagene rejste sig i foruroligende Nærhed af de engelske Skibe. Træffere kunde jeg derimod ikke se nogen af paa Grund af Røgen fra Skibene, der næsten helt skjulte deres Skrog.

— Vi skulde haft den Kanon i Begyndelsen af Krigen, sagde min Sidemand. Saa kunde vi vel nok have pyntet dem! De første Dage laa de saa nær, at vi kunde naa dem med vore gamle 73-ere, ja, undertiden med Maskingeværerne.

Englænderne holdt os i Aande hele Formiddagen, men jeg saá ikke en eneste Gang en Eksplosion saa nær ved Skyttegraven som den, der havde vækket mig om Morgenen. Kl. 12 Middag holdt de op. Det gjorde de altid, naar de bombarderede Byen. Paa den Tid skulde de formentlig spise Frokost.

Vi traadte af og skyndte os ind i Byen for at se, hvad der var sket, men der var forbavsende lidt at se. De fleste Træffere sad i de Indfødtes Bydel i Inderkvarteret, hvor Englænderne havde opnaaet at dræbe nogle faa Mennesker.

Da jeg vandrede hjem til mit Logi, kom Ramasan løbende mig i Møde med et Telegram fra Stache om straks at komme til Morogoro og hjælpe ham med at føre de store Ammunitionslagre bort fra Byen.

Om Aftenen tog jeg Afsked med mine Venner paa Hotellet, og vi drøftede endnu engang alt det, der var sket i de sidste Maaneder, og som kom til at staa klarere og klarere for os, efterhaanden som Efterretningerne blev talrigere og mere veltalende.

Som en Lavabølge var General Smuts' Boere væltet ind over den nordlige Del af den tyske Koloni. Beredne Sydafrikanere i Titusindvis, spædet op med engelske og indiske Regimenter, havde foldet sig ud i en mægtig Bue omkring Stillingen ved Taveta i de første Foraarsmaaneder og vilde have endt Krigen dèr, men Lettow-Vorbeck lod sig ikke omringe. Han havde ført Hæren tilbage i Hurtigmarch, først ad Usambarabanen ud mod Kysten, senere over Mpapua langs Centralbanen og Nordpaa igen til Stillingen ved Kondoa-Irangi. Mod den knusende Overmagt, som var ledet af General Smuts, en fremragende Hærfører, maatte alle indrømme, havde Lettow-Vorbeck stillet en Stædighed og Udholdenhed, som spottede alle Boernes modige Anstrengelser og overlegne Materiel. Lettow-Vorbeck var den førende i Taktiken, fortalte en Underofficer, som var paa Gennemrejse. — Han overser en Stilling paa et Øjeblik, sagde han, og han ser Fjendens svage Punkter lige med det samme. Et Øjeblik efter er Modangrebet sat ind, og lykkes det ikke, saa trækker hele

Styrken sig tilbage. Han kan ikke udstaa Stillinger, hvor man ligger og plaffer paa hinanden i Dagevis. Det er kun at spilde Patroner, siger han.

— De tror, at det er Wissmann, der er kommet igen, sagde Underofficeren.

— Hvem tror det?

— Askarierne.

Det var Kaptajn Wissmann, der for mange Aar tilbage „pacificerede" tysk Østafrika. Overalt paa Hovedvejene saá man hans Militærstationer, beliggende paa strategiske Punkter. De Sorte af alle Stammer regnede Tiden fra dengang, han drog gennem Landet, en Svøbe for arabiske Slavehandlere og plyndrende, kvægrøvende Massajer.

Nu stod Hærens Hovedstyrke nogenlunde samlet og urørt ved Kondoa-Irangi efter en Række frygtelige Tilbagetogskampe, men Englænderne havde sat nye Angreb ind og var vel trængt igennem. Tanga var faldet, og Englænderne havde gjort Landgang ved Bogamojo lige Nord for Daressalam. Det var paa høje Tid, at alt vaabenført Mandskab kom ud af Daressalam, som skulde opgives uden Kamp, af Hensyn til de mange Kvinder og Børn, der havde søgt Tilflugt her. De gode Dage i Daressalam var forbi, og forude ventede Strabadser og Urskovsliv paa nogle og en tidlig Grav paa andre.

Da jeg kom hjem, havde Ramasan gjort alt klart til vor Afrejse og stillede stolt i en Khakiuniform, som jeg havde foræret ham. Ogsaa den lille Ali var feltmæssig paaklædt i en gammel Khakifrakke, som jeg havde givet ham. Den slæbte næsten efter ham og kunde sagtens bruges til Overfrakke samtidig. Han var umaadelig stolt af denne meget nyttige Frakke. De tre Bærere, som altid fulgte mig, havde lejret sig udenfor Huset, og deres Byrder laa parat inde i Huset. Det var tre Trækasser, hvoraf den ene indeholdt Tøj til at skifte med, den anden Køkkenredskaber, Salt og Ris — som skulde suppleres paa de Depoter, vi traf paa — og den tredie Tæpper og Teltlærred. Det var kun almindelige dagligdags Ting, som man i Europa ikke vilde ofre en Tanke. I Afrika var det en Formue, en Rigdom, som kun den hvide Mand kunde tillade sig at eje.

XII

Nogle Hundrede Kilometer fra det flade Kystland ved Daressalam, kantet af Kokuspalmeskove, der følger Kysten saa langt til begge Sider, som Øjet rækker, ligger Urugurubjergene, der er Østafrikas vildeste og mest ufarbare Bjerge med Tinder, som først standser 2500 m over Havoverfladen, med gabende Afgrunde, dybe Kløfter, sumpede Dale og kompakte Urskovsmasser, med de mægtigste Træer, der findes i Østafrika. Det er et Land for sig, tyndt befolket af Stammer, der intet eller kun lidet kender til Civilisationen. Det er ikke noget stort Land, kun godt 120 km langt og det halve bredt, men en afgrænset Verden midt i Steppelandet og de lave Urskoves Land.

Paa Nordsiden af dette Bjergplateau, hvis Fod Centralbanens træfyrede Lokomotiver hvæsende arbejder sig ind over, ligger Morogoro med sine Depoter og sin Missionsstation. Her havde Stache arbejdet siden den store Offensivs Begyndelse; herfra havde Snese af Bærerkolonner baaret Ammunition til de kæmpende Tropper ved Kondoa-Irangi og Stillingerne Østpaa, og det var klart, at disse Depoter hurtigst muligt maatte rømmes, naar Fjenden var ved at trænge frem til Centralbanen.

I Ryggen havde de de uoverstigelige Urugurubjerge, og al Trafik maatte derfor foregaa Øst eller Vest for Bjergplateauet og var derfor afhængig af, om disse Veje var fri. Depoterne skulde, havde Stache forklaret mig, da jeg paa Vejen til mit Rekreationsophold gjorde Ophold i Morogoro, være leveringsdygtige, saa længe Hæren kæmpede Nord for Banelinien, men skulde rømmes, i samme Øjeblik som den blev tvunget til at opgive Banen. Det var en meget vanskelig Opgave, thi en Troppeafdeling, der var blevet afskaaret, kunde til Nød kæmpe sig igennem Fjendens Rækker, men en Bærerkolonne var hjælpeløs prisgivet. Jeg forstod derfor, at der ventede nogle kritiske Dage i Morogoro, naar Stache havde sendt Bud efter mig.

Stache tog imod mig paa Stationen og forklarede mig hurtigt Stillingen. Der var endnu en Mængde Ammunition i Morogoro, gamle og nye Patroner, Granater fra Wissmanns Tid og hypermoderne „Kønigsberg"-Granater (dèr er de igen, tænkte jeg), Mængder af gammelt Sortkrudt og moderne Sprængstoffer, og det skulde væk hurtigst muligt.

Stillingen ved Kondoa-Irangi var ikke mere. Tilbagetoget var i fuld Gang, men Lettow-Vorbeck trak Tiden ud med stærke Modstød for at faa reddet forsprængte Afdelinger, og for at saa lidt som muligt af Depoternes Indhold skulde gaa tabt. Mod Øst var Tilbagetoget i fuld Gang, og det var kun et Spørgsmaal om Dage, hvornaar de Afdelinger, som holdt til dèr, vilde komme dragende forbi Morogoro med Englænderne i Hælene. Englænderne trængte frem direkte fra Nord, fra Vest og fra Øst. Bærerne kunde endnu benytte Vejen Vest om Bjergene, men hver Time var kostbar.

Jeg blev noget betuttet over disse Oplysninger. Saa fortvivlet havde jeg ikke forestillet mig, at Stillingen var.

Der var imidlertid ikke andet at gøre end at tage fat. Jeg lod Ramasan og Ali finde en tom Hytte — dem var der nok af i Byen, sagde Stache — og fulgte saa med min Chef op ad de Skraaninger, som Morogoro laa paa. Ved det første Magasin saá jeg en Mængde Bærere sidde udenfor og vente paa deres Byrder, og inde i Magasinet blev jeg præsenteret for Staches hvide Hjælpere, Fyrværker Zeller, Hamborg-Sømanden Weiss og Plantageassistenten Wisner, tre raske, unge Mænd, der var i Færd med at uddele Patronbyrder til en endeløs Række Bærere, der langsomt paraderede forbi dem.

— Du gode Gud, sagde jeg, da jeg saá de uhyre Mængder af Ammunition, der var stablet op i Magasinet, er det Meningen, at de skal bære alt det bort?

— Alt, hvad de overhovedet kan overkomme, inden Englænderne lukker for os, svarede Stache, men lad os gaa op til et andet Magasin. Der er Mandskab nok her.

Saa vandrede vi videre op ad Højen til et andet Magasin, og Stache gav en Afdeling Bærere, vi mødte, Ordre til at følge med os.

Det var jo ikke første Gang, jeg havde set, hvorledes Transporter i Almindelighed foregik i Afrika — jeg havde set Snese af Safarier, navnlig da i Mansabugten, men det var første Gang, jeg var disse Bærere saa nær paa Livet, at jeg kunde undre mig over den Rutine, hvormed alt, hvad de foretog sig, foregik. Vi lod dem vandre ind i Magasinet i Gaasegang og lod dem forsyne sig med de Patronkasser, der stod dèr. De var vejet omhyggeligt af i lige store Byrder paa omkring ved 60 Pund, og det var det store Arbejde i Depoterne at pakke Ammunitionen saadan ind, at den hurtigt lod sig transportere bort. De fleste tyske Originalpakninger baade af ny og gammel Ammunition havde dog lige bestemt den Vægt, de skulde have. Vort Arbejde bestod i at føre Regnskab

over den udleverede Ammunition og sørge for, at Bærerkolonnerne ikke laa og drev i Dagevis i Byen, men straks blev sendt af Sted, naar de havde hvilet sig efter sidste March.

Det vrimlede med Bærere i Byen, og de drog af Sted i Safarier af meget forskellig Størrelse, lige fra et halvt Hundrede til flere Hundrede Mand. De var under Anførsel af en Bærerfører, men aldrig ledsaget af Militær. De kom saa selvfølgeligt og sindigt vandrende ud fra et ganske bestemt Punkt i Landskabet og forsvandt igen paa den samme selvfølgelige Maade, uden at jeg rigtig gjorde mig klart, hvor de egentlig kom fra, og hvorhen de gik. Der var noget upersonligt over deres Vandringer — noget, der lignede et Jernbanetog, som maa følge de samme Skinner og holde den samme Fart. Men jeg spurgte dog Stache: — Hvor gaar de egentlig hen?

— Til Kisakki — Syd for Bjergene. Dèr lægger vi det næste Depot, og dèr skal Hæren samles, hvis den kommer ud af den Klemme, den er i for Øjeblikket.

Baade denne første Dag og en Del af Natten stod jeg i Magasinet og førte Opsyn med Uddelingen af Ammunitionen. Den var af meget forskellig Art. Der var engelske Riffelpatroner, flotte, solide Sager af tykt, velhavende Messing og Nikkel, der var tyske Sortkrudtpatroner til 71-Geværet med troskyldige, buttede Blysnuder, som man brugte dem i vore Forfædres Barndom, og moderne tyske Mauserpatroner i Maskingeværbaand. Der var smaa spidse 6,5 Mauserpatroner til det portugisiske Gevær — et Tegn paa, at Portugal nu var kommet med i Krigen og havde maattet aflevere sin Tribut, og der var belgiske Geværpatroner med runde Næser. Man havde ikke endnu faaet indført den spidse Kugle i den belgiske Hær, men Patronen laa dog meget over 71-Geværet. Der fandtes lange, spidse 10,5 cm Granater til „Kønigsberg“ Kanonerne, som nu trillede Landet rundt paa deres Jernbanehjul — hvem havde mon drømt om det, da disse Kanoner blev støbt? — og der var tykke, klodsede Støbejernsgranater til 73-Kanonerne. I et af Magasinerne var der Granatkarduser og Krudt i løs Vægt, og i et andet laa erobret engelsk Ammunition til Minekastere og til 4-Tommers Kanoner. Et Sted stod der endogsaa en Kanon, der formentlig havde staaet der lige siden Wissmanns Dage.

Ved en grundig Gennemgang af disse Magasiner kunde man følge hele Koloniens Historie i de sidste Snese Aar, og én Ting var ganske øjensynlig — nemlig, at tysk Østafrika havde været fuldstændig uforberedt paa Krigen. Stache fortalte mig i en Pause i Arbejdet:

— Ikke en eneste moderne Kanon havde vi her i Kolonien, og vi havde ikke 1000 moderne Militærrifler. Ingen havde sagtens regnet med, at de sorte Beskyttelsestropper nogen Sinde skulde komme til at staa overfor en moderne udrustet Hær, og derfor lod vi dem beholde de gamle 71-ere. De var gode nok til at gøre Øvelse med og til at dæmpe et lille lokalt Oprør med — men der har for Resten ikke været Uroligheder siden 1905-06, saa Meningen var vist, at Beskyttelsestropperne efterhaanden helt skulde forsvinde til Fordel for en Politistyrke.

— Nu har vi jo faaet en Del Vaaben fra Blokadebryderne, mente jeg.

Stache trak paa Skuldrene: — Generalen mener, at det er bedre, Folkene vænnes til at tage deres Vaaben og Ammunition fra Fjenden. Han siger, at Englænderne har vi altid ved Haanden, mens der er lidt længe imellem Blokadebryderne. Men det giver jo et vældigt Arbejde for os ved Ammunitionen, naar der findes 3-4 forskellige Geværer i Hæren, og vi altid skal sørge for at have rigelig Ammunition ved Haanden til Tropperne. Her tror jeg nu, at vi har faaet samlet lidt for meget, og jeg

er bange for, at vi ikke naar at faa ført det altsammen tilbage, inden vi har Englænderne her.

Det var ikke morsomt for Stache. Her havde han siddet i Maanedsvis som en Edderkop i sit Spind og skrabet Ammunition til sig fra alle Kanter, havde ordnet de forskellige Kalibre og gjort alt, for at der altid kunde være rigelig Forsyning ved Fronten, og nu var disse Depoter, som havde været hans professionelle Stolthed, med ét blevet en Byrde og en Aarsag til mangfoldige Bekymringer. Det var vanskeligt at skaffe det nødvendige Antal Bærere, og i de følgende Dage saá jeg ofte Stache staa og spejde imod Vest mod det Punkt i Landskabet, hvor Bærerkolonnerne plejede at komme til Syne. — Englænderne kan ikke være langt borte, mente Stache en af de første Dage i August Maaned, og vi andre var af samme Mening. Paa den lille Stump af Centralbanen, der endnu var i Tyskernes Besiddelse, var der en stadig stigende Trafik af Tropper, der blev sendt fra Vest til Øst og omvendt for at være med i Angreb eller for at tilbageslaa Angreb under de haarde Tilbagetogskampe fra Kondoa-Irangi-Stillingen. Baade de Hvides og Askariernes Uniformer var medtaget af Tilbagetoget, falmede og forrevne, og heller ikke Mændene saá ud til at være sluppet skadesløse fra det, selv om de havde Livet i Behold.

Det store Tilbagetog fra Taveta-Fronten midt i Regntiden havde præget de hvide Mænd. Næsten hvert eneste Ansigt fortalte om Malariafeberens Hærgen.

Selv talte de kun lidt, og ofte holdt Togene ikke engang paa Stationen, men kørte blot langsomt forbi, og vi saá et Glimt af alvorlige sorte og hvide Ansigter, der hurtigt defilerede forbi os og forsvandt.

Naar Togene holdt, og vi kom i Snak med de hvide Mænd, var de som Regel ikke videre veltalende. Om Slaget ved Kondoa-Irangi talte de med tydeligt Ubehag.

Vi vidste ikke, at der havde staaet Slag dèr, som man benævnede saadan.

Jo, de nikkede, alvorligt, en forfærdelig Kamp havde det været i Krat og Urskov med Hundreder af døde og saarede paa begge Sider. Der havde været skaanselsløs Nærkamp, hvor der ikke blev givet Pardon. Nu var det, ligesom man var blevet enige om at undgaa den Slags Sammenstød, der gjorde Negersoldaterne helt vilde.

Vi saá paa de sorte Soldater, der sad roligt og taalmodige paa Hug i de aabne Godsvogne, der førte dem fra Front til Front. Paa deres alvorlige og mandige Ansigter var ingen Vildskab at læse og slet ingen Panik, som man skulde tro, de langvarige Tilbagetogskampe, der førte dem langt bort fra deres Stammers Bosted, maatte skabe.

— De véd, at vi gaar tilbage, forklarede Officererne, men de bærer det roligt. De har vundet de fleste af de mindre Fægtninger, og det er nok for dem. Strategi giver de Pokker i, og de stoler blindt paa Generalen.

Men som Dagene gik, kom Fronten nærmere. Nu og da fik vi Besøg af Folk, der kom lige derfra eller skulde videre paa en lang, anstrengende March.

— Det er et Helvede, sagde disse Mænd, vi kan ikke marchere om Kap med deres Rytteri. De slaas som Djævle og er ligeglad med Tabene.

Stache blev nervøs. Han satte Fart i Bærerkolonnernes Førere og ansøgte i Øst og Vest om flere Bærere. Han shanghajede Bærere, som han faldt over, og han var rede til at begaa Forbrydelser for at faa Bærere. For Resten havde han en sjælden Maade at omgaas disse sorte Lastdragere paa, og de holdt af ham, saa snart de havde set ham dirigere Arbejdet et Øjeblik. Han holdt ogsaa af dem. Jeg har set ham fare op i næsten vanvittigt Raseri, da han ved en Lejlighed saá en Bærer blive daarligt behandlet af Soldater.

— Er Vejen stadig klar? det var hans vedholdende Spørgsmaal til alle, der kom til Morogoro fra Vest.

— Endnu er den i vor Besiddelse, svarede en Bærerfører, men inden længe vil dine Safarier ikke kunne følge den Vej. Vore Fjender er stærke, og de trænger stærkt paa fra Vest.

Og netop den Dag — midt i August 1916 — begyndte de uhyggelige Forløbere for den engelske Offensiv. To engelske Flyvemaskiner gik i store Buer over Hytterne og Depoterne, fulgt med undrende Blikke af Bærerne, der kom strømmende til fra alle Sider paa de Pladser, hvor de bedst kunde se Flyverne. De havde nok aldrig før set den Slags Ting — de pegede paa Maskinerne, puffede til hinanden og lo over hele Hovedet:

— Se, en Kæmpefugl!

Et Øjeblik efter løsnede Bomberne sig fra Maskinernes Understel — som bittesmaa Æg, der hurtigt voksede sig større og syntes at have taget Sigte netop paa det Sted, hvor jeg stod. Med en hvinende Lyd og et dumpt Klask mod Jorden naaede de os, og et Øjeblik efter var det, som om Morogoro skulde forgaa. Vældige Vulkaner af Jord og Ild aabnede sig, og rungende hule Brag rystede Luften, medens de Steder, hvor Bomberne havde ramt, var helt skjult af Røg og Støv.

Da vi saá os om, var Bærerne forsvundet. De sad omkring i Buskene og rystede, og de var næsten ikke til at faa Samling paa igen. Disse fredelige Mennesker, hvis Arbejde er en ældgammel Tradition i Afrika, er sky og bange overfor alt, hvad der har med Krig at gøre.

Wisner stod lænet op mod et Træ og skød det ene Skud mod Maskinerne efter det andet, og ogsaa Weiss havde faaet fat paa sit Gevær, men jeg havde mit liggende saa langt borte, at jeg ikke naaede at faa fat paa det, inden Flyverne var væk.

Da vi bagefter saá paa Sprænghullerne i Jorden — Bomberne var faldet ikke ret langt fra Magasinerne — var vi klar over, at det var en Lykke, de ikke havde ramt dèr. Det saá ud til at have været Bomber af meget stærk Sprængkraft, og de vilde, hvis de havde ramt et Magasin, øjeblikkelig have sendt det i Luften, idet de med Lethed kunde gaa gennem Taget.

— Nu er de lige ved, sagde Stache. Det har altid været Begyndelsen til et Angreb paa en Egn. Vi naar altsaa hverken at faa det hele eller det halve af Ammunitionen med. Det havde næsten været bedre, om de havde ramt Magasinerne — saa var vi blevet fri for at sprænge dem, før vi maa af Sted.

Den næste Dag, præcis paa samme Tid, kom Englænderne igen, og denne Gang løb Bærerne, længe før de var kommet ind over Hovedet paa os. Vi andre kom hurtigt saa langt væk fra Magasinerne, som vi kunde naa, og vi fik alle fat i vore Rifler og begyndte at skyde paa Flyverne. Det hjalp ingenting. Jeg har aldrig set Virkning af Geværild paa Flyvemaskiner, skønt jeg ofte har været med til at skyde paa dem. Sandsynligvis ramte en Del af vore Projektiler, men blot ikke paa Steder, hvor de kunde gøre Skade.

Englænderne kastede deres Bomber som Dagen i Forvejen, men maaske paa Grund af Geværilden holdt de sig saa højt oppe, at deres Træfning ikke blev god. Da de atter var ude af Sigte, kunde vi tage nogle gabende Sprængkratere i Øjesyn og forbinde nogle lettere saarede Bærere. Og den tredie Dag gentog dette nedslaaende Skuespil sig, men nu gik Wisner, som var gammel Artillerist, over til Handling. Vi lod Bærerne slæbe en gammel Feltkanon, Model 73, ned til Jernbanestationen, hvor den blev anbragt paa en Drejeskive med Mundingen pegende skraat opad i den Retning, hvorfra Flyverne plejede at

komme. Kanonen blev ladt med en Kardus gammelt Krudt, en gammel Granat, og en Tændsnor blev sat i.

Den næste Dag stod vi allesammen med vore Geværer eller ved Kanonen, medens vi ventede paa, at Flyverne skulde vise sig. Englænderne svigtede heller ikke vor Tillid. Præcis ved den Tid, hvor de plejede at indfinde sig, og præcis i samme Retning dukkede to smaa Prikker op, som hurtigt voksede sig store og tog Form af Flyvemaskiner. Jeg stod med Tændsnoren i Haanden, Wisner ved Kanonens primitive Sigtegrejer, og Stache og Weiss et Stykke derfra. Zeller var derimod ikke til Stede. Han var for nogle Dage siden draget til Kisakki.

Nærmere og nærmere kom Flyverne. Wisner arbejdede hurtigt og energisk med Kanonen. Nu maatte de være lige over Kanonens Næse. — Fyr! skreg Wisner og sprang tilbage. Jeg rykkede i Tændsnoren, og den gamle Kanon gav et lille Hop, da den med et øresønderrivende Brag sendte den gamle Granat op i Luften, hvor den hvinede og skurrede som et helt lille Uvejr. En mægtig Røgsky indhyllede alle Hovedpersonerne i Aktionen, men jeg naaede at se Granaten eksplodere som en smuk hvid Sky et ganske godt Stykke fra de engelske Maskiner. Weiss og Staches Rifler begyndte at knalde, og jeg sprang selv efter mit Gevær. Flyverne skruede sig et godt Stykke op i Luften, da de formentlig troede, at vi havde faaet Antiluftskyts, og lod et Øjeblik efter deres Bomber falde. Bombe efter Bombe hvinede ned over Banegaarden og eksploderede omkring os med gruopvækkende Larm. Jernsplinter, Jord og Sten føg om Ørene paa os, men ingen af os blev ramt. De kortede deres Besøg noget af, de gode Englændere — sandsynligvis af Respekt for Kanonen, der stod ensomt paa sin Drejeskive med lidt hvid Røg hængende ud af Flaben. — De tror da sikkert, at vi

er et helt Batteri, kluklo Wisner af Spænding og Ophidselse, men nu kan de bare vente til næste Gang.

Den kom imidlertid aldrig. Hvis Englænderne indfandt sig den næste Dag, har de faaet Lov at kaste deres Bomber i Fred. Fra en Station Vestpaa, der endnu havde Forbindelse med Morogoro, var der i Mellemtiden kommet et Telegram til Stache. Det gik ud paa, at Morogoro skulde rømmes inden to Timer, og at Vejen Vestpaa var truet af Englænderne.

Vi kom nu i rasende Virksomhed. Alle Bærere i Byen og Omegnen blev trommet sammen, og der viste sig at være ialt 450 Mand — en meget stor Safari. I største Hast fik de udleveret deres Byrder — det var mest Infanteriammunition, men dog ogsaa en Del Granatammunition pakket i Tomandsbyrder.

— Vi prøver mod Øst, raabte Stache til mig midt under Arbejdet. Vi gaar en Dagsmarch ind i Bjergene og prøver saa paa, om vi ikke kan slippe udenom Englænderne.

Jeg nikkede blot til Svar. Jeg havde ikke noget Kendskab til Landet heromkring og havde nok at gøre med at sørge for, at Bærerne fik, hvad der tilkom dem af Byrde. Fik de for meget, skulde de nok selv gøre Vrøvl.

Det lykkedes os at rømme et af Magasinerne for næsten alle de gamle 71-Patroner, men et stort Parti Granater maatte vi lade ligge af Mangel paa Bærere, og et stort Parti Sortkrudt i løs Vægt og i Karduser maatte vi ogsaa give Afkald paa at føre med os.

Det var nødvendigt at sprænge alt dette, som vi ikke kunde føre med os, da Ammunitionen ikke maatte falde i Fjendens Hænder, skønt Englænderne sikkert ikke kunde drage megen Nytte af dette gamle og forældede Materiel, og der var ogsaa noget andet, som skulde ødelægges ved

Sprængning. Paa Banegaarden stod saaledes to gamle Rangerlokomotiver, der skulde gøres ubrugelige, og Feltkanonen, som endnu stod paa sin Drejeskive, maatte heller ikke efterlades i brugbar Stand til Fjenden.

Og alt dette skulde gøres i en rivende Fart. Ganske vist hørte vi ingen Skydning lige i Nærheden, men den kunde komme, hvilket Øjeblik det skulde være, thi her eksisterede ingen fast Fronter. En engelsk Kolonne kunde med Lethed slippe frem til Morogoro og hindre os i at drage Nytte af vore møjsommeligt sammenskrabede 450 Bærere.

Da alle Bærerne havde faaet deres Byrder, gav Stache dem Ordre til at begive sig et Stykke op i Bjergene og vente paa os dèr. Den uendelig lange Safari drog af Sted under Istemmelse af en af de sædvanlige Safarisange, der ganske vist ikke lød videre opmuntrende, men dog aldeles ikke stemte med Situationens Alvor.

— *Lad blot de Mænd blive hjemme,*
som er skinsyge paa deres Koner.

Safariføreren sang for, og de andre stemte i med paa Omkvædet. De trak de enkelte Ord saa langt ud og udstyrede dem med saa mange Forsiringer, at man skulde høre godt efter for at forstaa Meningen af det, de sang, skønt det blev sunget paa deres sædvanlige Sprog — Kisuaheli.

Vi havde dog ikke megen Tid til at høre efter. Et stort og farligt Arbejde ventede paa os. Stache og jeg lagde en stor Sprængladning med en lang Lunte ind i det Magasin, hvor de gamle Granater laa, og Wisner løb ned til Banen for at anbringe Sprængladninger i de gamle Lokomotiver, Kanonen, Drejeskiven og hvad ellers kunde ødelægges paa det Sted. Weiss begav sig op ad Bjergskraaningen til

det gamle Krudttaarn, som han skulde tage paa sin Kappe. Da han naaede derop, stod han stille midt i Solen og vinkede til os med sin Tropehat.

Nogle faa Minutter efter skete den første Eksplosion. Det var Weiss, der saa hurtigt havde sendt det gamle Krudttaarn i Luften. Braget var saa voldsomt, at Jorden rystede, og vi næsten blev tvunget i Knæ. Jeg kiggede derop og saá Bjælker og Sted fra Taget af Bygningen blive slynget højt op i Luften, og en mægtig Røgsky bredte sig over Bjergene og blev hængende dèr i lang Tid. Hvis Englænderne blot var nogenlunde nær ved, saa maatte de vide, hvad dette betød.

Stache satte en Tændstik til Tændsnoren, og vi løb alt, hvad vore Ben kunde bære os, hen til en Dækning, som vi havde udsøgt os i Forvejen. Inden vi naaede derhen, begyndte Wisners Sprængladninger at arbejde nede ved Jernbanen. Eksplosion efter Eksplosion gennemrystede Luften. Jorden rystede, og Røgskyer væltede imod os fra alle Kanter, mens vi i Hurtigløb nærmede os Dækningen. Nede paa Jernbaneterrænet slyngedes hele Læs af Jord og Sten i Luften, og i det samme Øjeblik som vi forpustede kastede os ned i vor Dækning, sprang vort eget Magasin i Luften med saa forfærdeligt et Brag, at jeg uvilkaarligt trykkede mig saa langt ned mod Jorden som muligt, da jeg havde en Fornemmelse af, at den vældige Eksplosion truede med at løfte mig højt op i Luften. Et Vindstød af brændende varm Luft jog ind over os, og jeg kunde se Træer og Buske svaje som i Storm. Aldrig i min vildeste Fantasi havde jeg forestillet mig, at en Sprængning kunde virke saa voldsomt. Og denne blev ved. Inde i et rødglødende Baal, som jeg kunde skimte gennem Krudtrøgen, hørtes Eksplosion efter Eksplosion fra alle de gamle Granater, der nu gjorde deres sidste Pligt og Skyldighed efter at være oplagret her maaske i 25 Aar.

Vi laa trykket fladt mod Jorden som under den heftigste Granatild. En Mængde af de gamle Granater var slynget ud til alle Sider og laa nu og eksploderede langt borte fra Magasinet eller højt oppe i Luften, og omkring os svirrede det med Sprængstykker og Kugler fra Granatkardæskerne. Endelig — jeg syntes, at det varede en Evighed — holdt det forfærdelige Fyrværkeri op, og vi rejste os, børstede Støv og Grus af vort Tøj og begyndte langsomt at vandre op ad Bjerget til en Samlingsplads, som vi havde aftalt før Sprængningen. Her var Wisner allerede ankommet, men han havde ikke set noget til Weiss, skønt dennes Krudtmagasin laa ikke ret langt fra det Sted, hvor vi skulde samles. Det laa endnu som en rygende Ruin tæt ved, med tykke Røgskyer væltende ud af sit sprængte Tag og vældige Revner i Murene.

Vi saá paa hinanden med blege Ansigter og anede, at der var sket en Ulykke. Saa begyndte vi at raabe paa Weiss, men fik ikke noget Svar, og nu steg Ængstelsen. Det var begyndt at mørknes, og inden længe vilde vi ikke kunne se en Haand for os. Vi vandrede rundt om Krudtmagasinet og undersøgte Omegnen i stedse større og større Omkredse, men stadig uden at finde det mindste Spor af Weiss. Saa faldt Skæret fra min Lommelygte paa noget, der laa og glimtede paa Jorden. Jeg tog det op, og det viste sig at være et Prismeglas til en Kikkert — og Weiss havde netop haft sin Kikkert om Halsen, da han gik op for at foretage Sprængningen. Den frygtelige Anelse var omtrent blevet til Vished. Jeg kaldte paa de andre og viste dem Fundet. Stache blev dybt bevæget, thi han satte stor Pris paa Weiss, der længe havde arbejdet sammen med ham, men der var ikke andet for os at gøre end at bøje os for den triste Kendsgerning og at søge op til vore Bærere. Vi kom derop med trætte

Fødder og tunge Hjerter og traf de henved 500 Sorte vaagne og forskræmt af de voldsomme Eksplosioner, som de havde kunnet se i hele deres Magt og Vælde heroppe fra Bjerget. Saa snart Stache havde sagt et Par Ord til dem, blev de dog beroligede og lagde sig til at sove. Jeg kunde ikke sove, skønt jeg var meget træt, men spurgte Stache, om jeg ikke skulde søge efter Weiss endnu engang. Maaske var han saaret og laa under en eller anden Busk, men var nu kommet til Bevidsthed og kunde høre, naar jeg kaldte paa ham.

— Ja, gaa derned engang til, sagde Stache. Maaske kan De faa Missionæren til at lede efter ham i Morgen og tage sig af ham, hvis han skulde dukke op.

Jeg rejste mig straks og fik fat paa en af Bærerne, der kendte Vejen. Det var godt, at jeg tog ham med, for jeg havde aldrig været oppe i Bjergene før, og kunde ikke have fundet Vejen alene i Mørket.

Efter en lang Vandring, hvor jeg stadig kaldte paa Weiss og forsøgte at gennemtrænge det tætte Mørke med min tarvelige Lommelygte, naaede jeg frem til Missionsstationen og fik banket den gamle Missionær op.

Han blev dybt rystet, da han hørte, hvad der var sket, idet han kendte Weiss, som havde besøgt ham et Par Dage før. Han lovede at gennemsøge hele Egnen med sine Folk, saa snart det blev lyst, men han tvivlede dog om at finde ham i Live.

Jeg takkede den gamle Mand og spurgte ham, om han ikke vilde drage bort fra Morogoro, da Englænderne sandsynligvis kunde være her hvert Øjeblik.

— Nej, svarede han. Her har jeg nu haft min Gerning i over tyve Aar og her vil jeg blive, hvad der end sker. Jeg er nu saa gammel, at jeg ikke maa tage Hensyn til mig selv, men maa blive hos min Menighed.

Jeg tog Afsked med den gamle Mand, der løftede sin Haand velsignende over mig, og søgte tilbage til de andre deroppe paa Bjerget. Det var begyndt at blive lyst, da jeg kom derop, og jeg behøvede ikke at sige mange Ord til de andre, før de forstod Situationen.

Nede i Dalen brændte det endnu i de sprængte Magasiner. Naar Englænderne nu kom, vilde de ikke faa noget Bytte. Morogoro var rømmet.

Jeg kastede mig ned i Græsset og sov næsten, saa snart jeg havde lagt mig ned. Jeg fik Lov at sove indtil Middag. Da blev jeg vækket af Ramasan, der serverede mig min kombinerede Morgen- og Middagsmad.

Kort efter satte Safarien sig i Bevægelse, men denne Gang uden at synge. Vi vidste ikke, hvor vi skulde gaa hen, og vi havde ingen Anelse om, hvor vi kunde risikere at møde Englænderne. Det eneste sikre var Staches Ord: — Vi maa have denne Safari ført igennem til Kisakki, ligemeget hvad det koster.

XIII

Naar jeg tænker paa denne Safari, der paa en halv Snes Dage førte os over Østafrikas vildeste Bjerge, næsten uden Proviant og altid uden Sikkerhed, er der et ganske bestemt Billede, der dukker frem i min Erindring. Jeg havde det for mine Øjne, naar jeg vendte mig om for at se tilbage over den lange Række af Bærere, der snoede sig gennem Dalbunden eller over Bjergkammen eller trak sig som et langt sort Baand langs de smalle Stier paa Bjergsiden. Den første, jeg da fik Øje paa lige i Hælene paa mig selv, var den lille Ali, der smilede til mig med

sine snehvide Tænder. Paa Hovedet havde han en gammel Militærkasket, der skjulte det meste af Ansigtet, og paa Resten af sin lille Person bar han en Khakifrakke, der havde passet mig udmærket, men naaede ham til Anklerne. Ærmerne, som var meget for lange, havde han smøget op med en tre-fire Opslag, og over Skulderen bar han min Livrem med Patronerne og Sablen, der næsten slæbte efter ham, og med det vigtigste af hele Udrustningen: Feltflasken. Hvor mange Gange i disse Dage sagde jeg ikke: Ali, ræk mig Feltflasken! og hvor mange Gange tilføjede jeg ikke: — Nej, lad hellere være — det er for tidligt endnu. Drengen smilede, hver Gang jeg talte til ham. For ham var denne Safari gennem Ulugurubjergene hans Livs største og mest spændende Oplevelse.

Efter ham fulgte Ramasan — høj, sort og alvorlig. Naar han smilede en sjælden Gang, saá man det A, som var filet i hans Fortænder, men oftest saá man det ikke. Ramasan var en Alvorsmand med store Pligter. Han skulde holde et vaagent Øje med de tre Bærere, der bar min Proviant, mit Reservetøj og mit „Sengetøj", og han skulde ogsaa passe paa den lille Ali, som jo var med paa hans Ansvar. Han skulde være parat til at lave Mad i samme Øjeblik som vi slog Lejr, og det var altsammen et stort Ansvar, som ikke opfordrede til at smile.

Saa uhyre langsomt, saa uendelig besværligt arbejdede Safarien sig frem mellem Bjergene. Kun sjældent fandt vi en banet Sti, men aldrig de Safariveje, som vi kunde møde i Lavlandet. Omkring Ulugurubjergene havde næsten al Trafik paa disse Egne gaaet, men gennem Bjergene kun en ganske ringe Del. Nord for og Syd for Bjergene gik Slavetransporternes Veje, og baade paa Øst- og Vestskraaningen af Bjergene laa ret betydelige Lands-

byer og en Del hvide Bebyggelser, men Bjergene selv var udenfor Lov og Ret.

Først drog vi mod Øst i Haab om at slippe ned paa Lavlandet, men det var for sent. Vi var ikke kommet mange Timer fra Morogoro, før vi hørte de Lyde, der tydeligt angav, at her intet var at gøre for en ubevæbnet Safari. Vi havde ladet Bærerne gøre Holdt, mens vi selv gik videre — saa langt frem som muligt for at blive sikre i vor Sag.

Et Sted, ikke langt borte, men skjult for vore Øjne af Skov og Krat, blev der kæmpet mellem store Styrker. Maskingeværerne hamrede og knitrede, og ind imellem blandede sig de skarpe Knald af de moderne Geværer og de hule Drøn af de gammeldags tyske Geværer. Tilbagetoget Øst om Bjergene var altsaa i fuld Gang, og der fandtes endnu saa store tyske Troppestyrker tilbage, at de var i Stand til at levere en haard Bagtropsfægtning.

Vi lod Safarien gaa tilbage i Bjergene og slaa Lejr, og den næste Dag drog vi mod Syd. Wisner blev sendt paa Patrouille mod Vest for at se, om Fjenden havde naaet Byen Mgeta. Han kom tilbage langt ud paa Natten, da vi andre havde slaaet Lejr, og kastede sig ned paa sit Leje fuldstændig udaset. — Sydafrikanerne har taget Byen — det vrimler af Ryttere ude paa det aabne Land.

Saa hyllede han sig ind i sine Tæpper og faldt et Øjeblik efter i Søvn, medens Stache og jeg blev liggende nogen Tid vaagne og talte sammen. Stache var fast besluttet paa at føre Safarien over Bjergene, koste hvad det vilde, og jeg modsagde ham ikke, men vi var begge to paa det rene med, at Opgaven var fortvivlet, da vi ikke havde ret megen Proviant og Bjergene var vanskelige at forcere.

Den næste Morgen begyndte vi Marchen stik mod Syd. Det trak kun Tiden ud at forsøge, om Vejen var fri nede

paa Sletterne. Vi maatte tværs over Bjergene med vore Folk.

Den Dag og de følgende rejste Ulugurubjergene sig foran os i al deres Vildskab. Veje fandtes overhovedet ikke. Vi maatte føre Kolonnen ad en smal Sti, der gik langs en gabende Afgrund, og da alle Veje lukkede sig opefter, maatte vi helt ned i Dalen for at komme videre. Efter en halv Dags March kunde vi fra en dyb, sumpet, skoldende hed Dal, hvis fugtige Luft næsten ikke var til at indaande, se ud over det eneste Bjerg, som vi nu var kommet over efter 6 Timers Anstrengelser.

Nede i Dalen rejste nye Vanskeligheder sig. Vi stod i Udkanten af en tilsyneladende uigennemtrængelig Jungle, hvis vældige Træer var tæt sammenspundet af Slyngplanter. Stache havde regnet med det, og vi medførte en Del Skovknive, som blev uddelt til Bærerne. Med en Fortrop af Knivhuggere lykkedes det os Skridt for Skridt at trænge igennem Skoven og komme ud paa den anden Side af Dalen, hvor vi kunde slaa Lejr.

Stedet var godt skjult mellem Skov og Klipper, og der var ingen overhængende Fare for, at Englænderne vilde trænge frem hertil, saa vi lod roligt Folkene tænde Baal og spise sig et godt Maaltid Mad. Selv nøjedes vi med en halv Ration Ris og Majsmel, da vi ikke havde tilstrækkelig Proviant med og derfor lige saa godt kunde sætte os selv paa Ration med det samme.

Medens det endnu var lyst, havde baade Wisner og jeg været en Tur langs Skoven med vore Rifler — dels for at spejde efter mulige Fjender, men navnlig for at faa Ram paa et Stykke Vildt. Ingen af os havde imidlertid Held med sig, og vi var noget lange i Ansigtet, da vi mødtes ved Baalet og den halve Ration Ris.

Den anden Dag gik som den første med at bestige stejle Klipper, balancere langs gabende Afgrunde, omgaa ufrem-

kommelige Kløfter og hugge os frem gennem jomfruelige Urskove. Det var haardt Arbejde, og vi kom ikke ret langt frem. Da vi slog Lejr om Aftenen — ogsaa i en Dal — og studerede et Kort, som Stache havde, var der ingen Uenighed om, at vor Dagsmarch ikke synede ret meget paa Kortet. Til Gengæld havde den tæret godt paa vore Bæreres Kræfter, og vi lod dem endnu engang faa fuld Ration for at holde dem i Humør.

Og saaledes gik det nu Dag efter Dag — maaske i 14 Dage, maaske i 20. Det, som var begyndt som en anstrengende March, blev til en Lidelse og en stadig Pine. Vi holdt ikke længere Regnskab med Dagene, men kun med de kummerlige Fremskridt, vi gjorde paa Kortet, og efter 4-5 Dages March stod vi uden Proviant til vore Bærere.

At købe eller rekvirere Proviant hos Befolkningen var en Umulighed, da alle de Bebyggelser, vi stødte paa, var tomme. Beboerne var flygtet til Skovs af Frygt for at blive presset til at være Bærere. Den Del af Østafrikas Befolkning, som ikke plejede at give sig af med dette Arbejde, var skrækslagne ved Tanken om at blive tvunget til at bære Byrder, og flygtede næsten altid, naar den saá en marcherende Kolonne. Ved Rufijifloden, hvortil jeg senere kom, var de Indfødte af den Mening, at Aberne, som fandtes i stort Tal dèr, meget vel kunde tale, men de gjorde det blot ikke, naar der var Mennesker i Nærheden — af Frygt for at komme til at bære Byrder. Saa stor var Respekten for Bærerarbejdet i de Stammer, hvor det ikke var en Tradition, og „Bærerstammerne“ boede oppe omkring de store Søer, som nu ikke længere var i tysk Besiddelse.

Af disse Grunde blev det nødvendigt for os at tage selv, naar vi engang imellem stødte paa dyrket Jord. Det var navnlig Majs, man dyrkede i disse Egne, og den var ikke helt moden, men altid bedre end ingenting. En Del af

Markerne blev slaaet, den umodne Majs ristet og derefter knust til Mel mellem Stene.

Stache sagde, at han meget nødig greb til denne Udvej. Han havde levet saa længe i Landet, at han fuldt ud kendte de Indfødtes Skikke. Navnlig i Urskovsdistrikterne saaede de aldrig mere, end de selv kunde spise, og naar Jorden var træt af at give, lod de Marken ligge og valgte sig en ny. Vor Hærgen i Majsmarkerne vilde betyde Nød for Beboerne, maaske Plyndringstogter og Stammekrige, men vi havde intet Valg og kunde ikke lade vore trofaste og taalmodige Bærere sulte. I Forvejen havde de det strengt nok. Marchen gennem Bjergene var usandsynlig besværlig, og vi kom kun ganske smaa Distancer igennem paa en Dag. Klimaet vekslede næsten fra Time til Time fra klar og frisk Luft i Bjergene til tung og dampmættet Luft i Dalene og en næsten uudholdelig mættet Fugtighed i Skovene. Vi var inde i den varme Aarstid — det europæiske Efteraar, der er Sydafrikas Tørketid — og i Dalene, hvor Luften stod stille som i en Gryde, var Varmen ofte utrolig koncentreret. Vort Tøj klæbede til Kroppen og Sveden drev ned ad vore Ansigter, hvert Skridt kostede Anstrengelser i denne glubende Hede. Her kneb det ogsaa med at finde brugbart Drikkevand, men heldigvis stødte vi ofte paa aldeles vidunderligt Vand paa Højderne, og det var vor store Trøst paa denne Safari. Vi kunde støde paa Kilder, hvor Vandet baade var koldt og krystalklart, og det satte altid Humøret stærkt i Vejret hos vore 450 Bærere.

Det lykkedes os at gennemføre Marchen, uden at en eneste Mand faldt fra, og en Dag blev det klart for os alle, at Bjergene blev mindre. Urskovene blev til Krat af Smaatræer og Buske, de stejle Klippespidser forsvandt og gav Plads for afrundede og bevoksede Høje, og i Dalene voksede der nu Slettegræs i Stedet for Jungle. Men sam-

tidig forsvandt ogsaa de kolde Kilder med det gode Vand. Jorden var saa knagende tør, at den slog Revner, og det Vand, vi fandt nede i Dalene i Smaapytter, var som oftest brunfarvet, ildelugtende og maatte koges før Brugen. Vi maatte passe meget nøje paa Bærerne for at hindre, at de drak det uden at koge det, men samtidig maatte vi indskærpe Varsomhed med Lejrbaal. Vi var nu kommet ind i et Land, som Englænderne meget vel kunde afpatrouillere med deres Rytteri, hvis de var kommet saa langt Sydpaa, hvad vi ikke tvivlede om, at de var.

Mens vi marcherede frem i dette Land, maatte en af os bestandig være et Stykke forud for Kolonnen som Forpatrouille. Vi havde da som Regel vore Boyer med os, for at de kunde løbe tilbage til de andre med Melding, hvis der blev opdaget noget mistænkeligt forude. Forpatrouillen sneg sig af Sted med Riflen klar til Skud, thi vi var fast besluttet paa at forsvare vor Ammunition til det yderste og hellere sprænge den i Luften end overgive den til Englænderne. Disse Patrouilleture var temmelig nervepirrende, da vi var klar over Vilkaarene for Kamp herude i Ødemarkerne. Skydning fra Baghold var den typiske afrikanske Krigsførsel. Hvert Sekund kunde den dræbende Salve falde, fra en Bakketop, fra et Krat eller fra det høje Græs.

Stache, der havde haft et ualmindeligt sammenbidt Udtryk under det meste af Safarien, fik en Dag Øje paa nogle Indfødte, som havde vovet at blive i deres Hytter, og som nu stod paa Afstand og gloede paa os.

— Vi maa spørge dem, sagde han. Saa vidt jeg véd, er vi ikke langt fra Kisakki, men i denne Egn er det næsten umuligt at følge Kortet — det siger ingenting.

Efter nogen Overtalelse lykkedes det Stache at faa de Indfødte til at komme hen til os og ved Hjælp af et Par

Smaagaver gøre dem trygge og meddelsomme. Han spurgte dem derpaa, hvor langt der var til Kisakki.

Den første svarede med stor Overbevisning: — Der er meget langt, men en anden rettede ham: — Der er meget langt, men ikke *saa* langt.

Det lød grinagtigt og selvmodsigende — men er det egentlig stort mere sikre Svar, man faar, naar man spørger sig for paa en Vej i Europa. Stache lod sig da heller ikke gaa paa, men kiggede paa den tredie, der viste sig Tilliden værdig. Han strakte sin Arm vandret ud mod Øst, og lod den saa vandre langsomt i en Bue for at standse i en bestemt Vinkel, som Stache studerede meget nøje og nikkede tilfreds. Saa fik de Indfødte atter nogle Smaagaver, og Stache gav Ordre til at slaa Lejr.

Det forbavsede mig noget, og jeg spurgte hvorfor.

Stache smilede og forklarede: — Ser De — det med Haanden — det er de Indfødtes Maade at angive Tiden paa. Haanden er Solen, som vandrer over Himlen fra Øst til Vest, og den Vinkel, den standser i, er Klokkeslettet. Den flinke Fyr fortalte os, at vi kunde naa Kisakki, hvis vi startede tidligt om Morgenen. Saa vilde vi — saa vidt jeg kunde se — være der ved 3 Tiden om Eftermiddagen. Jeg vil starte tidlig i Morgen — saa har Bærerne friske Kræfter og kan gaa stærkt, hvis det bliver nødvendigt.

Den Aften blev der ikke tændt Baal, og Bærerne fik Ordre til at være ganske stille. Hos de Indfødte havde Stache erfaret, at Englænderne holdt til lige i Nærheden — at vi faktisk havde været lige ved at løbe ind i deres Linier.

Vi skiftedes til at holde Vagt om Natten og talte saa lidt som muligt med hinanden. Der hvilede en meget trykkende Stemning over den store tavse Lejr, og jeg

kom uvilkaarligt til at tænke paa den sidste Nat om Bord paa „Kronborg“. Det var ganske den samme Ængstelse, jeg nu var grebet af, nemlig Ængstelsen for, at Safarien skulde blive opdaget paa en af Rejsens sidste Dage. Det kunde være slemt nok at opleve det én Gang, som jeg faktisk havde gjort, men to Gange var for meget af det gode.

Saa snart Solen stod op den næste Morgen, drog vi videre. Vi havde hørt lidt fjern Skydning ud paa Aftenen, men Natten havde været rolig, og Hvilen havde givet os nye Kræfter og et lysere Syn paa Tilværelsen. Efter at have marcheret hele Formiddagen og et Par Eftermiddagstimer naaede vi nogle Negerhytter, der laa næsten skjult mellem Krat og Græs. Efter Beregningen skulde det være Kisakki, men for mig, der havde ventet en større By, var det noget af en Skuffelse. Der saá ikke ud til at være andre Hytter end dem, vi allerførst havde set, og Mennesker saá vi ikke. Endelig rejste en hvid Mand i en falmet Tropedragt sig bag nogle Buske og kom hen imod os med et ualmindeligt spørgende Udtryk i Ansigtet. Hans første Ord, som var henvendt til Stache, var da ogsaa:
— Jamen, i Himlens Navn — hvor kommer De dog fra?

— Fra Morogoro, svarede Stache, og jeg kunde se, at det glædede ham at give dette Svar.

— Vil det sige, at De er gaaet over Bjergene?

— Ja, der var ikke anden Vej.

— Nej, det var der vel ikke — men er De klar over, at De har passeret tæt forbi de engelske Stillinger — hvordan i Alverden har de dog baaret sig ad med ikke at se saa stor en Safari — naa, godt var det, at De kom igennem.

— Er Generalen her? spurgte Stache.

— Ham vil De sikkert kunne finde ved Militærstationen, lød Svaret, og den hvide Mand gik tilbage bag Busken, hvorfra jeg saá nogle sorte Soldaterhoveder stikke frem. Vi lod Karavanen sætte sig i Gang igen, indtil vi naaede frem til Militærstationen, der var det eneste større Bygningsværk dèr paa Stedet. Negerboliger saá vi ikke meget til, og jeg forstod nu, at Kisakki kun var Militærstationen — ikke nogen By.

I Nærheden af Militærstationen, hvis hvide Mure vi hurtigt opdagede mellem Buske og Græs, saá vi endelig lidt Tegn paa Liv. Der færdedes nogle Askarier, og nu og da saá man Glimt af hvide Mænd.

— Dèr, hviskede Stache, dèr kommer Generalen og Boeren van Niewenhuizen, som han altid følges med.

Vi lod Bærerne marchere videre mod et Depot, som vi kunde skimte et Stykke derfra, men inden den lange Kolonne naaede forbi, var Stache i Hurtigmarch kommet op paa Siden af de to Mænd, der stod og saá paa Kolonnen — aabenbart noget overrasket over dens Tilsynekomst fra den Retning. Stache gjorde Honnør og aflagde formentlig Rapport, og jeg kunde se Generalen nikke gentagne Gange i Retning af Kolonnen.

Det var ikke svært at regne ud, hvem der var General, og hvem der var Boer af de to Mænd, men det var især Boerens Skyld. Han, der var søgt til tysk Østafrika drevet af sit brændende Had til England, var klædt paa akkurat som Boerne ved Aarhundredets Begyndelse, bredskygget Hat og civilt Jakketøj med lange Bukser. Han var en høj, statelig Mand med et stort Fuldskæg og saá ud til at være en modig og intelligent Mand. Man sagde, at han havde givet Generalen mange gode Raad om, hvordan Krigen skulde føres mod hans egne Landsmænd, der nu oversvømmede tysk Østafrika under de engelske Faner.

General Lettow-Vorbeck saá ikke saa lidt anderledes ud, end jeg havde forestillet mig ham. Hans Dragt var tarveligere end de fleste Officerers, som jeg havde set, og han bar ingen Gradstegn. Paa Hovedet havde han en temmelig medtaget Tropehjelm, paa Overkroppen en falmet Khakiskjorte og Resten af Paaklædningen bestod af et Par Ridebukser med Wicklers og et Par meget medtagne Støvler. Efter Paaklædningen at dømme var han unægtelig en Mand, der ikke tog Hensyn til det Ydre. Skønt jeg kom fra en lang og anstrengende Rejse, var jeg bedre paaklædt i Øjeblikket end den tyske Hærs Øverstkommanderende.

Ansigtet derimod var lidt ud over det almindelige. Det lignede egentlig ikke noget Feltherreansigt, og i den ene Mundvig lurede et polisk Smil. Jeg havde forestillet mig noget ganske anderledes barskt og utilnærmeligt. Det eneste militære ved Ansigtet var et lille Overskæg. Over hele Skikkelsen var imidlertid et Præg af Selvsikkerhed og Vovemod — men det er muligt, at jeg lagde det til, fordi jeg vidste, hvem jeg havde for mig.

Det var altsaa Lettow-Vorbeck — det oftest udtalte Navn i denne Verdensdel for Øjeblikket — Sejrherren fra Tanga og Jassinie og Manden, der havde ført de tyske Styrker frelst gennem Kolonien trods en knusende Overmagts Angreb og Forfølgelse. Alt, hvad der skete i dette vældige Land, var dikteret af hans Villie. Uden ham — en ganske almindelig Oberstløjtnant, der først lige før Krigen var kommet til Kolonien — havde alt Forsvar været opgivet for længe siden.

Stache kom tilbage, og vi gik efter Bærerne, der havde naaet Magasinet og var ved at stuve deres Byrder ind dèr.

— Hvad sagde Generalen? spurgte Wisner.

— Han var tilfreds, svarede Stache, og for Resten ogsaa overrasket over, at vi havde klaret Bjergene, men navnlig over, at vi ikke var marcheret lige i Armene paa Englænderne. De ligger tæt her omkring, og Generalen troede, de havde sluttet Ringen helt.

— Var det alt, hvad han sagde, spurgte jeg lidt skuffet.

— Ih nej — han sagde ogsaa, at vi skulde se at komme videre, saa hurtigt det kunde lade sig gøre. Der laa alt for meget Ammunition stablet op her, sagde han, og Englænderne kan angribe, hvornaar det skal være.

Stache talte nu kun til mig. Wisner hørte ikke længere med til vor Safari. Han havde kun tilfældigt gjort Tjeneste ved Ammunitionsafdelingen og skulde nu opsøge sit Kompagni igen.

— Hvornaar skal vi af Sted, spurgte jeg, Bærerne er jo meget trætte.

— Vi kan maaske vente til i Overmorgen, men det er ogsaa muligt, at vi maa rykke ud allerede i Morgen. Det kommer an paa Stillingen. Generalen var i temmelig daarligt Humør, fordi Magasinerne var saa overfyldte, da han kom herned. Vi skal have det ned paa den anden Side Rufijifloden.

Vi tog Afsked med Wisner og ønskede ham god Rejse. Han skulde finde sit Kompagni, der laa et Sted i Skovene og Krattet her omkring. Han havde vist sig som en fortræffelig Kammerat paa den lange Safari, god og hjælpsom og arbejdsom, skønt han næsten var trykket til Jorden af personlige Sorger. Kort før vi forlod Morogoro, havde han faaet Efterretning om, at han eneste Broder var faldet i en Forpostfægtning ved Kondoa-Irangi, og nogen Tid i Forvejen havde han erfaret Budskabet om sin eneste Søsters Død. — Afrika har taget hele min Familie, sagde Wisner til mig, og den tager nok ogsaa mig med.

Da han var gaaet, sagde Stache til mig: — Jeg nænnede ikke at fortælle Wisner det, for han har haft Sorger nok, men til Dem vil jeg sige det — Zeller, som vi var sammen med i Morogoro, er død her i Nærheden af Kisakki.

— Hvordan er det dog gaaet til, spurgte jeg, han var jo Ammunitionsmand og var kommet af Sted i god Tid.

— Paa samme Maade som Weiss, ved en Sprængning. Vi har jo kun temmelig primitive Midler at sprænge med, og det koster Menneskeliv.

Jeg kunde se paa Stache, at han var stærkere bevæget ved Meddelelsen om sin Vens Død, end han vilde have givet det Udseende af, og jeg lod derfor være med at udspørge ham om Enkelthederne. Kort efter gik han til en ny Konference med Generalen.

Ramasan havde med sikker Sporsans fundet Magasinerne og havde provianteret rigeligt. Da jeg kom hen til vor Lejr, havde han allerede arrangeret et herligt Aftensmaaltid rigeligt med Ris, og ogsaa noget Kød havde han faaet fat paa. Samtidig kunde han fortælle mig, at Peter Hansen opholdt sig i Byen — eller rettere i Urskoven udenfor Byen — og at han vidste, hvor han befandt sig.

Jeg spiste hurtigt færdig og bad Ramasan følge mig til Peter Hansens Lejr, og efter en kort Spadseretur gennem Skov og Krat naaede vi frem til en Lejr i Skoven, hvor vi hurtigt fandt Peter Hansen siddende ved et Baal. Han var noget langskægget og ikke saa lidt hulkindet, men ellers rask og frisk og stadig den gode gamle Kammerat. Han blev overstrømmende glad ved at se mig og bød mig straks en Plads paa en tom Petroleumsdunk. Et Par Cigaretter blev fundet frem, og Snakken tog sin Begyndelse, medens Stjernerne tændtes over vore Hoveder og Baal paa Baal sprang frem imellem Træer og Buske. Omkring dem færdedes, sad eller laa de forskellige Skygger — hvide Soldater med Tropehjelme, letkendelige selv

paa Afstand, Askarier, Bærere, Kvinder og Børn. Det var et helt Krigerfolk paa March som paa Folkevandringens Tid — eller var det snarere Trediveaarskrigens Landsknægthære med deres Tros, det bragte frem i Erindringen.

Peter Hansen fortalte, at Størstedelen af Hæren laa her i en Bue omkring Kisakki, men en Del Kompagnier havde dog Stilling langt Østpaa. Det var dem, der var gaaet Øst om Ulugurubjergene. Der havde staaet svære Kampe baade her og dèr, og Peter gav mig nu en malende Beskrivelse af sine Oplevelser fra Kondoa-Irangi og hertil. Hans Arbejde havde jo ført ham saa nær ind paa Livet af Kampene som nogen, da han ofte maatte færdes mellem Linierne for at faa de saarede ind. Det var begyndt at knibe med Forbindsstofferne, fortalte han, og han imødesaa med Gru den Dag, da man ikke længere havde tilstrækkeligt til at forbinde de saarede med. Han fortalte om de dygtige og opofrende Lægers Arbejde og Kamp mod Sygdomme og frygtelige Kvæstelser. Meget ofte maatte de af deres sparsomme Forraad ogsaa forbinde engelske saarede, og det gjorde de pligtskyldigst, men stadigvæk med den uhyggelige Bevidsthed, at engang kunde de være saa udgaaet for Forbindsstoffer og Lægemidler, at de ikke kunde hjælpe deres egne. Man var nu kommet dertil, at man kogte Gazebindene, der havde været anvendt én Gang, for at kunne bruge dem igen, og nogle af Lægerne var kommet ind paa at anvende en bestemt Slags Bark til Forbindingerne.

Peter Hansen gav iøvrigt Boerne den Ros, at de sloges modigt og behandlede deres Modstandere ordentligt, men ikke desto mindre havde Kampene ved Kondoa-Irangi været frygtelige. Der var blevet anvendt Artilleri i udstrakt Grad paa begge Sider. Tyskerne havde brugt „Königsberg“ Kanoner og Englænderne svært Artilleri, som

var slæbt frem. Generalen selv var blevet lettere saaret af en engelsk Granat, uden at det dog havde svækket hans Arbejdskraft det ringeste.

— Jeg har set ham, sagde jeg, han saá knap saadan ud, som jeg havde forestillet mig ham efter alt det, jeg har faaet fortalt.

— Du kan ellers være overbevist om, at der ikke er sagt noget overdrevent om ham, svarede Peter Hansen. Han kan simpelthen ikke overdrives — han er noget helt for sig. Jeg har set ham paa nær Hold Masser af Gange — han er et mærkeligt Menneske.

— Under en Fægtning, fortalte Peter Hansen videre, havde vore Folk forsøgt et Angreb paa en fjendtlig Stilling oppe ved Kondoa-Irangi. Angrebet var slaaet tilbage, og der laa en hel Del saarede paa en Skraaning. Jeg kravlede ud til dem og forbandt dem, og efterhaanden fik vi dem ogsaa slæbt ind til Forbindspladsen, skønt der blev skudt en Del paa os. Efterhaanden som vi kom bærende med dem, blev Stabslægen mere og mere gal i Hovedet, fordi Forbindingerne jo var lagt lidt hastigt og maaske ikke lige efter Reglementet. Medens han stod og skældte mig ud over det, kom Generalen til og hørte lidt paa det i Tavshed, men jeg kunde godt se, at han havde Lyst til at sige et eller andet. Endelig drejede han Hovedet og saá Stabslægen lige ind i Ansigtet og sagde paa sin sædvanlige knappe og spydige Maade: — Jamen, Hr. Stabslæge — hvorfor gjorde De det dog ikke selv?

— Jeg blev indstillet til Jernkorset af første Klasse, føjede Peter Hansen halvflov til.

Jeg gratulerede ham. Det var en meget stor Udmærkelse for en menig Mand og i øvrigt ogsaa for en Underofficer. Peter Hansen slog det hen, men jeg kunde se paa ham, at han alligevel glædede sig over Æren.

Vi talte længe videre og talte begge Dansk. Efter i lang Tid at være henvist til at tale Tysk eller Kisuaheli var det herligt at komme til at tale det Sprog, der nu engang laa mig lettest paa Tungen. Vi talte om Udsigterne for at komme hjem, men dem vurderede ingen af os særlig højt. Det saá ud til, at Krigen skulde fortsættes til den bitre Ende, og saa holdt den vel ikke op, før de blev færdige hjemme i Europa, eller før Lettow-Vorbecks Hær var smeltet ind til ingenting.

— Naar vi nu maa opgive Kisakki, sagde Peter Hansen, saa er den nærmeste Stilling, vi kan indtage, Rufijifloden. Dèr tænker jeg ikke, Boerne kan følge efter os — dels fordi deres Heste ikke kan færdes dernede, og dels fordi de ikke selv kan taale Klimaet. Der er meget usundt, og hvide Mennesker faar uvægerlig Malaria.

— Jamen, hvad saa med os andre? spurgte jeg.

— Jeg tror ikke, der bliver spurgt om vor Mening, svarede Peter Hansen. Jeg har hørt lange Diskussioner om det Emne, men de er allesammen endt med, at vi bliver tvunget til at affinde os med Malariaen, som vi kan — for ned paa den anden Side af Rufijifloden skal vi. Boerne derimod er ikke tvunget dertil og vil sikkert hellere lade sig sende hjem end udsætte sig for Malaria — og saa maa de vel trække sorte Tropper hertil igen for at føre Krigen videre. — Det trækker altsammen Tiden ud, og det er det, Generalen vil opnaa.

Vi talte om Kammeraterne fra „Kronborg". Peter Hansen vidste bedre Besked om dem end jeg. Han nævnede mig et Par Navne, som ikke var mere. Kort efter tog jeg Afsked og ønskede ham god Rejse. Jeg kaldte paa Ramasan, og han fulgte mig tilbage til vor Lejr, hvor Baalene var ved at brænde ned, og hvor Bærerne sov fast efter den lange Safari gennem Ulugurubjergene.

XIV

Tidligt den næste Morgen kom Stache til mig. Han havde benyttet den korte Hviletid til at faa sig barberet og Skægget studset og lignede nu sig selv, som da jeg saá ham første Gang i Daressalam. Under vor Safari i Ulugurubjergene frygtede jeg en Overgang stærkt for, at han skulde lægge sig Fuldskæg til ligesom Wisner, der var en temmelig ung Mand, men alligevel optraadte med et stort, blondt Fuldskæg. Stache havde Ordre fra Generalen. Alle de Bærere, som vi kunde skrabe sammen, skulde uophørligt sendes med Ammunitionen til Kungulio ved Rufijifloden. De skulde være ude af Byen, saa hurtigt det kunde lade sig gøre, da Englænderne kunde angribe hvert Øjeblik og lukke Tilbagetogsvejene, saa ubevæbnede Safarier ikke kunde slippe igennem.

Altsaa paa den igen! Jeg var ikke meget begejstret for Tanken, men der var jo ikke noget at gøre ved det. Vi kaldte paa Bærernes Formand og forklarede ham Situationen, saa han kunde kalde sine Folk sammen, og gik saa sammen hen til Magasinet, foran hvilket der ogsaa laa en Del Ammunitionskasser opstablet, og tog fat paa Arbejdet.

Een for én kom de sorte Bærere vandrende forbi, tog deres Ammunitionsbyrde og vandrede bort. Det gik ganske af sig selv som en vel smurt Maskine, og vor Tilstedeværelse var egentlig temmelig overflødig, naar undtages, at vi skulde afgøre, hvilken Slags Ammunition der skulde føres bort.

Efterhaanden som de var blevet forsynet med Ammunition, samledes de i Safarier paa ca. 150 Mand og afmarcherede samlet. Man hørte Bærerførerens Raab: — Gør Byrderne færdig! og Bærernes Svar: Færdig! og

et Øjeblik efter hørte vi deres Opsang, naar de drog af Sted. Bærerne sang ikke altid, men ofte ved Begyndelsen eller Slutningen af en Safari.

Vi havde sendt en tre-fire Bærerkolonner ud af Byen, da de første Skud faldt ikke langt fra os, og snart bredte Skydningen sig langs hele Linien mod Vest. Geværskuddene faldt som Trommehvirvler og ind mellem blandede sig Maskingeværernes tikkende, skrattende Lyd. Man kunde kende de engelske Riflers skarpe Knald fra de tyske 71-eres dumpe Drøn og de langsomme engelske Lewis Geværer fra de hurtige tyske Maskingeværer. Naar Ilden blev afgivet lige i den Retning, hvor vi stod, lød det som Smeld af Kæmpepiske. Det var ikke langt borte, der blev kæmpet. Vi arbejdede hurtigt for at faa sendt vore sidste Bærere af Sted, men de var blevet skræmte af Skydningen og trykkede sig. Kuglerne begyndte nu at pibe over Hovedet paa os. Først drejede det sig kun om nogle forvildede Projektiler, men efterhaanden kunde vi mærke, at Kampen rykkede nærmere, idet hele Byger af Geværprojektiler fløjtede om Ørene paa os. Om de, der skød, kunde se os, vidste vi ikke, men vi kunde i det mindste ikke se dem, og Skydningen voldte intet Tab, men derimod Afbræk i Arbejdet. Vi maatte Gang paa Gang have fat paa Bærerne og tale dem til Rette.

Hvad der foregik udenfor Byen, havde jeg kun en vag Anelse om, da jeg ikke kendte Stillingerne, men Stache, der havde været kaldt til Generalen i nogle Timer, meddelte mig, da han kom tilbage, at Englænderne en Overgang var trængt farligt frem, men nu overalt var standset eller slaaet tilbage. Det var blot en af de mange Fægtninger, som havde staaet om Kisakki i den sidste Uge, men den tilkendegav, at det var paa Tide at faa saa store Forraad som muligt transporteret mod Syd.

Alt imens vi talte, peb Kuglerne lystigt over Hovedet paa os, men mærkeligt nok blev ingen af os ramt, og ingen af vore Bærere alvorligt saaret.

Ud paa Aftenen døde Skydningen hen. Den havde en Overgang været temmelig nærgaaende, idet Kugler var gaaet gennem Magasinets Tag og andre var slaaet ind i Træerne. Deres Virkningsløshed havde gjort Bærerne trygge, og den ene Safari drog af Sted mod Syd efter den anden. Da Mørket faldt paa, holdt al Skydning op, og kort efter blev Stache igen kaldt til Generalen. Han kom tilbage til mig nogen Tid efter og meddelte, at han maatte blive i Byen, medens jeg skulde drage af Sted med den sidste Safari. Den var først marchklar ved Midnatstid, og skønt jeg var meget træt af en hel Dags anspændt Arbejde, maatte jeg jo med.

Men mærkeligt nok — næppe var vi kommet i Gang med Marchen, før jeg følte det, som om al Træthed var strøget af mig. Om det var en Overtræthed, der gjorde sig gældende, eller om det var en vis Befrielse over at være kommet ud af den halvt belejrede By, der i høj Grad var præget af Generalens Tilstedeværelse, skal jeg ikke kunne sige — maaske lidt af begge Dele. General Lettow-Vorbeck var utvivlsomt en fortræffelig Fører, maaske et militært Geni — det mente da mange — men det lod sig ikke nægte, at Livet i hans umiddelbare Nærhed formede sig noget tvungent i Forhold til det, jeg var vant til. Den hyggelige og kammeratlige Stache havde slet ikke været sig selv i den korte Tid, vi havde været i Byen, men havde uafladeligt maattet løbe frem og tilbage til og fra Generalen. Det er en god Regel i alle Kolonikrige: Sky de store Hovedkvarterer!

Nu var jeg ikke længer træt, men følte mig glad og fri — den eneste hvide Mand i den lange Kolonne, og den eneste, der kunde bestemme, hvor langt vi skulde marchere, hvornaar vi skulde gøre Holdt og spise eller slaa Lejr. Hidtil havde jeg altid haft én over mig og kun fulgt Kolonnen som de andre, men nu var jeg helt fri og paa Togt i det mørke Afrika — det var en Fornemmelse, som jeg har Vanskelighed ved at forklare saa længe efter.

Jeg gik forrest med mit Gevær i Rem over Skulderen, Kolonnens eneste Vaaben, naar undtages vore Skovknive og min Parabellum Pistol ved Bæltet, og greb mig selv i at nynne smaa Marchmelodier, der faldt mig ind. Jeg standsede ved „Dengang jeg drog af Sted“ og sang den højt og lydeligt til lille Alis uskrømtede Forundring og Fornøjelse. Saa tog jeg mig i det og holdt op.

Der er lidt over fire Dagsrejser fra Kisakki til Kungulio ved Rufijifloden. Landskabet bestaar af Krat isprængt med Græssletter, men aabne Sletter af større Omfang fandtes ikke. Derimod var der ikke saa faa smukke Søer langs Vejen, som vi fulgte, og det var noget af en Seværdighed i Afrika, hvor man ellers sjældent træffer aabent Vand udenfor Regntiden og hvor Floderne tørrer ind om Sommeren. Med Mellemrum fandtes der Magasiner, hvor vi kunde supplere vort Forraad af Proviant baade til Bærerne og til min private Husholdning, og naar vi slog Lejr, tog jeg Karabinen med mig og gik paa Jagt. Vildt var her dog ikke overvældende meget af, navnlig ikke paa de to første Dagsmarcher, men jo længere vi kom mod Syd, desto talrigere blev det. Den sidste Rastdag før vi skulde være fremme ved Kungulio, havde jeg et sjældent Held med mig. Efter at vi havde slaaet Lejr og jeg havde spist min Ris, tog jeg Riflen paa Nakken og søgte ned mod en lille Sø for at se, om der skulde være Jagtheld ved den. En af Bærerne, der saá mig gaa, spurgte, om han skulde gaa med og bære Byttet, men jeg rystede paa Hovedet. — Du vil nok hellere blive ved Lejrilden.

Jeg gik alene. Vildt saá jeg ikke noget af, men blev alligevel ved at gaa en Timestid, indtil Solen var ved at gaa ned. Saa vendte jeg om for at naa tilbage til Lejren, inden det blev mørkt, men med ét stod jeg stille, som naglet til Stedet. Paa en aaben Plads, skarpt belyst af Solen, stod en pragtfuld Antilope — en Kongoni — ubevægeligt foran mig. Det var et Mirakel, at den ikke havde set eller hørt mig, men stort nærmere kunde jeg ikke komme den. Afstanden til det pragtfulde Dyr anslog jeg til 400 m og besluttede at tage min Chance. Min Riffel — en af de Mauserkarabiner, som vi havde med i Lasten paa „Kronborg" — var et fortræffeligt Vaaben, der skød godt og sikkert. Jeg knælede forsigtigt ned i Græsset og tog omhyggeligt Sigte paa Kongonien. Skuddet gik af med et Brag, der lød som et Kanonskud i det stille Aftenlandskab, og Kongonien gav et Par lange Hop og forsvandt i et Buskads.

— Skudt forbi — Pokkers ogsaa! Arrig over Uheldet smed jeg Riflen over Nakken, men gik for en Sikkerheds Skyld hen imod Stedet, hvor det store og smukke Dyr havde staaet. Der var Blodspor i Græsset. Jeg fulgte dem hurtigt til det lille Buskads tæt ved, hvor det store Dyr var forsvundet ind, og dèr lige i Udkanten laa Kongonien — et flot Eksemplar, som jeg ikke kunde bære. Det ærgrede mig grundigt, at jeg ikke havde taget nogle Bærere med mig, for inden vi naaede at komme tilbage til det skudte Dyr, havde Hyænerne sikkert begyndt at æde af den. Jeg tog dog Chancen og skyndte mig tilbage til Lejren, hvor jeg standsede nogle af Folkene og fortalte dem, at de kunde hente et Dyr ude i Skoven. Et Øjeblik efter havde jeg saa mange frivillige, som jeg kunde ønske, til Arbejdet, og kort efter var jeg atter paa Vandring ned til Søen. Det var Maaneskin, og vi fandt uden Besvær det kongelige Dyr, der laa, som om det sov, i et Leje af dugperlende Græs. Ikke langt fra hørte vi Grene rasle, da Hyænerne sneg sig bort, og kort efter lød deres hæslige Hyl ud gennem Natten.

Bærerne bandt Kongoniens Ben sammen, stak en lang Stang imellem dem, og fem Mand bar nu det store, pragtfulde Dyr hjem til Lejren, hvor det blev hilst med Jubel af de andre, der var vaagnet op. Kort efter var det parteret og delt ud mellem de mange sultne Mennesker i Lejren, hvis daglige Maaltider bestod af Majsgrød eller en Vælling lavet af en af de mange forskellige Sorter Korn, der dyrkes af den indfødte Befolkning i Afrika. Det var ved at være en Bjørnetjeneste, jeg havde gjort mig selv ved at skyde Kongonien, thi det var umuligt at lukke et Øje den første Halvdel af Natten paa Grund af Bærernes Trommer og Sang, medens de fejrede mig som Manden, der skaffede dem alle Kød, og mange andre smigrende Ting.

Dagen efter — det var ud paa Aftenen — kom vi til Kungulio og slog Lejr paa Rufijiflodens nordlige Bred. Den næste Dag gik vi over den lange Træbro, der var bygget over Floden, og som er kendt af alle, der gjorde Krigen i den sydlige Del af Østafrika med. Herfra udgik det meste af Trafiken fra Nord til Syd og fra Syd til Nord. Der fandtes ganske vist ikke saa faa Vadesteder i Floden, som ogsaa blev flittigt benyttet, men Kungulio med sin Bro var et trafikalt Knudepunkt, og dens Navn var kendt af alle.

Hvad der egentlig gav Stedet Navn, var ikke let at opdage. Der laa ganske vist et Stykke fra Broen nogle faa Negerhytter, men allerhøjest en halv Snes Stykker, og om en By kunde der ikke være Tale. Maaske havde der engang ligget en større By. Nu var Kungulio kun Navnet paa Broen og Egnen deromkring.

Vi slog Lejr et Stykke fra Broen og anbragte Ammunitionen godt gemt i den tætte Urskov. Her ved den temmelig brede Flod, Østafrikas største Vandløb, var Krattet blevet til Skov, der strakte sig som et ubrudt Bælte paa begge Sider og løb sammen med andre store Skove Syd for Rufiji.

Det var altsaa Rufiji, tænkte jeg, da jeg første Gang saá dens Vand blinke mellem Træerne. Hidtil havde det kun været et Navn for mig, men nu saá jeg den foran mig. Et Stykke ud mod Havet laa den tyske Flaades Repræsentant i disse Farvande, Krydseren „Kønigsberg", brændt og sprængt, med Dækket overgroet af Slyngplanter og Siderne tilklistret af Flodens slimede Vækster.

Ramasan havde lavet mig et godt Leje af tørt Græs med mine Tæpper ovenpaa. En Pæl blev slaaet ned i hver af „Sengen"s Hjørner, og her blev Moskitonettet udspændt, for vi var nu kommet til de Egne, hvor Malariaen hærgede, og jeg syntes, at jeg allerede havde faaet noget af den i Kroppen.

Da jeg havde anvist Bærerne, hvor de skulde anbringe Ammunitionen, og havde set, at de stablede den ordentligt sammen, og havde været en Tur nede ved Floden, var det langt over Middag, og da jeg ikke havde andet for, saa kastede jeg mig ned paa mit Leje og sov et Øjeblik efter. De lange Marcher, der jo egentlig var gjort uden en eneste ordentlig Hviledag, siden jeg forlod Morogoro, havde aflejret saa megen Træthed i Kroppen paa mig, at jeg kunde sove med et Øjebliks Varsel.

Da jeg vaagnede, kom Ramasan, der havde indrettet en lille Lejr til mine tre Bærere, sig selv og Ali et Stykke fra mit Leje, hen til mig og fortalte, at der var gaaet en hvid Mand over Broen og havde slaaet Lejr nede ned Floden. Jeg kunde se hans Lejrbaal og besluttede at hilse paa ham. Det kunde muligvis være en, jeg kendte, men selv

om dette ikke var Tilfældet, saa var det Skik her i Landet, at hvide Mænd hilste paa hinanden, naar de mødtes paa Safari.

For ikke at dumpe lige ned i Hovedet paa en Officer, der maaske ikke i Øjeblikket ønskede mit Selskab, nærmede jeg mig langsomt Baalet og saá mig godt for, indtil jeg blev klar over, at her var enhver Forsigtighed overflødig. Manden, der sad ved Baalet, kendte jeg godt, endda før han kom til Østafrika. Det var en Sønderjyde, Søren Hansen fra Haderslevegnen. Han havde en Tid været Lokomotivfører paa Amtsbanerne, men havde fundet Forholdene for smaa og var rejst til Sydvestafrika, hvor han havde faaet en treaarig Kontrakt som Lokomotivfører. Da de tre Aar var udløbet, var han kommet en Tur hjem, men Eventyret sad ham i Blodet, og han lod sig ansætte paa en ny Kolonikontrakt — denne Gang i Østafrika. Da jeg boede i Daressalam, havde jeg hørt, at han var ansat paa Centralbanen, men han kom ikke til Byen, da han arbejdede mellem Morogoro og Tanganyika Søen. Nu sad han altsaa her ved Rufijifloden ved et muntert blussende Lejrbaal og lignede sig selv. Jeg gik hen til Baalet og hilste: — God Dag, Søren! og for en Gangs Skyld havde jeg den Triumf at se den rolige og uforstyrrelige Søren Hansen blive virkelig forbavset: — Men hvor i den vide Verden kommer du dog fra, Nis? fik han dog efterhaanden fremstammet.

Jeg fortalte ham, at jeg kom fra Kisakki og sagde et Par Ord om, at nu var det nok forbi med at køre i Lokomotiv. Søren Hansen grinede: — Ja, det er en ny Maade at være Lokomotivfører paa, men sæt dig nu ned og faa en Bid Brød med.

Jeg tog mod Indbydelsen, og Søren anviste mig høfligt Plads paa en Feltstol, hvilket var et Særsyn paa disse Breddegrader. Jeg havde set en enkelt Officer sidde paa

disse Stole, men de fleste af de andre, der kun havde tre Bærere, havde maattet give Afkald paa denne Luksus. Søren Hansen satte sig ned paa den Kasse, der indeholdt hans Tøj, og saa gik Snakken. Midt under den kom hans Boy med den herligste Aftensmad, hvoraf jeg kunde se, at Søren hernede i Afrika var en betydelig og formaaende Mand, for ved Siden af dette blegnede alle Ramasans Arrangementer. Medens vi spiste, fortalte Søren videre om sine Oplevelser paa sin lune og stilfærdige Maade. Han var jo blevet ved at køre frem og tilbage med Toget, saa længe der var nogenlunde Plads til at køre paa. De havde kørt Tropper mod Øst og flyttet andre mod Vest, og Søren havde aldrig bestilt saa meget i hele sit Liv. Til sidst var der jo kun nogle faa Alen Skinne i tysk Besiddelse, sagde Søren, og Mandskabet paa Lokomotivet puttede saa et Par Dynamitpatroner ind i Maskinen og gik videre. Nu var han Lokomotivfører til Fods paa Jagt efter en ny Jernbanelinie.

Han talte om Sønderjyder, som han havde mødt ved Jernbanen, og han kendte flere af dem fra Blokadebryderen. Deres videre Skæbne kendte han derimod ikke meget til. Kun havde han fæstnet sig ved Navnet Chr. Hansen, vor første Maskinmester. Han havde vist sig som en overordentlig dygtig og modig Soldat og vilde sandsynligvis avancere til Officer. Jeg tænkte paa Chr. Hansen, som jeg kendte ham fra Blokadebryderen, en kammeratlig og djærv Mand, der aldrig kommanderede, men hellere tog et Tag med selv, naar det kneb, og jeg kunde ikke rigtig tænke mig ham som militær Vovehals. Men saadan var det nu. Søren Hansen nikkede energisk. Maskinmesteren er en Mand, som de snakker om ude ved Fronten.

Vi talte om løst og fast, medens vi spiste den gode Mad, og til sidst kom vi da ogsaa til at tale om dem der-

hjemme. Det var det Emne, vi altid sluttede med, naar vi var sammen med Landsmænd. Naar vi hørte det gamle Sprog igen, saa kom Tankerne om Hjemmet af sig selv, og vi kunde sidde i Timevis og drøfte, hvorledes de kunde have det derhjemme — uden at have et eneste Holdepunkt i Virkeligheden. Ikke en eneste af dem, jeg talte med, havde faaet en Linie hjemmefra, skønt der sikkert var skrevet Hundreder af Breve via de neutrale Lande til dem. Og som sædvanlig, naar vi talte om Hjemmet og dem derhjemme, forsvandt al Stemning, og det endte med, at vi begge sad og kiggede ind i Baalet uden at sige noget. Vi kunde have det saa godt vi vilde hernede, have rigelig med Proviant, være raske og godt udhvilede — Talen om Hjemmet og Længslen efter det gjorde os saa ynkelig fattige, og vi følte, at alt det, vi færdedes imellem, kun betød saa lidt i Sammenligning med det, vi havde lagt bag os.

Med ét hævede Søren Hansen Hovedet: — Op med Humøret, Nis, nu skal vi have Kaffe! og virkelig — jeg kunde spore en stærk Kaffeduft lige i Nærheden, og et Øjeblik efter stod to duftende Krus Kaffe paa den Kasse, der tjente os til Bord. Jeg havde ikke smagt det i lange Tider, og — saa underligt er Mennesket ogsaa indrettet — jeg glemte et Øjeblik mine Sorger ved Synet og Smagen af den brune Drik. Herregud, det gjorde jo ogsaa kun ondt værre at gaa og ødelægge sig selv med Længsel og Sorg.

— Og her skal du se, fortsatte Søren Hansen, her er noget, som du heller ikke har set for nylig.

Det var en Flaske Snaps — en Helflaske. Jeg havde ikke set noget lignende, siden jeg rejste hjemmefra. Denne Søren Hansen var ikke alene en velhavende Mand, han var noget af et Mirakel. Hvordan i Alverden kunde han fremtrylle en Flaske Snaps midt i det gloende Afrika.

...og nu skal vi have os en god gammeldags sønderjysk Kaffepunch af den Slags, som vi lavede i Sandby Kro, hvor jeg er fra, fortsatte Søren Hansen og lod Handling følge paa Ordene. Solen var forlængst gaaet til Hvile bag Træerne, og Natten havde sænket sig over Skovene og Floden. Langt borte hørte vi Hyænehyl og mange andre Lyde, som jeg endnu ikke kendte, men som jeg snart skulde stifte Bekendtskab med, og her midt i Junglen sad vi to Sønderjyder og drak Kaffepunch. Intet Under, at vi følte Trang til at synge, navnlig da vi havde faaet den anden og tredie Knægt.

Med Søren Hansens Bærere og Flodens Krokodiller som tavse, men sikkert interesserede Tilhører, afsang vi: „Der er et yndigt Land", og saa snart de sidste Toner var døet bort mellem Træerne og vi havde faaet endnu en Kaffeknægt, tog vi fat paa den næste danske Sang.

Det blev en uforglemmelig Nat. Siden jeg kom i Land fra Blokadebryderen, havde jeg ikke haft Lejlighed til at synge danske Sange sammen med Landsmænd, og Søren Hansen havde naturligvis heller ingen Lejlighed haft. Derfor skulde der synges meget. Sønderjyder elsker at synge, og vi var ingen Undtagelse fra Reglen. Alle danske Sange, som vi kunde huske, og det var egentlig ikke saa faa, blev afsunget den Nat ved Rufijifloden.

Det var en Oplevelse af den Slags, som man altid vil huske. Lad være, at vor Begejstring havde nogen Forbindelse med de mange Kaffepunche, lad være, at vi ikke sang saa rent, som vi maaske burde — tilbage blev alligevel Erindringen om et Møde med en Mand, der var baade Kammerat og Landsmand, og som ofrede den værdifuldeste Del af sit jordiske Gods, sin Brændevinsflaske, for at mørke og triste Stemninger ikke skulde forbitre vort Sind.

Da Solen stod op, var Flasken tom. Søren Hansen tog Afsked med mig med mange gode Ønsker, og jeg gik tilbage til det gode Leje, som Ramasan havde redt mig. Da jeg vaagnede, var Søren Hansen draget videre mod Syd. Den næste Gang, jeg saá ham, var Genforeningsdagen paa Dybbøl.

Jeg begyndte nu min Eneboertilværelse ved Kungulio, nogle Maaneder, som ikke er til at glemme, fordi jeg i denne Tid saá mere af Afrikas Natur, Dyreliv og Skønhed end nogen Sinde før og siden.

XV

Kungulio var Gennemgangsled for al Trafik fra Nord til Syd, og den Vej gik det nu. Lange Bærerkolonner gik over den interimistiske Bro, der svajede og knirkede under de mange Fødder, og ofte brændte der Baal langs begge Sider af Rufijifloden, naar Safarierne havde slaaet Lejr ved dens Bred. Jeg besøgte dem ofte og spurgte dem ud om Situationen ved Fronten, men i Reglen vidste de kun lidt.

Til at begynde med kom Safarierne endnu fra Kisakki, men saa blev denne By opgivet, og de kom fra et Sted mellem Kisakki og Havet, og det syntes, som om Englænderne havde maattet opgive en Del af det erobrede Terræn. En Ugestid efter at jeg var kommet til Kungulio, vendte en Bærerfører sit sorte Ansigt om mod mig og raabte paa Kisuaheli: — De vender om.

Det var den første Underretning, jeg fik om, at Boerne havde trukket sig tilbage, efter at deres Forsøg paa at

knuse den tyske Hovedstyrke var mislykkedes. De havde forfulgt deres Maal med den yderste Energi, og aldrig havde den tyske Hær staaet overfor saa modige og stædige Modstandere. Men nu nærmede de sig Floden, og dèr vilde de ikke føre Krig. Senere løb Rygterne livligt fra Raststed til Raststed om, at General Smuts havde tilbudt Lettow-Vorbeck en hæderfuld Overgivelse, men overhovedet intet Svar faaet. Generalen vidste meget vel, at Smuts ikke vilde lade sine Boere føre Krig omkring Rufijifloden, dels fordi Rytteriet ikke kunde anvendes dèr og dels paa Grund af Malariaen. Lettow-Vorbeck havde med sin Villiestyrke og Stædighed vundet en moralsk Sejr, selv om mere end Halvdelen af Landet — og den bedste Del — var gaaet tabt.

Nu kom Askarierne marcherende over den lange Bro i deres falmede og slidte Uniformer. De var noget luvslidte at se paa, men deres Holdning var god, og de sang deres monotone Sange med kraftige Stemmer. Jeg kunde spore engelske Uniformsdele i næsten alle Kolonner, men Bevæbningen var endnu ret ensartet — det gamle tyske 71-Gevær. De bar Geværet over Skulderen, næsten vandret og med Kolben bagud — en særlig Form for Geværbæring, som anvendtes her i Kolonien, og deres sorte Øjne gled nysgerrigt spørgende hen over alt, hvad de saá paa deres Vej.

De fleste af dem var hvervet i Landet oppe ved de store Søer og havde nu Hundreder af Kilometer Jungle, Græssletter, Bjerge og Ørken mellem sig og Hjemmet, men dog marcherede de pligttro mod Syd, som deres General havde befalet det. Denne March skulde føre dem langt. Det blev den store Safari i Afrikas Historie.

Efter Kolonierne fulgte Bærerkolonnerne, endnu længere og mere myldrende, og efter dem fulgte Kvinder og Børn, som hørte til Bærerne eller til Askarierne og som

oftest var under Opsyn af en Bærer eller Askari. Eet for ét trak Kompagnierne sig tilbage Syd for Floden for at faa Hvile efter de maanedlange Kampe, og da Boerne samtidig trak sig tilbage mod Nord for at komme bort fra de malariafyldte Egne ved Rufiji, saa opstod der mellem de to Parter en bred Strimmel „Ingenmandsland", hvor der kun blev opereret med Smaaafdelinger og Patrouiller. De Styrker, som Tyskerne lod blive tilbage Nord for Rufiji, havde til Opgave at fastholde Stillinger, som kunde være af Betydning for Englænderne ved en Genoptagelse af Offensiven, og at spærre de Veje, der førte mod Syd, saa en mulig engelsk Fremrykning blev sinket og besværliggjort. Det var jo en vanskelig Opgave med de faa Kampmidler, der stod til deres Raadighed, men alt, hvad der kunde gøres, blev gjort, og deriblandt først og fremmest Udlægning af Miner.

Dette frygtelige Krigsvaaben, der blev anvendt under Krigen i Europa i en uhyre Maalestok, var allerede blevet anvendt af Tyskerne paa den nordlige Front ved Taveta, men naturligvis var de Miner, der blev anvendt i Østafrika, ikke tilnærmelsesvis saa voldsomme som dem, der blev anvendt paa de europæiske Fronter. Man havde jo slet ikke Materialerne til saa vældige Sprængninger. Det faldt i min Lod at lave en stor Part af dem, som blev lagt ud paa Vejene fra Kisakki til Rufiji og ogsaa en hel Del, der blev udlagt Syd for Rufiji.

Da jeg havde været i Kungulio et Par Dage, uden at have noget egentligt Arbejde udover at passe paa, at ingen løb med den opstablede Ammunition, kom en af Staches Bærere til mig med et Brev, der var skrevet i Kisakki, som aabenbart stadig maatte være i tysk Besiddelse. Det indeholdt en Ordre til at fremstille saa mange Miner som muligt og sende dem Nordpaa, efterhaanden som de blev færdige. Han gav mig ogsaa nogle Anvisninger paa, hvor-

ledes jeg skulde lave dem, og havde i øvrigt tidligere talt til mig om det.

Jeg lod mine Bærere bygge et Værksted, d. v. s. jeg lod dem rejse et Tag af Græs paa en egnet Plads, og under dette begyndte jeg saa min Massefabrikation af Miner. Det var ikke noget ensartet og trættende Arbejde, da jeg stadigvæk maatte tage Hensyn til det forhaandenværende Materiale, hvilket igen havde til Følge, at ikke ret mange af Minerne kom til at ligne hinanden undtagen i Princípet. Jeg tænker ikke, jeg røber nogen stor militær Hemmelighed, naar jeg forklarer dette Princip.

Den tyske Hær i Østafrika var jo næsten komplet blottet for mekaniske Hjælpemidler — saa at sige alt maatte improviseres — Minerne ogsaa. Det store Spørgsmaal vedrørende deres Konstruktion var, hvorledes man skulde faa dem tændt. Urværk eller andre mekaniske Tændere havde vi ikke, og Elektricitet kunde ikke anvendes, da Hæren sikkert ikke raadede over andre Tørelementer end dem, der blev anvendt til Felttelefonerne. Minerne skulde være saadan konstrueret, at de gik i Luften i samme Øjeblik, man traadte paa dem eller kørte over dem, og saadan blev de ogsaa lavet, til stor Sorg for de engelske Chauffører, der havde kørt paa Nordfronten. En eller anden opfindsom Aand havde nemlig fundet en fortræffelig Løsning: kasserede Geværlaase.

I Tidens Løb bliver der i en kæmpende Hær ødelagt ikke saa faa Geværer, men som Regel er det ikke Laasen, det gaar ud over, men Kolben, Piben o. s. v. I saa Tilfælde er Laasen jo heller ikke til noget, og den nævnte Opfinder saá i en inspireret Stund, at her var lige det rigtige Middel til Tænding af en Mine. Naar Slagstiften kunde knalde en Patron af i et Gevær, saa kunde den ogsaa knalde en Fænghætte og en Tændsats af i en Mine, og

paa den Maade blev Spørgsmaalet løst til Englændernes Fordærv, eller i det mindste til Ulejlighed for dem.

Vi medførte derfor — ogsaa her paa Safarien til Kungulio — et betydeligt Antal kasserede Geværlaase, som blev paamonteret Minerne. Disses øvrige Bestanddele blev bestemt af de Materialer, vi havde ved Haanden. I Kungulio fabrikerede jeg Miner af engelske Minekastergranater, af tyske 10,5 Granater fra „Kønigsberg“ — denne næsten uudtømmelige Kilde til Velstand — og af svære Granater fra det engelske Skyts, der var blevet anvendt paa Taveta Fronten. Desuden brugte jeg alt, hvad jeg kunde faa fat paa af kasserede Dunke, Beholdere o. lign. Det var absolut ikke noget ensformigt Arbejde.

Hvor mange af dem, der virkede efter Bestemmelsen, véd jeg ikke. Det har nok langt fra været dem allesammen. Stache fortalte mig, at Soldaterne, der skulde grave dem ned, var bange for dem og ofte af Frygt undlod at afsikre dem, før de gravede dem ned. Naar dette ikke blev gjort, kunde der gaa lige saa mange over paa dem, som det skulde være, og i mange Tilfælde er det ogsaa sket. Andre gravede dem skødesløst ned og dækkede dem ikke tilstrækkeligt til, med det Resultat, at Englænderne opdagede dem og gik udenom. Kun en mindre Del af dem har virket efter Bestemmelsen, men paa anden Maade var deres Virkning meget betydelig. Efter nogle Minesprængninger midt i Kolonnerne blev Englænderne bange for at følge de sædvanlige Veje og blev tvunget til store og tidsspildende Omveje. Det blev ogsaa sagt, at Tyskerne ofte ligefrem advarede Englænderne mod Miner ved at slaa Plakater op med Indskriften: „Pas paa — Miner“ og saaledes sikrede sig, at Englænderne ikke anvendte disse Veje, men det har jeg ikke kunnet konstatere. Nok er det — Minerne spillede en meget betydelig

Rolle i denne Krig, og jeg havde som Opgave at lave en god Del af dem, der blev anvendt. Nu — og dengang for Resten ogsaa — tænker jeg ofte paa, hvilke Ulykker disse forfærdelige Apparater kan have forvoldt paa Mennesker og Dyr, men der var jo intet Valg for mig, og denne Krig blev som bekendt fra Englændernes Side ført med en saadan Overmagt af Mennesker og Materiel, at den Smule, vi kunde stille op mod dem paa dette Omraade, maatte kaldes berettiget Nødværge.

Efter at min Virksomhed som Minefabrikant havde staaet paa i nogen Tid, fik jeg et nyt Brev fra Stache om at holde op, da man ikke havde Brug for flere Miner, men i Mellemtiden havde et Par Vaabenmestre slaaet Lejr tæt ved Overgangsstedet medførende blandt andet en Mængde Geværer, der skulde repareres. En af dem viste mig en Dag et Brev fra Stache, hvoraf fremgik, at jeg uden at vide af det var udlaant til dem, og nu begyndte et nyt og spændende Arbejde — ogsaa et Led i den østafrikanske Nødhjælpsindustri. En Del af de Geværer, som Vaabenmestrene medførte, havde faaet større eller mindre Beskadigelser, som under normale Forhold vilde have bevirket, at de var blevet kasseret. Noget saadant var der selvfølgelig ikke Tale om nu. Alt skulde bruges og alt, hvad der kunde repareres, skulde repareres. Jeg fik som Opgave at tage mig af de Geværer, der havde lidt Skade paa Laasen. Man skulde forsværge, at det var muligt, saa solidt som en moderne Geværlaas er konstrueret — og da ikke mindst Laasene paa det tyske og det engelske Gevær — men ikke desto mindre laa her en lang Række Geværer med Laase, hvoraf der var sprængt større eller mindre Stykker. En Del af dem var jo nok blevet beskadiget ved at blive ramt af fjendtlige Projektiler, medens andre maaske er blevet udsat for

et alt for stærkt Tryk ved Affyringen, naar der har været Vand eller Sand i Løbet, eller naar dette har været rustent til Overmaal. Laasene var i det mindste beskadiget, og det var min Opgave at faa dem hele igen.

Det lykkedes over Forventning. Hvor mange Geværer jeg fik gjort brugbare under min Virksomhed i Kungulio, har jeg ikke noget Tal paa, men det var ikke saa faa, og jeg tror, at de alle har været lige saa gode som nye Geværer efter at have været under min Behandling. Et af dem kan jeg i det mindste garantere for — det var et engelsk Gevær, som jeg selv beholdt. Der kom under mit Arbejde med Geværerne Dagsbefaling om, at alle tyske Geværer, der ikke var ved Feltkompagnierne, uophørligt skulde afleveres til Vaabenmestrene, der senere kunde fordele dem til Kompagnierne. Det gjaldt om at faa alle moderne tyske Geværer ud i første Linie, saa man kunde faa skudt den tyske Ammunition helt væk og faa gennemført en Bevæbning af hele Hæren med engelske Geværer. Jeg var lidt ked af at skulle af med min tyske Karabin, som skød aldeles udmærket og havde været et godt Jagtgevær, men der var ingen Vej udenom. Jeg maatte aflevere den med sine tyske Patroner og udvalgte mig i Stedet en engelsk Militærriffel af Vaabenmestrenes Lager. Jeg reparerede den med megen Omhu og var meget ivrig efter at prøve den paa Jagt, saa snart den var færdig.

Det viste sig at være et fortræffeligt Bytte. Det tykke, lidt klodsede Gevær med Træbelægning helt ud til Mundingen, saa man overhovedet ikke kunde se noget af Løbet, og med sit 10 Skuds Magasin, var ikke alene en god Erstatning for min tyske Karabin, men ogsaa et overdaadigt godt Jagtvaaben, der faldt mig ualmindelig godt i Haanden og skød ganske overordentlig præcist. Med det nedlagde jeg en Mængde Dyr i Omegnen af Kungulio til

uendelig Fryd for mine altid sultne Bærere. De var saa ivrige efter at komme med paa Jagt, at jeg ofte maatte jage dem tilbage for i det hele taget at gøre mig Haab om at faa noget Bytte. Men som Regel tog jeg dog et Par Stykker af dem med for at blive fri for at slæbe hjem med Jagtudbyttet selv.

Rufijifloden var Dyrenes Paradis. Aldrig har jeg set saa uhyre Mængder af Vildt som her ved Østfrikas største Flod. En af de første Nætter, da jeg sov trygt paa mit Græsleje, hørte jeg en Lyd, som øjeblikkelig gjorde mig lysvaagen. Jeg sprang op og greb efter min Parabellum Pistol med ti skarpe Skud i Magasinet. Den havde jeg altid liggende nær ved Haanden, da man jo maatte være forberedt paa alle mulige Overraskelser. Men her forslog en Pistolkugle vist ikke. Noget uhyre tungt brasede gennem Krattet tæt ved det Sted, hvor jeg laa, og kort efter stod det stille og begyndte at æde af Græsset. Jeg kunde tydeligt høre, hvergang det tog sig en ordentlig Mundfuld. Der var da altsaa ikke Tale om noget Rovdyr. Engang imellem kunde jeg høre en vældig Prusten som fra en Hest, der gaar og græsser. Det skal nok være en Flodhest, tænkte jeg, og var just ikke opløftet ved Udsigten til, at denne Kolos kunde finde paa at trampe hen over mit Sovested. Men efterhaanden blev Lydene svagere og svagere, og til sidst døde de helt bort. Da jeg saá efter den næste Morgen, opdagede jeg Aftryk af solide Flodhestefødder kun 10-15 m fra det Sted, hvor jeg sov.

En anden Nat blev jeg vækket ved, at der lød vilde Hyl og Skrig fra Bærerne, og da det var paa en Tid, hvor der gik Rygter om, at engelske Patrouiller var i Nærheden, blev jeg hed om Ørene. Jeg var den eneste bevæbnede Mand i Lejren og havde Ansvaret for de store Lagre af Patroner, der var opstablet her. Med Riflen i Haanden

løb jeg hen mod Lejren, der laa ca. 100 m fra det Sted, hvor jeg sov — det er godt at være paa passende Afstand fra en Negerlejr — men inden jeg naaede derhen, stødte jeg sammen med en af Bærerne i Mørket og spurgte ham aandeløst, hvad der var paa Færde.

— Tempo, Bwana! skreg Manden: — En Elefant, Herre! Den kom løbende lige tværs gennem Lejren, og har nok trampet de fleste af mine Kammerater ihjel! Jeg stod stille og lyttede, og skønt Skrigene fra Bærerlejren langt fra var forstummet, hørte jeg tydeligt, hvorledes et stort Dyr knagende og bragende banede sig Vej gennem Junglen bort fra Lejren. Jeg gik hen til Lejren, hvor alt var Jammer og Forvirring, men da jeg havde undersøgt Sagen nærmere, viste det sig, at ingen af Bærerne var kommet til Skade, hvilket maa betragtes som noget af et Mirakel. Det var ligeledes en temmelig usædvanlig Hændelse, at en Elefant optraadte paa den Maade, for de er i Besiddelse af en meget udviklet Lugtesans, der holder dem langt borte fra de Steder, hver Mennesker slaar Lejr.

Overalt i Skoven traf man paa Dyrestier, som de forskellige Dyr fulgte, naar de søgte ned til Floden for at drikke, og ude paa de aabne Græsgange ved Floden kunde man træffe tre-fire forskellige Slags Antiloper — ofte i temmelig store Flokke — Zebraer og en Mængde andre Dyr, som man kun saá Glimt af og næppe lærte at kende Navnet paa. Store Flokke af Aber huserede ogsaa ved Floden og lavede et forfærdeligt Spektakel, som skræmte det øvrige Vildt, men der gik dog sjælden en Dag, uden at jeg kom hjem med et Stykke Vildt paa Tasken. Det blev fordelt mellem Bærerne, som saa tørrede Kødet over Ilden og derefter spiste det. De gode Stykker, som Ramasan altid sørgede for til min Husholdning, blev som Regel anvendt til forskellige Risretter, som han var en

Mester i at tilberede. Een Gang paa disse Jagtudflugter skød jeg paa en Antilope i fuldt Spring, men gjorde det aldrig oftere, da jeg maaatte skyde tre Gange for at dræbe den, og én Gang skød jeg slet ikke. Det var paa Hjemturen fra en Jagtudflugt, der ikke havde givet noget Resultat. Jeg skulde skynde mig tilbage for at sende en Safari mod Nord med Ammunition, men pludselig blev jeg staaende stille som naglet til Stedet. Bæreren, som jeg havde med, stod lige saa stiv og stille, og jeg hørte hans Stemme, hæs af Spænding og Overraskelse: — Bwana, huko Simba! — Herre, dernede er Løver!

Der var tre. En Han og en Hun og deres Unge. Ungen og dens Mor laa ned, medens Hannen slentrede omkring i Nærheden. — Skyd, Bwana, skyd! hviskede Negeren og pegede paa Dyrene, men det var mig simpelthen umuligt. Jeg blev staaende i nogen Tid og saá paa de smukke Dyr, hvis frygtelige Brøl saa ofte vækkede mig om Natten, men hængte saa Geværet over Skulderen og gik hjem til min Safari.

Jeg brød mig ikke om at skyde for at dræbe. Flodhestene, som jeg ofte saá i Floden, skød jeg aldrig paa, og af Antilopevildtet skød jeg kun, hvad vi havde Brug for — og der var mere end rigeligt af det. Derimod skød jeg ofte paa Krokodillerne i Floden, da de var en Plage og en stadig Trusel for mine Bærere, naar de badede i Floden, hvad de meget ofte gjorde. Jeg foreholdt dem Gang paa Gang, at de risikerede Livet, men de trak blot paa Skuldrene og svarede: — Det er Guds Villie! Det var det stadig tilbagevendende Svar, naar man gjorde dem opmærksom paa, at de løb en Risiko ved en eller anden uforsigtig Handling, og de svarede saadan, enten de tilhørte den ene eller den anden Religion. Det var selve Afrikas Skæbnetro, der talte ud af dem.

Da jeg ikke kunde faa Bærerne til at være mere forsigtige, lagde jeg mig efter Krokodillerne. De fandtes i Floden i et meget stort Tal, og Jagten paa dem var meget spændende og anstrengende. Som Regel laa de og solede sig paa Sand- eller Dyndtanger, der løb ud i Floden. Naar man nærmede sig tilstrækkelig forsigtigt, kunde man komme dem paa Skudhold, men lige saa ofte oplevede man, at den Tange, der for et Øjeblik siden havde været tæt besat med Krokodiller, blev tom og bar, inden man fik Tid til at løfte Geværet, endsige til at tage Sigte. Nogle enkelte Gange lykkedes det mig dog at komme de hæslige Dyr paa Skudhold. De var i gamle Dage næsten sikre mod Geværernes Blykugler paa Grund af deres pansrede Skæl, men den moderne Riffelkugle gaar glat igennem, og har man sigtet rigtigt — paa Hovedet — saa bliver Krokodillen paa Valen. Det lykkedes mig at faa nogle smukke Eksemplarer paa Tasken ved Kungulio. Ellers skød jeg efter dem, naar de dukkede op af Vandet, men selv om man ramte sikkert og dræbende, var det ikke muligt at faa fat paa Byttet, der gled tilbage i Floden.

Denne indeholdt mange andre levende Skabninger end Krokodiller og Flodheste. Den bogstavelig talt vrimlede af Fisk, hvilket er en Sjældenhed i Østafrika, da de fleste Floder tørrer ud om Sommeren. Vi havde ingen Grejer til at fange Fisk med, men jeg anvendte en Metode, som jeg havde læst om engang, og som viste sig at være særdeles brugbar. Jeg delte en Dynamitpatron, tændte den og kastede den ud i Floden. En halv Patron var nok til at fange en Mængde Fisk med.

Man hørte en dump Eksplosion og saá Vandet komme lidt i Oprør, og et Øjeblik efter kom Fiskene drivende op med Bugen i Vejret. Det gjaldt nu om at faa dem øst i Land eller op i en Baad hurtigst muligt, da de ikke var

døde, men kun bevidstløse. Bærerne satte stor Pris paa Fisk og kunde sætte næsten utrolige Mængder til Livs.

Saaledes gik Arbejdet og Fritiden ved Kungulio. Ind imellem kom der smaa Mindelser om Malariaen, men endnu havde vi saa rigelig Kinin, at jeg kunde holde denne Sygdom Stangen. Jeg tog blot en Kinintablet og gik til Køjs. Feberen steg — undertiden helt op til de 40 Grader, men den gode Føde, jeg fik, den gode Søvn og det forholdsvis lette Arbejde gjorde, at jeg kom forholdsvis nemt over mine Anfald, men da Regntiden — den lille Regntid — begyndte i November Maaned, var alligevel noget af det hyggelige gaaet af Kungulio.

En skønne Dag kom Stache ganske uventet paa Besøg. Han fortalte, at Kampene næsten var hørt op paa Fronterne, og at der kun blev kæmpet mellem svage Afdelinger Østpaa. Størstedelen af Tropperne var trukket tilbage Syd for Rufiji, men han vidste, at der vilde blive sat betydelig Kraft ind paa at forsvare Rufijilinien, for at Forplejningsvæsenet kunde drage fuld Nytte af Møllerne, den var anbragt i Plantagebygningerne ved Logeloge.

Stache mente ikke, at det vilde vare længe, før vi hørte fra Englænderne, og han fik paa overraskende Maade Ret. Den samme Dag saá jeg de første engelske Flyvere over Lejren ved Kungulio og hørte de velkendte Brag af de engelske Flyvebomber, der eksploderede mellem Træerne. De var aabenbart kastet efter vort Ammunitionslager og var særdeles godt rettet. De eksploderede tæt ved Siden af Patrondyngerne og sendte vældige Springvand af blød Skovjord højt op over Trækronerne. Som sædvanlig gjorde de ingen Fortræd paa os levende Væsener, og Stache og jeg, som pligtskyldigst skød efter dem, havde det sædvanlige Resultat af vor Skydning mod Flyvemaskiner. Jeg vilde have bandet paa, at jeg satte den

ene Kugle efter den anden i de forbistrede Maskiner, men de blev lige roligt og uanfægtede hængende i Luften, til de havde faaet udlosset alle deres Bomber mod vort Urskovsdepot.

Allerede denne Dag begyndte vi at tømme Depotet. Stache havde en Del Bærere med sig, og første Afdeling af dem blev sendt til Plantagen Logeloge, der laa et Stykke længere ud mod Kysten ved Rufijifloden. Den næste Dag sendte vi endnu en Safari af Sted, og ogsaa denne Dag var de engelske Flyvere virksomme, men uden andet Resultat, end at der fremkom endnu nogle dybe Huller i Skovbunden. Vi talte om deres voldsomme Aktivitet og tog det som Tegn paa en ny Offensiv, men Stache kunde ikke forstaa, hvor de havde faaet Tropper fra til nye Angreb, for det var almindelig kendt, at Sydafrikanerne var rejst hjem. Der var under alle Omstændigheder ikke andet at gøre end at faa rømmet Depotet saa hurtigt, det kunde lade sig gøre, og vort Arbejde de kommende Dage bestod i at skrabe Bærere sammen i saa stort Tal som muligt og sende dem ned langs Floden til Logeloge. Vi havde Held med os, og Depotet blev tømt. Med den sidste Safari drog Stache og jeg, og jeg kom igen ind under den sære Fortryllelse, der er over den afrikanske Safari med dens lange Marcher gennem skiftende, frodige Landskaber, dens Lejrbaal og dens Jagteventyr med Skuffelser og Triumfer. Endnu sang Bærerne. Forsangeren sang for:

— Bærerne er kommet — er denne Safari ikke herlig!

og Bærerne svarede i Kor: — Bærerne er kommet!

Sangene blev digtet paa staaende Fod skabt af Bevægelsens Glæde og Følelsen af Samhørighed. Med Mellemrum lød det som en Appel til Bærerne:

— Er I der — er I der!

og Bærerne svarede igen i Kor: — Vi er her — vi er her!

Naar Solen begyndte at bage og Byrderne at tynge, døde Sangen bort, og i Stedet for hørtes de pustende og anstrengte Aandedrag, men saa, naar Humøret var allerlængst nede, kom det igen fra Forsangeren:

— Er I der — er I der!

og Svaret kom stønnende og anstrengt tilbage: — Vi er her — vi er her!

Bagved mig hjulede den lille Ali af Sted med to Skridt for hvert ét af mine, og efter ham fulgte Ramansan, høj, mørk og alvorlig. Paa Hovedet bar han en Høne, som han havde købt i Kungulio og havde flettet et kunstfærdigt Bur til. Jeg havde bedt ham slagte den, da han sagtens kunde faa nok at slæbe paa uden den, men Ramasan rystede blot paa Hovedet og passede dobbelt omhyggeligt paa sin Høne, som om han mistænkte mig for at ville slagte den i et ubevogtet Øjeblik.

Safarien blev fulgt af en lille Gruppe Kvinder, som Bærerne havde taget med paa Vejen. En af dem, en ung smuk Negerpige, viste en paafaldende Interesse for Ramasan, naar vi slog Lejr, og inden længe var jeg klar over, at Ramasan havde gjort sig skyldig i den Lovovertrædelse, som man andre Steder kalder for Bigami. Jeg foreholdt ham dette og mindede ham om, at han havde en Kone i Daressalam. Ramasan bestred det ikke, men svarede blot:

— Hende har jeg jo ikke her, Bwana, og maaske har hun allerede taget sig en anden.

Ramasan saá liberalt paa Ægteskabet. Hans fulde Navn var Ramasan bin Masudi, og han bekendte sig til Muhameds Lære, som sejrrigt var trængt frem til Kondoa-Irangi med Slavejægerne fra Zanzibar. Vi talte derfor aldrig mere om Ramasans andet Ægteskab, og jeg havde saa meget mindre Grund til at gøre det, som Ramasan ikke havde bedt om Forskud ved denne Lejlighed.

Det var paa denne Safari fra Kungulio til Logeloge, at jeg en Aften, da vi havde slaaet Lejr, traf min gamle Ven Peter Hansen fra Blokadebryderen. Han laa syg af Tyfus i Resterne af en Landsby, der laa paa vor Vej. Vi talte sammen en Aftenstund, indtil jeg saá, at Peter, der ellers var i god Bedring, var ved at blive træt. Saa ønskede vi hinanden god Rejse og tog Afsked med hinanden. Det var den anden fra Blokadebryderen, som jeg mødte ved Rufijifloden. Fyrbøder Christian Hansen fra Flensborg, der havde været Kullemper for os paa „Kronborg", var blevet baaret over Broen, mens jeg laa ved Kungulio. Han havde kronisk Malaria, og det var sidste Gang, jeg saá den unge Mand, der kun var 20 Aar, da han rejste hjemmefra.

De mange syge var Rufijiflodens Kendemærke. Kampene var nu stilnet af, men de tyske Afdelinger, der samlede sig langs Floden og længere mod Syd, var nu kommet i Kamp med Malariaen, der var en farligere Fjende end Englænderne.

I den Rest af en Landsby, hvor jeg fandt Peter Hansen, fandt jeg ogsaa en gammel Løvefælde, som jeg af Venlighed og Hjælpsomhed overfor Ramasan stillede op i et Krat for at forsvare hans Høne, der var ved at sprænge Buret af Skræk for noget, der bevægede sig inde i Skoven. Jeg gjorde dette paa Trods af Ramasans Hemmelighedsfuldhed og haardnakkede Vægring ved at slagte Hønen, og lod ham det vide, for at faa hans fulde Paaskønnelse af mit store Arbejde.

Aldrig nogen Sinde i Afrikas Historie har en Løvefælde virket saa prompte. Jeg havde lige vendt mig fra den og var gaaet nogle Skridt i Retning af Lejren, da jeg hørte Fælden smække i og derefter en rasende indædt arrig Snerren. Jeg fløj tilbage, saa hurtigt Benene kunde bære

mig, overbevist om at have fanget en Vildkat, men det var noget helt andet. Paa tæt Hold sendte jeg en Kugle gennem Hovedet paa Dyret i Fælden, og da jeg kom helt hen til den, saá jeg, at det var en prægtig Leopard.

Dagen efter fortsatte vi Safarien og kom uden yderligere Eventyr til Plantagen Logeloge.

XVI

Logeloge, en stor Hampplantage paa 2000 ha, nu ude af Drift og tilgroet, var i denne Periode Afrikas største Mølleri. Alle Koloniens Kværne var anbragt i dens store Maskinbygning og blev drevet af Plantagens Dampmaskiner. De lavede et saa øresønderrivende Spektakel, at man ikke kunde raabe hinanden op i den Bygning. I Nærheden af Logeloge fandtes paa den Tid altid Bærerlejre eller Askarilejre, og der var en Kommen og Gaaen, som viste Stedets store Betydning for den tyske Hær. I Logeloge arbejdedes der Dag og Nat paa at sikre Hærens Forsyning med Majsmel under de nu forestaaende Kampe, og Stedet maatte først opgives, naar den sidste Majskærne var malet.

I disse Omgivelser arbejdede jeg ved en damptrukket Drejebænk med forskellige foreliggende Opgaver. Jeg satte ny Støttefod og Skjold paa et Maskingevær, hvis Mandskab var blevet overrumplet af Englænderne, og som kun havde naaet at bjerge Løbet af deres Gevær, og jeg drejede Granater til de tyske 8,8 cm Kanoner af erobrede engelske lidt over 4 Tommers Granater. Det var et Arbejde, som jeg altid kunde faa Lov at staa ene og uforstyrret med. Desuden gik jeg paa Jagt — undertiden

sammen med Stache — og havde det ganske som ved Kungulio. Ogsaa Slutningen blev omtrent den samme. Op imod Jul begyndte engelske Flyvere at kredse over Logeloge og kaste deres Sprængbomber eller Brandbomber over Plantagebygningerne. De blev altid livligt beskudt, men aldrig skudt ned. Deres Besøg blev efterhaanden saa hyppige, at vi begyndte at frygte alvorligt for vor Ammunition, som vi havde opstablet nede ved Flodbredden, og et Par Dage før Nytaar meddelte Stache mig, at nu var vor Tid i Logeloge forbi. Den nye engelske Offensiv var under Udvikling, og inden længe vilde Englænderne gaa over Rufiji. Vi skulde langt mod Syd, sandsynligvis helt til Militærstationen Livale, hvor der var Haab om, at vi endnu nogen Tid kunde faa Lov til at arbejde i Fred, og for at jeg ikke skulde komme til at savne mit vante Arbejde, skulde vi have Drejebænken med. Det var en udtrykkelig og personlig Ordre fra Generalen. Jeg skulde udtage 25 Mand af Bærerne, som skulde bære Drejebænken, der ogsaa var indrettet til at træde, og skulde i øvrigt holde mig rede til at afgaa, saa snart nærmere Ordre kom.

Dette fortalte Stache mig umiddelbart efter, at vi havde fejret Julen 1916 i hinandens Selskab. Jeg havde haft det sjældne Held at skyde en Nilgaas Juleaftensdag, og den havde Ramasan kogt Suppe paa. Det var ikke nogen opløftende Juleaften, og nu havde jeg Vished for, at den nærmeste Fremtid heller ikke tegnede sig helt godt. En Safari fra Logeloge til Livale var en maanedlang Rejse gennem et usundt og tyndt befolket Land, og Regntiden nærmede sig.

Tung i Sind vandrede jeg hjem til min Hytte og spurgte ind gennem Døren, om Maden snart var færdig, men mod Sædvane fik jeg intet Svar. Forbavset stak jeg Hovedet

ind i Hytten og saá Ramasan sidde i det ene Hjørne af Hytten og Ali i det andet. De ligefrem sad paa Lur efter hinanden og skumlede og skulede, saa det var hæsligt at se paa. Jeg havde i det mindste aldrig set noget lignende og havde heller aldrig set Ramasan med et ophovnet Øje og Rifter og Skrammer i Ansigtet som efter et drabeligt Slagsmaal. Hvad i Himlens Navn var her sket? De engelske Flyveres Angreb, Udsigterne til en lang Safari gennem Malariasumpe svandt ind til det rene ingenting i Sammenligning med Fjendskabet i min egen Husstand. Noget saadant havde jeg aldrig set før.

— Ramasan, sagde jeg med den strengeste Stemme, jeg kunde opdrive, hvad skal dette her betyde?

Og nu kom den store, alvorlige Neger langsomt luskende hen imod mig med Tilløb til Taarer baade i det raske Øje og i det, der var ophovnet.

— Det er Ali, svarede han med brudt Stemme, han har slaaet mig — med Stegepanden.

Ja, saadan var det. Den laa ogsaa midt paa Gulvet med knækket Haandtag. Ali var ved at trykke sig ud af Væggen af lutter Frygt og Skamfuldhed. Hans Samvittighed var saa sort som Natten.

— Ali — kom herhen — har du slaaet Ramasan med Stegepanden?

Endnu mere tøvende og forsigtig nærmede Ali sig, men da han endelig var kommet helt hen til mig, begyndte hans Selvopholdelsesdrift at gøre sig gældende. Den var meget udviklet i Forvejen, og her fik den frit Løb. Ali talte, og han blev ved at tale. Det var en Forsvarstale, som jeg aldrig har hørt Magen til. Ordene rullede ud af ham saa hurtigt, at de snublede over hinanden, saa jeg ikke kunde forstaa mere end Halvdelen, men til sidst fik han da talt sig træt, og nu stod de to Kamphaner og

skulede til hinanden med den havarerede Stegepande liggende paa Gulvet imellem sig.

Jeg trak Vejret dybt og samlede mig sammen til at skælde ud. Det lykkedes helt godt, selv om Sproget var fremmed, og jeg blev til sidst helt tilfreds med mig selv og føjede nyt til paa Punkter, som jeg ellers havde bestemt mig til at gaa let hen over. Det blev den største Tordentale, jeg nogen Sinde har holdt paa Kisuaheli-Sproget, og den sluttede med Ordene:

— Og hvis Maden ikke er færdig, inden der er gaaet ti Minutter, saa skal jeg sørge for, at I bliver straffet begge to — fordi I har ødelagt min Stegepande.

En Stegepande — naar jeg ser saadan en nu, kommer jeg ofte til at tænke paa de to brødebetyngede sorte Ansigter, hvori der ikke fandtes Tvivl om, at de havde gjort sig skyldig i en himmelraabende Forbrydelse. Saa føler jeg Trang til at gaa hen og sige til dem noget helt andet, end jeg sagde den Dag — at den usle Stegepande jo slet ikke betød noget og var for intet at regne i Sammenligning med deres trofaste Sind og redebonne Tjenervillie. Men dengang var Talen paa sin Plads, og da den var færdig, forlod jeg Hytten i officiel Vrede, men i Virkeligheden paa Nippet til at le over denne komiske Hændelse, at den lille Ali havde overfaldet den store og alvorlige Ramasan. Og inden der var gaaet ti Minutter, stod Maden paa Bordet. Det var den eneste Gang, jeg saá Ali og Ramasan som Uvenner, men selvfølgelig havde de nu og da deres Opgør, som jeg blot ikke saá noget til. Jeg er af den Mening, at Ali som alle Drenge holdt af at drille, og at Ramasan var meget let at saare. Men uadskillelige var de dog alligevel.

Den første Dag i det nye Aar fik Stache Ordre fra Hovedkvarteret om straks at bryde op med Ammunitionen

og begive sig til Livale. Stache lod mig udtage 25 Mand af Bærerne til at transportere Drejebænken, som jeg havde skilt ad, og dermed begyndte den længste Safari, jeg har været paa i Afrika.

Der blev ikke sunget, da Marchen begyndte denne Dag. Negrene, der altid vidste god Besked, vidste lige saa godt som vi, hvad der var sket. Selve den Dag, da vi marcherede mod Syd paa den første Dagsmarche, kastede engelske Flyvere Bomber ned over Logeloge, og vi saá Flammer stige op fra Skure og Hytter. Mod Nord satte stærke engelske Kolonner sig samme Dag i Bevægelse mod Rufijifloden, og Kampene, som var stilnet helt hen, blussede op med fornyet Styrke. Over alle Fronter i Østafrika blev der angrebet omtrent paa samme Tid. Fra Vest trængte Belgiere og Englændere General Wahles Tropper helt ud af det Land, de skulde forsvare, og mod Nord fejedes de svage tyske Styrker ved Rufiji ned mod Floden og over den, og samtidig kastede Englænderne Tropper i Land ved Lindi i Koloniens sydøstlige Hjørne, den eneste større By Syd for Rufijifloden. Nettet var ved at trække sig sammen om Forsvarerne af tysk Østafrika, men endnu var Landet dog stort nok til, at vi kunde drage ud paa en maanedlang Safari.

Efter tre Dages March naaede vi frem til den nordlige Spids af Utungisøen, hvor det viste sig, at General Lettow-Vorbeck opholdt sig. Jeg saá ham ikke ved denne Lejlighed, men Stache meldte sig hos ham og kom tilbage med et underlig indædt Udtryk i Ansigtet. — Vi skal blive her nogle Dage, sagde han, Generalen ønsker 35 Miner.

— Hvad i Alverden skal vi lave dem af — vi har jo ingenting?

— Prøv lige at fortælle det til Generalen, svarede Stache mørkt, og saa gik vi i Gang med Arbejdet.

Vi havde ingen Granater, der egnede sig til Formaalet, da de alle var af for lille Kaliber, men vi fik fat paa noget Bølgeblik, hvoraf vi lavede Beholderne til Sprængstoffet. Det øvrige gik af sig selv. Under Arbejdet fortalte Stache mig, at Generalen havde hørt noget om de mange Miner, der blev gravet ned uden at være afsikret, og havde givet Ordre til, at der skulde laves en anden Tændingskonstruktion end den, der hidtil havde været anvendt. Vi havde imidlertid alt for travlt til at spekulere over nye Konstruktioner til disse Helvedesmaskiner, men lavede dem paa den gammeldags Manér.

Hver Dag bragte Rygter om Kampe, der navnlig koncentrerede sig om min gamle Lejrplads Kungulio, hvor Englænderne trængte paa, og hvor en af de mest kendte Underanførere, Kaptajn Otto, trak sig kæmpende tilbage. Tropper trak ud af Lejren og marcherede mod Nord, og enkelte Afdelinger kom fra Kungulio ned til Lejren. Hvide Mænd med ubarberede og vilde Ansigter og forrevne Uniformer raabte til os, naar de marcherede forbi.

— De er gaaet over. De har sluppet en hel Brigade Vestkystnegre løs paa os.

Det sidste blev sagt med haanligt Tonefald, skønt Tyskerne selv fortrinsvis kæmpede med sorte Tropper, men vore Askarier blev regnet for hvide Mænd i Sammenligning med de engelske Tropper, der bestod af nyhvervede Negre fra Guldkysten. Det var heller ikke med Urette. Overalt, hvor jeg har set tyske Askarier i Lejr, paa March eller i Kamp, har jeg været slaaet med Undren over deres enestaaende Disciplin og rolige og værdige Opførsel.

Endnu inden vi var færdige med vore Miner, sluttede Størsteparten af Kaptajn Ottos Kompagnier sig til Ho-

vedstyrken. De kom dragende ind i Lejren, tavse og medtagne, men i god Orden. Deres Officerer fortalte os, at Englænderne var gaaet over Floden ved Kungulio, men ganske overraskende var blevet angrebet af Tyskerne og havde lidt meget betydelige Tab. Nu var de fleste tyske Tropper trukket bort fra Overgangsstedet, og Englænderne rykkede baade derfra og fra andre Overgangssteder langsomt mod Syd. Tyske Patrouiller gik i denne Tid jævnlig mod Nord og naaede helt op til Floden ved Kungulio, og Englænderne svarede med at sende Kamppatrouiller langt mod Syd. Noget større Sammenstød kunde ikke ventes i Øjeblikket, da Regnen hang truende over denne Del af Østfrika og snart vilde forvandle Rufijis Omgivelser til Sumpland. Den tyske Hovedstyrke blev derfor staaende roligt ved Utungisøen for at sikre Tilførslerne fra Møllerierne i Logeloge. Intet maatte gaa til Spilde, thi længere mod Syd var Landet fattigt, Befolkningen lidet talrig, og der fandtes ikke meget opdyrket Jord.

En af de sidste Dage, vi laa ved Utungisøen, gav Stache mig Ordre til at følge med en Patrouille ud for at nedgrave nogle Miner. De skulde anbringes paa en meget vigtig Vej, og han vilde have Sikkerhed for, at de blev anbragt, som de skulde. Sammen med en Afdeling Bærere, der bar Graveredskaber og Miner, og en Askariunderofficer, der vidste, hvor Minerne skulde anbringes, begav jeg mig af Sted paa Ekspeditionen ud paa Eftermiddagen. Vi gik godt til og holdt ikke Hvil, men først ved Midnatstid naaede vi frem til det Sted, hvor Minerne skulde graves ned. Underofficeren fortalte mig hviskende, at Englænderne var lige i Nærheden, og gik derefter et Stykke forud, for at holde Vagt. Jeg gav Bærerne Ordre til at grave nogle Huller af passende Størrelse, og i dem anbragte vi Minerne, hvis Tændmekanisme var forbundet med et Bræt, som skulde ligge lige i Jordoverfladen. Minerne blev sat ned, og jeg stak Haanden ned til hver enkelt og afsikrede dem. Jeg gjorde det ganske uden Nervøsitet, da jeg kendte Konstruktionen og jo selv havde lavet Minerne, men jeg blev ved denne Lejlighed klar over, at det ikke maatte være noget hyggeligt Arbejde for Folk, der ikke rigtig var inde i deres Konstruktion eller var nervøse. Det kan ske for den modigste. Der blev nu fyldt Jord omkring Minen, og Brættet blev skjult under Blade og Græs. Saa snart vi var færdige, vendte vi om og marcherede tilbage til Lejren, som vi først naaede den næste Dag ud paa Aftenen, da vi gjorde Holdt undervejs.

Efter at have hvilet en Dagstid ovenpaa denne Ekspedition drog Stache og jeg videre mod Syd. Den sidste Aften saá jeg en Mand staa paa en lille Bakke et Stykke fra vor Lejr. Manden stod som hugget i Sten, saa længe jeg saá ham, og hans Silhuet tegnede sig skarpt mod Aftenhimlen. Jeg kunde tydeligt se hans store Fuldskæg og Skyggen af hans opkrammede sydafrikanske Hat. Det var Generalens stadige Ledsager, Boeren van Niewenhuizen, der stod og spejdede i den Retning, hvorfra Fjenden kunde ventes. Længe efter genkaldte jeg mig Billedet af denne statuelignende Mand — et Monument for Vagtsomhed og uforsonligt Had.

Vi gik mod Syd under grønne Trækroner. Bærerne gik for sig selv i en lang, lang højtidelig Procession med deres forskelligt formede Byrder paa Hovedet og Armene oprakt for at give Byrderne den nødvendige Afstivning. Nogle af dem bar dobbelte Byrder, der var surret fast til et Par Bærestænger, som to Mænd bar paa Skuldrene. Det var Dele af Drejebænken eller sværere Granater, der var surret sammen med Bast. De sang ikke mere. Reg-

nen var begyndt og gjorde Jorden blød og glat og Luften saa tung og dampmættet, at den føltes som en flydende Masse.

Bagefter fulgte Stache og jeg, der som Regel gik ved Siden af hinanden, og efter os fulgte vore Bærere med vore personlige Ejendele. Den lille Ali holdt sig trofast i mit Kølvand, og Ramasan vandrede værdigt og alvorligt gennem Junglen med sin Høne paa Hovedet. Den levede endnu, var blevet tyk og fed, og den Dag i Dag er det mig en Gaade, hvad der bevægede Ramasan til at tage dette Dyr med paa den lange Rejse. Han havde i Tidernes Løb købt mange Høns til mig og havde slagtet dem omgaaende uden Ceremonier, men denne havde han slæbt rundt med i over to Maaneder uden nogen fornuftig Begrundelse.

Og langt bagefter fulgte Kvinderne — unge og gamle imellem hinanden. Ramasans unge Kone holdt stadig Trit, mens andre havde vanskeligere ved det. En af dem forsvandt en Dag fra Safarien, men indhentede os igen nogle Dage efter — bærende et lille nyfødt Barn paa Ryggen. Det var ikke længere en Safari, man gjorde for sin Fornøjelses Skyld. Alt var nu blevet bitter Alvor. Selv de, der næppe anede noget om Stillingen ved Fronten, følte det instinktmæssigt, og det var nu fuldbyrdet i Østafrika som paa alle Skæbnevandringer, at de svage klamrede sig til de stærkere og opbød alle deres Kræfter for ikke at blive ladt ene tilbage. Jo længere det gik mod Syd, jo mere fortvivlet Stillingen blev for de tyske Tropper, jo flere hagede sig i Fortvivlelse fast til Hæren.

I øvrigt sivede og plaskede Regnen ned, alt efter som Skyerne var til Sinds. Der kunde være enkelte tørre Timer denne Dag, de følgende Dage, de følgende Uger, men det normale var den uopholdelige Regn. Den gennemblødte vort Tøj, da vi ikke havde nogen Beskyttelse mod den, den gjorde det yderst vanskeligt at skaffe tørt Brændsel til Baalene om Aftenen, og den skabte smaa Søer i Lavninger i Skovene og paa Sletterne og fik tørrede Flodlejer til at svulme op med brunt mudret Vand, der skummede af Sted mod Rufiji eller mod Syd.

I en Dagsmarchs Afstand var der bygget Depoter langs Vejen, hvor vi kunde faa Proviant til Bærerne og til os selv. Provianten var begyndt at blive sparsom. Baade vi og Bærerne var sat paa Ration, et beklageligt Resultat af, at Generalen var kommet Syd for Rufijifloden og havde sat System i hele Forplejningen, der hidtil var varetaget noget mere tilfældigt. Ordningen var naturligvis af det gode og først og fremmest indført for at sikre Tropperne den nødvendige Proviant under de kommende Kampe, men det gjorde den ikke mindre ubehagelig i sine Virkninger.

Efter en Uges March under disse Forhold begyndte det at knibe for mig med at følge med. Jeg følte mig træt fra Morgen til Aften, mine Lemmer smertede, og jeg vidste, hvad det betød — det var Malariaen, som havde holdt sit Indtog igen. Til sidst kunde jeg ikke mere. Jeg kunde næppe se ud af Øjnene og vaklede af Sted som en drukken Mand ved Siden af Stache, der gjorde alt for at hjælpe mig, men savnede det, som jeg trængte mest af alt til — Kinin. Ogsaa dèr var der skaaret ned paa Rationerne — omtrent samtidig med, at vi alle var drevet sammen i Koloniens værste Feberegn. Der var ikke noget at sige til det — det var den bitre Nød, der havde fremtvunget denne Rationering. Der vokser Træer med Kininindhold i Østafrika, men det vigtige Stof blev ikke fremstillet dèr, men i Tyskland. Vi maatte saaledes leve paa det Forraad af Kinin, der fandtes i Landet før Krigen, og paa den Smule, vi kunde tage fra Englænderne ved Overrumplinger af deres Lejre.

Jeg havde kun 6-7 Gram Kinin til at modstaa dette meget kraftige Angreb med, medens man under normale Forhold kan bruge indtil ét Gram om Dagen i en Maanedstid for at faa Feberen helt ud af Kroppen, og til sidst maatte Stache en Morgen forbyde mig at staa op, hvad jeg i øvrigt heller ikke var i Stand til.

— De maa blive liggende her, til De er kommet nogenlunde til Hægterne igen, sagde han, men jeg maa videre med Ammunitionen. De venter mig i Livale, saa hurtigt jeg overhovedet kan komme frem. Til Afsked gav han mig en Snaps af en lille Flaske, som han havde med. Det smagte aldeles forfærdeligt, og jeg fik en Hjertebanken saa frygtelig, at jeg endnu ikke havde prøvet noget tilsvarende.

— Det er Afkog af Kinabark, oplyste Stache. Det smager forfærdeligt, men det plejer at hjælpe.

— Du gode Gud, hviskede jeg, det er næsten værre end Malariaen.

— De kalder det for Lettowsnaps, forklarede Stache, og kort efter rejste han sig og tog Afsked. Hans Bærere var gaaet i Forvejen for lang Tid siden.

Ramasan havde lavet mig et nyt Leje, men tørt Græs var ikke til at opdrive. Derfor havde han bredt et Stykke Sejldug ud over Græsset, og over Moskitonettet, som nu var temmelig formaalsløst, da Moskitoerne havde gjort det værste, de kunde gøre ved mig, havde han spændt et andet Stykke Sejldug. Et Stykke fra mit Leje slog mine 25 Bærere Lejr med betydelig større Glæde end jeg. De havde gaaet langt og var temmelig afkræftede paa Grund af den slette Ernæring.

Jeg laa og hørte Regnen tromme mod det udspændte Lærred. Feberen vandrede hurtigt op mod de 40 Grader, og Hjertet piskede Blodet saa hurtigt gennem Aarerne, at

Pulsslagene næsten ikke var til at tælle. Saa længe Staches rædselsfulde Kininafkog endnu virkede, holdt jeg mig fra mine egne Piller, men op paa Dagen delte jeg en af dem i smaa bitte Stykker og spiste dem med en Times Mellemrum. Ind imellem havde jeg halve eller hele Bevidstløshedsperioder, efter hvad Ramasan senere fortalte mig, og jeg talte meget i Vildelse. Saadan gik én Dag og én Nat, og en ny Dag brød frem med plaskende Regn og en Luft saa tung, at jeg næppe kunde trække Vejret. Jeg begyndte atter at dele mit sparsomme Kininforraad for stadigvæk at have lidt at sætte op mod Feberen, men det forslog saa lidt. Badet i Sved, snart frysende lige ind til Knoglerne, snart gennemhedet af Febervarme laa jeg og kæmpede mod Sygdommen. Jorden var opblødt af Regnen, og Græsset under mig blev gennemsivet af Vand. Det var, som hele min Verden forgik i Mudder og silende Regn og Feber. Mad kunde jeg ikke spise — jeg væmmedes blot ved Synet — og endnu en Dag og Nat gik.

Den tredie Dag begyndte Kininen at gøre sin Virkning, og jeg følte mig bedre. Ramasan havde lavet mig et nyt Leje, som jeg flyttede hen paa ved at kravle hen ad Jorden, men først den fjerde Dag begyndte jeg at føle Savnet af Mad.

Den Dag kom Ramasan til mig med en stor Portion Hønsekødsuppe og en Tallerken med duftende Hønsekød. Her var ikke Høns i Miles Omkreds, saa vidt jeg vidste, undtagen — en frygtelig Anelse greb mig — undtagen netop Ramasans egen dyrebare Høne, som han havde værnet saa trofast om i over to Maaneder.

— Ramasan, sagde jeg og rejste mig op paa Albuen og saá alvorligt paa Manden, hvor har du faaet den Høne fra — det er vel ikke din egen?

— Jo, Bwana — det er min egen Høne.

— Det kan jeg ikke tage imod, Ramasan — jeg kan ikke spise din Høne, mens du selv sidder og spiser Majsgrød.

Ramasan svarede mig bestemt og roligt i Afrikas smukke, højtidelige Sprog:

— Naar jeg ikke havde noget at spise, saa har du altid sørget for mig, og dit Salt har du delt med mig. Men nu, da du er syg og vi intet Kød har, som kan give dig Kræfter, saa skal du have min Høne, Bwana.

Derpaa satte Ramasan Maden ned ved Siden af mit Leje og gik sin Vej.

Jeg tror endnu ganske sikkert paa, at det var Ramasan, som reddede mig ved denne Lejlighed. Et Par Dage efter kunde jeg staa og gaa, og vor Safari satte sig igen i Bevægelse.

Helt havde jeg ikke faaet Feberen ud af Blodet og kunde heller ikke gøre mig Haab om at faa det med den Smule Kinin, jeg havde til min Raadighed, og min gamle Form fandt jeg aldrig igen. Paa den første Del af Marchen maatte jeg støtte mig til en Stok, og naar vi kom til Vandløb eller Regnsøer, Korongos, som de hedder paa Kisuaheli-Sproget, maatte jeg lade mig bære over af en stor og stærk Neger. Denne Transport var ikke lige blid, da Bunden i disse Korongos ofte var fyldt med Elefantspor, hvor Bæreren stadig var ved at snuble. Jeg bad ham være forsigtig, da jeg nødig vilde en Tur i Vandet i den Tilstand, jeg befandt mig i, og han svarede regelmæssigt: — Ja, Bwana, jeg skal nok passe paa, men hvis jeg falder, saa er det paa Guds Befaling — Amri ya Mungu — det er Guds Villie.

Bagefter mig svømmede den lille Ali som en Fisk. Han var vist den, der klarede sig bedst paa hele denne Safari. For hans Drengesind var det en eneste stor og spændende

Oplevelse altsammen. For Bærerne derimod var der intet spændende ved dette. Det var deres daglige Arbejde, deres Profession, som de udførte med en rørende Troskab. Slet ernærede var de, deres Løn blev mere og mere værdiløs, og de fjernede sig længere og længere fra deres Landsbyer. Det vilde være forstaaeligt, om de havde kastet deres Byrder og var løbet deres Vej, men det gjorde de ikke. Jeg har vandret Hundreder af Kilometer i Afrika førende større og mindre Safarier, men der er aldrig deserteret en eneste Bærer fra mig. Bærerfaget var opbygget paa meget gamle Traditioner, og til de bedste af dem hørte urokkelig Trofasthed. Kun naar Bærerne blev udsat for meget daarlig Behandling, løb de deres Vej.

Utrolig nøjsomme var disse Mennesker og udholdende indtil det usandsynlige. Foruden en Byrde, der som Regel vejede 60 Pund, bar de deres egen Proviant, en Feltflaske, der var lavet af en udhulet Frugt af Abetræet, og et Kogekar. De havde undertiden saa meget at bære, at de havde Vanskelighed ved at rejse sig op under Byrden, men naar de først var kommet i Gang, kunde de gaa meget langt uden at trættes.

Deres Haardførhed var ogsaa stor. De sov paa den vaade Jord i Regnen uden at have Tæpper til at dække sig med, og deres gennemblødte Tøj gav ingen Varme. Det bestod i øvrigt kun af noget tyndt Bomuldstøj — undertiden et helt Gevandt, men som oftest kun et temmelig stort Lændeklæde. Efterhaanden som Bomuldstøj blev sjældnere og sjældnere, svandt deres Paaklædning mere og mere ind, og til sidst var de omtrent vendt tilbage til Urskovens paradisiske Paaklædning.

Bedst fik man det med dem, naar man gav dem en Hviledag engang imellem, hvad jeg ogsaa gjorde baade

af Hensyn til mig selv og til Bærerne. Paa en saadan Dag, hvor vi havde slaaet Lejr i en lav Urskov, kom Ramasan, som vidste alt, og fortalte mig, at der laa en hvid Mand i Lejr tæt ved. Jeg gik derhed og fandt en stor, kraftig Mand liggende paa et Leje af samme Slags, som jeg havde ligget paa. Manden glødede af Feber — en af Malariaens uhyggeligste Følgesygdomme, Sortvandsfeber, som næsten altid bragte Døden. Jeg kendte straks den syge, og da han fik et klart Øjeblik, kendte han ogsaa mig. Det var en Sønderjyde, Hans Johansen fra Iller paa Broager, som havde opholdt sig i Østafrika før Krigen, ansat ved Koloniens Telegrafvæsen. Jeg havde mødt ham i Tanga, da Peter Hansen og jeg kom tilbage fra vort Rekreationsophold i Usambarabjergene. Han havde ventet paa os og gav os en straalende Modtagelse i Tanga. Nu laa han her. Vi naaede at faa hilst, medens han var ved Bevidsthed, men kort efter brød hans Safari op. Negrene lagde varsomt Hans Johansen paa en Baare og bar ham mod Syd til et eller andet Junglehospital.

Junglen var fuld af Sygdom og syge Mennesker. I disse Maaneder var den tyske Hær saa svag, at et Vindpust kunde have væltet den, men Vindpustet kom ikke endnu — fordi det ogsaa var umuligt for Englænderne at føre Krig i disse forpestede Egne. Vand foroven, Sump forneden, Myriader af Moskitoer i Luften, Slanger i Græsset eller i Træerne, giftige Skorpioner, Sandlopper, der borede sig ind i Tæerne og kunde ødelægge hele Foden, Oversvømmelser, rivende Regnfloder, uvenlige Indfødte, hvor der endelig var nogle — saadan saá det ud hele Vejen fra Utungisøen til Livale. Jagten var grumme ringe og vanskelig. Gang paa Gang kom jeg tomhændet hjem fra en Jagtudflugt, men undertiden lykkedes det mig dog at faa Ram paa et Stykke Vildt, der til Gengæld gjorde

dobbelt Fyldest, fordi vi var saa faa — kun ca. 30 Mennesker. Helt oppe fra Floden og ned til den portugisiske Grænse havde der raset et voldsomt Oprør ansiftet af Araberne i Aarene 1905-06. De havde solgt de Indfødte en Vidundermedicin, som skulde gøre dem haarde mod Tyskernes Kugler — ja, fortalt dem, at der vilde løbe Vand ud af de tyske Geværmundinger, naar de blev rettet mod en Mand, der havde drukket af denne vidunderlige Medicin. Livale var blevet stormet og Besætningen nedhugget, adskillige mindre tyske Afdelinger var blevet nedsablet — hele Landet stod i Flammer fra Syd til Nord. Plantager var blevet brændt og Beboerne myrdet eller fordrevet, og mange Ejendomme var groet i Jungle og Dyrkningen aldrig genoptaget siden.

Saa kom Hævnen jo til sidst. Opstanden blev slaaet ned med den største Strenghed. Helt oppe ved Rufijifloden havde jeg stødt paa forladte Landsbyer, og paa denne Safari traf jeg ogsaa paa en Del af disse stumme Mindesmærker for Oprøret for 11 Aar siden, og en Del Landsbyer, der kun var halvt beboede. Paa hele Rejsen fra Rufiji til Livale fandt jeg ikke en Landsby, der var paa over en halv Snes Hytter, og ofte var af hele Byen kun Navnet tilbage. Det var en forbandet Egn, vi var havnet i, en Landstrækning, der næsten var ødelagt af Krig og Voldsomheder, og nu skulde den igen være Skuepladsen for krigerske Begivenheder. Den Smule Befolkning, der levede paa disse Egne, var skummel og mistroisk. Der havde i Krigens første Aar været ikke saa faa Uroligheder hernede, men de var blevet dæmpet med haard Haand. Alligevel var det ikke nogen hyggelig Befolkning at slaa Lejr imellem.

Kun en eneste Gang paa den lange Rejse søgte jeg Husly i en beboet Landsby, og Modtagelsen dèr gav mig

et godt Indtryk af Befolkningens Sindelag. Det var en Dag, da jeg havde besluttet at forlade den afstukne Rute og skyde en Genvej, der sparede os for ca. 40 km Omvej.

Vejen viste sig at være meget besværlig med meget oversvømmet Terræn og vanskelig Urskov, hvor vi undertiden maatte hugge os igennem, men det havde jeg været forberedt paa. Værre var det, at Regnen ved Middagstid begyndte at strømme ned med en Voldsomhed, som jeg kun sjældent havde oplevet. Det blev næsten mørkt, og Bærerne arbejdede sig kun med Besvær frem gennem det sumpede, halvt oversvømmede Landskab. Regnen blev ved hele Dagen med den samme Voldsomhed, og der kunde ikke være Tale om at slaa Lejr, da det var umuligt at faa tændt Baal midt i denne Syndflod. Jeg gik forrest med Ramasan og Ali, og det var en af dem, der fik Øje paa dyrkede Marker forude. Kort efter skimtede vi ogsaa Lys imellem Markerne. Vi var kommet til en Landsby. Da jeg vidste, at der ofte stod tomme Hytter i Landsbyerne hernede, besluttede jeg for en Gangs Skyld at overnatte i en Negerlandsby. Jeg gik rask frem mod Byen, samtidig med, at jeg løsnede Pistolen lidt i Holderen, da man aldrig kunde være for sikker, og naaede hurtigt ind i Byen.

Jeg stak Hovedet ind gennem den aabne Dør i den første Hytte, jeg kom til, og hilste God Aften. Der sad to Mænd og en Kvinde ved Baalet, som brændte midt paa Gulvet, og de syntes temmelig overraskede, men hilste mig dog, og en af Mændene bad mig træde nærmere. Jeg bøjede mig og gik ind, og vi hilste endnu engang paa hinanden — Negre er høflige paa en værdig og smuk Maade — og spurgte, om jeg ikke kunde faa en Hytte til mig selv og mine Mænd, da vi ikke kunde gaa længere i Mørket og det regnede for stærkt til, at vi kunde slaa Lejr under aaben Himmel.

De to Mænd konfererede lavmælt med hinanden og skelede engang imellem hemmeligt op til mig. Jeg fyldte — hvilket dog ikke skal være sagt til egen Fortjeneste — ganske godt op i deres Hytte, og min Pistol og Riffel var ogsaa synlige for dem. Resultatet af Konferencen blev, at den ene af dem gik sin Vej og kort efter kom tilbage med en Mand, der kunde se ud til at være Høvdingen, og en anden, som jeg anslog til at være Stedets Medicinmand.

Ingen af dem lod til at være stærkt begejstret i Anledning af min Tilsynekomst, men efter nogen Snak frem og tilbage fik jeg dog overladt en stor og rummelig Hytte, hvor vi allesammen kunde være. Ja, Høvdingen var endog saa elskværdig at sende en Kitanda, en Slags Seng, der bruges af Rangspersoner, til mit personlige Brug.

Kort efter kom mine Bærere til Byen og tog straks med Jubel Hytten i Besiddelse. I Løbet af et Øjeblik var Hytten gjort ren og et stort Baal var tændt midt paa Gulvet under utallige Kogekar. Jeg skiftede Tøj og fik det vaade hængt op ved Siden af Baalet, saa det kunde tørre, og da jeg var færdig og havde smidt mig paa Kitandaen, kunde Ramasan allerede servere det varme Rismaaltid for mig.

Kort efter laa vi allesammen og døsede omkring det herlige varme Baal. Bærernes Smule Tøj tørrede hurtigt paa Kroppen af dem, og jeg kunde høre paa dem, hvordan de nød at være helt tørre for en Gangs Skyld. Det var velgørende at se de glade Ansigter omkring Baalet i Stedet for de halvarrige Fjæs, jeg havde haft Udsigt til under Marchen, for slet ikke at tale om de aabenlyst fjendtlige Ansigter, jeg var blevet modtaget med i Landsbyen.

— Hvad mener du om disse Mennesker? spurgte jeg Ramasan.

— Man skal ikke stole for meget paa dem, Bwana, svarede Ramasan og trak paa Skuldrene. Jeg tog Magasinet ud af min Parabellum Pistol og tørrede det omhyggeligt af. Saa satte jeg det i igen og lagde Pistolen skudberedt ved Siden af mig paa Kitandaen. Geværet blev ogsaa efterset og anbragt støttet til mit Leje, saa jeg hurtigt kunde faa fat paa det. Men det glædede mig dog meget, at Bærerne laa i en Kreds mellem Døren og mit Leje, saa ingen kunde komme ind uden at vække dem, for der er næppe nogen Tvivl om, at jeg var blevet overfaldet om Natten, hvis jeg havde været alene. Nu faldt jeg i Søvn og sov til den lyse Morgen, uden at der hændte mig noget ubehageligt.

Den næste Morgen var det straalende Solskin, og vi beredte os paa at drage videre. Først takkede jeg dog Høvdingen for den udviste Gæstfrihed og forærede ham en brugt Uniformsfrakke, som jeg havde med i min Tøjkiste. Han blev et nyt og bedre Menneske, da han saa den pragtfulde Gave, og stillede øjeblikkelig en Vejviser til vor Raadighed, saa vi uden Besvær kunde naa til den slagne Karavanevej.

Efter omtrent en Maaneds March naaede vi frem til Livale. Allerede paa lang Afstand kunde jeg se Militærstationens røde Tage rage op over den lave Urskov omkring Byen. Stort andet var der heller ikke at se i denne By. Der laa nogle ganske enkelte Hytter, men ellers var ogsaa her kun Navnet tilbage. Byen var aabenbart aldrig kommet til Kræfter efter Rædslerne for 10 Aar siden.

Bærernes Ansigter straalede, da de fik Øje paa Militærstationen, og Stache, som stod paa Vejen for at tage imod os, straalede ogsaa. Han havde ventet længe paa mig, sagde han, og han havde en Mængde Arbejde, som vi skulde have lavet paa Drejebænken. For at vi kunde

faa hvilet godt ud ovenpaa den lange Safari, havde han ladet bygge en hel lille Landsby til os af Stedets Materialer, Træ og Græs, og jeg kunde for første Gang tage en ganske ny Hytte i Besiddelse helt alene. Ved Mansabugten havde vi været to eller flere om en Hytte. Jeg lod straks Ramasan og Ali holde Indtog i Hytten, med en virkelig stolt Følelse af at være Husejer i Afrika. Hytten var af dejligt tyndt og tæt Græs, uigennemtrængeligt for Regn og Sol og med udskaarne Vinduer og Døre. Paa Gulvet stod et Bord med en Plade af flettet Græs og en groft sammenbundet Stol. Desuden fandtes der et Sengeleje med dejligt tørt Græs i. Der er næppe nogen, der har taget en komfortabel Ejendom i Besiddelse med saadan en Henrykkelse som jeg, da jeg slog mig ned i min nye og helt private Græshytte i Livale.

XVII

Landet var fattigt og udspist af gennemmarcherende og bivuakerende Tropper. Det var det første Indtryk, jeg fik af Livale og dets nærmeste Omegn. Ramasan kunde opbyde al sin Sporsans, han fandt dog intet spiseligt til os. Der skulde meget længere Rejser til end dem, han kunde tillade sig for at skaffe Proviant. Saa engagerede jeg en tredie Mand til min Husstab, en Specialist i at finde Fødemidler. Han hed Penda Rocho, hvilket paa hans Sprog betød kærligt Hjerte, og han svarede for saa vidt godt til Navnet, som han af et godt Hjerte arbejdede for mig. Undertiden kunde han være borte i Ugevis blot for at hente en Smule vild Honning eller spiselige Frugter — saa udgaaet var den nærmeste Omegn for Proviant. Penda

Rocho havde tilfilede Tænder, hvilket henledte Tanken paa Menneskeæderi, og jeg spurgte ham derfor en Dag, om han havde spist Mennesker. Penda Roche rystede blot paa Hovedet og smilede med sine tilfilede Tænder: — Ikke jeg, men min Fader, Bwana, men det var før de Hvide kom her til Landet.

Noget fast Led i Husstanden blev Penda Rocho dog aldrig. Han var altid paa Farten og maatte nærmest betragtes som en Slags Opkøber.

Der skulde paa dette Tidspunkt baade gode Handelsevner og god Sporsans til for at handle med Fødevarer paa denne Egn. Dels var det meget vanskeligt at finde de Steder, hvor der var Fødevarer, og dels havde vi ikke noget at købe for. Vi fik ganske vist stadig udbetalt vor Løn, men siden vi var tvunget bort fra Centralbanen og Byerne, blev den betalt os i daaligere og daarligere Sedler. Allerede paa det Tidspunkt, da „Kronborg" landede saa ublidt paa Afrikas Kyst, benyttede man Nødpengesedler, men de blev dog trykt paa et rigtigt Trykkeri i en af Byerne og saá ganske nette ud. Deres Kurs svarede dertil. Den var ikke saa høj som Metalpengenes, men man kunde dog afsætte Sedlerne til de Indfødte uden nævneværdigt Tab. Men efter Tabet af Centralbanen og Byerne var det ustandseligt gaaet tilbage baade med Pengesedlernes Udseende og med deres Kurs. De, vi fik i 1917, var trykt paa almindeligt Skrivepapir med et Haandtrykkeri med Gummityper af den Slags, som Børnene leger med i Europa. Trykket var ofte ulæseligt, især naar Sedlerne havde været gennem mange Hænder, og det var svært nok for en Europæer med al sin Autoritetstro i Behold at havde Tillid til disse mærkelige Penge, der var affødt af bitter Nød, men helt galt var det for de Indfødte. De nægtede simpelthen at tage imod Pengene, og

naar Penda Rocho skulde ud paa en af sine Ekspeditioner, maatte jeg skrabe Byttemidler sammen til ham — Metaldele, Uniformsgenstande o. s. v., o. s. v. Jeg var ved at blive klædt af til Skindet blot for at faa lidt udover det daglige Brød.

Til denne almindelige Nød og Elendighed paa Pengevæsenets Omraade kom ogsaa en stadig føleligere Varemangel. De fleste af de Ting, som man før betragtede som Livets absolutte Nødvendigheder, maatte vi nu give Afkald paa, og vi sank efterhaanden ned paa Urskovstrinnet paa mange Omraader. Heldigvis var baade Ali og Ramasan godt hjemme i primitiv Husholdning og vidste at hjælpe sig med smaa Midler. Ramasan forstod at bagt godt Brød af Majsmel, som vi nu helt var henvist til, Hvide som Sorte, men det havde den Fejl, at det Dagen efter at det var bagt var lige saa haardt som en Sten. Egnede sig altsaa bedst til at nydes paa Stedet. Ali laa heller ikke paa den lade Side. Under hans Pligter hørte Vasken — og i Afrika var det trods de mere og mere fortvivlede Forhold Skik og Brug, at Tøjet skulde være rent. Men hvorledes vaske ordentligt uden Sæbe? Ali vidste det. Han havde Kendskab til Træer og Urter og deres særlige Egenskaber. Han kendte en Busk, hvis Rod havde den mærkelige Egenskab, at den virkede ligesom Sæbespaaner, naar den blev skaaret i Stykker og kogt sammen med Tøjet.

Men trods al denne udmærkede Hjælp var Situationen i Livale tæt op ad Hungersnød, og mange vigtige Ting maatte vi helt undvære. Fedtstof var ikke til at opdrive. Her havde Flodhestene og til Dels Elefanterne været den store Kilde til Rigdom, men nu var vi drevet væk fra de Egne, hvor Flodhestene fandtes, og dèr var Flokkene

for Resten ogsaa saa beskudt, at det var en hel Sjældenhed at se et saadant Dyr. Elefanter var der heller ikke mange af paa disse Egne, og jeg naaede aldrig at komme nogen paa Skud. Og det værste af det hele var, at Saltet begyndte at slippe op. Salt og Kinin var uundværlige Ting, og der var lige lidt af begge Dele. Følgen af Manglen paa Salt var en stigende Lede ved fersk Mad. Jeg tænkte med Vemod tilbage paa den Tid, da vi var ved at lynche Kokken paa „Kronborg", fordi der var alt for meget Salt paa hans Menu. Dengang kunde jeg ikke forestille mig, at jeg nogen Sinde skulde komme til at beklage mig over Manglen paa Salt.

Værst var Manglen paa Kinin. Det fandtes endnu baade i Form af de almindelige Kininpiller og i Form af Kininbark-Udkog, den saakaldte Lettowsnaps, men i alt for smaa Mængder. Følgen deraf blev, at jeg ikke kunde faa Malariaen ud af Kroppen. Den blev ved at sidde der og gjorde sig gældende gennem en stigende Træthed, Irritation og Feberanfald hver 14. Dag. Jeg delte mine Kininpiller i indtil 10 Dele for konstant at holde Feberen Stangen, men den Ration, vi fik udleveret, forslog ikke til en fuldstændig Helbredelse. Derfor gik jeg en god Del af den Maaned, jeg tilbragte i Livale, rundt i en Taage af Feber og Træthed og Uoplagthed og havde en stigende Fornemmelse af, at dette kun kunde ende paa én Maade, nemlig med en Begravelse i Afrikas Jord.

Dèr laa allerede mange af mine Kammerater. Jeg erfarede deres Skæbne ad mærkelige Omveje og altid Maaneder efter, at det var sket. Livale var et Gennemmarchsted for Tropperne, der kom fra Vest, hvor de havde kæmpet mod Belgierne. De saá frygtelige ud, de Kompagnier, der med Mellemrum slog Lejr i Livale eller marcherede igennem. Det uhyre lange Tilbagetog havde

næsten slidt dem op, og Uniformerne hang i Laser paa Kroppen af dem. Undertiden havde Askarierne opgivet ethvert Forsøg paa at holde Uniformen paa Kroppen og optraadte kun med Resterne af de korte Bukser og i øvrigt med nøgen Overkrop med Maskingeværbaand over Kryds paa Brystet eller med erobrede engelske eller belgiske Patronbandolerer. Det var ikke altid, de havde Støvler paa Fødderne, og naar de havde det, var det som Regel engelske eller belgiske Støvler, som de havde trukket af de døde paa Valpladserne. Alle disse Folk stod under General Wahle, hvis Styrke ellers havde faaet en særlig god Udrustning, men det var ikke til at tage fejl af, at Lettow-Vorbeck havde et bedre Tag paa at holde sine Folk i Tøjet.

Af en Officer fra et af disse Kompagnier fik jeg at vide, at den lille Svensker Karl Sørensen var faldet. Han var, sagde Officeren, en ualmindelig modig og dygtig Soldat, som vilde være avanceret, hvis han havde faaet Lov til at leve. Men hans Mod havde til sidst udartet til den rene Dumdristighed. Overalt hvor der søgtes en Mand til en farlig Patrouille, meldte Karl Sørensen sig, og under Kampene var han altid at finde paa de farligste Steder. I Begyndelsen af Aaret havde han ført en lille Afdeling Askarier frem mod Belgierne, og da Folkene trykkede sig, havde han som sædvanlig udsat sig for den fjendtlige Ild for at give dem et godt Eksempel. Her døde saa Karl Sørensen ramt af flere dræbende Skud.

Jeg genkaldte mig Billedet af den unge, raske Fyr, som han stod ved Siden af mig paa „Kronborg"s Dæk en af de første Dage i Wilhelmshafen, tindrende af Fornøjelse over at have overlistet sin Moster og straalende af Lykke over endelig at være kommet ud paa et Eventyr. Men han døde jo smukt — ja — blev ikke henvist til langsomt

at undergraves af Malaria. Han døde ligesom Svenskernes store Konge:

Han kunde ikke vige,
blot falde kunde han.

Oppe fra Rufijifloden kom Meddelelse om Christian Hansens Død. Det var ham, der blev baaret forbi min Lejr i Kungulio, stærkt lidende af Malaria. Han var Kullemper, paa Peter Hansens og min Vagt, og var en af de første, der blev angrebet af Malariaen, da vi arbejdede i Mansabugten. Sygdommen havde forfulgt ham siden og havde nu taget hans Liv.

Peter Christensen fra Kajnæs var ogsaa død. Han var faldet under et Forsøg paa at sprænge sin Haubitz i Luften. Han havde, sagde den Mand, der fortalte mig det, faaet den smukkeste Anerkendelse i en Udtalelse af Lettow-Vorbeck. Ja, ja, men hvad hjalp dog det mod al den Sorg, som denne Krig bredte om sig i de nordslesvigske Hjem.

Peter Albrechtsen fra Sønderborg var død. Han var faldet i en Patrouillefægtning ved Rufiji. Det var ham, der blev slynget over Bord af en Styrtsø under Stormen ved den norske Kyst. Dengang var han blevet reddet paa en næsten mirakuløs Maade — men det var altsaa for at dø i Afrika. Kokkens Medhjælper, Tyksen fra Flensborg, var ogsaa død — bidt af en Slange. Hans Død erfarede jeg fra flere Sider. Den havde vakt stor Opmærksomhed, fordi der mærkeligt nok kun var ganske faa, om i det hele taget andre end Tyksen, der var kommet af Dage ved Slangebid.

Det svandt ind i „Kronborg"s Mandskab, og de, der var tilbage, havde det næppe stort bedre end jeg. Malariaen

hærgede overalt i Vest som i Øst og i Nord, og baade Hvide og Sorte var konstant underernærede. Uden at vide noget om Stillingen paa Fronterne kunde man se, hvad dette maatte føre til — enten til, at Hæren smuldrede helt sammen af Sygdom og Tab, eller ogsaa til en Kapitulation. Alle Hvide, der kom gennem Livale, talte om det samme: — Hvor længe kan dette vare — har vi ikke snart lidt nok for Østafrika. Men de gjorde dog alle deres Pligt i Farens Stund alligevel, og ingen formaaede blot i Tankerne at svigte den stærke Villie, der holdt det hele sammen.

Mit Arbejde i Livale ledte til at begynde med ogsaa Tanken hen paa den almindelige Udgang. Jeg hjalp Vaabenmestrene med at ødelægge tyske Geværer. Der var kommet en Mængde af dem til Livale, og en god Del af dem var de samme, som vi i sin Tid havde sejlet til Østafrika. Nu var der ikke mere Ammunition til dem. De sidste Beholdninger var gemt til Maskingeværerne, og Geværerne skulde gøres ubrugelige, før de blev efterladt til Fjenden. Det var et ejendommeligt og ikke opmuntrende Arbejde. Jeg har aldrig brudt mig om at ødelægge.

Kolben blev slaaet over paa en Sten, og derefter blev Løbet stukket ind imellem et Par Træstammer og bøjet, saa det var ubrugeligt. Det eneste, der kunde anvendes af Geværerne, var Laasen, som skulde anvendes til Tændmekanisme til Miner.

Da jeg var færdig med dette Arbejde, skulde der atter drejes Granater, og derefter skulde der laves Miner. Stache mindede mig om, at vi stadigvæk ikke havde opfundet den Mine, som Generalen ønskede, og jeg spekulerede ogsaa meget over den, men min stadige Sygdom og Træther virkede ikke inspirerende paa min Opfindsomhed.

Vi lavede derfor indtil videre Minerne paa samme Maade som hidtil.

Efter dem tog jeg fat paa et helt nyt Arbejde. Med Bærerkolonner fra den sydlige Del af Landet var der kommet en Mængde portugisiske Granater til Livale. Tyskerne havde ogsaa erobret nogle portugisiske Kanoner, men kunde ikke anvende Granaterne, da Portugiserne enten ikke havde faaet Tid til at sætte Tændrør i dem eller ogsaa havde faaet Tid til at pille dem ud. Nok er det — det var Granater uden Tændrør, man havde erobret, og nu skulde jeg gøre dem brugbare. Stache og jeg blev enige om, at det kunde lade sig gøre at sætte Tændrør fra de tyske 10,5 cm Granater til Kønigsberg-Kanonerne i de portugisiske Granater. Vi havde en Mængde af de svære tyske Granater liggende i Depotet i Livale og havde ingen Brug for dem udover til at lave Miner af. Der eksisterede, fortalte Stache mig, nu ikke en eneste Kønigsberg-Kanon i den tyske Hær i Østafrika. Alle 10 store Kanoner og de mindre 8,8 cm Kanoner og Maskinskytset var ødelagt, sprængt, erobret af Englænderne, sænket i Floderne eller væltet ned i Afgrunde. Hele den tyske Hærs Artilleri bestod i Øjeblikket af et Par portugisiske Kanoner af meget let Kaliber. Vi kunde derfor med rolig Samvittighed pille Tændrørene ud af de store 10,5 cm Granater og sætte dem i de erobrede portugisiske Granater efter at have lavet lidt om paa dem.

Det var, medens jeg stod med dette Arbejde, at det skete, som baade Stache og jeg længe havde forudset: — Det gaar galt engang!

Der lød et klingende, syngende Brag, der fyldte hele Hytten, hvor jeg arbejdede, og jeg mærkede noget slaa imod mit Ansigt, mit Bryst og mine Hænder. — Færdig! tænkte jeg i den Brøkdel af et Sekund, der var forundt

mig til at tænke i, og saa styrtede jeg baglæns om paa Gulvet.

Da jeg kom til mig selv, laa jeg paa en Baare udenfor en Græshytte, og en Læge, som opholdt sig i Livale, stod bøjet over mig. Hele mit Ansigt og mit Bryst klæbede af Blod, og jeg havde kun i et Glimt, da jeg kom til Bevidsthed, kunnet se, hvad der skete omkring mig. Saa blev alt mørkt igen.

— Kan De se? spurgte Lægen, men jeg bevægede blot Hovedet svagt som Svar. Det var mig umuligt at aabne Øjnene.

— Du bliver blind — du bliver blind! den Tanke arbejdede uafbrudt i min Hjerne. Alle Smerter var glemt for den frygtelige Rædsel for at blive blind. Saa begyndte de at skære Tøjet af mig og vaske mine Saar. Derefter blev jeg surret ind i Forbindinger — hele Hovedet med Undtagelse af en Smule Plads ved Munden, Armene og Brystet. Jeg blev surret sammen som en Mumie, løftet op og baaret ind i noget køligt — den Hytte, jeg før havde skimtet.

Ud paa Natten vendte Bevidstheden klart tilbage, og jeg kunde i Tankerne gennemleve, hvad der var sket. Det var mig umuligt at finde en Forklaring paa Aarsagen til Eksplosionen. Jeg havde lagt Tændladningen fra mig, da Eksplosionen skete — det var jeg ganske sikker paa, men der var vel ikke noget at sige til det. Naar man til daglig omgaas Sprængstoffer, maa man løbe en vis Risiko. Og nu fik jeg ogsaa andet at tænke paa. Med Bevidstheden vendte Smerterne tilbage, eller rettere meldte sig for første Gang. Aldrig havde jeg troet, at et Menneske kunde komme til at lide saa meget. Hele min saarede Overkrop brændte, som om jeg laa i flammende Ild. Jeg aabnede Munden og raabte stønnende, og ud fra Mørket svarede

Ramasans bedrøvede Stemme og Lægens Stemme. Saa blev en Naal stukket ind imellem Bandagerne, og et Øjeblik efter blev Smerterne svagere. Nogle Timer efter var Helvedet over mig igen, og Lægen maatte atter tilkaldes.

Saadan gik der fire Dage. Jeg fik Tiden forkyndt af Ramasan, der ikke veg fra mit Leje. Han sov tæt op ad det om Natten, og jeg kunde høre hans dybe rolige Aandedrag, naar jeg langsomt og under store Smerter vendte mig en Smule paa mit Leje, men saa snart jeg raabte eller blot talte, vaagnede han op og spurgte hviskende, bøjet over mig: — Lider du meget, Bwana — hvad skal jeg gøre for dig?

Ingen Sygeplejerske kunde vaage over en Patient, pleje og passe ham med større Omhu, end Ramasan lagde for Dagen i denne Tid. Engang imellem hørte jeg ogsaa den lille Alis Stemme, men forstod paa det hele, at han hurtigt blev gennet ud af den omsorgsfulde Ramasan.

— Jeg tror, jeg bliver blind, Ramasan.

— Nej, du bliver ikke blind, Bwana, du vil snart blive rask — det siger Bwana Stache og Lægen.

Han trøstede mig saa godt han kunde, men det var mig umuligt at faa den Frygt ud af mit Sind. Det var næsten bedst, naar Smerterne vældede ind over mig som en rød Flod. Saa kom Lægen med Morfinsprøjten, og Smerterne maatte vige, alle Tanker og al Frygt maatte vige.

Den fjerde Dag blev jeg baaret ud i Sollyset — jeg kunde mærke Varmen — og Lægen begyndte at tage de mange Meter Bandage af mig. Først blev Hovedet gjort fri, og Lægen spurgte igen, om jeg kunde se. Jeg aabnede med stort Besvær Øjnene, der var tilklistrede af Blod og Materie — og jeg kunde se. Med det venstre Øje kunde jeg lige skimte Stache, der stod tæt ved Baaren, men med det højre kunde jeg kun se utydelige Omrids af mine Omgivelser. Det var altsaa værst medtaget — men jeg kunde se med dem begge to. Jeg blev fyldt af en saa jublende Glæde og Taknemmelighed over, at jeg kunde se, at jeg til at begynde med ikke mærkede, at Lægen var ved at fjerne Bindene fra mit Bryst og mine Arme. Efterhaanden blev jeg dog opmærksom paa det, nemlig da han naaede til den indvendige Belægning. Da fulgte store Dele af den forbrændte Hud med, og jeg maatte bide Tænderne sammen for ikke at skrige i vilden Sky. Sveden drev ned over mit Ansigt, og jeg rystede over hele Kroppen af Smerter. Saadan maatte det være at blive levende flaaet.

Lægen begyndte nu at rode i Saarene med en Pincet og fiskede forskellige Jernstykker ud og viste mig dem — af lutter professionel Interesse naturligvis. Men jeg var utaknemlig nok til at lukke Øjnene og glide væk i en Bevidstløshed, der indtil videre forskaanede mig for Smerte. Da jeg kom til mig selv, laa jeg igen i Hytten med Ramasan ved min Seng, men nu var hans Stemme glad og fortrøstningsfuld.

— Du kan se, Bwana, du bliver ikke blind.

Ogsaa den lille Ali fik Lov til at komme ind til mig, og jeg kunde se ham. Stache kom ogsaa paa Besøg og snakkede om Dagens Besværligheder. Jeg maatte se at blive rask lidt hurtigt, sagde han paa sin barske Maade, der skjulte megen Hjertelighed, for han kunde ikke undvære mig.

I de kommende Uger blev jeg baaret ud af Hytten hveranden Dag, og Bindene blev taget af mig, medens Lægen med sin Pincet rodede efter flere Jernstumper i mine Saar. Der var ikke megen Forskel paa Fremgangsmaaden fra den første Tortur, men han havde dog nu luret mig af, saa han vidste, hvor min Grænse laa, og han holdt altid op, lige før jeg var ved at glide væk af Smerter. Han

havde nu pillet saa mange Stumper ud, at der var gaaet Sport i ham. Han samlede dem i en Æske og viste mig stolt alle Nyerhvervelserne — smaa og store, takkede, undertiden sylespidse Jernstumper, der satte sig imod at blive halet ud med alle deres Takker og Flige. Jeg tænkte tit efter en saadan Omgang paa, at de samme Lidelser havde jeg maaske beredt andre ved mine Granater og Miner — men det var jo Krigen, Krigen — jeg havde ikke bedt om Krigen. Jeg havde ønsket den saa langt bort, som noget Menneske kunde ønske den, men jeg maatte gøre min Pligt efter mine Evner, som de andre gjorde deres.

Min Helbredelse skred hurtigt frem — hurtigt i Forhold til de Saar, jeg havde faaet, men det varede dog 8 Uger, inden jeg kunde fortsætte mit Arbejde. Til sidst opgav Lægen at finde flere Sprængstykker i mig, og hans Æske var da ogsaa paa det nærmeste fyldt. De store Bind blev ogsaa taget af mig, navnlig fordi jeg ikke i disse knappe Tider kunde ligge med en saadan Overdaadighed af Gazebind om mig. I Stedet for blev der lagt smaa Stykker Gaze paa mine aabne Saar, og omkring dem blev der surret Baand og Strimler af Bast, som man nu anvendte til Forbinding.

Da jeg var kommet op, tegnede og konstruerede jeg en Mine, som jeg havde ligget og spekuleret paa under min Afmagtsperiode. Den blev sendt til Hovedkvarteret, og der kom meget hurtigt Meddelelse tilbage om, at mit Forslag var det bedste, der hidtil var indkommet, og at Miner skulde konstrueres saadan for Fremtiden. De Miner, jeg havde opfundet, frembød ingen Fare for Manden, der lagde dem ned, men kun for ham, der traadte paa dem.

Kun ganske kort Tid fik jeg dog Lejlighed til at virke i Livale. Fælden var ved at klappe sammen om de tyske

Tropper. Fra Syd og Vest og til sidst ogsaa fra Nord trængte Englændere, Indere, Sydafrikanere og sorte Askaritropper frem i hurtige Marcher. Der laa endnu Dele af den tyske Vesthær Vest for Livale, men den vilde sandsynligvis trække sig tilbage Nord for Stationen. Hovedhæren laa i Øjeblikket ved Lindi ude ved Kysten og i Bjergene, paa Muera-Plateauet længere inde i Landet. Livale svævede faktisk i Luften, da Stache efter Ordre fra Hovedkvarteret lod Lejren bryde op for efter to Dages Safari at naa frem til Nangano — et Navn, men ikke ret meget af en Landsby sydøst for Livale.

Her byggede vi ikke Hytter. Den Tid var forbi, da man kunde indrette sig saa varigt i Østafrika. Fjenden var tæt inde paa Livet af os, og vi kunde blive tvunget til at bryde op, hvornaar det skulde være. Vi fabrikerede Miner af min nye Konstruktion, som vi sendte med Safarier til Hovedkvarteret. Vi var der i fem Uger, men i de sidste kunde jeg ikke deltage i Arbejdet. Det var ikke paa Grund af mine Saar, der i Øjeblikket ikke gav andre Efterveer end, at mit Syn var noget svækket. Det var Malariaen, der kom igen — frygteligere end nogen Sinde. Pulsen piskede af Sted, saa de enkelte Slag ikke kunde tælles, og Feberen rasede gennem Blodet med en Styrke som aldrig før. Kinin havde jeg kun meget lidt af og maatte spare endnu mere paa det end før, og Følgen blev, at Sygdommen varede længere og var mere haardnakket end nogen Sinde tidligere.

I de Dage kastede de engelske Flyvere ofte Bomber ned i vor Lejr. Jeg laa paa mit Leje og hørte Bomberne eksplodere omkring Lejren, Bærernes Raaben og Skrigen og de korte, skarpe Knald af Staches Riffel, naar han skød efter Flyverne. Jeg havde jo været med til det engang, vidste jeg, og jeg kunde ogsaa nok have Lyst til at

være med endnu en Gang. Men jeg var berøvet al Villie, og jeg oplevede kun som gennem en Taage, hvad der skete omkring os. Først efter lang Tids Sygeleje stod jeg op, og saa snart jeg var kommet paa Benene, brød vi op fra Nangano. Den sidste Dag blev de engelske Flyvere hængende over Hovedet paa os og bombarderede os ubarmhjertigt baade med Sprængbomber og Brandbomber. Baade Stache og jeg skød paa dem, men som sædvanlig uden Resultat, skønt jeg var overbevist om, at mange af mine Skud traf, hvor de skulde.

Flere af Bærerne blev saaret af Bomberne, men de kunde dog følge med Safarien, da vi brød op og drog videre mod Sydøst. Vort Maal var Navnet Ruponda — thi en ny Landsby ventede vi ikke at finde paa det Sted, men derimod skulde der findes betydelige Magasiner i Nærheden. Stache sagde, at dèr var der Sandsynlighed for, at vort flyvende Urskovsværksted kunde arbejde i Fred og Ro nogen Tid, da Ruponda sikkert vilde blive forsvaret haardnakket — ligesom Kisakki i sin Tid. Jeg glædede mig meget til at komme et Sted hen, hvor der var en Læge, for jeg var nu blevet klar over, at jeg havde kronisk Malaria, og hvis jeg ikke kom under Behandling, var jeg sikker paa Døden. Denne Safari til Ruponda var en af de besværligste for mig at følge med i. Jeg var saa medtaget af Sygdom, at jeg ikke husker en eneste Enkelthed fra den.

XVIII

Paa Vejene i Nærheden af Ruponda mødte vi flere mindre tyske Afdelinger, og i selve Byen laa der nu og da Tropper, men sjælden ret længe ad Gangen. Det var som Livale og Nangano et Sted, hvor Tropperne trak

igennem. Nogen By var der heller ikke Tale om — blot nogle ganske faa Negerhytter og et Par Magasiner. Af Tropperne, som nu og da kom til Stedet, fik vi at vide — at de ingenting vidste.

Der var ingen af de hvide Officerer, der med Bestemthed kunde sige, hvor Generalen havde Kvartér, og der var ingen, der var klar over de engelske Troppers Stilling. Man frygtede for, at Vest- og Nordgruppen, som Tyskerne endnu var delt i, skulde blive afskaaret fra hinanden netop ved et engelsk Fremstød mod Ruponda, men ikke desto mindre var Byen og Magasinerne som oftest uden nævneværdig militær Beskyttelse.

Stache og jeg passede vort Arbejde. Vi lavede Miner af alt for Haanden værende Materiale. De blev sendt med smaa Safarier mod Øst, og de sorte Bærere fandt altid Vej til de Troppeafdelinger, der skulde have Minerne. I øvrigt halvsultede vi, og jeg blev sløjere og sløjere af Malaria, fordi jeg ikke kunde faa tilstrækkeligt Kinin.

En Aften, da vi havde endt vort Arbejde, og Stache og jeg sad og talte sammen om det Emne, som endnu ikke var slidt op, nemlig om hvor længe Krigen kunde vare endnu, skete det, som vi havde frygtet — Englænderne angreb Byen. Ikke langt fra os bragede en uregelmæssig Geværsalve, og Adressen var ikke til at misforstaa, for Kuglerne peb tæt om Ørene paa os. Bærerne blev grebet af Panik og begyndte at løbe deres Vej. Jeg raabte til Ramasan om at pakke mine Sager og sprang hen til mit Gevær. Stache havde heller ikke langt til sit. Der var ikke andet for os at gøre end at forsvare Lejren saa længe, som det endnu var lyst. Ved Mørkets Frembrud vilde Englænderne sikkert indstille Angrebet. Jeg kravlede frem til en Dækning, da det var umuligt at staa oprejst i den stærke Ild, og et Stykke fra mig gjorde Stache det samme. Borte var enhver Følelse af Træthed. Fjen-

derne, en stor Kamppatrouille af sorte Soldater ført af hvide Befalingsmænd, stod eller knælede ned i Udkanten af et Krat kun et ganske kort Stykke fra os. Jeg begreb ikke, at de blev staaende dèr, da de kunde have stormet Lejren uden at møde Modstand. Nu var det for sent. Staches og min Riffel knaldede paa én Gang, og med Lynets Hast tømte vi Resten af Magasinernes Indhold ud mod Englænderne. De kom hurtigt i Dækning overfor denne stærke og vistnok temmelig velrettede Ild, men vi fortsatte vor Skydning mod dem for at give dem Indtryk af, at vi var flere, end de havde troet.

En Mand kastede sig forpustet ned ved Siden af mig og én paa den anden Side, og ogsaa Stache havde faaet en Nabo. Nu var vi fem Mand — det var altid bedre end to. Vi kunde sætte Tempoet lidt ned og sigte omhyggeligere, hvilket sikkert havde nok saa stor Virkning som vor Hurtigskydning. Et Kvarterstid eller mere knitrede og smeldede det mellem de to Skyttelinier — saa var jeg paa det rene med, at Englænderne laa fast og ikke vovede at forsøge en Storm. De skød imidlertid udmærket, og Kuglerne nippede Græsstraaene lige ved Siden af mig. Kunde vi holde dem fra Livet blot en Time, saa var der Chance for at faa ført den dyrebare Ammunition bort dækket af Mørket.

Jeg skottede til vore Hjælpetropper, som jeg hidtil kun havde hørt. Det var tre Askarier. Manden paa den ene Side af mig havde en almindelig Filthat paa Hovedet og noget, der engang havde været en Skjorte, paa Kroppen, men den var flaaet og revet i Stykker flere Steder, saa man kunde se hans skinnende sorte Hud indenfor. Desuden havde han et Par hæderlige Bukser paa, der dog ikke saá ud til at være af tysk Oprindelse, og et Par gode Støvler paa de bare Ben. Han var derimod velforsynet

med Patrontasker og bar to Maskingeværbaand tværs over Brystet som Bandolerer. Hans Vaaben var en langløbet, finkalibret portugisisk Riffel, der gav et ejendommeligt skingrende skarpt Knald fra sig. Det var en Veteran. Jeg omfattede hele hans Person med et eneste Blik — jeg var saa vant til at studere Soldatertyper og navnlig deres Udrustning — og var klar over, at det var en første Klasses Kampfælle, vi havde faaet. Han skød roligt og med omhyggeligt Sigte, og Ansigtet lyste af de krigerske Afrikaneres aldrig trættede eller slappede Kamplidenskab.

Jeg skød et Par Skud til en Tropehjelm, som havde udsat sig lidt for meget, og kiggede saa hen til den anden Trediedel af Hjælpetropperne. Han var ogsaa god nok — gammel Veteran. Han bar endnu en Askarihue med Nakkeklæde, men paa Overkroppen havde han ikke en Trevl udover et velbesat Patronbælte. Han skød med en gammeldags 71-Riffel, der gav en stærk Røg og et dumpt Brag som en Jagtbøsse. Røgen gjorde ham til Midtpunkt for en Del engelske Kollegers Interesse. De skød efter den med det Resultat, at vor Ven i Nøden bogstavelig talt laa omgivet af Nedslag fra deres Riffelprojektiler. Det gammeldags Gevær var grusomt handicap'et i Kampe af denne Slags. Da jeg saá paa ham, kastede et Nedslag en Skovlfuld Sand lige ind i Ansigtet paa ham. Han spyttede og snøftede, lagde Geværet og begyndte at gnide Sand ud af begge Øjne. Saa fik han Øje paa, at jeg havde ham under Observation, grinede over hele Ansigtet, greb Geværet og brændte det af mod Englænderne — og laa atter indhyllet i en tæt Røgsky.

Manden ved Siden af Stache var klædt i en engelsk Khakiskjorte, men i øvrigt nogenlunde reglementeret tysk Paaklædning. Han laa og skød hurtigt og energisk med en engelsk Riffel.

Jeg havde set det hele paa et Øjeblik og kunde ikke lade være at tænke paa, med hvor usselig smaa Midler Østafrika blev forsvaret — af pjaltede Negersoldater med Vaaben, som de for Størstedelen havde erobret fra Fjenden — medens denne paa den anden Side havde alt, hvad det aabne Hav kunde bringe ham af Vaaben og Klæder.

Jeg skød jævnt og støt, og saa længe havde det nu staaet paa, at jeg kunde lugte, hvorledes Geværløbet blev varmt. Jeg tog omhyggeligt Sigte for hvert Skud, men til Trods herfor kan jeg ikke sige, om jeg ramte noget, da Fjenden var næsten usynlig og kun gav sig faa Blottelser. Til Gengæld kom heller ingen af os fem Forsvarere noget til trods en meget voldsom fjendtlig Ild.

Jeg laa netop og spekulerede paa, hvor længe det vilde vare, inden de engelske Negersoldater begyndte en omgaaende Bevægelse, der hurtigt kunde have gjort det af med os, da deres Skydning pludselig steg til en hel Trommeild, og jeg hørte høje Raab bagved mig.

Et Øjeblik efter kastede en Snes Mand sig ned i vor Skyttekæde. Det var en stor tysk Kamppatrouille ført af en hvid Underofficer, der kom os til Undsætning. Det var Folk, der forstod deres Haandtering — deres Skydning var rolig og velovervejet, og ude paa Fløjene begyndte smaa Grupper at kravle frem mod Fjenden, omhyggeligt benyttende sig af hver Ujævnhed i Terrænet og af hvert Skjul. Man maatte nok ikke undervurdere disse pjaltede Askarier. Det var Fagfolk i Sammenligning med de engelske Negersoldater. Ikke et Minut efter at de var blevet sat ind i Kampen, havde de allerede begyndt en farlig omgaaende Bevægelse mod Englændernes Flanker. De handlede uden Kommando, blot paa en Bevægelse af Underofficeren. Krigen var blevet deres andet Liv, og

den virksomste Form for Angreb gennemførte de næsten instinktmæssigt.

Stache raabte til mig, at jeg skulde begynde at bringe Ammunitionen tilbage, og jeg løb med Geværet i Haanden hen til Bærerne, der laa fladt paa Jorden eller dækkede sig bag Træer og Buske. Stache fulgte kort efter.

Vi havde ikke Bærere nok til den almindelige Ammunition, der fandtes i Ruponda, saa det maatte transporteres bort ad to eller tre Gange. Da Angrebet og Skydningen var stilnet af, satte jeg mig i Spidsen for den første Safari, medens Stache blev tilbage i Ruponda.

Vi marcherede en god Del af Natten, indtil jeg mente, at vi var kommet paa passende Afstand fra den truede Magasinby, og gemte saa Ammunitionen i et uigennemtrængeligt Krat. Skønt Bærerne var trætte, maatte jeg sende dem tilbage til Ruponda for at hente den sidste Ammunition, medens jeg selv, Ramasan og Ali blev tilbage ved den, vi havde faaet ud af Kniben — for at hindre, at en fjendtlig Patrouille uforvarende faldt over den.

Da Solen stod op, var Stache endnu ikke ankommet med Bærerne, og jeg begyndte at blive bange for, at han var faldet i Baghold paa Vejen og var faldet eller taget til Fange. For ikke selv at blive overrumplet tog jeg min Riffel, bad Ramasan lave lidt Mad til mig, til jeg kom tilbage, og forsvandt saa ud i Skoven for at spejde efter mulige Fjender. Det kunde jo være, at Englænderne efter at have angrebet og ødelagt Staches Safari vilde følge vort Spor og overraske mig, og det ønskede jeg ikke at blive udsat for.

Skoven var levende. Der var andre Mennesker i den end jeg. Jeg kunde høre Lyde som af Stemmer, og det forekom mig ogsaa, at jeg hørte Fodtrin. Jeg blev staa-

ende stille med Riflen rede, og et Øjeblik efter saá jeg en hvid Mand efterfulgt af sorte Soldater gaa hurtigt igennem Skoven med en Riffel skudberedt i Haanden — aabenbart parat til at modtage alle Overraskelser. Uden at betænke mig et Sekund hævede jeg Riflen og tog Sigte paa hans Hoved. Det var et let Skud, for Afstanden var kun kort, og jeg havde en sikker Haand, og naar først Føreren var faldet, vilde Askarierne formentlig trække sig tilbage, tænkte jeg. Jeg skulde lige til at krumme Fingeren om Aftrækkeren, da jeg blev grebet af en frygtelig Tvivl. Den hvide Mand havde jo et stort lyst Skæg. Det havde jeg aldrig set Englænderne bære i denne Krig. Skulde det være en tysk Patrouille?

Den hvide Mand gik næsten lige ret imod min Geværmunding, og da han var kommet nær nok, raabte jeg af mine Lungers fulde Kraft: — Feltraab! Han standsede op, holdt Hænderne for Munden som en Raaber og svarede af sine Lungers fulde Kraft — for her var det Livet om at gøre at blive forstaaet: — Kula Mtama! Det var det tyske Feltraab. Jeg rejste mig og løb frem mod Manden, og han satte ogsaa i Løb henimod mig. Allerede paa lang Afstand kunde jeg se, at jeg kendte ham, og da han kom nærmere, saá jeg, at det var Wisner, min gamle Ven fra den store Safari gennem Ulugurubjergene. Hans Skæg var blevet længere, hans Skjorte var falmet og pjaltet, og hans Støvler saá ikke ud til at være blevet behandlet med Pudsemidler i længere Tid og gabede fælt, men selv var han hel og holden, omend lidt mere hulkindet end dengang, vi gik gennem Ulugurubjergene. Naa, jeg selv saá vel heller ikke for køn ud. Det sagde Wisner med det samme: — Du gode Gud, Kock, du ser ikke ud til at have det godt. Jeg svarede Tak i lige Maade, for Wisner saá sandelig ikke godt ud, og efter Udveksling af

disse Behageligheder, som var almindelig god Tone, naar man i de Dage mødte en Bekendt i Junglen, fulgtes vi ad til min Lejr, hvor Ramasan var ivrigt beskæftiget med at koge min Morgenmad. Jeg bad ham om at lave en ekstra Portion til Wisner, og kort efter sad vi ved Maden ivrigt optaget af at fortælle, hvad vi gensidigt havde oplevet, siden vi skiltes i Kisakki.

Wisner havde været ved Kompagniet hele Tiden og havde deltaget i Kampene ved Rufijifloden ved Nytaarstid, da Stache og jeg begyndte vor store Safari til Livale. Han fortalte levende om Kampene ved Kungulio, hvor jeg kunde følge de mindste Enkeltheder, da jeg kendte Stedet saa godt, og var i øvrigt af den Mening, at den engelske Offensiv denne Gang ikke var nær saa godt tilrettelagt som General Smuts' store Offensiv i Foraaret 1916. De kom ingen Vegne, sagde han, og de havde i Virkeligheden løbet sig trætte, da de naaede Floden. Indenfor Afdelingerne var der gaaet Rygter om, at Lettow-Vorbeck, medens han laa ved Utungisøen, havde forberedt en tysk Offensiv til Tilbageerobringen af det tabte Land, men saa havde Englænderne kastet Tropper i Land ved Lindi og havde umuliggjort en tysk Fremrykning. Nu var der snart ikke mere at forsvare i Østafrika, mente han, men han troede dog, at Generalen ved den første Lejlighed vilde levere Englænderne et stort Slag for at vise dem, at han ikke var slaaet ud endnu. — Vi skal slaas til den sidste Mand og den sidste Patron, det er Parolen, og de, der kender Generalen, siger, at han aldrig nogen Sinde vil svigte sin Parole, saa længe der er Krig i Europa.

— Og hvor længe tror du, de kan blive ved derhjemme? spurgte jeg. Wisner rystede paa Hovedet: — Vi véd jo ingenting. Det er en forfærdelig Krig — og hernede er den næsten værst, fordi ingen skøtter om, hvad der sker

saa langt fra Europa. Vi kæmper i Stilhed, og vi dør i Stilhed. Det maa være lettere for dem, der har Hjemmene bag sig.

Solen begyndte at kravle længere op paa Himlen og satte i med sin sviende, ubarmhjertige Straalevarme. Det var i den tørre Aarstid, og baade Mennesker og Planter var udmarvet og udpint af den stærke og ubarmhjertige Sol. Wisner var færdig med at spise og skulde videre til sin Afdeling. Han trykkede min Haand hjerteligt til Afsked og vilde sige noget, men standsede brat i det. Saa slog han mig friskfyragtigt paa Skulderen, idet han gik, og raabte med en lille Latter: — En Plads i Solen, Kock, det fik vi da ud af det.

Han vendte sig om og vinkede til mig, inden han forsvandt imellem Træerne. Jeg saá ham aldrig mere.

Op paa Dagen kom Stache med Bærerne. De havde holdt Hvil i Ruponda et Par Timers Tid, inden de begyndte paa den nye Transport, men de var nu meget trætte, og vi lod dem hvile den Dag og Natten derefter.

Den Nat, fik jeg senere at vide, stormede Englænderne Ruponda, som kun var forsvaret af den lille Styrke, som vi havde kæmpet sammen med. De Englændere, vi havde vekslet Skud med, var en Fortrop for en stor engelsk Kolonne, hvis Ankomst Tyskerne ikke havde haft Anelse om, og som nu skød sig op som en Mur mellem de Troppestyrker, de havde staaende Vest for Livale, og Hovedstyrken, der laa ude imod Kysten.

Stache var meget oprevet over Tabet af Ruponda. Dèr laa store Magasiner med Fødemidler, og han begreb ikke, at Stedet ikke var forsvaret bedre.

Det er den ærgerligste Overrumpling, vi endnu har været ude for, sagde han. Vi maa bogstavelig talt sulte og har sultet, mens vi laa ved de store og fyldte Magasiner,

og saa kommer en lille engelsk Afdeling og napper det hele, skønt jeg er sikker paa, at der staar store tyske Afdelinger ikke ret langt herfra.

I de følgende Dage og Uger trak vi med vor Safari mod Øst eller Sydøst, og ofte maatte vi gaa tilbage igen og slaa Lejr paa Steder, hvor vi før havde været. Der var ikke megen Tid og ikke megen Ro til at opstille Drejebænken og begynde at arbejde. Vi havde ganske kort Tid efter Rupondas Fald en uhyggelig Anelse om, at vi var blevet afskaaret fra Hovedstyrken, og denne Anelse bekræftedes Dag for Dag.

Junglen eller Kratlandskabet, som man maaske snarere maatte kalde det, vrimlede af Patrouiller, tyske og engelske imellem hinanden, og ofte blev der kæmpet tæt ved det Sted, hvor vi havde slaaet os ned. Mange Gange maatte vi og Bærerne skjule os i tæt Krat for engelske Patrouiller, og Stillingen blev til sidst komplet uoverskuelig. Hvor vi vendte os hen, stødte vi paa fjendtlige Afdelinger, og i næsten lige saa mange Retninger kunde man træffe mindre tyske Afdelinger. De kunde slippe igennem overalt, men vi kunde imidlertid ikke. Vor lange Bærerkolonne, der var direkte underlagt Overkommandoen og skulde holde sig i Forbindelse med Hovedkvarteret, som skulde give Besked om Fordelingen af Ammunition, var uden fast Forbindelse med Hovedkvarteret.

Vi vandrede og vandrede — gennem mandshøjt Græs, der kunde finde paa at skære og stikke som Knive, og gennem sejgt Krat, hvor Skovknivene maatte bruges for at bane os Vej. Ofte turde vi ikke tænde Ild om Natten af Frygt for de engelske Patrouiller, og altid maatte en af os to hvide holde Vagt med Geværet i Haand for at advare mod Angreb.

Min Kinin var omtrent sluppet op, og intetsteds var der mere at faa. Beholdningerne var kun ganske smaa, og Rationeringen blev skrappere for hver Dag, der gik. Medens man før kunde faa 28 Gram, naar man havde Malaria, var Rationen nu kun 7 Gram, og Resultatet blev, at denne modbydelige Sygdom blev siddende i mig og forfulgte mig, hvorhen jeg end bevægede mig.

Arbejdet maatte dog ikke hvile. Vi modtog jævnlig Ordre fra Hovedkvarteret om at holde os i Nærheden af denne eller hin lille Landsby eller sende Miner forskellige Steder hen, men vi skiftede saa ofte Opholdssted, at baade Navne og Begivenheder fra denne Periode er gaaet tabt for mig. Ofte bevægede vi os ad Veje, hvor vi Uger tilbage havde gaaet, men oftest maatte vi selv bane os Vej ind igennem Skove, hvor Hvide aldrig havde sat deres Fod.

I Gaasegang vandrede vi sløvt af Sted fra Morgen til Aften gennem mandshøjt Græs eller stikkende Krat eller frodig Jungle. Kun sjældent hørte vi nyt, og mine Indtryk fra den Tid er præget af den rene Haabløshed. Jeg havde kronisk Malaria, og jeg kunde ikke faa Kinin — jeg var dømt til at dø i Løbet af kort Tid.

Med et forstærket Malariaanfald rasende gennem mine Aarer mødte jeg en Dag en Læge, der var paa Vej til en af Fronterne med en Safari af indfødte Ambulancesoldater.

— Hen til ham, sagde Stache, maaske har han noget Kinin.

Jeg dinglede hen til Lægen, som ikke saa videre opmuntret ud ved at møde en Malariapatient. Det var sikkert heller ikke noget uvant Syn for ham, men han gjorde dog sin Pligt og undersøgte mig grundigt. Diagnosen var ikke lystelig, skønt jeg flere Gange havde stillet den selv og den saaledes ikke kom som nogen Overraskelse.

— De er vel klar over Deres Stilling — De har kronisk Malaria?

— Ja, det har jeg længe været klar over, men jeg mangler Kinin.

Lægen saá lidt paa mig: — Det er et Vidunder, at De kan holde Dem paa Benene, og i den Anledning vil jeg give Dem noget af det kosteligste, jeg har paa mig i Øjeblikket. Jeg har noget flydende Kinin. Det vil sikkert have en god Virkning paa Dem, indtil De kan faa anden Hjælp.

Han gav mig en stor Indsprøjtning i Armen, og jeg takkede ham varmt for hans Hjælp. Saa gik jeg tilbage til vor Lejr og lagde mig paa et Græsleje, som Ramasan havde bygget til mig. Dèr laa jeg og lod Injektionen virke og kunde formeligt mærke, hvorledes Kininen kæmpede med Sygdommen i mig. Jeg faldt i Søvn og vaagnede forfrisket op den næste Morgen. Stache havde ladet mig sove i Haab om, at jeg saa hurtigere kom til Kræfter, og Miraklet var sket. Den kraftige Indsprøjtning havde gjort mig til et nyt Menneske. Jeg blev liggende lidt og nød Hvilen og Følelsen af at være rask. Efter almindelige Begreber var jeg det langtfra og kunde først blive det efter en meget grundig Behandling, men i Forhold til, hvad jeg havde prøvet i de sidste Maaneder, havde jeg det straalende. Blot var det kedeligt, at jeg ikke havde nogen nævneværdig Udsigt til oftere at løbe paa en elskværdig Læge, der havde flydende Kinin parat til en medtaget Malariapatient.

Som jeg laa dèr i disse afvekslende behagelige og mindre behagelige Tanker, saá jeg en heftig Bevægelse i en Busk tæt ved mit Leje, og min Nysgerrighed var straks vakt. Havde det været, før jeg fik denne mirakuløse Kininindsprøjtning, vilde det ikke have rørt mig, om Busken

var gaaet sin Vej. Nu var det ganske anderledes. Jeg saá nøje efter og opdagede snart, hvad der skete inde i Busken. Det var en lang og modbydelig slimet Slange, der var kommet i Kamp med en Kamæleon. Baade Mennesker og Dyr sloges da ogsaa i denne Jungle, og her som dèr var Kampen næsten afgjort. Det var Slangen, der var Sejrherre. Den store Kamæleon var mere end halvdød, da jeg fik Øje paa den, og den fik Banesaaret kort efter.

Slangen besaá den vurderende paa alle Leder og Kanter og begyndte saa med uendelig Langsomhed at nedsvælge sit Bytte. Havde Kamæleonen været levende, vilde jeg have skredet ind noget før. Nu ventede jeg, til dens Halespids var forsvundet ind i Slangens Gab, og Størsteparten af dens Krop sad som en uformelig Klump i Slangens Spiserør, som maatte være spilet op til Bristepunktet. Saa listede jeg forsigtigt min Parabellum Pistol frem. Nu skulde Kamæleonen hævnes. Jeg havde hele Tiden holdt med den, fordi den var langt den mindste.

Haanden rystede ikke det mindste — det var den velsignede Kinin — og jeg følte mig ganske sikker paa Skuddet. Bang! Parabellumen kastede det rygende afskudte Hylster ud i en smuk, funklende Bue, og Laasen lukkede sig slubrende om en ny Patron. Slangen gled ned fra Busken som en Klud, og Ramasan kom springende til og gav den Naadehugget med en tyk Stok. Stache kom og spurgte, om jeg var begyndt paa en ny Krig, og jeg pegede paa Slangen. Vi lo begge to. Jeg havde ikke lét i Maaneder. Saa stod jeg op, og kort efter gik Safarien videre.

Det var i Slutningen af Oktober eller i Begyndelsen af November 1917. I de Dage naaede sære Rygter ud til selv de mest afskaarne og isolerede Safarier. Der havde staaet et stort Slag inde i Bjergene.

Senere dukkede Navnet op — Mahiva, og endnu senere

mødte vi Folk, som kunde fortælle om Enkeltheder fra Slaget. Det havde været et Slag som ved Tanga i sin Tid. Efter Maaneders henholdende Kampe havde Englænderne givet sig en Blottelse, og Lettow-Vorbeck havde straks slaaet til. I Ilmarch var Kompagnierne blevet trukket sammen og Englænderne pludselig angrebet. Senere fik de Lov til i tre Dage at løbe Storm paa de tyske Stillinger, indtil et Flankeangreb afgjorde Slaget med en tysk Sejr. Tabene havde efter østafrikanske Forhold været blodige — for Englændernes Vedkommende 1500-2000 Mand paa Grund af deres stædige Frontalangreb. Noget strategisk Resultat var dog ikke opnaaet — dertil rakte de tyske Kræfter ikke. Som en stærkt svunget Bue bevægede de engelske Tropper sig fra alle Sider ned mod Koloniens sydøstlige Hjørne og drev i daglige Kampe de faatallige og næsten fuldstændig udkørte tyske Troppeafdelinger foran sig. Overmagten var saa svimlende stor, at selv den genialeste Hærfører ikke kunde vinde det tabte Land tilbage.

En Dag i Begyndelsen af November holdt vi vort Indtog i den katolske Missionsstation Ndanda, der ligger paa Grænsen mellem Lavlandet, som vi stadig havde vandret i siden Livale, og Bjergene ud mod Kysten. Vi slog Lejr et Stykke fra den stenbyggede Station for de katolske Missionærer, der virkede paa disse Egne, og Stache fik her en Ordre fra en Løber. „Flere Miner!“ skrev Generalen, der aabenbart stadig var i det Humør, og jeg lod mine Folk stille Drejebænken op. Kort efter kom Ramasan løbende og raabte allerede paa lang Afstand: — Bwana Hansen har faaet en Kugle. Jeg bad ham vise mig Vej, og vi løb hurtigt hen imod en stor Græshytte, som Ramasan pegede paa.

XIX

Ja, Peter Hansen havde faaet en Kugle. Han sad paa sit Græsleje med Blod omkring Munden og graableg i Ansigtet. Kuglen havde ramt ham fra Siden, var gaaet gennem Skulderen og tværs igennem Kroppen paa ham. Det var ved Mahiva, det var sket. Han forklarede mig langsomt og stødvist og med stort Besvær.

— To Mand bar mig fra Mahiva hertil. De var fire Dage om det, men jeg er ikke den eneste. Der ligger fuldt af saarede her omkring, baade Tyskere og Englændere.

Jeg tog Afsked med Peter Hansen for ikke at trætte ham yderligere og gik derfra i tunge Tanker. Hvis han kom over dette, saa var det mere end et Mirakel.

Jeg stod og talte med Stache, da Uvejret pludselig brød løs over vore Hoveder. Det var næsten ganske som i Kisakki. Paa én Gang brød en infernalsk Geværild løs fra de to Sider, og et Øjeblik efter hørte jeg en lige saa kraftig Geværild besvare den. Jeg havde ikke lagt Mærke til tyske Soldater i Nærheden, men der var saa mange Lejrpladser, at der godt kunde ligge flere Kompagnier dèr, uden at jeg havde bemærket det efter saa kort Ophold paa Stedet. Der var, saa vidt jeg kunde høre, betydelige Styrker i Kamp paa begge Sider, og flere kom til. Englændernes Skydning forstærkedes stadig, og Askarier og hvide Mænd kom i stort Tal løbende over den aabne Slette ved vor Lejrplads i den Retning, hvorfra Skydningen kom. I Løbet af nogle faa Minutter steg Geværilden fra begge Sider til en Helvedeslarm, saa man vanskeligt kunde raabe hinanden op.

For os var der imidlertid ikke andet at gøre end at slippe ud af Byen med Ammunitionen, saa godt det lod sig gøre. Vi havde ikke meget, men havde dog i de sidste

Dage faaet samlet mere sammen i Ndanda, end vore Bærere kunde tage paa én Gang. Vi havde i det hele taget altid mere Ammunition, end vi kunde bære paa en enkelt Safari, og mange af de Vanskeligheder, vi havde været ude for siden vor March fra Ruponda, skrev sig netop fra dette Forhold, at vi havde for lidt Mandskab.

Som sædvanlig blev Stache tilbage, medens jeg drog af Sted med den første Safari, der bar Drejebænken og Ammunitionen. Vi satte Kurs ret mod Syd og kom uantastet ud af Lejren. En halv Snes Kilometer mod Syd i et udtørret Flodleje havde vi endnu et Depot, som vi havde udlagt for nogle Dage siden, og hertil førte jeg mine Folk. Vi kom hurtigt af Sted, og snart tabte Geværilden sig i det fjerne som en stadig svagere Støj. Vi naaede Flodlejet efter en temmelig forceret March, læssede af og begav os atter mod Nord. Da vi var kommet Halvvejen, kom nogle Bærere, som var blevet tilbage, løbende os i Møde og raabte, at Stache var død eller taget til Fange. Kort efter hørte jeg voldsom Skydning lige foran mig og var klar over, at Ndanda var taget, og at Englænderne var under Fremrykning lige mod det Sted, hvor vi havde vort store Ammunitionslager liggende.

Jeg lod straks mine Folk vende om, og vi begav os i Hurtigmarch tilbage til det udtørrede Flodleje. Jeg lod dem tage deres Byrder op igen og gav dem Ordre til at bære dem endnu en halv Snes Kilometer mod Syd, medens jeg selv, mine tre Bærere, Ramasan og Ali blev tilbage som Vagt ved den Ammunition, der ikke kunde føres med.

Jeg lod Ramasan og Ali holde Vagt, medens jeg selv gik tilbage i Retning af Ndanda for at se, om de kæmpende tyske Kompagnier ikke kunde undvære nogle Bærere. De laa ikke langt borte, hvad jeg kunde høre paa

Skydningen, og kort før Solnedgang var jeg naaet ud til den kæmpende tyske Linie.

Askarisoldaterne laa spredt i Græsset i en uregelmæssig Linie med Geværerne i Næverne, ivrigt spejdende frem for sig. Engang imellem faldt der et Skud imod Linien eller fra Linien, men Ilden var dog i det store og hele døet hen og vilde sikkert ikke blive genoptaget før den næste Morgen, da begge Parter var trætte og Nattekampe ikke yndede i denne Krig, fordi Negrene saa fik Bersærkergang.

Jeg spurgte om Vej til Afdelingens Chef og traf en ret kendt Officer, Kaptajn v. Liebermann, der laa i Græsset ivrigt studerende et Kort sammen med en anden Officer. De saá begge to meget medtagne ud i Tøjet og lignede alt andet end de flotte Officerstyper, der tjente i Beskyttelsestropperne ved Krigens Begyndelse. Jeg meldte mig til Kaptajnen og fortalte, at jeg havde en Ladning Ammunition liggende i Nærheden, men ikke kunde faa det transporteret væk paa Grund af Mangel paa Bærere, men maaske kunde jeg laane nogle af Kompagniernes Bærere.

v. Liebermann rystede energisk paa Hovedet. — Jeg kan ikke hjælpe Dem med andet end med at skyde den væk, sagde han, og det kan jeg heller ikke, for saa længe kan vi ikke holde Stillingen. De er 6 Kompagnier imod os, og vi er kun 3.

Skuffet gik jeg tilbage til Flodlejet, hvor jeg traf Ramasan og Ali vagtsomt spejdende ud i Mørket. Der var ingen Chance for, at de trætte og forslæbte Bærere naaede tilbage, inden det blev lyst, og saa var der kun ét at gøre — at sprænge Ammunitionen i Luften. Jeg traf alle Forberedelser til Sprængningen og udsøgte mig et Sted, hvor jeg kunde ligge i Dækning. Da dette var gjort, lagde jeg mig til at sove, men fik ikke megen Søvn i Øjnene.

Den anstrengende Dag havde været for meget for mine Nerver, der i Forvejen var haardt medtaget af Malariaen. Ogsaa den havde ladet høre fra sig i de sidste Dage med smaa Anfald. Den stærke Indsprøjtning var aabenbart ved at have udspillet sin Rolle, og jeg kunde igen mærke den uhyggelige Træthed, som jeg havde været forskaanet for en kort Tid. De stærkt forcerede Marcher om Eftermiddagen havde næsten slaaet mig ud, og dertil kom, at jeg ikke kunde faa Dagens to Begivenheder ud af mine Tanker: Peter Hansen paa sit Græsleje, graa i Ansigtet og med Blod om Munden, og Stache, der pludselig var forsvundet ud af min Tilværelse — død eller fanget. Han var nok ikke fanget. Jeg kunde ikke tro paa det. Stache havde langt snarere forsvaret sin Ammunition til det sidste og var faldet imellem Patronkasserne, som han havde ført til Ndanda gennem alle Østafrikas Jungler og Sumpe. Jeg kunde endnu høre hans rolige, venlige og dybe Stemme og se hans skarpskaarne, solbrændte Ansigt for mig. Han havde været min Overordnede, men havde aldrig i den Tid, jeg havde kendt ham, ladet mig føle det. Jeg kunde slet ikke forestille mig, hvordan Livet videre skulde forme sig for mig, naar Stache ikke var mere.

Ud paa Morgenstunden faldt jeg endelig i Søvn, men fo'r et Øjeblik efter — troede jeg da — op ved den voldsomme Skydning, som aabnedes, saa snart det var blevet lyst. Hele Koncerten fra Aftenen i Forvejen genoptoges, men blot laa Skyttelinierne endnu nærmere ved mit Flodleje end Aftenen i Forvejen. Tyskerne havde trukket sig lidt tilbage i Nattens Løb, og Englænderne var fulgt efter.

I Løbet af ganske kort Tid kom Begivenhederne saa tæt ind paa Livet af mig, at jeg ikke behøvede at høre mig til dem. Den tyske Skyttekæde trak sig hurtigt tilbage lige mod Flodlejet. Jeg kunde se, hvorledes Askarierne rejste

sig op, løb lidt tilbage og kastede sig ned igen, og Kuglerne hvinede over Flodlejet, saa det ikke var raadeligt at vise sig i oprejst Stilling.

Jeg lod Ramasan og Ali og mine tre Bærere begive sig paa Vej mod Syd med Ordre til at vente paa mig et Par Kilometer fra Flodlejet, og da de var kommet vel af Sted, traf jeg mine sidste Forberedelser til Sprængningen.

Fra et højt Stade kunde jeg se den tyske Front i hele dens Udstrækning. Afstanden til de nærmeste var vel omkring 300 Meter, og hvis de sprang tilbage endnu engang, vilde de være indenfor Farezonen, naar Sprængningen skete. Og det kunde ikke vare længe, før de maatte tage dette Spring, da Englænderne ustandseligt søgte at omgaa deres Flanker, hvad de havde let ved paa Grund af deres store Antal. Jeg blev liggende nogen Tid endnu og saá paa Kampen. Meget var der ikke at se af Englænderne udover smaa Grupper, der paa én Gang dukkede op, løb frem og kastede sig ned igen. Saa steg Geværilden i Styrke paa tysk Side, og ofte naaede ikke alle Gruppens Medlemmer frem. Det var, saa vidt jeg kunde skønne, en ualmindelig haardnakket Fægtning mellem to Parter, der havde haft hinanden i Kikkerten i snart et Døgn, og for mig var der nu ikke noget Valg. Enkelte tyske Grupper begyndte at gaa tilbage.

Jeg satte Ild til Tændsnoren og løb i rasende Fart hen til den Dækning, jeg havde udsøgt mig — en stor Termittue. I samme Øjeblik, som jeg kastede mig ned bag den, rystede Jorden af en mægtig Eksplosion, og Sprængstykker snurrede om Ørene paa mig. Hele Flodlejet fyldtes med en tæt Røg, der bed i Øjnene, og rundt omkring mig plaskede Sten og Jord, Patronhylstre, Bræddestumper og meget andet, som Eksplosionen havde flaaet i Stykker og sendt til Vejrs. Et mægtigt Springvand af Jord og Ild

havde rejst sig i den udtørrede Flodseng og faldt nu til Lave igen. Da Braget og dets Eftervirkninger var døet bort, var der én Ting, der straks forekom mig mærkelig, men først efter et Par Sekunders Forløb forstod jeg, hvad det var. Skydningen var holdt op paa begge Sider. Lige foran mig laa mindst 1500 Mand og spekulerede paa: — Hvad i Alverden var nu det?

Jeg rejste mig og gik gennem den røgfyldte Kløft op paa den sydlige Skraaning og begyndte min ensomme Vandring mod Syd. Bagved mig vaagnede Geværilden atter op, og pibende vildfarne Kugler fulgte mig et langt Stykke paa Vej.

Ramasan og Ali var ude af sig selv af Befrielse og Glæde, da de saá mig komme helskindet tilbage. Det vældige Brag, som Eksplosionen havde givet, kunde høres i Miles Omkreds, og ingen af de to var rigtig kommet over den Forskrækkelse, de fik, da jeg blev slaaet ud af Eksplosionen i Livale. Nu var de straalende glade, og Ramasan havde Mad parat til mig. Da jeg havde spist, vandrede jeg videre, og efter et Par Dagsmarcher kom vi til den Lejrplads, hvor mine Bærere havde slaaet sig ned for at vente paa mig. Nu var Friheden forbi.

Jeg havde ikke længere Stache til at træffe Dispositionerne, men maatte handle paa egen Haand. Det var jeg ikke bange for, og havde aldrig været det, men Malariaen var kommet tilbage, og den gjorde mig træt og nedtrykt. Jeg saá Farer og Besværligheder, hvor der ingen var, og min Opgave, som jeg under normale Forhold vilde have glædet mig over, forekom mig besværlig og vanskelig.

Under vore Marcher mod Syd var vi ellers kommet ind i et Landskab af sjælden Skønhed og af megen Ejendommelighed. Det var et Bjerglandskab med en langt

bedre Luft end Lavlandet, og den livede mig meget op, men ikke nok til, at jeg kunde glemme Malariaen. Vi gik op ad Bjerge, der ligesom var forsynet med Trappetrin lavet af Naturen selv, og fra den ganske flade Top, hvor vi slog Lejr, havde vi en pragtfuld Udsigt over det skønneste Skovlandskab. Rundt omkring bredte sig herlige Skove og smukt og ejendommeligt formede Bjergtoppe, men mærkeligt nok var Beboerne i dette smukke Landskab noget af det grimmeste, man kunde se for sine Øjne. Det var dog ikke Naturens Værk. Wamakondestammerne, som bor her, er verdensberømte for den Maade, hvorpaa de vansirer deres Kvinder. Deres Læber bliver, fra de er ganske smaa, udspilet med Træringe, der stadig gøres større og større, med det Resultat, at de voksne Kvinder ligefrem har Næb som Ænder. Ramasan fortalte mig, at de gjorde dette for at hindre Bortførelser, og jeg maatte indrømme, at det var ganske snildt udtænkt, selv om det medførte, at de lykkelige Ejermænd skulde gaa rundt og se paa de rædselsfulde Andenæb. Af alle hidtil udpønskede Midler til at forhindre Bortførelser er dette sikkert det mest effektive.

Vi slog Lejr, og jeg satte mig ned paa en Sten og saá ud over det smukke Landskab. Efter Maaneders Vandring i Elefantgræs og sur, sumpet Jungle var dette Syn en Hvile for Øjne og Nerver.

Ramasan havde tændt et Baal mellem tre Stene, som han havde gjort det paa Hundreder af Lejrpladser, og Bærernes Baal blussede ogsaa lystigt nede bag nogle store Sten, hvor de havde slaaet sig ned. Jeg sad og tænkte paa min gamle Ven Peter Hansen — om Englænderne nu gad ofre saa megen Lægekunst paa ham, at han kunde blive rask, og paa Stache. Jeg savnede ham. Vi havde siddet sammen ved saa mange Lejrbaal, at jeg ikke kunde tænke

mig, at han ikke var et eller andet Sted i Lejren. Selvfølgelig maatte han dukke op og begynde: — Naa, Kock — saa slap vi da levende over denne Dag.

Men Stache kom ikke — han kom aldrig. Da Bærerne drog ud fra Ndanda skrukkende sig for Geværkuglerne, der fløj over Hovedet paa dem, saá jeg ham for sidste Gang. Et Nik og en skødesløs Hilsen var den Afsked, vi fik taget.

Det begyndte at mørknes, og ude i Skovene tændtes Baal ved Baal lige for Øjnene af mig og ud til Siderne, og bagved mig, da jeg rejste mig op for at se hele Horisonten rundt. Det kunde være Englændernes Lejrbaal, men de fleste af dem var sikkert Skovbrande. De bevægede sig ganske langsomt, da der var fuldstændig vindstille, og vilde vel først blive slukket, naar Regntiden kom. Senere fik jeg at vide, at saadan brænder Skovene ofte i Afrika og har gjort det fra Tidernes Morgen. Disse Brande er helt forskellige fra de fremstormende Skovbrande i andre Lande. De holder sig ganske stille paa ét Sted, til der ikke er mere, der kan fortæres af Ilden, saa springer Ilden over i den næste Trægruppe og kan saaledes meget langsomt æde sig en Vej gennem Skoven.

De almindeligste Brandstiftere er Lyn og Baal, der ikke er slukket ordentligt. Her var det vel ogsaa Brandbomber, Granater og maaske skødesløst henkastede Cigaretter.

Da det blev helt mørkt, fik Himlen et brandrødt Skær hele Horisonten rundt, og jeg kunde først rive mig løs fra det sjældne Syn, da Ramasan kom hen til mig med min Mad. Da jeg havde spist, blev han staaende, og jeg var klar over, at han vilde tale med mig, og spurgte ham, hvad han vilde.

— Jo, jeg vil spørge dig, Bwana, om Krigen i Ulaya (Europa) snart holder op.

— Ja, Ramasan — jeg skottede ud til de brændende Baal og den brandrøde Himmel, der laa om os som et Krigens Tegn — jeg tror næsten, at Krigen snart er forbi.

— Vender du saa tilbage til Ulaya?

— Ja, det gør jeg, Ramasan — dèr har jeg jo min Bibi, men maaske vender jeg engang tilbage til Afrika sammen med min Bibi — vil du saa være Boy for mig igen?

— Ja, Bwana, det vil jeg — kwa heri, Bwana!

— God Nat, Ramasan.

Den stakkels trofaste Ramasan! Nu var det ogsaa blevet for meget for ham. For første Gang havde han spurgt mig om, hvad Tusinder af Hvide havde spurgt hinanden om i Aarevis. Mit Svar til ham var ikke nøje overvejet, men jeg følte det som en sikker Sag, at nu maatte det lakke ad Ende med Krigen baade her og i Europa. Og dengang var min Hensigt at vende tilbage til Afrika, hvis jeg nogen Sinde slap levende derfra. Der er en ejendommelig dragende Magt i dette mærkelige Land. Mange Sønderjyder, der har gennemlevet endnu mere end jeg, nærede det samme Ønske, og nogle vendte ogsaa tilbage. Men de fleste af os blev fanget ind af Hverdagen, da vi kom hjem. Hvor længe har Ramasan ventet paa, at jeg skulde vende tilbage? Vi hvide Mennesker kaster den Slags Løfter i Flæng, men i Afrika bliver de bevaret i dybeste Alvor og med en lang Hukommelse. Hvornaar holdt Ramasan op med at vente paa mig?

Jeg gik hen til mit Græsleje, som Ramasan havde redt, og rullede mig ind i mine Tæpper. Feberen kom igen, og jeg laa længe uden at kunne sove, medens Himlen rødmede af de brændende Skove.

XX

Nambindinga var blot et Navn. Der laa ingen By paa det Sted, men maaske havde der engang ligget en. I disse midterste Dage af November 1917 var det imidlertid det Navn, der oftest blev nævnt blandt Resterne af de tyske Tropper i Østafrika. Da vi naaede dertil, fik jeg kun lidet at se af Stedet, men alligevel er Nambindinga en Milepæl i den østafrikanske Krigs Historie.

Hæren trak sammen mod Nambindinga. Alle Afdelinger, jeg mødte, var paa Vej dertil. Nogle marcherede som i Fredstid maalbevidst frem gennem det bjergfulde og uvejsomme Land, medens andre knap slap saa let af Sted. Langs de Veje, hvor jeg med min Safari førte den Ammunition, som jeg havde arvet efter Stache, til Samlingsstedet, blev der kæmpet. Maskingeværerne knitrede, og Geværerne hakkede uregelmæssigt ind imellem. For hver to Kompagnier, der kunde marchere farefrit til Nambindinga, var der ét, der maatte holde Englænderne tilbage. Fra Morgen til Aften hørte vi Skydningen omkring os, og da vi holdt vort Indtog i Lejren ved Nambindinga den 16. November kort før Mørkets Frembrud, smeldede Maskingeværsalverne rundt i Skovene og fortsatte længe efter, at det var blevet mørkt.

Jeg lod mine Folk lægge sig og gik ind i den store Lejr, der var spredt over et meget udstrakt og temmelig bevokset, højtliggende Terræn, for at melde mig til General Lettow-Vorbeck. Han var imidlertid ikke til Stede i Lejren, og jeg meldte mig saa i Stedet for til hans Adjudant, der gav mig Ordre til at overtage Staches Arbejde og Plads.

Det fyldte mig med Stolthed, at jeg var blevet betroet det store og vanskelige Arbejde, men ogsaa med Æng-

stelse for ikke at kunne gøre det godt nok. De sidste Par Dage havde været temmelig nedslaaende for mig. Malariaen var vendt tilbage, om ikke med uformindsket Styrke, saa dog paa en saa ubehagelig Maade, at jeg var ved at segne af Træthed.

Jeg vidste, at der maatte være en Del Kammerater i Lejren og vilde komme flere endnu, efterhaanden som Afdelingerne trak sig sammen her, og jeg vilde ogsaa gerne have hilst paa dem og talt med dem, men jeg havde ikke Energi til at opsøge dem og til at tale med nogen. Jeg rullede mig ind i mine Tæpper og faldt snart i en tryg Søvn af Træthed. Den gik dog hurtigt over til den typiske hvileløse Febersøvn, og om Morgenen den næste Dag var jeg alt andet end kampdygtig.

Hele den tyske Styrke samledes i Nambindinga. Ind i Lejren kom dragende Bærerkolonner, Askarikompagnier, Safarier af Kvinder og Børn, der fulgte med Soldaterne og Bærerne. Ude omkring Lejren hørtes en vedvarende Maskingeværild, der syntes at komme fra alle Sider, og nogle af de Tropper, der kom ind i Lejren, saá ud til lige at have været i Kamp. De var trætte og udasede, og mange af dem bar friske Forbindinger. For første Gang i denne Krigs Historie var de tyske Afdelinger trængt sammen paa en saa snæver Plads, at de, der havde begyndt Kampene ved belgisk Kongo, og de, der havde kæmpet paa Grænsen til Kenya, kunde høre hinandens Geværer knalde. Den kæmpemæssige Klapjagt var ved at være til Ende. Der kunde kun være et Gennembrudsforsøg eller en almindelig Overgivelse tilbage.

De sorte Soldater, som rykkede ind i Lejren, tog sig fantastiske ud i Solens Lys. Nogle var i engelske Uniformer, andre var klædt i Resterne af tyske, og atter andre havde begge Nationers Uniformsdele hængt paa Kroppen.

De fleste havde noget paa Hovedet, men mange af dem gik barhovedet, og de andres Hovedbeklædninger var saa forskellige, at det grænsede til det helt utrolige. At der fandtes saa mange Slags Hovedbeklædninger i Verden, var ikke til at forstaa.

Jeg talte med et Par hvide Soldater, deriblandt med de to Vaabenmestre, som jeg havde arbejdet under i Livale og kendte godt. Jeg spurgte dem, om vi var fuldstændig omringet, og det mente de nok, men den ene af dem var sikker paa, at Generalen nok skulde finde en Aabning at smutte ud igennem. Den anden mente ingenting. Han laa indsvøbt i sine Tæpper stærkt angrebet af Malaria.

Ud paa Eftermiddagen begyndte der at gaa Rygter om, at Gennembrudet skulde finde Sted om Natten. Ramasan kom hen imod mig og fortalte, at der havde været en Ordonnans med Meddelelse om, at alle hvide Mænd skulde undersøges af Lægerne. Jeg gik hen til en Græshytte, udenfor hvilken der stod en Del hvide Mænd, som jeg ikke kendte. En Læge undersøgte dem hurtigt og var færdig, inden jeg kom derhen, og Mændene begav sig bort i en anden Retning, saa jeg ikke fik talt med dem. Lægen sagde ogsaa nok. Han undersøgte mig et Øjeblik og spurgte saa:

— Malaria?

— Javel!

— Kan De klare Dem uden Kinin et længere Stykke Tid?

— Det har jeg ikke prøvet det sidste Aar, men jeg har haft for lidt.

— Saa maa De blive tilbage her.

— Blive tilbage — saa bliver jeg jo fanget.

Lægen trak paa Skuldrene: — Der er ikke anden Ud-

vej end at efterlade alle dem, der behøver Kinin, og som er saa medtaget af Sygdommen som De. Vi kan ikke føre syge Mennesker med os. Jeg kan trøste Dem med, at vi maa efterlade Folk, der ikke er tilnærmelsesvis saa medtaget som De.

Tankerne svirrede rundt i Hovedet paa mig, da jeg gik tilbage til mine Bærere. Lægen havde talt saa roligt og sindsligevægtigt til mig, som om det var en selvfølgelig Sag, at jeg skulde blive tilbage her i Nambindinga og lade mig tage til Fange. For mig var det en Verdensbegivenhed, og et svagt Haab blussede op i mig om at gense mine Kære derhjemme. Men det var stadig lige ufatteligt, at jeg ikke var med mere. Jeg var udenfor det hele. Naar de andre drog videre, skulde jeg ikke følge med. Vi skulde aldrig mere gaa sammen paa de lange Safarier, og jeg skulde ikke mere høre Bærernes enstonige Sang, som forstummede, naar Solen stod højest, men levede om Morgenen og i Aftentimerne, naar vi nærmede os Lejrpladsen. Jeg blev et Bytte for de mest modstridende Følelser, og dertil kom, at et nyt Malariaanfald var paa Vej og bredte Haabløshed over mit Sind. Hvad kunde det nytte altsammen? Hvordan kom jeg hjem? Som en syg og nedbrudt Mand. Afrika havde taget det bedste af min Kraft, og nu da jeg var udslidt og næsten havde forsonet mig med min Skæbne, skulde jeg lade mig fange, mens de andre drog videre.

Men Tanken om Hjemmet blussede op igen, og træt af at kæmpe med mine forvirrede Tanker naaede jeg hen til et lille Træskur, hvor vi om Formiddagen havde anbragt vor Ammunition. Her stod de to Vaabenmestre, som jeg kendte saa godt, og her stod mine Bærere, som havde været sammen med mig i over halvandet Aar. Det gav et Stik i mit Hjerte, da jeg saá deres trofaste og gode

Ansigter, som jeg havde haft for Øje Dag efter Dag paa de lange Rejser, og som havde kendt Stache. Det var som at sige Farvel til ham engang til.

Jeg gik hen til Vaabenmestrene og fortalte dem, at jeg skulde blive tilbage. Det skulde den ene af dem ogsaa. Saa gik jeg tilbage til min Lejrplads og hentede mit Gevær og mine Patroner og min Pistol, som jeg afleverede til Vaabenmestrene, og derefter sagde jeg Farvel til mine Bærere, Mand for Mand. Det var det værste af det altsammen. De stod dèr saa ubevægelige og ulykkelige, og jeg havde intet at sige dem andet end at ønske dem god Rejse og takke dem for den Tid, vi havde været sammen. Tung i Sindet og tung om Fødderne vendte jeg mig fra dem og gik hen til det Sted, hvor Ramasan havde redt mit Leje. Nu var det uigenkaldeligt forbi. Den store Safaris Rytme, som jeg endnu havde i Blodet, var kun Fortid, og Fremtiden kunde jeg ikke danne mig nogen Mening om. Jeg var ikke mere, og mine Fodtrin skulde ikke længere blandes med de Hundreder Fødders Trav gennem Urskove og Græssletter, over Bjerge og udtørrede Flodlejer. Jeg var afvæbnet og sat udenfor, og i samme Nu forstod jeg, at det, som jeg havde oplevet, var noget stort og eventyrligt — et Stykke Verdenshistorie, som nu var afsluttet for mit Vedkommende. Jeg var et Stykke Vraggods fra det store Forlis og talte ikke med mere.

Ramasan tog imod mig, og jeg fortalte ham, at det, som vi havde talt om for nogle Dage siden, var gaaet i Opfyldelse. Nu var Krigen endt for os.

— Nu kommer du hjem igen til Daressalam, og det gør du ogsaa, Ali.

— Amri ya Mungu — det er Guds Villie, svarede Ramasan paa begges Vegne.

Ingen af dem saá videre begejstrede ud, men maaske skjulte de deres Følelser.

Jeg lagde mig paa mit Leje og svøbte mig ind i Tæpperne. Feberen var igen begyndt at gøre sig gældende. Den kom altid, naar man var længst nede i Humør. Ramasan og Ali syslede med Maden, og jeg spiste lidt. Saa satte de sig i Græsset et Stykke fra mig og talte sammen.

Og medens vi laa dèr og ventede paa, at Natten skulde komme, kom der andre og slog sig ned ved Siden af os, Hvide og Sorte imellem hinanden. Ikke langt fra mig laa en af Vaabenmestrene stærkt angrebet af Malaria, og et Stykke til den anden Side, tæt ved Ramasan og Ali, havde Ambulancesoldater lagt en saaret Officer, som jeg genkendte som Kaptajn Liebermann, der havde ført de Afdelinger, som havde forsvaret Ndanda. Han var haardt saaret og laa og stønnede paa sit Leje.

Imellem Træerne og Buskene tændtes Baal ved Baal — ikke høje frejdige Soldaterbaal, men smaa bitte Lysprikker i Mørket, og om de fleste af dem laa Folk, som skulde blive tilbage. Ramasan fortalte mig, at Hundreder af Sorte og Hvide skulde efterlades i Lejren, og at sorte Soldater havde knust deres Geværer og brændt dem paa et stort Baal, for at de ikke skulde falde i Englændernes Hænder. Han havde forsøgt at komme hele Lejren igennem, men var ikke naaet saa langt. De saarede og syge og en Del Fanger, som var taget ved Mahiva, laa spredt over et stort Terræn, og der kom stadig saarede fra de Kampe, som hele Dagen havde raset omkring Lejren. Jeg forstod, at dette var en Overgivelse i den store Stil, og at General Lettow-Vorbeck havde noget ganske særligt i Sinde, siden han sorterede saa mange af sine Soldater fra, og snart løb det ogsaa Lejren rundt fra

Sygeseng til Sygeseng, at Generalen var vendt tilbage efter et Opklaringsridt, hvor han havde fundet en Vej ud mellem de engelske Tropper. Den gik stik mod Syd, og det var Meningen, at de Afdelinger, der var dannet af det sidste kampkraftige Mandskab, skulde gaa over Grænsen til portugisisk Østafrika og fortsætte Krigen dèr. Kunde der ikke længere kæmpes i Østafrika, saa skulde der kæmpes andre Steder, hvor der var Plads til det. Jeg fyldtes af en gysende Beundring for denne stædige og utrættelige Mand, paa hvis Ordre jeg havde vandret det halve Østafrika igennem og udholdt Sygdom og Sult, og som nu, da alle Sunde var lukket, alligevel havde fundet en ny Udvej.

Ude omkring Lejren lød Maskingeværsalverne, men der blev længere og længere imellem dem, og op mod Højen kom nu gaaende nogle sidste Askariafdelinger, der havde hindret Englænderne i at trænge frem, saa længe det var lyst. De kom gaaende langsomt og tungt og forsvandt imellem Træerne igen.

Men nu kom, som vokset op af Jorden, andre Afdelinger dragende ud af Tusmørket. De gik lige forbi det Sted, hvor jeg laa. Jeg rejste mig op paa Albuen og saá paa dem med vidt opspilede, febersyge Øjne. Hurtigt og næsten lydløst sluttede Afdeling sig til Afdeling og voksede ud af Mørket, blev tydelige et Øjeblik i Skæret af de mange Baal og forsvandt igen i Mørket.

Det var den tyske Østafrika-Hær, der marcherede mod den portugisiske Grænseflod Rovumi. Baalene skinnede paa eventyrlige Skikkelser, hvide og sorte imellem hinanden, med Geværerne over Nakken med Kolben bagud. Der var barfodede Skikkelser og Folk med nøgen Overkrop og Patronbælterne som Bandoler over Brystet, der var Folk med skæve Tropehjelme, gamle Filthatte, Uni-

formskasketter eller bare Hoveder. Alle Slags Laser dukkede op belyst af Baalene og forsvandt igen ud i Mørket. Forbimarchen blev ved. Baalenes Ild gav Glimt i de blanke Riffelløb og i Stellene til Maskingeværerne, der blev baaret som Tomandsbyrde. Afdeling efter Afdeling sluttede sig til. Nogle af dem var kun ganske smaa, men der var mange af dem — det maatte være Resterne af de forskellige Kompagnier. Hvor mange var der? Jeg kunde ikke faa Tal paa dem, men over et Par Tusinde var der ikke. Og her i Østafrika var der rejst en Hær paa tre Tusind hvide og 11,000 Askarier. Afrika havde næsten slidt denne Styrke op — de lasede Mænd, der drog forbi, var de sidste, der var tilbage.

Efter Askariernes Skyggehær fulgte en uendelig Strøm af Bærere, og efter dem igen en lang, lang Række Kvinder og Børn, der klamrede sig til Hærens Bagtrop. Det blev mørkere og mørkere, og jeg saá mindre og mindre af, hvad der skete omkring mig. Feberen steg, og jeg havde næsten intet Kinin. Jeg lagde mig ned i mine Tæpper, men endnu længe efter kunde jeg høre Lyden af de Hundreder af Fødder, der vandrede ud af Nambindinga paa Vej til Rovumi. De andre drog videre, og jeg blev tilbage.

Jeg kunde ikke sove. Over hele den store Lejr, hvis Udstrækning jeg ikke kendte, havde sænket sig Stilhed. Baalene begyndte at brænde ud, men omkring dem laa Hundreder af Mennesker og ventede paa Morgenen.

Tidligt den næste Morgen smeldede Maskingeværerne mod Lejren fra Englændernes Stillinger, men ikke et Skud svarede fra den døde Lejr. Kort Tid efter saá jeg de første engelske Soldater forsigtigt dukke op i Lejrens Udkanter, og et Øjeblik efter vrimlede det af dem. Det var Negersoldater fra Kaplandet i flunkende nye

Uniformer med opkrammede Boerhatte. Solen blinkede i Hundreder af Geværer, da de løb gennem Lejren raabende og skrigende. De standsede ikke ved de syge, men ledte efter levende og kæmpende Tropper.

En Officer fulgt af en halv Snes Mand var ved at falde over Vaabenmesteren. Han svingede en Revolver i Haanden og var kobberrød i Ansigtet af Ophidselse, mens han raabte den ene Gang efter den anden:

— Generalen, hvor er Generalen?

Der var ingen, der svarede ham, men han blev ved at gentage sit Spørgsmaal. Saa rejste en af de syge Hovedet og begyndte at le. Flere stemte i med. — Generalen, raabte en Stemme paa gebrokkent Engelsk, Generalen — han er marcheret ad Helvede til.

Det var den 18. Oktober 1917, at den store Overgivelse ved Nambindinga fandt Sted. Ude omkring i den store Lejr laa mange Sønderjyder fra „Kronborg", men vi saá først hinanden flere Dage senere paa Vej til Lindi.

EFTERSKRIFT

Nis Kock blev sammen med de øvrige Fanger fra Nambindinga ført til Havnebyen Lindi og derfra til Daressalam. Her var de Jul og Nytaar over og blev derefter fordelt i forskellige Fangelejre udenfor Østafrika.

Nis Kock kom til Lejren i Sidi Bish i Ægypten, hvorfra han i Efteraaret 1919 blev ført til Danmark. I Anledning af Afstemningerne i Sønderjylland blev de sønderjyske Krigsfanger omkring i Verden befordret hjem før de øv-

rige tyske Krigsfanger, og Nis Kock, Peter Hansen, tredie Mester Lauritz Hansen var mellem dem, der den 10. September 1919 gik i Land fra Krydseren „Valkyrien“ ved Langelinie og i en lang Række festlige Dage var et jublende Københavns Gæster. Da han senere kom til Berlin for at faa ordnet sine Papirer, var Modtagelsen knap saa hjertelig. Spartakisterne raabte „Noskegardister“ efter de Mænd, der havde kæmpet i Østafrika for Tysklands sidste Koloni.

I denne Bog er ikke alle Navne fra Besætningen paa „Kronborg“ medtaget, men kun dem, der naturligt falder ind i de forskellige Begivenheders Ramme. De øvriges Navne bør dog ikke derfor glemmes, og de gengives her med deres rigtige Adresser i Modsætning til, hvad der var Tilfældet paa „Kronborg“s Mandskabsliste:

Kaptajn, Oberløjtnant Chr. Christiansen fra Sild — nu Politipræsident i Magdeburg — 1. Styrmand Daniels, Flensborg, 2. Styrmand Jes Bagger, Flensborg, 3. Styrmand Elborg, Aabenraa, Lods Albers, Rigstysker, 1. Maskinmester Chr. Hansen, Løjtkirkeby, 2. Maskinmester Hans Nissen, Nordborg (død kort efter Hjemkomsten), 3. Maskinmester Lauritz Hansen, Kobberholm paa Sundeved, Assistent Willy Norling, Graasten, Telegrafist Jonny Wagner, Hamborg og Karotki, Aabenraa, Baadsmand Lorentz Mathiesen, Alnor ved Graasten, Intendant Anker Nissen, Haderslev, Kok Lorentzen fra Husum, Kokmedhjælper Tyksen, Flensborg (død i Afrika af Slangebid). Matroserne Mads Møller, Aabenraa, Peter Jørgensen, Skovby ved Haderslev, Pitzner, Angel, Christian Møller, Sotrupskov (død kort efter Hjemkomsten), Warshun, Mecklenborg, Boysen, Flensborg (død af Malaria kort efter Ankomsten

til Afrika), Tømrer Hans Hansen, Flensborg. Fyrbødere: Ernst Rode (død i Fangenskab i Indien), Hamborg, Willy Maus, Rhinlandet (død af Malaria i Daressalam), Peter Hansen, Egernsund, Nis Kock, Sønderborg, Karl Bahr, Danzig, Peter Albrechtsen (faldt paa en Patrouillefægtning i Afrika), Sønderborg, Christian Hansen, Flensborg (død af Malaria i Afrika), H. Bartram, Sønderborg, Karl Sørensen, Sverige (faldt i en Fægtning i Østafrika).

Tidligere udkom:

KEJSERENS SIDSTE KAPERKRYDSER

„En Tagfat med Døden skildret af en af dem, der var med i Legen ... Et Epos om vore Dages Krig paa Havet, hvis enkle Handling, betagende ved sin momentvis overvældende Spænding, ganske faar Læseren til at miste Vejr og Sans".

Anmeldelsen overdriver ikke. Sønderjyden Chr. Stöcklers Beretning — genfortalt og formet af Chr. P. Christensen — om den lille tyske Krydser „Dresden"s Deltagelse i Slaget ved Falklandsøerne og dens Flugt for de engelske Krydsere, til Dels følt og oplevet dybt nede fra Skibets Fyrpladser, er — maaske netop ved sin store Enkelhed — en af de mest ejendommelige Krigsberetninger, der har set Dagens Lys.

FIRE AAR PAA QUIRIQUINA

er en Fortsættelse af den ovennævnte og omhandler Interneringen af „Dresden"s Besætning paa en lille chilensisk Ø. Det er ligesom en moderne Robinsonade at læse om, hvorledes de 300 Mand fra „Dresden" gradvis, men med tysk Grundighed og Arbejdsomhed bygger et helt lille Samfund op. En rigtig Mandfolkebog!